

me probat dom. Didac. Couar. libr. practicarum quæ-
stionum, cap. 1. nu. 2. sed ubi ex mora instat periculū,
recedi potest à regulis iuris. l. i. ff. de glāde legen. eius-
que authoritas contēdā, vt in l. de pupillo. §. si quis
riuus. ff. de noui. ope. nun. ibi, præterea prætor genera-
liter cætera quoque opera excipit, quorum mora pe-
riculum aliquod est allatura, ubi Iaso plura adducit si-
mililia. † Sic etiam propter necessitatem si periculum
est in mora, potest actus expediri sine consensu eius,
qui aliās deberet consentire, text. elegans in l. tutor qui
reptorium. ff. de admi. tuto. ubi ex causa necessita-
tis potest tutor inuentario non confecto admi. ultra-
re bona pupilli, quod necessitate non vrgente facere
nequit. Et per illum text. decidit Panormi. in cap. ult.
2. colum. versicul. omnia prædicta, de ecclē. edific. cā.
quod si imminet necessitas alienandi bona ecclē. cat-
hedralis, exigitque tantam celeritatem, quod superio-
rem consuli non patiar, poterit episcopus alienare,
non obstante iuramento, & promissione de non alic-
nando inconsulto Romano Pontifice, quibus conduc-
cit lex si longius. §. si. ff. de iudi. c. 1. in si. ne sede vacā-
te, in 6. cum alijs ab ipso Panormi. citatis, & per gloss.
in cap. cum ex literis. de restitu. in integrum, idem vol-
uit Felin. in cap. cum accessissent, num. 22 de cōstitū-
tio. ubi alia congerit. Quibus adde, quod ubi deest co-
pia iudicis, & periculum est in mora, quilibet poterit
propria autoritate ius sibi dicere, secundum Cyn. &
Bald. in l. sed et si per prætorem. §. ait prætor periculum
text. ff. ex quibus caus. maio. Alexand. in l. 1. §. nūcia-
tio. num. 7. ff. de nou. oper. nuntia. & consil. 11. num. 9.
lib. 1. à fortiori ergo poterunt iudicem sibi eligere. Ple-
runque enim necessitas est causa violandi regulas iu-
ris communis, vt colliges ex adductis per eundem Fel-
lin. in cap. querelam, in si. de iure iuran. † Suadetur item
nostra sententia ex doctrina Bar. in l. 1. §. si plures, nu.
9. ff. de executor. dicētis, quod si is, cuius cōsiliū de-
bet requiri ad aliquem actum, sit abiens, & forte mo-
ra est periculum allatura, potest ille huiusmodi actus
expediri absque eius consilio per. d. l. si longius, in fin.
ff. de iudi. & l. si ego. §. 1. in fine. ff. de iure doti. & in l. 1.
si cum dotē. §. eo autem tempore, vers. sed si latet. ff.
solu. matrimo. & dicit hodie esse casum in cap. 1. ne se-
de vacante, in 6. ubi si collatio beneficii ad aliquē per-
tineat, consulto tamen prius episcopo, si episcopus be-
neficio vacante agat in remotis, ita quod eius præsen-
tia breui haberi non possit, poterit eo non cōsulto be-
neficiū conferri, ubi gloss. Ioann. And. Ancharra. &
Domini. † Sed nec longē abest, quod voluit Angel.
in l. adoptio, col. 2. ff. de adoptio. quod si ex consuetu-
dine, vel privilegio debeat ad electionem privati re-
quiri consensus Regis, si tamen Rex absens sit in re-
motis partibus, potest eo inconsulto procedi ad ele-
ctionem, idem voluit Roma. singulari. 696. † Præterea
simile est, quod pulcrē scripsit Albaro. & post eum
Card. Alexandri. cap. 1. col. vltim. titulo quid sit inue-
stitura, limitantes id quod ibi dixit Bald. nempe, cita-
ri debere absentes in casu illius text. vt procedat, nisi
essent absentes in loco multum remoto, & longinquo,
adeo quod non possint actui adesse sine magna diffi-
cultate, argum. l. prætor. §. vltim. & quod ibi notatur
per docto. ff. de vacatio. mune. Nec dissimile est, quod

singulariter consuluit Barba. consil. 61. colum. 5. vers.
præterea posito, lib. 3. quod licet in alienatione rerum
ecclē. requiratur consensus episcopi. c. Abbatibus,
cū alijs. 12. q. 2. si tamen episcopus sit in remotis parti-
bus, potest sine consensu illius in casu alijs permissio-
ni fieri alienatio, cū multis similibus ibi adductis. † Cō-
fert etiam decisio tex. in l. si longius. §. si. ff. de iudi. ibi
nedū pater spectatur, impunita sint maleficia, & l. 1.
tit. 5. de procurato. part. 3. ubi propter absentiam pa-
tris (qui aliās debet consentire nullo agenti, vt in l. vlt.
§. necessitati. C. de bon. quælibet. etiam si iurma-
rie, & de plano procedi debeat ex sententia Bald. in l.
ne quicquam. §. de plano, prope finem. ff. de offi. procu-
sul. Alexand. consil. 56. post prin. libr. 2. potest filius
sine consensu agere, ad idem est text. in l. filiusfam. §.
nō solum, & §. hoc amplius, & §. sed & filiam. ff. de
procu. & in l. sed si vnius. §. ait prætor, & §. si l. ff. de
iniur. & notatur in l. cum filiusfam. ff. in cert. per. cum
concordan. à Tiraquell. congestis de legib. conuibia.
glo. 8. nu. 9. Vbi hoc limitat, si pater lōge ab sit, nec ita-
tim sit reuersurus, vt declarat Iuriscōsultus in l. sed si
vnius. §. quod autem ait. ff. de iniur. Alex. in l. 1. §. nū-
tatio, nu. 6. & 7. ff. de nou. ope. nū. Et in præcitato loco
Tiraquellus congerit plures decisiones huc spectan-
tes, alias congerit Felin. in cap. cum accessissent, num.
20. & sequen. de constitū. Iaso, & Ripa, num. 4. in l. 1.
ff. de dam. infecto, Alexand. & Iaso, in l. de pupillo. §.
si quis riuus. ff. de nou. oper. nuntia. Ripa in tract. de pe-
ste. 3. par. de privilegijs iudiciorum causa petitis per to-
tum. Gerard. lūgul. 100. per totum, Hippolin. l. 1. §.
præterea, num. 128. & sequen. ff. de quæstion. Alber. in
l. 1. C. de patri. qui fili. distaxo. Luc. de Pen. iud. l. col.
2. C. de delatori. lib. 10. & in l. curiales. 2. post princ. C.
de decurio. col. lib. & in l. 1. col. 1. & 2. C. de commea-
lib. 12. Firmia. in suo lexico, in verbo, necessitas. Iaso,
& Purpura. in l. ff. de offi. eius, cui mand. est ieri. Ti-
raquell. citans concordan. in lib. 1. de retractu. §. 26. gl.
1. num. 18. & pluribus sequen. ubi plurima inuenies à
iure permilla ex causa necessitatis vrgentis, vel pericu-
li instantis. † Qua in specie solēntas potest per acqui-
pollens adimpleri, vt probat Alexand. consil. 96. lib. 4.
Socin. consil. 45. lib. 1. col. 3. Iaso plura congerens in l.
1. ff. de libe. & posthu. num. 23. & sequen. Felin. in cap.
cum dilecta, in tractat. formæ. 7. limi. de rescrip. & co-
piosius Albert. Brun. in tractat. de forma. fol. 63. col. 2.
versic. 33. & vers. simile patet, ubi vult, quod ubi im-
minet periculū, forma & eius obseruatio remittitur,
vt latē probat Felin. post Hosti. & docto. in capit. quon-
iam frequenter in princ. extra vt lite non conte. for-
ma etenim, & solēntas in casu necessitatis potest re-
laxari, & ea nō adhibita actus gestus valet, vt latē ful-
ciunt Alexand. & Iaso in d. l. 1. ff. de liber. & posthu.
Paul. Paris. consil. 32. num. 12. & sequen. & consil. 33. nu.
23. 28. 29. & sequen. lib. 2. † Alias autem necessitate, &
periculo cessante, non credendum rempublicam guber-
natorem sibi posse eligere, nam periculi causa cessan-
te, cessat quod eius causa statutum est, aut permillum
l. 1. ubi notat Bald. & Sali. C. de nautico. terno. Roma.
consil. 404. col. 2. Deci. in cap. cum cessante, post princ.
de appella. Tiraquell. in libello qui inscribitur, causa
cessante, par. 1. num. 19. Quæmadmodū, & necessitatis
causa

causa cessante, cessat quod ob eam fuerat introductū
aut permillum. l. i. in fi. ff. de feriis, cap. 2. & ibi Card.
Floren. in. 3. notab. Petr. de Ancharra. & Anto. 1. no-
tab. extra de custod. eucharistia, Bart. in. l. i. §. nuntia-
tio, nu. 28. ff. de noui ope. nun. Tiraquel. causa cessan-
te. l. part. nu. 179. & seq. † His præmissis examinandū
nobis est, an concessio castro seu oppido, territoriū, &
iurisdicção, quæ & castro annexa sub dominio dispo-
nentis erant tempore concessionis data itidem censē-
tur? Et pro parte affirmatiua vrget text. in. l. i. §. cum
vrbe. ff. de offic. præf. vrb. vbi Bart. & Bald. notant,
idem Bal. in cap. 1. col. 3. & vlt. de capitaneo, qui curiā
vendi. & in. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Anchar-
ran. in regula accessorium, in fi. q. princ. de regul. iur.
in. 6. Corsetus in tract. de excell. regis. q. 5. Paul. Cast.
conf. 406. col. 2. lib. 2. Bar. in. l. inter eos. ff. de acq. rer.
domi. sentit Innocen. in. c. cum ad sedem. de resti. spo-
lia. & in. c. ex literis de iureiu. vbi Hosti. Ioan. And.
& alij ex eo textu idem videtur colligisse. Quod om-
nes procedere asseuerant in concessione castri, quæ à
rege fit privilegij, venditionis, aut beneficij titulo, ex
ratione text. in. d. §. cum vrbe. nempe, quia hæc om-
nia castro adherent, eique accessoria sunt, idem probat
R. de. Xuares in allegatione. 6. colum. 3. & 4. &
Carol. Moline. in consuetu. Parisien. tit. 1. §. i. gloss. 5.
num. 47. Paul. Paris. consil. 9. num. 16. lib. 1. Augusti.
Bero. in. c. licet causam, nu. 12. de proba. Sebastia. Pa-
pia in. l. imperium. num. 26. ff. de iuri. omni. iudi. Did.
Perez in. l. i. tit. 1. lib. 3. ordi. colum. 756. Greg. Lup. in
l. 68. in verbo, tal villa, tit. 18. par. 3. & in. l. 9. tit. 4. de
dona. in verbo, despues, par. 5. quia hoc nomē, villa, vel
castrum, est vniuersale continens iurisdiccionem, ho-
norem, districtū, & ius patronatus. cap. ex literis, & ibi
Innocen. extra de iure patro. dom. Did. Couarru. hanc
diceas communē lib. practica. quæstio. c. i. nu. 10. quā
conclusionem ipse extendit, vt etiam merum ac mix-
tum imperium exceptis regalibus in hac concessione
veniant, quod in specie asseruit Bart. in. d. §. cum vr-
bem, idem Bartol. in. l. si quando. 1. C. de bon. vacanti.
lib. 10. Bal. in. l. cum multa. C. de bon. quæ libe. Carol.
item Molin. Paul. Paris. Roderi. Xuares, & dom. Di-
dac. Couarru. in locis paulo ante citatis, Felin. in cap.
quod sedes. de offi. ordina. notant doct. in. l. vltim. ff. de
consti. Prin. maximē ibi Bald. & Alberi. Oldral. conf.
252. Ludo. Roma. conf. 444. Alexan. in. l. i. num. 33. ff.
de iuri. om. iudi. † Hæc tamen conclusio limitatur, vt
non procedat, quoties castrum donatum erat alicui ci-
uitati subditum, eiusque iurisdicçãoi subiectū. tunc
siquidem, cū iurisdicção sit eius, qui castrum conce-
dit, non videbitur donatario seu emptori concessa, cū
hac in specie non sit iurisdicção accessoria, nec adhe-
reat castro concessio, huius sententiæ fuit Bald. in. l. à
procuratore. C. manda. & in rubric. ff. de rer. diui. &
conf. 238. lib. 4. Oldral. consil. 176. Rom. conf. 444.
Bart. conf. 39. & in. l. 2. ad fi. vbi Curti. Iunior col. vlt.
ff. de iurisd. om. iudi. qui hanc attestatur communem,
Guiller. Bene. in rep. c. Raynūti. de testam. in verbo,
& uxorem nomine Adela. h. m. 2. decisione. nu. 307. &
Carol. Molin. in consue. Parisien. tit. 1. §. 1. gl. 5. nu. 45.
† Et quanquam hæc vera sint iure cōmuni imperato-
rum. iure tamen regio per legem istam contrariū sta-

tuitur. imo quod concessio aut vendito castro, vel op-
pido, etiam cum iuribus suis, non videtur concessa iurisdicção. De quo miror valde, non aduertisse diligen-
tissimum dom. Didac. Couar. in practicis quæstioni-
bus, cap. 1. num. 10. prout aduerterat Gregor. Lupi in. l. i.
in verbo, segun los priuilegios. tit. 1. par. 2. & iterum
in. l. 68. in verbo, tal villa, tit. 18. par. 3. Vbi tamen hoc
limitare videtur in donatione, de qua nuncupatim lo-
quitur lex ista. Secus autem esse asseuerat in cōcessio-
ne in feudum, vel in venditione, qua in specie cōsebi-
tur vendita quoque iurisdicção, vel in feudum con-
cessa, vt ibi per eum, eo quod feudum datur ob cau-
sam, & non est mera donatio, vt in. l. i. ff. de dona. Sed
ni fallor, idem esse crederem in vtraque specie propter
generalitatem huius legis, & quia militat eadem
ratio in donatione, imo & maior quàm in venditione,
vel concessione in feudum: nam beneficia Principum
latissimè sunt interpretanda. l. fin. ff. de consti. Prin-
cip. & in auth. de nup. §. si verò solum vsum fructum,
colla. 4. Quare ergo in venditionibus, & alijs contra-
ctibus, in quibus non fit, ita plena interpretatio, vt
gloss. & doct. dicunt in. d. l. si. dicendum erit venditam
fuisse iurisdiccionem, nulla de ea facta mentione: pro
qua sententia facit. d. l. 12. titulo. 1. part. 2. & quod ex ea
ibi expendit Grego. Lupi, in verbo, segun los priuile-
gios, & l. 9. tit. 4. part. 5. † Et hoc maximè probatur ex
hac lege, quæ non solum in donatione loquitur, sed
& in quacunque alienatione, vt constat, ibi. *Fueren da-
das, donadas, o enagenadas*, & ibi, *lizjere donacion, o ena-
genacion*, & ibi, *que les da, dona, enagenada*, & ibi, *de do-
nar, dar, e enagenar la justicia*, & ibi, *que le da, dona, y ena-
gena la villa, &c.* Abundare enim verbum, alienatio,
si de donatione tantum lex disponderet, sed vt omnes
casus comprehenderet, fecit mentionem donationis,
& alienationis: nam si de donatione dumtaxat sentire
vellet lex, sufficeret de ea tantum mentionem facere,
nec sufficeret meminisse de alienatione, nisi & de do-
natione faceret mentionem, quia affirmatiuè non cō-
prehenditur donatio sub nomine alienationis, vt pro-
batur supra tit. 9. de bonis constante matri. quæstis.
l. 5. gloss. 6. numer. ii. 6. & 9. † Nec obicit, si dixeris le-
ge ista disponi, non videri translatum merum impe-
rium, si de eo non fiat mentio specialis, & hoc præse-
ferunt verba legis, dum dicit, *entendase que no le da la
justicia*, scilicet, sanguinis, prout expressim contine-
tur in dict. l. 9. tit. 4. de dona. part. 5. Vbi merum im-
perium concessum nulli esse intelligitur, etiam si in
priuilegio exprimat, quod ei cōcedit Rex oppidum,
vel castrum cum omnibus iuribus sibi debitis, & ad se
quoquo modo spectantibus. Sin autem per priuile-
gium concederetur iurisdicção, cōsebitur concessum
merum, mixtumque imperium, secu. dum Ioan. And.
ad Specul. in tit. de iurisd. om. iudi. cui accessit Ro-
man. in. l. si duo. ff. de acq. hæred. Felin. in cap. quod
sedem, col. vlt. & in cap. graue. de offi. ordina. Paul.
Paris. conf. 9. col. 2. lib. 1. qui tamen loquitur quoties in
priuilegio dicitur cum omnimoda iurisdicção, idem
tamen erit si verbum, omnimoda, deficiat, nam iurisdic-
ção est genus comprehendens imperium, & omne ge-
nus iurisdiccionis, vt in. l. imperium. ff. de iuri. om. iud.
sed posito genere, posita censetur, & eius species, vt
in

in. l. si chorus. ff. de leg. 3. & quia analogū per se sumptum in potiori sumitur, & a minori significato. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectig. vel emphyteutica. pera. faciunt tradita per Cassane in consuet. Burgund. rub. 1. §. 1. n. 24. fol. 17. col. 1. vbi hanc sententiam dicit esse veriorē Did. Perez in. l. i. tit. 1. lib. 3. ordina. col. 756. ad medium. † Quare necessario inferitur in specie, de qua agimus, non videri concessam iurisdictionem simplicem, nam si ea concessa esse intelligeretur, sub ea comprehenderetur merum imperium, cum concessa iurisdictione, merum quoque imperium concessum esse censetur, vt nume. præcedenti probauimus plurium doctorum autoritate. Ex quo probari videtur traditio de qua num. 26. in si. quod vendita ciuitate, vel oppido, seu castro, non censetur vendita iurisdictione, quia si iurisdictione vendita esse censetur, venditum quoque intelligeretur merum imperium, quod maximi est momenti, & fortè oppido ipso principalius. † Et si dixeris licet in principio & medio huius legis eius dispositio extendatur ad venditionem, vt ex verbis, num. 27. relatis probauimus, in vltima tamen eius parte mutat casum, & loquitur in donatione duntaxat: Respondeo non mutare casum, vt constat ibi, *E si en los sales privilegios, cartas, y mercedes, &c.* Ecce ibi text. in hac vltima parte loquitur in eis de priuilegijs, instrumentis, & donationibus, de quibus antea dixerat, & illud verbum, cartas, refertur ad instrumenta venditionum.

GLOS. XXII.

Donatio vel venditio castri à Principe facta cum omnibus rebus, & iuribus ad se spectantibus non comprehendit iurisdictionem simplicem, nedū merum imperium.

Y las heredades que el Rey ouiere en la tal villa o lugar. Nota in hac tam generali concessione, cum omnibus iuribus & redditibus Regi quoquo modo pertinentibus, non comprehendit iurisdictionem simplicem, nedū merum imperium, sed solum redditus, & tributa, vel alia bona immobilia Regi pertinentia in eo oppido, vel castro, licet in. l. 9. tit. 4. de donatio. part. 5. solum excipiat merum imperium, ibi, *o justicia de sangre*, vt ibi intelligit Gregor. Lupi, qui tamen mentionem non facit legis nostræ, quæ vt dixi, decidit sub hac generali concessione, vel venditione castri non comprehendit iurisdictionem simplicem, quod valde nota: quia non inuenies legem istam sic declaratam.

LEY. II.

Que no se pueda hazer donacion a persona fuera de estos Reynos, aunque sea Rey, de ciudad, ni villa, ni isla.

Ley. 2. in fine, tit. 9. lib. 3. ord. nam.

Don Fernando y doña Isabel, y do Enrique en Cordoua año de. 1455.

¶ Siguiendo la ley hechay ordenada por el Rey don Enrique nuestro hermano, q̄ santa gloria, aya en las cortes de Cor-

doua, año de mil y quatrocientos y cinquenta y cinco, declaramos, que no entendemos dar ni hazer merced a Rey, ni a otra persona estraña de fuera de nuestros Reynos, a de ciudades, ni villas, ni castillos, ni lugar, tierra, ni heredamiento, ni islas de nuestros Reynos, ni de nuestra corona Real, ni permitir, ni dar lugar q̄ lo tal se haga, y así lo assecuramos por nuestra verdadera fe y palabra real. ^b Y defendemos q̄ ningunos, ni algunos de nuestros subditos y naturales no sean osados de dar, ni vender, ni trocar, villas, ni lugares, ni castillos, tierras, ni heredamientos, ni islas de nuestros reynos a Rey, ni a Señor, ni a otra persona estrañera de fuera de nuestros reynos, so pena de la nuestra merced. ^c

GLOS. I.

- 1 *Castella à Rege donata non possunt à donatario, vel heredibus eius in exteros alienari.*
- 2 *Exterus regni an possit succedere in maioratu castellum, vel arcem continere?*
- 3 *Exterus regni qui vult in regno habitare, poterit in castellis succedere.*
- 4 *Exterus emere prohibitus non prohibetur bona maiorum emere.*
Bona maiorum corrector emere non prohibetur in loco, vbi administrationem gerit, ibid.
Bona maiorum emere nostra interest, ibid.
- 5 *Lex. 1. tit. 18. part. 2. explicatur.*
Verbum nullatenus, est vniuersale negatiuum. ibi.
- 6 *Exteri quare prohibeantur emere, vel possidere castra & oppida regni?*

Ni a otra persona estraña de fuera de nuestros reynos. Sic & Castella à rege donata alicui non possunt à donatario, vel eius heredibus & successoribus alienari in exteros, ex testamento, nec per contractum, sed Rex poterit pro eodem pretio trahere, ad cuius effectum debet, sibi ante alienationem intimari (prout in rebus emphyteuticarijs fit, vt in. l. 2. & 3. C. de iure emphy.) text. est vnus regni nostri hoc probans in. l. 1. tit. 18. de custodiendis castris regni, part. 2. † Vbi Greg. Lup. in verbo, de fuera, querit an alienigena regni Castellæ possit succedere in maioratu, in quo castrum continetur aliquod, & arguit ad partes, & denique concludit, non posse succedere in castro huiusmodi, ne scrutetur secreta regni, vt in. l. mercatores. C. de cōmer. & mercato. & quia lex illa dicit, *Ni los deuen enagenar en ninguna manera en yda, ni en muerre a homs de fuera de su señorio,*

Libro.5. Título.10.

homo, ni a otros de quien pudieſſe venir guerra ni daño al reyno. Quæ prohibitiõ respicit res ipsas alienari prohibitas, quæ sui natura non debent ab exteris possideri, propter periculum regno imminens, & sic lex respicit res ipsas & sic earum, quare lex loci, ubi sitæ sunt, seruari debet vt in l. forma. §. si verò ff. de censib. & l.

1. C. de mulier. & in quo loco. l. an in totum. C. de edific.
3. priuat. † Quæ opinio rigida nimis est, quare eam limitata & restringe, vt procedat, nisi exterius ille velit se transferre ad habitandum in his regnis, tunc etenim admitendus esset ad successionem maioratus, & maxime cum sit cõsanguineus possessoris maioratus, qui necessario erat regni huius originarius & naturalis. Vbi autem vellet exterius habitationem facere extra regnum, non liceret ei Castella, & oppida regni possidere. † Nec oberit, quod forensis per statutum emere prohibitus in loco bona immobilia, non prohibetur emere, quæ fuerint antecessorum suorum ex sententia Ioan. de Platea in l. vna. C. quibus ad conducti. prædio. fiscal. accede. non lice. & in l. 1. C. non licere habitant. metropoli. vbi dicit, posse forenses hunc ab intestato succedere, quod ipse probat argum. l. limites prohibentur, in princ. ff. de re militaria. & l. qui officij, in princ. ff. de contrahen. emp. cuius verba sunt, *Qui officij causa in prouincia egit, vel militat, prædia comparare in eadem prouincia non potest. præterquam si paterna eius à fisco distrabantur.* quia emens res paternas affectionis causa emisse præsumitur, quam naturaliter quilibet habet ad bona paterna, vt in l. si in emptionem. ff. de mino. l. lex, quæ tutores. C. de admitt. tuto. nostra enim interest, res maiorum emere, secundum glo. in l. 1. in verbo, reipublicæ, ad fin. ff. solut. matrim. & in l. si æquo. ff. de leg. 1. cum concordantijs, & pluribus similibus à Tiraque. congestis in præfatione retractus Lignagier. num. 34. & deinceps, & quæ ipse tradidi in dialogo relatoris. 3. part. cap. 27. num. 7. & 8. cui obiectioni non respondet Greg. Lupi in d. l. 1. tit. 18. part. 2. Sed respondeo affectionem, nec interesse alienigenæ non sufficere, vt in damnum regni castra possideat, iuste à legibus nostris prohibita possidere. † Minus oberit, quod alienatio, quæ per legem partitæ prohibetur in externos est, quæ factio hominis interueniente fit in vita, vel in morte: quæstio autem ista nõ tractat de huiusmodi alienatione, sed de alienatione, quæ fit mediante lege, vt in l. cum pater. §. cum inter. ff. de leg. 2. l. pater. §. Iulianus Agrippa. ff. de leg. 1. quia nihil refert inter has alienationes in specie nostra, cum in vtraque specie eadem militet ratio, & tum potissimum cum, d. l. 1. tit. 18. part. 2. ad quemcunque alienationis modum se referat cum dicit, in ninguna manera, quod verbum est vniuersale negatiuum, vt docet glossa in Clementina vt hi qui diuini, in verbo, nullo modo. de æta. & qualiter glossa etiam in Clementina vna, in verbo, nullatenus. de sequestrati. posses. & fruct. quare ad omnem alienationis modum extenditur. † Rationem autem, quare hæc prohibitio fiat, mutua ex his, quæ latè dixi in stylo cancellariæ, tit. 1. præmi. 22. capit. 2. glossa item. 2. cum de beneficijs, seu sacerdotijs exteris non concedendis tractabamus, adde, quæ dicam in l. 1. & 2. titulo tertio, de officijs publicis, infra, libro. 7.

GLOS. II.

1. Princeps ubi fidem non seruat, casus fortuitus, & insolitus dicitur.
2. Fides recta in principe nimium decet.
- b. Por nuesta verdadera fe y palabra real. Quæ fides vsque adeo est à principe seruanda, vt casus insolitus dicatur, si princeps venit contra pactum, vel fidem suam, arg. text. in c. 1. de probat. & in cap. 1. de natur. feud. Alex. conf. 97. nu. 4. lib. 3. dixi in dialogo relatoris. 4. part. c. 6. nu. 8. † Nihil enim magis decet, quam recta fides in Principe. Epistola inter claras. C. de sum. Trinit. Mar. Soc. lun. conf. 76. nu. 116. lib. 1. Aymon Crauet. plura congerens in proposito, consil. 214. n. 19. & sequent. & quæ dixi in dialogo relator. 4. p. c. 12. n. 7. & deinceps.

GLOS. III.

Castra seu oppida in externos alienantis pœna.

- c. so pena de la nuestra merced. Et contractus erit nullus, amittetque alienans castra, vel oppida in externos alienata, vt in l. præcedenti statutum est, vt ibi notauimus, gloss. 6. in princ.

LEY. III.

Que el Rey no puede hazer donacion de las ciudades, villas, y lugares de su corona real, contra lo contenido en esta ley.

Ley. 3. tit. 9. lib. 5. ordinam.

Don Fernando y doña Ysabel confirmaron la ley del Rey don Juan el Segundo, de Valladolid, año de 1442. c. 1.

- ¶ No conuiene a los Reyes vsar de tanta fraqueza y largueza, que sea conuertida en vicio de destruycion, porq̃ la fraqueza deue ser vsada con ordenada intencion, no amenguando la corona real, ni la real dignidad: porque los sucesores del reyno recibirian por esto gran agrauio. Y por esto el Rey don Alonso quando cumplio edad de quinze años, en las cortes que hizo en Valladolid, era de mil y trezientos y sesenta y tres, otorgò, y prometio de no dar, ni donar ciudades, villas, ni lugares, ni castillos, ni fortalezas, ni aldeas, ni sus heredades a infante, ni a rico hombre, ni a dueña, ni a perlado, ni a orden, ni a infanzon, ni a otro señorio alguno, salvo a la Reyna doña Costança su muger, y así jurò de lo guardar: y esto

y esto mismo otorgo el dicho Rey don Alonso en las cortes, que hizo en Madrid, era de mil e trezientos e sesenta y siete: y lo confirmo el Rey don Enrique el segundo en las cortes que hizo en Toro, era de mil e quatrocientos e nueve, y en las cortes que hizo en Burgos, era de mil y quatrocientos y onze. Y esto mismo prometio de guardar el noble Rey don Iuan el segundo en las cortes que hizo en Burgos, año de la Encarnacion de nuestro Señor, de mil y quatrocientos y treynta años, y en las cortes que hizo en çamora el dicho Señor Rey don Iuan el año de treynta y dos. Despues de lo qual el dicho Señor Rey don Iuan el segundo, veyendo y considerando, que despues de las leyes y ordenanças susodichas, por importunidad de algunos grandes del Reyno, auia hecho algunas mercedes de ciudades, y villas, y lugares, y rétas y pechos, y derechos a algunos grandes y naturales del Reyno, y a otros criados y oficiales de su casa: y por ello se hazia perjuyzio a la dignidad Real, y a sus sucesores que despues del auian de reynar: a peticion y suplicacion de los procuradores de las ciudades, y villas, y lugares de sus Reynos en las cortes que hizo en Valladolid año de la Encarnacion de nuestro Señor, de mil y quatrocientos y quarenta y dos, estatuyo y ordeno por ley, pacto y contrato firme y estable,^b hecho y firmado entre partes, que todas las ciudades, y villas, y lugares que el Rey tenia y poseya, y las fortalezas, aldeas y terminos è jurisdicciones de su natura fuesen inalienables, y perpetuamente imprescriptibles, y permaneciesen y quedassen siempre en la Real corona de sus Reynos, ^c en tal manera que el dicho Rey don Iuan, ni sus sucesores que despues del reynassen, ^d

no pudiesen en todo, ni en parte enagenar lo susodicho. Pero que si por alguna gran virgente necesidad, ^e por razon de grandes y leales seruicios que alguno le hiziesse, ^f o en otra manera, al Rey fuesse de necessario de proueer, y hazer mercedes de algunos vassallos q lo non pudiesen hazer, saluo vista y conocida la tal necesidad por el Rey, con consejo, y de consejo y comun concordia de los de su consejo, que en su corte al tiempo residiesen, o de la mayor parte dellos en numero de personas, y con consejo y de consejo de seys procuradores de seys ciudades, quales el eligiesse y nombrasse, allende los puertos, si alla se ouiesse de hazer la tal donaci[on], o merced, o de aquende los puertos, si aca se ouiesse de hazer la dicha prouision, seyendo los dichos procuradores presentes, y para esto especialmente llamados, los quales juntamente con los del consejo hiziesen juramento en forma, q sobre lo susodicho verdadera y fielmente, toda aficion, y amor, y odio postpuesto, daran todos su consejo. Y si en otra manera la tal donacion, o merced se hiziesse contra la forma susodicha, q qualquier alienaci[on] que se hiziesse, ^g por esse mismo hecho fuesse ninguna y de ningun valor y efecto, y el donatario o sus sucesores herederos, no pudiesen por tal titulo adquirir ni ganar los tales bienes, ni a ellos pudiesse passar el señorío y posesi[on]: ^h y por ningun curso, ni lapso de tiempo lo pudiesen prescribir. ⁱ Mas siempre quedassen y fincassen en la corona Real, y della no se puedan apartar. Y que sin embargo del tal enagenamiento, el Rey pueda libre è iustamente tomar y recobrar los dichos bienes, sin algun conocimiento de causa. ^k Otrofi que la ciudad, villa, o lugar, q así fuere donado, o enagenado, pueda

sin pena alguna resistir el tal enagenamiento o donacion, no obtates qualesquier privilegios, cartas, y mādamiétos q̄ el Rey hiziere: los quales desde aora anulo, aunque tengan primera y segund a iussion, con qualesquier penas y clausulas derogatorias, generales o especiales, y otras qualesquier firmezas abrogaciones, y derogaciones, voto, y juramento, aunque el Rey de su proprio motu, y cierta sciencia, y absoluto poderio m̄ quiera vsar en los tales enagenamientos. Ca el dicho señor Rey dō Iuā de su cierta sciencia y motu proprio, y absoluto poderio abrogo y derogo, caso y anulò, y que no tenga firmeza alguna: Y jurò y prometio so la fe real, sobre la Cruz y santos Euangelios, n̄ estando ay presentes los de su consejo, y los dichos procuradores del reyno, que realmente y con efecto guardara y cumplira lo susodicho, y contra ello no yra ni verna, exceptas las villas de Xumilla è Vtiel, de que libremente pudiesse disponer. Exceptas otro sí las cosas que el dicho señor Rey don Iuan diessse a la Reyna, o al Principe, o Princesa, las quales ouies- sen por su vida el vsufructo, o y despues de su vida que no pudiesen pasar a otro alguno, mas que quedassen consolidadas en la corona Real imprescriptibles è inalienables, y que los tales donatarios juren, quando los dichos bienes les fueren donados, que guardaran esta ley, y que no enagenaran los dichos bienes, y que si de hecho lo hizieren, que la tal alienacion sea ninguna: p̄ aunque sea por el Rey general o especialmente confirmada con qualesquier obstan- cias, y prohibiciones, aunque sean de cierta sciencia y proprio motu. Pero que por esta ley, paction, y cōtrato, no entendio el dicho señor Rey don Iuan reuocar los privilegios de las ciudades, y villas, y

lugares, ni los derogar en cosa alguna, pero que finquen siempre en su fuerça è vigor. ¶ La qual dicha ley el Rey don Enrique nuestro hermano, que Dios aya, confirmo en las cortes que hizo en Cordoua, año de mil y quatrocientos y cinquēta y cinco. Y nos la aprouamos, y confirmamos, y mādamos guardar.

G L O S S. I.

Principum liberalitates quomodo sint exercendae, ne in vitium prodigalitatis prolabantur?

d *En vicio de destruyction. Nota non decere Reges immoderatis vti largitatibus, ne in vitium prodigalitatis prorumpāt, sed cautē, moderateque eis vti oportere regi: a non minuendo dignitatem & coronam, non modicum regni successorum prauiudicium. Pitagoram namque dixisse fertur, ne sumptus temere & importunē feceris, sed nec illiberalis esto, modus in omni re optimus, refert Stobaeus sermone. 12. vide tamen, quā in proposito diximus supra eod. l. 1. gloss. 7. nu. 2. & 3. ex Aristotele Ethicorum ad Nichomacum, lib. 4. cap. 1. col. 2. & quā dicam infra eod. l. 5. gloss. 1.*

G L O S S. II.

- 1 Principes neque excellentes viri legibus ciuilibus non astringuntur.
Cogere seipsum an quis possit?
- 2 Principes & Papa leges seruare debent, quas alij imposuerunt.
Principem nemo audet reprehendere. ibid.
- 3 Principem decet seruare leges, quae sibi conueniunt non alias, quarum exempla traduntur.
Princeps non obligatur ad testamentorum solemnitate obseruationem, & quare? ibidem.
Principum privilegia, remissiuè, ibidem.
- 4 Princeps & Papa a naturali, & diuina lege non excimuntur.
- 5 Princeps obligatur ex contractu, vel pacto cū subditis inito, & quare obligetur, ibidem.
- 6 Princeps ex pacto vel contractu, an obligetur naturaliter tantum, an etiam ciuilitate?
Contractus claudicare non debet, fallit in pupillo & ecclesia, ibidem.
- 7 Contractus cum Principe celebrati naturam obtinent bonae fidei.
- 8 Princeps donationē perfectā reuocare non potest.
- 9 Princeps ex cōtractu naturaliter tantum, sed efficaciter obligatur.
- 10 Naturalis obligatio in Principe habet effectum, & actionem producit.

Natu-

Naturalis obligatio iure civili effectum producit, ne quis indebitè damnum patiatur, ibidem.

- 11 *Lex. 1. in fi. cū. l. seq. ff. de offi. procu. C. f. a. intelligitur.*

Obligatio civilis sola non est efficax ad agendū, ibi.

- 12 *Lex bene à Zenone. C. de quad. prescri. explicatur.*

Actiorealis nullā presupponit obligationem, ibid.

Princeps succedens priuato, loco priuati vititur absque aliqua praeuogatiua, ibidem.

Obligatio civilis non cadit in Principe, sed iuris naturalis vel gentium, ibidem.

Lex. 53. tit. 5. part. 5. explicatur, & remissiuè de eius materia, ibid.

- 13 *Lex nostra interpretatur.*

Contractus ligat successores, ibidem.

- b Porley, pacto, 7 contracto firme 7 estable. Ad maiorem firmitatem hæc adiecit lex ista, quoniam Princeps legibus civilibus non astringitur, nec ligatur, vt in l. Princeps legibus ff. de legi. vbi hoc adnotarunt Io. Orosc. & ceteri interpretes. l. 1. ff. de consti. Princ. tante enim celsitudini non potest lex imponi, quippe cui Deus & ipsas subiecit leges, secundū Bal. in c. 1. ad fi. de aliena. feudi, quod deducitur ex sententia Philosophi Polyti corum, lib. 3. c. 9. (Excellentes inquit, virtute & potentia non sunt legibus astringendi, in illos siquidem non est lex, sed ipsi sunt lex) quam sententiam explicat frat. Dom. à Soto lib. 1. de iustit. & iur. q. 6. art. 7. nempe, vt virtus ad moralem probitatem, potētia verò ad principatum referatur. Sed quod de Principibus dicit, de quibus nunc agimus, rationem reddit dices, quo pacto fieri potest, vt cogi possit Princeps ad legum obseruationem, si ipse lex est animata, vt in authen. de cōsulibus, nunquid fieri potest, vt quis cogere possit se ipsum; non inquit, est intellectū possibile, vt vim quiscūq; sibi ipsi inferat, ac seipsum sua lege cogat, quod inde euenit, quia lex natura sua Regē cogere nequeat.
- 2 † Ceterū quo Deus eum liberiores fecit, legumq; coactione longius exemptum, eo rationi debet vigilantius, & diuino nutui obediens esse: ac subinde legibus, quas alijs ponit, obtemperare, non coactus, sed ratione ductus. Et nō solum Princeps secularis, sed & summus Pontifex astringitur lege honestatis & naturalis iustitiae, ea seruare, quæ ipse, vel prædecessores eius condiderunt, vt probat B. Thom. 1. 2. q. 9. 6. art. 6. & Ludo. Gomez in regula de infirmis resignantibus. pag. 240. vers. præterea, ne in illos Christi improperium impingat, qui dicunt, & non faciūt, quique alijs onera grauiā imponunt, ipsi nec digito volunt ea mouere. Matth. 23. vnde quod quisque iuris in alium statuit, ipse eo vti debet inquit Iuriscōsul. in l. 1. & per totum. ff. quod quisque iur. & summus Pontifex in c. cum omnes. de constit. vbi citatur sapientis auctoritas, patere legem, quam tu ipse tuleris, est quæ text. optimus in l. digna vox. C. de legi. vbi Bal. & Doct. omnes. prebat optimè pluribus rationibus ex Theologis & Philosophis Alberici in l. Princeps. n. 3. & seq. ff. de legi. text. regni nostri in l. 16. tit. 1. part. 1. vbi Greg. Lup. in gloss.

1. auctoritate Alberici probat subditos lege teneri, nō solum ob eius decentiam & rationem, verūmetiā per coactionem, atque ita duobus subsidijs ad virtutē ducuntur, Princeps autem altero destitutus est, quippe quem nemo cogere posset, aut reprehendere audeat, imo vix vllus est, qui veritatem doceat, vt rectè aduertit Dom. à Soto lib. 1. de iust. & iur. q. 6. art. 7. col. 3. in princ. iniusta enim est Principum auctoritas, si quæ populis prohibent, sibi licere patiuntur. c. iustum est. 9. dist. † Quando autem statuimus, Principem legibus subdi suis, intelligimus de legibus, quæ ex æquo ad ipsum perinde atque ad subditos spectant, fingē Regem præcipere neminem gladio succinto incedere, aut feris indui, non est par ratio, cur ipse eisdem abstinere, alia exempla passim inueniet curiosus, quæ inter Principis priuilegia enumerantur, non enim obligatur testando ad testamentariam obseruationem. l. omnium. C. de testamen. quoniam Principis præsentia superat omnium testium fidem, atque ideo testamentū factum in eius præsentia citra testium solennitatem valet, vt omnium optimè explicat Ferdi. Vazq. lib. 3. de success. creatio. §. 26. in princ. & fere per totū, confert. l. vlt. C. de legi. & c. in causis, vbi Doct. de re iudica. Nec arctatur Princeps iudicando ad obseruationem iudicialiæ solennitatis. Innocen. in c. 1. de lit. contesta. Ang. in l. omnium. C. de testam. Bar. in l. Emilius. in fi. ff. de minor. Ant. in cap. licet hæc de simonia. Ferdi. Vazquez d. §. 26. n. 10. & 11. vbi & nu. sequentibus plurima enarrat Principis priuilegia, quæ huic nostræ sententiæ applicare poteris. † Quamuis autem Rex lege civili solutus sit, non tamen lege naturali, vel diuina, quas etiā summus Ecclesiæ Catholicæ præfulgē seruare tenetur. c. sunt quidam, & c. contra statuta. 25. q. 1. idque probat Ioan. Oroscius in d. l. Princeps. n. 6. 7. & 8. ff. de Legi. & Ludo. Gomez in regula de infirmis resignantibus. pag. 140. post princ. Imo nec iure gentium est solutus Princeps. Clemen. pastoralis. §. ceterum. de re iudi. §. vlt. n. sit. de iure natu. §. sed agnationis quid. in sit. de legit. agnato. tutela. gloss. & Doct. in l. vlt. C. si con. ius, vel vlt. publi. Pau. & Socin. in l. si quis iniquum. §. si is pro quo. nu. 7. ff. quod qui. iu. Innocen. in cap. quæ in Ecclesiarum. de constitutio. † Atque ideo nimirū hæc lex ad maiorem firmitatem addidit verba hæc, Porley pacto è contracto nam si Imperator, vel Princeps facit aliquod pactum cum regno suo, vel cum aliqua ciuitate sibi subdita, tenebitur proculdubio ad eius obseruationem, secundum Cyn. Bart. Bald. & Doct. communiter in l. digna vox. C. de legi. & similiter tenebitur seruare contractum cum subdito factum, secundum eosdem Doctores non solum ipse, sed & successores eius, vt in c. de probatio. ibique expendunt Abb. Felin. & Dec. latissimè hanc sententiam confirmantes, Bald. in c. 1. de natura feudi. Innocen. Abb. & DD. omnes in c. nouit. de iudic. quam esse communem attestatur Ias. consil. 1. numero. 1. & 2. lib. 1. Bald. singulariter confirmat in l. qui se patris. nu. 13. & 14. C. vnde libe. Pau. Castr. in l. Princeps. nu. 4. ff. de legi. & in l. digna vox, nu. 5. C. eod. Ludou. Roman. conf. 52. Dec. conf. 286. n. 7. Aymon Sabill. conf. 135. n. 5. & 7. vbi hoc intelligit in iure quæsito, secus in iure querendo, huic enim Princeps potest derogare de plenitudine potestatis, vt

N n 3 in

Libro.5. Titulo.10.

in successione feudi, in qua potest derogare iuri quarendo, in spe tantum competenti, ut ibi probat nu. 7. idem voluit Deci. consil. 209. col. 4. Curt. iunior consil. 1. num. 32. Brunus consil. 1. num. 62. & consil. 10. quod est Socin. num. 26. Gozadi. consil. 9. num. 47. arg. eorū quē Moderniores tradunt in. c. super eo. de offic. dele. qui omnes tenent primam conclusionem, quod Principes ligentur iure contractus & feudi, quoties ex eo fuerit ius quasitum priuato, ut & Alber. Brun. voluit d. consil. 1. num. 24. 25. & 26. Socin. inter eius consilia, consil. 10. num. 21. Curt. iunior consil. 1. num. 36. citat gloss. & Doct. communiter in. l. 1. C. si contra ius, vel vti. publici. vbi scribitur, quod contractus non subiecit Deus Principibus, Gozadi. consil. 9. nu. 43. 44. & 45. qui loquitur in feudo, qui contractus quoque dicitur innominatus, vel secundum alios, nominatus, vel ut nō pauci sentiunt, anormalis, at contractus sunt de iure gentium. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. vbi Bart. & Doct. in quibus Princeps censetur priuatus. l. 2. §. 1. ff. de quid in loco publici. Bart. in. l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fisci. Card. consil. 147. Ioan. Lup. in repet. rubric. de donat. int. vir. & vxor. §. 69. num. 17. Feli. in. d. c. 1. de probat. num. 2. Quod potissimum fit, ne Rex ipse commercio priuetur, quis enim cum eo contraheret, si contractus seruare non teneretur? ut optimē considerauit Bal. ab Oroscio relatus num. 13. in. l. Princeps. ff. de legi. Paul. Paris. consil. 11. num. 52. & seq. lib. 1. quam traditionem pluribus autoritatibus, confirmat idem Paul. Paris. consil. 2. num. 129. & plurib. seq. lib. 4. Aymon Sabilla. consil. 241. nu. 18. quibus adde fuisse tradita per Ioann. Neuizani inter consilia Alberti Bruni, consil. 12. num. 2. 3. 24. 5. & nu. 66. Ioan. Iacob. Leonar. dum in eisdem consilijs, consil. 117. a num. 240. vsque ad num. 246. & alibi sæpē. † Et non solum Princeps naturaliter obligatur ex pacto & contractu, verumetiam ciuilitur, ex sententia Bald. in. l. Princeps. ff. de legibus. cuius doctrina communiter est recepta, ut attestatur Paul. Cast. ibi. numero. 4. & Zasius numer. 5. idem voluit Arret. & Feli. num. 3. in cap. 1. de probat. & Anto. Gomez in tomo de contractibus, in princ. Mouentur per text. in. l. cum emptor. ff. de rescin. vend. vbi contractus non debet claudicare, si ergo priuatus obligatur Principi naturaliter & ciuilitur, quid ni eodem pacto obligabitur Princeps? sed Moderni in. d. cap. 1. de probat. respondent esse in Principe speciale, quemadmodum in pupillo, cuius contractus claudicat, ut constat ex. l. Iulianus. §. si a pupillo. ff. de actionib. emptio. & in Ecclesia, vti notatur in cap. 1. ne sede vacan. Sed diuersa ratio est in Ecclesia, vel pupillo, quā in Principe, ut rectē aduertit Deci. in dict. cap. 1. num. 3. Mouetur. 2. Arreti. per text. in. l. 1. §. si. cum. l. sequent. ff. de offi. procur. Castar. vbi Princeps adeundo hereditatē sibi delatam obligatur ex quasi contractu creditoribus, quā obligatio iuris ciuilis est, secundum Bart. in. l. ex hoc iure numero. 7. ff. de iusti. & iur. ad hoc etiam text. in. l. bene a Zenone. C. de quadri. præscript. vbi actio datur contra Principem, ergo ciuilitur obligatur, quia sola naturalis actionem non producit, ut in. l. de obligat. in princ. † Ex qua conclusione infertur, omnes contractus cum principe celebratos naturam bonæ fidei obtinere, cum habeant executionem cæteris con-

tractibus inter priuatos celebratis faciliorem, & fir-
miores, ut Bald. censet de pace constantia, in verbo, si
quis vero, numero. 1. Crem. en. singul. 35. incip. omnes
contractus de mundo, Iaso. in. l. ciuitas, numero. 8. ff. si
cert. peta. & consilio. 1. col. 2. lib. 1. Lud. Gozadi. d. consil.
1. numero. 43. Ludo. Gomezius plures alios referens in
§. actionum, numero. 2. in. l. de actio. Didac. Perez in
l. 3. titulo. 8. lib. 3. ordinam. colum. 1062. ad medium. Ias.
in. l. & si post, vltima colum. ff. si quis catio. Ferdinan.
Vazquez libr. 3. de successionum, creatione. §. 26. nu-
mero. 27. Ioan. Neuiza. inter consil. Alberti Bruni. consil.
12. num. 27. vbi plura congerit. † Ex quo fit, principē
donationem a se factam, postquam est perfecta, reuo-
care non posse Bald. in. l. quæ ex relationibus. 4. no-
tab. & ibi Paul. num. 3. C. de legi. gloss. in. l. si qua, in ver-
bo, præiudicijs. C. de fund. & salt. rei domi. libr. 11. cui
accessit Iaso. in. l. si reus. nu. 13. ff. de pact. Alexan. consil.
3. num. 9. lib. 5. Beroi. in cap. 1. num. 20. de probat. Ias.
consil. 73. num. 2. vers. condescendo, lib. 1. vbi plura con-
gerit in confirmationem Did. Perez. d. col. 1062. prope
finem, de quo latius dicemus infra. l. 6. † Verum con-
traria sententia, imò quod Princeps non obligetur ci-
uilitur ex contractu, sed naturaliter tantum: quodque
isthæ obligatio naturalis sit in Principe efficax, est
receptor, & iudicio meo verior, eique adherent Anto.
Abb. Imol. Dec. num. 3. & 3. & Beroi. num. 19. in. d. c.
1. de probatio. Ioan. Oroscius, eam frequentiore di-
cens, in. d. l. Princeps. num. 14. ff. de legib. Mouentur,
quia Principes licet lege naturæ, & iure gentium obli-
gentur, non tamen lege ciuili, ut in. d. l. Princeps. ff. de
legi. non ergo obligatur ciuilitur, sed naturaliter lege
conventionis, secūdū Bal. in. l. 1. ff. de collat. prin. † Et si
dixeris quomodo ergo sola naturalis obligatio hac in
specie efficax est? Respondeo sola naturalis in Princi-
pe habet effectū & actionē producit, ex quo ipse non
potest aliter obligari, ut ex. d. c. 1. de proba. expenditur
teste Decio ibid. nu. 3. vers. sed tamē tenendo cōmunē,
refertq; id sensisse Ant. de But. in. c. quæ in ecclesiarū,
col. pen. de consti. quia, vbi ibi dixit Abb. pen. cel. prin-
ceps remanet in terminis iurifgentiū, quo iure pactū
nudū & sola naturalis obligatio producebat effectū,
ut ex. d. l. ex hoc iure omnes probant. Facit quod no-
tat Bal. in. l. rescripta. ad si. C. de precib. Impe. c. feren-
hoc etiam suaderetur teste Decio. d. num. 3. ad medium,
quia ne quis indebitē damnum patiatur, naturalis sola
ex pacto nudo effectum producit, ut notat Bart. per
illum text. in. l. & eleganter. §. seruus pactionis. ff. de
dolo, & Angel. consil. 1. in fine. Et quamuis actio con-
tra Principem nulla competat, æquitate suggerente
officio iudicis succurratur, ut in. l. planē. ff. de peri. hæ-
red. confert text. in. c. ad Apostolicam, vbi Host. & alij
de simon. text. in. l. 1. §. cum patronus. ff. de offic. præf.
vbi. Ex quibus cōcludo principē ex sola naturali obli-
gatione astringi, & efficaciter teneri, cum ciuilis eum
non possit cogere. † Cui sententiæ non eberit text. in
l. 1. in fine, cum. l. sequenti. ff. de officio procuratoris
Cæsar. quia etiam in hereditatis additione consen-
sus interuenit, ex quo nimirum princeps obligatur
naturaliter, sola enim ciuilis sufficiens non esset ad
agendum, ut in princip. institut. de obligationi. quod
probat, & optime explicat Bart. in. l. interdum. nu-
mero. 6.

mero. 6. ff. de condictione. indeb. & Paul. Castr. in repe. l. ex hoc iure, vlt. q. ff. de iust. & iure. Quemadmodum in stipulatione, quæ à iure ciuili inuenta fuit. §. de con-
stituta, instit. de actio. & tamen in ea interuenit obliga-
tio naturalis, quæ oritur ex consensu, sine quo stipula-
tio est inutilis. l. 1. §. adeo. ff. de pact. cuius verba sunt,
*Nam & stipulatio, quæ verbis fit, nisi habeat consensum nul-
la est, & in l. 1. tit. 1. part. 5. & idem est in alijs con-
tractibus à iure ciuili inductis, de quibus per gloss. in
§. ex hoc iure, in verbo, poena, instit. de iure natur. gen.
& ciui. Princeps ergo adeundo hæreditatem, ex sola
naturali orta ex consensu efficaciter obligatur: ciuilis
liquidem quæ ex quasi contractu inducitur, non suffi-
ceret, vt dixi. † Ad text. in l. bene à Zenone, respon-
det Dec. in d. c. 1. de proba. num. 3. in fine tribus modis.
Primò, quòd loquitur in actione reali, quæ nullà præ-
supponit obligationem. §. 1. instit. de actio. Vnde ex
hoc inferri non potest, quòd ciuilitè obligetur. Secùn-
dò, inquit, quòd licet in personali actione loquatur,
ideò ibi contra principem competit, quia succedit in
locum priuati, cum igitur subrogetur loco priuati, ni-
mirum si iure priuati vratur, abique vlla prærogatiua.
l. fificus. §. 1. ff. de iure fisci. Tertiò respondet, quòd non
loquitur de actione formali, sed de petitione, seu iure
petendi, ex iure gentium procedente, non de actione,
inquam ex obligatione ciuili nata, iuxta. l. licet. §. ea
obligatio. ff. de procurat. quoniam contra Principem
hoc dici non potest, quia subiectum non est habile ad
recipiendum ciuilem obligationem, cum ipse sit solu-
tus legibus, à quibus ea ciuilis obligatio procedit, ma-
nebit ergo Princeps in terminis iuris gentium, vsic ex
sola naturali possit conueniri, vt docuit Panormit. in
d. c. quæ in ecclesiarum, colum. penult. de constitut. &
diximus supra num. 10. & clarius probat text. regni
nostri in l. 5. 3. tit. 5. de emptio. & venditio. part. 5. ibi.
*† puede el pedir que de la estimacion, & licet ibi Gregor.
Lup. optimè explicet. d. l. parti. & l. bene à Zenone. C.
de quadri. præscript. & latius Petr. de Dueñas in regu-
la. 238. terdecim modis eam legem limitans, omisse-
runt tamen horum verborum explicationem. † Cum
ergo, vt ad expositionem legis nostre redeamus, in ea
dicitur Regem Ioannem Pintia hæc constituisse legem,
pactumque & contractum cum procuratoribus
regni sit, vt minimè reuocari possit, maxime cum iura-
mentum cõtineat, iuxta. c. intellecto. de iureiur. de quo
infra latius, ligat enim pactio & cõttractus succēssores
regni, vt in d. c. 1. de probatio. & ibi Docto. communi-
ter expendunt, vt diximus supra, num. 5. & tum potissi-
mum cum lege nouiori regia lex illa & pactio fuerit
confirmata à Carolo Imperatore in committis Pintia-
nis, anni. 1523. & Toleranis, anni. 1525. & per Regem
Catholicum Philippum. II. anno. 1566. die. 26. Nouem-
bris, quo iussit leges istas ad vnguem obseruari.**

GLOS. III.

- 1 Principis bona multipliciter cōsiderātur, & n. seq.
Bona ad regnum, regiamque coronam spectantia
Regis esse dicuntur, ibid.
- 2 Bona Regi cōpetentia in signū supremæ potestatis.

*Appellatio est de his, quæ principi reseruatur in fi-
num supremæ potestatis, ibidem.*

Regalia quæ sint, ibidem.

- 3 Principis bona ei pertinentia ratione dignitatis re-
giæ.

- 4 Principis bona ei competentia, quæ tamen à priuato
possideri possunt.

Honores apud Hispanos, qui dicantur? ibid. in fine.

- 5 Principis bona fiscalia, quæ sint?

- 6 Principis bona priuata.

*Princeps duarum personarum obtinet mortalis, & im-
mortalis, declaratur, ibidem.*

- c Siempre en la real corona de sus reynos. Bona Principis
multifariam considerantur, quædam sunt, quæ ad regi-
num, regiamque coronam spectant, vt ciuitates, oppi-
da, villæ, castra, & arces, vt in l. 1. titulo. 17. part. 2. ibi.
- 2 Otras y a que pertenecen al reyno. † Alia dicuntur bona
Regi competentia in signum supremæ potestatis, &
in recognitionem subiectionis, vt quòd ab omnibus in-
ferioribus iudicibus ad Principem appelletur secun-
dum Bald. in auth. quas actiones. nu. 14. C. de sacros.
eccles. l. 1. supra eod. & l. 1. tit. 15. de præscrip. supra li.
4. Oldrald. consil. 172. col. 1. & cons. 244. col. 2. & cons.
254. col. 1. dom. Dida. Couar. in relectione regulæ pos-
sessor. 2. p. §. 2. num. 8. l. 2. tit. 13. part. 2. vbi Greg. Lup.
in verbo, o le embargassen, expendens legem illam cõ-
tra dominos populorum impediētes appellationem
ad regem, vel eius curiam, vel appellationes prosequi,
vt puniantur eiusdem legis poena. nempe, priuationis
locorū, vel oppidorū, vel eorū iurisdictionis. In signū
etiā supremæ potestatis cōpetit Regi ius cudendi mo-
netam in regno suo, quæ omnes regnicolæ vti debent.
c. quanto. de iureiur. And. de Yser. in tit. quæ sint regal.
verbo, monetæ. l. 22. & ibi Grego. Lupi in verbo, coger
su moneta, tit. 13. part. 2. † Tertiò dicuntur bona Regi
pertinentia ratione dignitatis, vt rebellicionum crea-
tio, vectigalium inductio, illegitimorum legitimatio,
& his similia, quorum mentio fit in c. super quibusdā.
§. præterea, de verbor. signifi. & per Doct. ibidem. & in
c. 1. quæ sint regal. in lib. feudo, hæc ad nullum præter
Principem spectant. † Quartum genus bonorū sunt,
quæ Principi, vt ad Principem spectant, quæ licet regi-
æ coronæ pertineant, possunt tamen à quocunque
priuato ex cōcessionē Principis possideri, qualia sunt
prata, pascuorum saltus, ferarum viuaria, prædia rusti-
ca & urbana, quæ quidem non fuerunt priuata habita, vt
in l. 1. tit. 17. part. 2. dom. Dida. Couarr. in regu. poss.
2. part. 6. 2. n. 8. & mineratia, salina, portoria, vectiga-
lia quæ ex portubus, & pontibus, & piscatione proue-
niunt & tributa quæcunque, vt in l. 1. tit. 28. de acqui-
rer. domi. part. 3. l. 2. tit. 13. de thesauris, infra lib. 6. l. 1. c.
tit. 8. de redditibus regis, infra lib. 9. & hæc honores
Hispanæ appellatur, seu terræ, quæ à regibus conce-
duntur nobilibus in remunerationem seruitiorum vt
in l. 2. tit. 26. part. 4. † Quinta bonorum regalium spe-
cies est, eorum quæ fisco deferuntur, vel ratione crimi-
nis, vel ob vectigal nō solum, vel alias: hæc antequā

N n 4 in

Libro.5. Titulo.10.

- in regio patrimonio fuerint incorporata ad eius dignitatem pertinent, de quibus tractat Luc. de Penna in l. quicunque. 2. colum. C. de omni agro defer. lib. 11.
- 6 *† Sexta & ultima species bonorum regalium est, quæ Regi competunt peculiari & priuato patrimonio tanquam priuato, de quibus agitur in d. l. 1. tit. 17. part. 2. Rex siquidem vicem obtinet duarum personarum, mortalis & immortalis: mortalis verè cuius respectu quasi persona priuata intelligitur immortalis & perpetua non verè, sed enigmaticè, & representatiuè, quæ durat quandiu ipsa regalis dignitas perdurat & superstes est, vt eleganter docet Bald. consil. 159. n. 5. lib. 3. Tiraq. de iure princigen. q. 35. num. 22.*

GLOS. IIII.

- Princeps an possit successoribus legem imponere? remissuè.*
- d *Ni sus successores que despues del reynassen. Nota, quod lex ista legem imponit successoribus regni, quod quo modo intelligatur, & an id fieri possit latè examinaui supra eodem gloss. 1. ex ibi dictis colliges, quid hic statui oporteat.*

GLOS. V.

- Necessitatis causa plurima permittuntur contra regulas iuris communis, remissuè.*
- p *Vrgente necessitate. Ex causa vrgentis necessitatis plurima permittuntur contra regulas iuris communis, vt latè traditur per Felin. in c. querelam. de iure iur. cum concordant à Tiraquel. congestis. de legibus connubia libus, gloss. 8. num. 9. & lib. 1. de retractu. §. 26. gloss. 1. num. 8. & sequen. dixi multa supra eod. l. 1. gloss. 21. num. 17. & sequen.*

GLOS. VI.

- f *E leales seruicios que alguno le hiziesse. Adde hic quæ diximus supra eodem l. 1. gloss. 1. num. 4. & 5. optimus text. in l. cum plures. §. cum tutor. ff. de adm. tuio.*

GLOS. VII.

- 1 *Princeps non potest alienare bona regie corone, vt ciuitates, & oppida.*
Princeps bona regie corone alienans potest reuocare.
Rex iurat in initio sui regiminis non alienare, ibi.
- 2 *Rex Castella est dominus non solum quod protectionem, sed quoad verum dominium reru, quæ in regno sunt.*
Capta ab hostibus efficiuntur capientium, ibidem.
- 3 *Capta in bello iure regio cuius sint?*
Castra sunt propria bona Regis, ibidem.
Castrosum adificia in Castella, an fieri possint, vel refici? ibidem.
- 4 *Capta in bello sunt Principis tanquā bona hereditaria.*
Populum nouum in Hispania facere, non licet absque Regis licentia, ibidem.

- 5 *Lex. 1. tit. 5. lib. 7. infra explicatur.*
Solum Castella non pertinet ciuitatibus, nisi ex Regis concessione, ibidem. (1a.)
 - 6 *Regi cōpetūt & regno bona immobilia bello quasi-Rex & regnum habent intentionem fundatā quoad ciuitates & loca, ibidem.*
Rex solus an possit bona regni alienare? ibidem.
 - 7 *Rex Castella non potest bona regni alienare, nisi cum solennitate huius. l.*
Contractus ligant Reges, eorūq; successores, ibid.
 - 8 *Princeps alienare nequit sibi reseruatā in signum supreme potestatis.*
 - 9 *Princeps quæ bona alienare possit? & num. seq.*
Princeps non potest alienare bona in magnū regni detrimentum, ibidem.
 - 10 *Princeps reuocat per eum alienata in magnum regni detrimentum.*
Princeps si donauerit rem magni præiudici, an valeat ad vitam? ibidem.
 - 11 *Donatio reddituum alicuius oppidi regni, an valeat ad vitam?*
Officia à Rege cōcessa nō spirāt morte cōcedētis, ibi.
 - 12 *Princeps an alienare possit bona fisco delata?*
 - 13 *Princeps potest condemnari, cuius bona fuerunt publicata, restituere.*
 - 14 *Princeps potest ad libitum alienare bona propria, quæ ei, vt priuato competunt.*
 - 15 *Prescriptio bonorum regalium quanto tempore procedat? remissuè.*
- g *Que qualquier alienacion que se hiziesse. Nota legem istā quæ non solum prohibet donationem populorum regie coronæ, sed & aliam quācunque alienationē titulo etiā oneroso factā. Et vt perfectè resolui possit hæc materia, an liceat Regi bona regia alienare, præmissis sex bonorū generibus, de quib⁹ supra in gl. 3. fac sequētes conclusiones. Prima conclusio, Princeps nō potest donare, vel alio titulo etiā oneroso alienare bona regie dignitatis & coronæ, vt ciuitates, oppida, villas, caltra, arces, & tributa ad regiā coronā spectantia, etiā si iuramentum in alienatione adiecerit. Quinimo Princeps ipse admittitur ad reuocandā alienationē ab eo factam non obstante iuramento in contrariū emissio, vt in c. intellecto. de iureiur. vbi Panor. Feli. & ceteri cōmuniter, Hosti. & Feli. in c. dilecti. de maiori. & obed. Ioan. Lupi in rep. c. per vestras. notab. 2. §. i. nu. 41. & seq. de don. int. vi. & vxor. las. in l. debitorū. nu. 7. C. de pact. idem las. in prælud. feudo. nu. 80. Bald. in c. vlt. in fi. de sent. & re iudi. idem Bal. consil. 156. n. 3. lib. 3. Iaco. Butt. Pet. de Bellaper. & Bal. & ceteri in proemio codicis. Alberi. in l. bene à Zenone. col. pen. C. de quadrie. præscrip. Tiraq. de iure primogen. q. 35. nu. 19. Bar. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clā. Anto. Corsetus de excellentia Regis. q. 4. Matth. Affli. in constitu. Neapoli. in princ. q. 24. Feli. in c. ad audientiam. col. 2. de præscrip. Bald. in proemio feudorum, num*

num. 32. hanc sequuntur & communem dicunt Fran. Ripa, lib. 1. responforum, cap. 1. num. 51. & Ioan. Igne. in repe. l. donationes quas diuus, num. 26. C. de dona. int. vir. & vxor. dom. D. Couarru. in cap. quamuis pactum, par. 2. §. 2. num. 4. de pact. lib. 6. Ferdi. Vazquez, lib. 3. de successiōum creatione. §. 26. numer. 33. Did. Perez citans concordantes in l. 1. tit. 1. libr. 3. ordina. col. 792. Carcl. Molin. qui pulcrè loquitur in cōsuet. Parisiens. tit. 1. §. 1. glo. 5. num. 54. & seq. Paul. Cast. singulariter id explicans, conf. 70. lib. 1. Greg. Lupi in l. 1. §. glo. 2. tit. 15. par. 2. dixi latè in stylo cancellariæ, tit. 1. præmi. 25. glo. 1. est que ad id tex. in l. 4. ibi, pero esto deue ser hecho, tit. 15. par. 2. & in l. 1. in fi. tit. 17. eadem par. & in l. 28. tit. 11. de iureiurando, par. 3. Et hoc iure communi Imperatorum proculdubio procedit, iurat siquidem Rex in principio sui regiminis, se bona Regiæ coronæ non alienaturum. d. cap. intellecto. de iureiur. l. 28. tit. 11. par. 3. † Iure autè regio est maior dubitatio, Rex enim noster est dominus totius Castellæ, non solum quoad iurisdictionem & protectionem, sed etiā quoad verū dominium rerum, quæ in Castellâ sunt, qualia sunt oppida, castra, ciuitates, villæ, territoria, & termini, pascua, & montes, prædia, & reliqua id genus, arg. l. 3. tit. 6. de iure patronatus supra lib. 1. ibi, *Porque esto si asi passasse redundaria en derogacion de nuestra real preeminencia, por ser este dercho ganado por los Reyes por respecto de la conquista que hizieron desta tierra.* Quorum verborum sensus est, regionum Hispaniæ seu Castellæ pleraq; ereptas fuisse à Mauris, vel Saraenis per Reges Castellæ, acque ideo ad eos iure domini pertinerere, non secus quam ea quæ ab hostibus capiuntur, iure gentium pertinent ad ipsos capientes, vt in l. lex hoc iure. ff. de iust. & iure, & in §. ius autè gentium, in fi. de iure natu. & vtro bique per scribentes, & in §. item ea quæ ab hostibus, in fi. de rer. diuisio, & in l. hostes. ff. de capti. idem probat tex. in l. 14. tit. 3. de episcopis & clericis, supra lib. 1. ibi, *A los Reyes de Castilla y de Leon, los quales con deuotion feruiente y catolicos y animosos coracones, y con derramamiento de la sangre suya, y de sus subditos y naturales, ganaron y libraron esta tierra de los infieles Moros y enemigos de nuestra santa Fe Catolica, y la pusieron fo la obediencia de la santa Fe Catolica.* † Secundo confert text. in l. 20. tit. 28. de acquirend. rerum domi. par. 3. & l. 5. §. 18. & 19. tit. 26. par. 2. vbi acquisita ab hostibus efficiuntur capiendi, si mobilia fuerint, depra quinta parte, quæ Regi cōpetit in recognitionē superioritatis. Ciuitates autè & oppida, villæ, castra & arces, eisdemq; pertinētia, & pretiosiores domus debent referuari Regi nostro, eiq; tantū iure regio acquiritur. nō militib; licet acquirentes sint remuneradi, vt notat Pet. Nun. de mandatis exequendis, cap. 4. numer. in. fin. & numer. 2. vers. item acquisita, & capit. 4. numer. 10. vers. hodie verò in regno Castellæ, vbi ait omnia immobilia, quæ sunt in regno Castellæ præsumi esse Regis, ante quam termini ab eo essent designati, nā post assignationem terminorum ciuitas fundat in eis suam intentionem, vt ibi latius per eū. Regi enim Castellæ competit soli assignatio terminorum, & diuisio pro-

vinciarum, vt in l. 2. tit. 1. part. 2. Petr. Nun. de manda. exequend. cap. 4. num. 2. facit. l. 12. tit. 1. par. 2. & l. 5. tit. 18. par. 3. Quo fit, vt absque regia licentia populi fieri nō possint in solo regni huius, vt in l. 10. in prin. tit. 15. de regesto & cancellario supra lib. 2. nec castra seu arces. l. 8. tit. 5. de Castellis seu arcibus, infra lib. 6. Did. Perez in l. 7. tit. 7. li. 4. ordina. col. 1476. Petr. Nun. de mādatis exequendis. c. 14. nu. 6. vers. 5. Auilesius in cap. 23. prætorū, in verbo, torres, vbi latè, diximus supra hoc eodē libro, tit. 7. de maioratu. l. 6. gl. 5. vbi lex statuit nō posse refici inconfulo Principe, vt ibi dixi nu. 11. & sequentibus, & Petr. Nun. d. c. 4. nu. 1. ad finē. Propria enim Regis bona castra sunt, & in l. 2. tit. 13. & l. 1. tit. 17. & l. 1. tit. 18. part. 2. cum ergo regnum istud à regibus expugnātū fuerit, consequitur ad Reges ipsos ciuitates, & castra pertinere, & omnia immobilia: liberè ergo de eis poterit disponere. † Facit etiam tex. l. 6. tit. 27. par. 2. ibi, *los que le ayudaré a ser heredero de lo de sus enemigos.* Ecce ibi quæ sita imbello tanquā bona hæreditaria esse cōsentur Regis, cui adde tex. in l. 7. tit. 20. de cancellario, par. 3. col. 2. ibi, *E si hizieren pueblo nueva, e los dieren heredamiento de termino poblado,* vbi pro constanti & cōpetito habetur, quod facere nouum populū nemini, licet in Hispania absque Principis licentia, vt dixi num. præcedenti, quāuis iure communi absque Regis licentia fieri posset, vt in l. lex hoc iure, & ibi Bart. & Alberi. ff. de iusti. & iure, Ioā. de Platea in l. vnica. C. de metropoli Varito, notat Petr. Nun. in d. cap. 4. num. 2. & Greg. Lupi in d. l. 7. tit. 20. par. 3. in verbo, pueblo nueva, Ferdin. Vazquez lib. 1. de successiōum creatione. §. 3. nu. 4. vers. 13. facit Vbi ex. d. l. 7. notat Principem posse concedere & assignare pascua, mōtes & terminos, & non aliū, quod & notat Greg. Lupi, gloss. sequent. & Nunn. vbi supra. Et ex hoc inierunt Regi nostro ante huiusmodi assignationem hæc omnia pertinere ad idem confert expressus tex. in d. l. 10. tit. 15. de cācellario & regesto supra lib. 2. paulo post princ. & tex. ille in vers. otrofi, porq̃ esta dispuesto, probat ex eodē textu donationē oppidorum, vel castrorum fieri posse. † Quibus accedit tex. in l. 1. tit. 13. de bonis ciuitatum, infra lib. 7. ibi, *E suelos que fueron apropiados a las dichas ciudades.* Quorum verborum sensus esse videtur, quod singulis ciuitatibus & oppidis Castellanis nullum solum publicum pertinet, nisi ex concessione, vel permissione Principis, ad quem prius pertinebat, quare nimirū ipse donare poterat, vel cōcedere, vt ibidē patet in hæc verba. *Y si algunas cartas y mercedes de las tales cosas fueré dadas por los Reyes nuestros progenitores.* I. se enim est caput regni, & pater, vt in l. 3. tit. 19. par. 2. & l. 7. & 9. eodē tit. Ferd. Vazquez Menchaquen. de successiōum creatione. §. 3. nu. 4. Vbi pluribus legibus & rationibus id probare conatur, sed demum in fine eiusdem numeri inquit, si hanc potestatem Principibus nostris, ideo cōpetere putamus, quod legibus superius citatis sic fuit declaratum: cōsequens erit, alijs posterioribus legibus eandē potestatem posse ex toto adimi, & longè facilius moderari & restringi, vnde cum per hanc legem hæc alienadū facultas vetita sit, nisi ad hi-

Nn 5

beatu

Libro.5. Titulo.10.

beatur solennitas in ea contenta, superest, vt talis alienatio alio modo facta nullus sit momenti, si fiat per titulum donationis, secus autem fortassis esse, si fiat titulo oneroso venditionis. Quia non semper valet argumentum, de donatione ad venditionem, & reliquos titulos onerosos licet quandoque valeat, vt in terminis. I. donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxor. Verum hanc rem attigisse, non etiā dirimisse fas est, subdit idem Ferdi. propter innumeras causas alienationesque, quæ modo sunt, & pendent à summis Principis nostri rationabilibus factas. † Sed disputationis gratia, animi namque mei non est in hac re sententiam proferre, quæ à Ferdinando Vazquez acutissimi ingenij viro adducta sunt contra communem receptissimamque sententiam, ei minime ob stare videntur. Quoniam leges præcitant, quibus ciuitates, castra, & oppida regni huius tanquam bello quaesita, & cætera regni immobilia Regi competere statuitur, non Regi soli competere aiunt, sed & regno, vt constat ex l. 1. tit. 18. part. 2. ibi, *Mas como quier que mostramos de los heredamientos desta manera, que son quitamente del Rey, queremos agora aqui dezir de los otros, que maguer son suyos por señorio, pertenecen al reyno de derecho. Estas son las villas, e los castillos, e las otras forrazeas de su tierra.* Ibi que ex ea lege notat Greg. Lupi, in verbo, de derecho, Regem & regnum habere intentionem fundatam, quoad dominium ciuitatum, villarum, & castrorum regni, licet non quoad alia bona particularia, vt notat docto. in l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. text. regni nostri expressus, in l. 1. tit. 17. par. 2. ibi, *E otras y a que pertenecen al Reyno, asi como villas y castillos, y los otros honores que por tierra los Reyes dan a los ricos hombres.* Ex quo sequitur, non ea ratione Regibus permitti iure antiquo, donationem seu alienationem ciuitatum, oppidorum, vel castrorum quod Regibus essent, & non regni quia hoc falsum est, vt ex eadem antiquis regni nostri legibus probauimus, sed quia Rex ipse caput est regni, quod probat lex. 2. tit. 2. de nobilibus Hispaniæ, infra lib. 6. ibi, *E es nuestra merced, que quando nos ouieremos de hazer merced de qualquier villa o lugar, o tierras, o vasallos a qualquier cauallero, o persona, &c.* Ecce Rex potest solus ciuitates, & loca regni alienare, idem probat. l. 1. & ibi expendimus in gloss. 3. supra eo. tex. etiam expressus, in l. 8. tit. 1. par. 2. ibi, *E de mas el Rey puede dar villa o castillo de su Reyno por heredad a quien quisiere, lo q no puede hazer el emperador.* Vbi Greg. Lupi, in verbo, venga, id adnotauit. † Sed quod prædictis legibus permixtum erat, hac nouissima lege limitatur, & restringitur, vt Regi Castellano, non liceat ciuitates, villas, oppida, castra, vel vicos donare, vel aliàs alienare, nisi ex magna causa & seruatis solennitatibus, & forma in hac eadem lege traditis, vt latius diximus in stylo cancellariæ, tit. 1. præminentia. 2. §. glo. 1. in fine, vt dixi confirmata est per Regem nostrum Carolum Quintum Imperatorem in committis ann. 15. & 27. & per Regem nostrum Philippum Secundum, anno. 1566. & licet lex ista Regem non obliget ad earum obseruationem successores suos, eos tamen ligant pacta & contractus, de quibus in hac lege

fit mentio, vt latius probauimus, supra eod. gloss. 2. Sed an huic legi possit derogari, non obstante pacto, & contractui in ea contento, & assignationem viciorum, & terminorum, seu districtum per prædecessores factam huius regni ciuitatibus reuocare, & in alios titulos venditionis transferre, differā fortē inferius, nisi ea ratione ductus, qua & Ferdinandus Vazquez, ab instituto animum auertero. † Secunda conclusio, Princeps alienare nequit ea, quæ sibi cōpetunt in signū supremæ potestatis, & subiectionis recognitionis, vt quod ad eum, vel eius regiā cancellariā appellari nō possit, vel quod iniustitiz defectū non possit Rex ipse ius dicere, vt diximus supra eo. d. l. 1. glo. 10. & 11. Hac non possunt à Rege separari, vt latissimè probaui in stylo cancellariæ, tit. 1. præm. 13. quare hic non repeto, & probat optimè d. Did. Couarr. lib. practicarum quaestio. c. 4. nu. 1. & deinceps. † Tertia conclusio, Princeps potest prata pascuorum alienare, & saltus ferarumque; vinnaria, prædia rustica & vrbana, mineralia, salinas, portoria, vectigalia, quæ ex portubus, pontibus, & piscatione proueniunt, & tributa quacūque Hispaniæ honores dicta, ea quæ cōcedi solent nobilibus Hispaniæ, & alijs in præmiū, & remunerationē obsequij & seruitij, modo ex tali alienatione nō ingesset laesio regno cōtingat, licet modice lædatur, secundū Bar. in l. prohibere. §. plane. ff. quod vi, aut clam, cui accessit Bal. cōf. 159. nu. 3. lib. 3. Panorm. & cōmuniter docto. in d. cap. intellecto. de iureiur. Tiraq. de iure primigeniorum. q. 35. num. 19. Corseti. de excellentia Regis. q. 4. Matth. Affli. in constit. Neap. in prin. q. 24. Feli. in c. ad audientiam, col. 2. de præscrip. dom. Did. Couarr. cōmunem dicens, in cap. quamuis pactum. 2. par. §. 2. nu. 4. Ripa, lib. 1. resp. cōf. cap. 1. num. 54. Ican. Igne. in r. p. l. donationes, quas diuus, nu. 26. C. de dona. int. vir. & vxor. Iaso. in l. debitorū, nu. 7. C. de pact. & in prelud. Feudo. num. 78. Ioan. And. & Bal. in cap. grandi. de supplen. negli. prel. lib. 6. Alex. cōf. 10. num. 6. lib. 3. Soci. cōf. 4. num. 19. lib. 3. Paul. Cast. cōf. 72. lib. 1. Ferdi. Vazq. alios referens. de success. creatio. lib. 3. §. 26. num. 83. Greg. Lupi, in l. 8. in verbo, a quien quisiere, tit. 1. par. 2. tex. optimus in l. 2. tit. 13. de thesauris infra libro. 6. † Quod si horum aliquid Rex alicui cōcesserit in graue regni detrimētum, de facto, quod aiunt, poterit reuocare, vt in l. omnes fundi, & ibi Luc. de Pen. C. de fund. patri. lib. 1. vel saltem concessa censentur ad vitam dumtaxat Regis concedentis, vel confirmantis & non vltra, vt in l. 5. prope finem, tit. 15. part. 2. dum sic ait, *Eneras ende si el Reyge las otorgasse todas, o algunas dellas en el privilegio del donadío. E aun estonces no las puede auer, ni dene usar dellas, sino solamente en la vida de aquel Rey que ge las otorgo, o del otro que se las quisiere cōfirmar.* Quod etiam limita, nisi magnum præiudicium ex ea donatione ad vitam regno obuenerit, vt in concessione argenti fodinarum, quarum fructus non renascuntur, vt in l. diuersio. §. si vir in fundo. ff. solu. matrim. & in l. 27. tit. 1. part. 4. † Eadem ratione concessio honorum, id est, reddituum alicuius oppidi, seu castri censetur facta ad vitam concedentis, vt in l. 20. titulo. 13. part. 2. ibi, *E entregandole luego de oficio de los*

- los oficios e de las tierras, a que llaman honores, e de todas las otras cosas que tienen del Rey finado, &c. Greg. tamen Lupi in l. 2. tit. 26. par. 4. in verbo, por toda su vida, intelligit officia, & honores durate ad vitam donatarij, quod in specie statuitur in l. 2. tit. 3. de custodiendis filiis Regis, supra lib. 2. de functo tamē Rege debet donatarij recognoscere à Rege nouo, vt in d. l. 20. tit. 13. par. 2. de quo infra eod. l. 16. glo. 1. Itaq; huiusmodi donationes, & priuilegia interpretanda sunt, quominus lædant regiam coronam, colliges autem legionem modicam, vel maximam ex quantitate rei donatę, qualitate, & potestate, vel paupertate Regis, vt hac in specie aduertit Fran. Ripa, lib. 1. responforum, cap. 1. num. 55. & 56. † Quarta conclusio, bona fisco delata ob delictũ, vel vt vacantia, vel quia quis sine hærede decessit, vel alia ex causa, si nondũ fuerat in patrimonio Principis incorporata, possunt liberę alienari, vt in specie asserit Luc. de Pen. in l. quicumque. 2. col. vers. quod si tẽpore procedẽte. C. de omni agro desert. lib. 1. & in l. 2. 2. col. vers. quid enim si Comes. C. de fund. patrimo. eod. lib. Bar. off. Paul. & Iaso. in l. nec damnoſa. C. de precib. Impe. offer. vbi asserunt, hac in specie, de Principis potestate non esse dubitandũ, sed eius voluntatẽ esse tantummodo exquirendã, idẽ voluit Bal. in cap. nisi specialis, num. 5. de offi. delegat. Alex. & Iaso. in l. apud Iulianum. §. constat, num. 24. ff. de lega. 1. idem Iaso. in l. cum quis, colum. 2. in princ. ff. de iur. & fact. igno. Paul. Pari. conf. 1. num. 22. lib. 4. Paris de Puteo, de Syndica. in verbo, compositio, col. 13. Ferdin. Vazq. de success. creatio. §. 26. numero. 85.
- 13 † Qui extendit hanc conclusionẽ, vt procedat, etiam si bona hæc incorporata fuerint in regio patrimonio, auctoritate Parisij. d. conf. 1. num. 26. & iterum conf. 69. num. 194. lib. 3. quod haud dubie procedit, quandoquidem licet Principi, condemnatum, cuius bona fuerat publicata restituere, vt ei sic restituto bona publicata reddantur. l. 1. in fin. vbi Bar. & alij firmant, & l. fin. C. de senten. pass. Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum, num. 12. & ibi Galiaula, nu. 64. & Iaso. num. 66. & 70. Fortunij. num. 153. Carol. Ruynus, num. 120. & Emanuel Costa Lusitanus. 2. par. num. 42. & seq. ff. de libe. & post h. eff. que recepta sententia teste Parisio. d. cõf. 69. num. 196. lib. 3. & Ferd. Vazq. d. §. 26. nu. 82. quod in Regno Hispaniæ scimus quotidie fieri. † Quinta conclusio, Princeps ad libitum alienare potest, & donare bona sui peculiaris patrimonij, quia ad ipsum, tanquam priuatum pertinent, non tanquam in regali dignitate constitutum, atque ideo liberę, absque vlla causa, & necessitate vendere, donare, & quomodo velit expendere, etiam abutendo, temereque, & effusse prodigere poterit. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. hæredi. l. in re mandata. C. mandati. l. 1. tit. 17. part. 2. doctores superius citati, num. 1. Ferdin. Vazq. de success. creatio. §. 26. num. 84. Bal. conf. 37. in fi. lib. 1. † Quãto autem tempore huiusmodi bona regia, de quibus hæc enus egimus hic, & in glo. 3. huiusmet legis, præscribantur, tractat optimẽ, prout cetera. dom. Did. Couarr. in repe. regulę possessor. 2. par. §. 2. numero. 7. & seq. vsque in finem, dixi aliquid in stylo cancellarię, titulo. 10. præ eminentia. 13. Aimon Sabillianus de anti quitate tẽporum. 4. part. §. absolutis differentijs.

1 Prohibitio alienationis per legem facta impedit dominij translationem.

Dominium ex actu nullo, non transfertur? ibidem.
Dominium per legem transferri potest, absque traditione, sicut & possessio? ibidem.

2 Dominij translatio per legem potest impediri.

3 Dominij translatio fieri potest absque traditione testatore iuente.

Dominij translatio per testatorem impediri potest cum causa, ibidem.

4 Dominij translatio, an impediri possit per pactum, vel contractum?

Dominij translatio impediri potest per contractũ, in quo aliquod ius hypothecę, vel aliud sibi reseruat is, in cuius gratiam prohibetur alienatio, ibi.

Lex, si creditor. §. ff. de distract. pigno. & l. ult. tit. 5. part. 1. explicatur, ibidem.

5 Possessio, an transferatur ex inutili contractu?

- h An a ellos pudiese passar el señorio y possession. Duplice ex causa non transiit dominium ciuitatis, vel oppidij aut castri, à Principe donati, vel aliàs alienati, in donatariũ, vel in eum in quem facta fuit alienatio. Primo, quia prohibitio alienationis à lege facta impedit dominij translationem. l. quædã. ff. de acq. rer. dom. l. 1. ff. de fund. dota. insti. qui alien. lic. vel non, in principibus, Anto. Gomez, in l. 40. Tauri, num. 35. Ratio est, quia factum contra legis prohibitionẽ, est nullum ipso iure. l. non dubium. C. de legi. quomodo ergo ex actu nullo transferri potest dominium? Præterea per legem absque traditione potest transferri dominium. l. commissa. ff. de publica, & vectiga. Bald. & doct. in l. traditionibus. C. de pact. Bal. in l. 1. C. cõm. delegat. Imo & possessio actu ficto interueniente. l. quod meo, & ibi doct. ff. de acq. poss. l. quisquis. C. de dona. l. clauibus. ff. de contra. emp. de quibus latissimẽ agit Anto. Gomez, in l. 45. Tauri, num. 45. & sequentibus. Quid? cum & possessio & dominium sine aliquo actu trãlire possit ex receptiori sententiã, vt attestatur Tiraque. in tracta. le morte faisir lebis, in præfatione declara. 6. Anto. Gomez in l. 45. Tauri, num. 111. dom. Did. Couarr. lib. 3. resolu. c. 5. num. 6. vers. ceterum, cũ concordantiis supra hoc libro à me traditis, titulo. 7. de maioratu. l. 8. glo. 1. & deinceps. † Si per legem sine traditione potest transferri dominium, nimirum ergo si per eandem legem possit trãlatio impediri, prout in prohibitione testatoris arguit Panor. in cap. Raynaldus, col. 5. ad fi. de testam. potest siquidem testator sola voluntate cum causa, absque traditione transferre dominium l. cum pater. §. furdo. ff. de lega. 2. l. cũ filius. §. varijs. eod. tit. l. 1. Titio, cum vulgaribus. ff. de furt. atque ideo per contrariam voluntatem potest impedire dominij translationem. l. cum pater. §. libertis. l. petro. §.

Libro.5. Titulo.10.

to. §. fratre. ff. de lega. 2. l. pater filium. §. fundum. ff. de lega. 3. glo. & docto. in l. ea lege. C. de cōdicti. ob caus.
 3 † Sed quia lex ista non solum prohibet alienationem tanquam lex, sed per pactum, vel contractum, posset hic oportune quæri, nanquid per pactum, vel contractum inter viros possit impediri alienatio, & translatio dominij, in qua quæstione, vt superflua omittā, cōmuniter concluditur non impediri dominij translationē, in l. ea lege. C. de cōd. ob caus. vbi docto. omnes, & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbo. obliga. Ferdin. Vazquez. de success. creatio. §. 10. num. 82. vbi & numeris sequentibus hoc limitat, nili paciscens aliquod ius in re alienata sibi reseruauerit, nam ratione illius iuris impeditur dominij translatio. l. si creditor. §. si. ff. de distracto. pigno. l. vlt. tit. 5. de emptione, & vendi. part. 5. vbi si reo mihi hypothecā submittis pro aliquo debito, eo pacto, vt nō possis eam vllō modo alienare donec debitum mihi solueris, si ante luitiōem pignoris eam alij vēdideris, est nulla venditio, & hac ex causa rescindi poterit, non solum quoad quātitatē debiti, prout vidi aliquos iurisperitos tenere, sed in totum. Quare si eam mihi postea vendideris, valet venditio mihi facta, & tu teneberis primo emptori, de euictione, alia exempla tradunt Rod. Xarez in repe. l. post rem iudicatam, in. 1. limi. legis regie, num. 5. & seq. & dom. Did. Couarr. lib. 2. resolu. cap. 1. num. 3. & Anton. Gomez in l. 40. Tauri, num. 18. & sequent. & Ferd. Vazq. d. §. 10. num. 84. Hic autem Rex paciscens non solum aliquod ius sibi reseruauit in ciuitatibus seu oppidis, quę regie coronę reseruantur, & in alienabilia esse pronuntiat lex ista, verū expressē dixit non posse per alienationem transferre dominium, vel
 4 possessionem, & hæc est secunda ratio. † Sed videtur, possessionem fuisse translatam ex inutili contractu, modō res verē tradita fuerit. l. 1. §. si vir vxori, vbi omnes docto. ff. de acq. possessi. l. quod vxor, eod. tit. l. 1. §. de iei. citur, versic. denique. ff. de vi, & vi arm. l. si donatæ in prin. ff. de dona. int. vi. & vxor. l. nec vllā. §. omnibus. ff. de peti. hæred. vbi ex donatione inter virum & vxorem, traditione sequuta, transit possessio in donatarium, licet donatio sit nulla, ex eaque nulla oriatur ciuilis, vel naturalis obligatio, vt in l. 1. in princip. ff. de don. int. vir. & vxor. l. 3. §. sciendum, eo tit. ita, vt nec ei accedit fideiussor. l. si sponfus. §. si vxor viri. ff. illo titu. Bar. in l. cum lex, num. 8. ff. de fideiussor. & in l. quod meo, num. 1. ff. de acq. poss. & vtroque docto. cōmuniter. Rationem reddit optimam Anton. Gomez post alios per eum citatos in l. 45. Tauri, nu. 23. & nu. 25. hoc extendit ad contractum cum minore factum, vt ibi per eum. Atque ideō hic prohiberi merito potuit translatio possessionis.

G L O S. I X.

- 1 Prescriptio immemorabilis nō excluditur per quæcūque verba vniuersalia prescriptionem prohibentia.
- 2 Prescriptio immemorabilis excluditur per legē prescriptionem vllō tempore prohibentem, vbi lex expressē resistit prescriptioni, vel consuetudini, rem prohibitam afficiens.

† Por nungun discursu ni lapso de tiempo lo pudiessem prescribir. Dubitari hic merito posset, nunquid verba hæc vniuersalia excludant prescriptionem immemorabilem, & videtur his verbis non excludi, nec alijs, vt cūque generalibus, vt autumat Accursius in l. 1. C. de seru. tugi. vbi lato. notat num. 42. Balin. cap. 1. §. præterea, de cap. Corradij, & in cap. 1. §. si quis de manso, si de inuesti. seu. contro. fuer. Ang. in l. si quis decurio. C. de decurio. lib. 10. Aret. conf. 15. dixi in stylo cancel. lare. tit. 1. præmi. 17. casu. 20. declarata. 4. §. 1. glo. 1. nu. 32. & 33. quibus adde Ang. in auth. vt de cetero commuta. eccles. colla. 5. per illum tex. iuncta gloss. in verbo, nulla temporis. Feli. vbi plures citat concordantes, in rub. extra. de prescriptio. num. vlt. † Sed nihilominus contraria sententia vera est in casu nostro. Quia vbi lex expressē resistit prescriptioni, vel consuetudini, nō valet prescriptio, etiam immemorabilis, prout in specie nostra, vt probat optimē Anton. de Butr. in capit. cum ex officij. 3. colu. & ibi Panor. 3. notab. per illum tex. extra. de prescrip. Feli. in capit. accedentes, eod. tit. num. 6. versic. fallit. 3. vbi addit plures cōcordantes, dixi in stylo cācellariæ, tit. 1. præmi. 17. casu. 20. declarata. 9. §. 4. glo. 1. num. 3. prope finem, hanc sententiā cōmunem esse attestatur Feli. in capit. cum ex officij, num. 13. per tex. ibi. de prescrip. Hocque intelligit quoties lex afficit rem, dicens nō posse possideri, nec vllō tempore prescribi, etiam si sit capax possidens, prout hic contingit. Et circa prescriptionem bonorū regie coronę & iurisdictionem, vide. dom. Didac. Couarr. in regula possessor. 2. part. §. 2. & 3. de regulis iuris in. 6.

G L O S. X.

- 1 Rex Hispaniarum est index in causa propria, maxime super iurisdictione, etiam contra clericos.
- 2 Causa cognitio requiritur in sententia, & decreto, alias nulla est sententia, & decretum.
- 3 Index procedens absque causa cognitione censetur priuatus, & ei potest resisti.
- 4 Fructus suos non facit, qui sine causa cognitione missus est in possessionem.
- 5 Causa cognitio nullarequiritur in notorijs. Notoria nō indigent causa cognitione, nec solennitate sententiæ, sed sufficit præceptum? ibidem. Sententia parte non citata lata valet, quoties cōstat absenti nullam competere defensionem? ibidem.
- 6 Factum proprium quando quis admittatur ad reuocandum? Factum proprium tūc aliquis reuocare potest, quoniam actus est nullus propter legis prohibitionem? ibidem. Factum prædecessoris nō potest hæres reuocare, ibidem.

El Rey pueda libre e justamente tomar y cobrar los dichos bienes sin algun conocimiento de causa. Nota quod Rex Hispania-

Hispanja potest propria autoritate ius sibi dicere, iuxta tex. in l. proximè, ibi, sententiam Imperatoris Antonini. ff. de his, quæ in testa. delen. cap. cum venissent, iuncta glo. 2. de iudi. Alex. consil. 1. nu. 14. lib. 5. Et in specie, ubi agitur de iurisdictione, vel iuribus regalibus, Rex est iudex competens in causa propria, etiã contra clericos, vel ecclesiam ea possidentes, vt colliges ex Oldra. consil. 8. 3. qui mirabiliter loquitur, quæ refert, & sequitur Alber. in auth. statuimus, colum. 2. de epi. & cleri. vers. sed licet verum. Felin. in capit. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 7. de constitu. Ioan. Lupi in rep. cap. per vestras, notab. §. vnico. de dona. int. vir. & vxor. numer. 49. sed in regno nostro omnes causæ ad Regis cognitionem spectantes, ad cancellarium cognitionem pertinent, vt dixi in stylo cancellariæ, tit. 1. præmi. 25. † Sed quatenus lex ista nullam exigit causæ cognitionem, videtur esse contra ius cõmune, nam eo iure sententia lata sine causæ cognitione est ipso iure nulla, vt in auth. quo oportet. epi. §. oportet, in verbo, pro nihilo, & ibi notat Ange. cap. primates. 2. q. 1. Clem. pastoralis, ad finem, de re iudi. c. ad audientiam, de appella. l. ex stipulatione, ad finem. C. de sentent. Bar. in l. 2. in principio. ff. de iudi. Anton. post Ioan. n. And. in capit. vestra. 16. col. de cohabi. cleri. & mulie. Imol. & Cardin. in Clem. dispendiosam, de senten. & re iud. Ant. Imol. & Feli. hanc dicens receptiorem in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 12. & 17. de constitu. Hippoly. in l. qui cedem, num. 18. & seq. ff. ad l. Corn. de fidei. Idè statuitur in decreto sine causæ cognitione interposito, est enim nullum secundum Pet. de Ancharra. consil. 19. per tex. in l. magis puto. §. ne passim, ff. de reb. eorum. Bar. in l. prolatam. C. de senten. Paul. Cast. consil. 38. lib. 2. Feli. in d. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 15. Greg. Lupi in l. 10. glo. 2. tit. 8. par. 5. Petr. Duñas in regula. 186. vbi plura congerit, dixi in dialogo relatoris. 3. part. cap. 39. nu. 3. & pluribus sequen.

3 † Quam sententiam extendit Innocen. in capit. cum ex literis, in verbo, hoc nõ videtur, de resti. in integ. ad literas Apostolicas, vel mandatum Papæ viua voce emissum, non præcedente causæ cognitione, vbi idem notat Panor. colum. 3. Felin. in d. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 3. paulo ante fi. de constitu. Iudex liquidem absque causæ cognitione procedens censetur priuatus, nec ei est obediendum secundum Cardin. in Clement. 1. in fi. de celebra. missa, per notata in cap. conquerente, de resti. spoliato. † Ex quo missus in possessionem inordinare, & sine causæ cognitione non facit fructus suos, secundum Innocen. in cap. cõsultationibus post prin. de iure patro. gloss. Bar. & Alex. in l. sed si lege. §. scire. ff. de peti. hæredi. Ludou. Rom. consil. 454. num. 26. Felin. in d. cap. ecclesia, nu. 25. de constitu. Iaso. in l. iuste possidet pen. col. ff. de acq. posse. vers. quarto adde, vbi citat tex. in cap. cum causa in fi. & ibi Panor. vlt. notab. de offi. delega. Bal. in l. 2. pen. colum.

5 C. de serui. & aqua. † In hac tamen lege nulla exigitur causæ cognitio propter notorietatem facti, quæ operatur, vt nulla causæ cognitione interueniente, sententia vel præceptum valeat, secundum Abb. & Feli. in dict. cap. ecclesia sanctæ Mariæ, nu. 20. de constitu. vbi alias quoque addit limitationes, idem voluit Abb. in c. ad nostram. 3. col. de iure iur. Non enim requiritur causæ

cognitio in notorijs, imò nec solemnitas sententiarum, sed sufficit præceptum soluendi, vt in l. dñs fustium secundum vnam lecturam, & ibi glo. & Bar. ff. de his, qui notan. infamia, quibus adde notata per Bar. in l. 2. §. de frumentaria. ff. de admi. rerum ad ciuita. pertinen. vbi asseruit valere sententiam parte absente, & non citata latam, quoties constat nullam defensionem absenti competere, cui accedit Panor. in cap. ex insinuatione prope finem, de appella. Hinc est quod si iudici aliquid constat per confessionem partis, non curatur de ineptitudine processus, vt probatur in c. 1. §. 2. de accusatio. in. 6. notat Bald. in l. si confessus. ff. de custod. reor. Innocen. & Felin. in cap. qualiter. 2. de accusatio. Sed quid obsecro magis est notorium, quam ciuitates, & oppida regni huius ad Regis pertinere, earumque alienationem esse legibus regijs prohibitam, mirum ergo si Regi liceat eas propria autoritate, nullaque causæ cognitione adhibita auocare, vt hic statuitur. † Et si obieceris quomodo admittitur Rex ipse alienas ad reuocationem facti proprii contra. l. post mortem ff. de adoptio. l. per fundum. ff. de serui. rustico. prædior. l. si creditoribus. C. de seruo pignori dato manu. l. cum profitearis. C. de reuocand. donationi. l. 1. C. de remissio. pigno. Respondeo, quia actus est nullus, v. pote, qui à lege prohibitus, qua in specie admittitur quis ad reuocandum factum proprium, vt in l. quemadmodum. C. de agrico. & cenli. lib. 11. glo. Barto. & doctor. communiter in dict. l. post mortem. ff. de adoptioni. Quare nec heres vel successor Regis alienantis repellatur, si factum prædecessoris reuocare velit fortiori ratione, vt sentiunt glo. Bal. & alij in l. cum à matre. C. de reiusdica. notat Aretin. consil. 123. ad fin. num. 7. Socin. consil. 78. nu. 47. lib. 4. Hierony. Grattus. consil. 9. 1. numer. 75. lib. 1. Andreas ab Exea. de pactis, nu. 229. Curt. Iunior consil. 175. numero. 10. in fin. Thom. Granmati. decis. 93. num. 8. & 9. vbi alios refert Afflictus decisio. 240. num. 8. & iterum lib. 3. constitutio. Siciliæ rubr. 5. nu. 7. & in c. 1. §. si Titius, nu. 15. si de feudo fuerit controuer. Arius Pinelus in l. 1. 3. part. num. 83. limita. 10. C. de bon. mater.

GLOS. XI.

- 1 *Privilegium vel rescriptum contra legem clausulã derogatoriam continentem, quando valet necne?*
- 2 *Legis derogata mentio specialis, an fieri debeat in privilegio seu rescripto?*
- 3 *Contractus Principis esse irrevocabilis, etiamsi adsit clausulã, non obstante.*
Princeps legatur ex contracta, sicut quilibet priuatus ibi.
- 1 *Clausulas derogatorias generales o speciales. Solet questionis, nec parum difficilis esse, nunquid rescriptum seu privilegium concedi possit aduersus legem canonicam vel civilem, vel cõtra eius dispositionem, maxime si lex continet clausulam derogatoriam cuiuscunque rescripti seu privilegij in contrarium impetrati, vel*

vel impetrandi, prout lex nostra continet. Et communis opinio est, & resolutio, concedi posse, modo mentio legis derogatis, specialiter, vel per verba, equipollentia, atque ea non obstante priuilegium concedatur, vt in cap. nonnulli, in principio, vbi Abb. & Feli. num. 2. & deinceps latissimè explicat extra de rescrip. cap. eam te. de xta. & quali. c. vlt. de rescrip. libr. 6. l. 1. C. si nuptiæ ex rescrip. perā. c. pen. de capell. monacho. Ioan. And. & docto. in. c. 1. de excessi. præla. in. 6. Pet. de Ancharr. conf. 255. 3. col. Salic. in. l. hac consultissimā. §. pe. 1. & l. sancimus. C. de testam. † Nec erit fat dicere, non obstante lege in contrarium faciente, nisi additum fuerit in rescripto seu priuilegio, etiam si specialiter de ipsa lege oporteat specialem facere mentionem: hoc enim sufficit, licet lex non fuerit nominata, in indiuiduo, secundum Anto. de But. & Areti. in cap. 1. de præscrip. & Bart. in. l. si quis in principio testamēti. ff. de lega. 3. Feli. in. d. cap. nonnulli, numer. 6. de rescrip. per tex. singularem in cap. vlt. de senten. ex com. lib. 6. & in Clem. dudum ad finem, de sepul. Quod limitat, & declarat optimè Feli. in. d. cap. nonnulli, num. 7. † Sed in specie, de qua agimus, est maius dubium, cū lex ista transierit in contractum, cui per clausulā non obstat, vel aliam efficaciorē derogari non potest, vt est author Innocen. in cap. nostra. de iureiur. cui accedit Ant. de Butr. in rep. cap. cum M. Ferrariensis, de constitu. Vitalis de Cambanis in tracta. clausularum, in capite incipiente, clausula generalis non obstantibus, pag. 21. quoniam Princeps ligatur ex contractu, sicut cūlibet priuatus, capit. 1. de probatio. vbi Feli. & Deci. latè cap. 1. de natura feudi. Cyn. Bal. & docto. in. l. digna vox. C. de legi. Alberi. & docto. in. l. Princeps. ff. eod. dixi latius supra hac eadē lege, glo. 2. nu. 2. 6. & 9. quam questionem, quia altiorē exigit indaginem, modò non examino.

G L O S. XII.

- 1 Principis ordinaria, & absoluta potestas, & deinceps.
Principes possunt derogare iuri communi, non naturali, vel gentium, ibidem.
 - 2 Potestatis ordinaria, & absolute differentia, ibidem.
Posse dicimus, quod de iure possumus, ibidem.
 - 3 Potestas absoluta dicitur dupliciter in Principe, quia potius extraordinaria appellari debet.
 - 4 Clausula de plenitudine potestatis, an habeat vim clausulæ derogatoriæ.
 - 5 Clausula ex certa scientia, vel de plenitudine potestatis, quid operetur?
- m Y absoluta poderio. Doctrina communis est, duplicem esse potestatem in Principe, alteram ordinariam, qua Princeps vtitur legibus, vt in l. digna vox. C. de legi. l. 16. tit. 1. par. 1. vbi Gregor. Lupi. Alberi. optimè in. l. Princeps. ff. de legi. alteram absolutam, & secundum hanc potest omnia iura ciuilia tollere, eisque derogare, non verò diuina, naturalia, vel gentium, vt latius

probaui supra eo. glof. 2. de hac duplici potestate agit optimè Bal. in. l. 2. numer. 40. C. de ferui. & aqua. Paul. Castr. & docto. in. l. si testamentum. C. de testament. Ant. in cap. constitutus, num. 21. de religio. domi. Ang. in. l. item si verberatum. §. i. ff. de rei uendi. Deci. in cap. quæ in ecclesiis, nu. 24. de constitu. post Feli. & alios ibidem, idem Deci. in capit. vlt. in fi. de censur. ma. vti. vel inuti. Albert. Brun. conf. 1. num. 38. & omnes vbique. † Hanc tamen distinctionem potestatis ordinariæ, & absolute non ineleganter imprecatur in. signis nostræ tempestatis vir dom. Did. Couarr. lib. 3. resol. cap. 6. num. 8. quoniam, inquit, si iure licet Principi, leges mutare, & abrogare, quomodo hanc potestatem absolutam dicimus, & non ordinariā? Quare valde miratur, nec immerito quidē, viros vtriusque iuris peritissimos hac distinctione vfos fuisse, quid, inquit, commune habet cum Iurisconsultis iniuria, & violentia? Hæc quippe non ad potestatem Principis, sed ad tyrannidem referenda sunt. Nam ex definitione Bal. in. d. l. 2. num. 40. C. de ferui. & aqua: plena seu absoluta Principis potestas arbitrij dicitur plenitudo, nulli necessitati subiecta, nullis publicis iuris regulis limitata. Quod quā alienum sit à Iurisconsultorum disputationibus nemo non videt. Nobis siquidem, qui de iure disputamus, quæ sit in Principe potestas, non licet nec licebit vnquam in Principe constituere potestatem, quæ eius libidine, & libera voluntate absque reſtis rationis limitibus ducatur. Sed quid aliud præfert Baldi definitio, quā constituit in Principe liberam potestatem, & alienā à ratione & publici iuris regulis? prout eleganter sensit Fortun. Garſia in rep. l. Gallus. §. & quid si tantum, num. 290. & 301. & seq. ff. de libe. & post hu. & dom. Did. Couarr. d. num. 8. Nos autem solum scimus id quēquam posse, quod de iure potest. l. sed licet. ff. de offi. præsid. cū notatis per Bar. in. l. filius fami. num. 4. ff. de dona. & num. 2. J. 1. & l. cū filius. ff. de testam. mili. † Sed si fallor, dupliciter considerari potest potestas absoluta in Principe (quam potius extraordinariam appellare, ad differentiam ordinariæ, non absolutam.) Primò, quia potest legibus ciuilibus derogare absque alterius præiudicio maximo, vt quia abstulit alicui ius nondum quæsitum, vel quæsitum dato bono cambio, iuxta notata in. d. §. & quid si tantum, & per Alber. Brun. conf. 1. Feli. & docto. in cap. quæ in ecclesiis, de consi. Lud. Gozadi. consil. 9. nu. 45. vsque ad numerū. 51. & hac potestate vti poterit Princeps cum causa, vt ex dictis locis expendere licebit, sin autem sine causa ea vsus fuerit, nō erit tutus in conscientia ipse, nec is, cum quo fuerit dispensatum, vt asseuerat dom. Did. Couarr. d. capit. 6. numer. 8. in fil. libr. 3. resolu. dicam latius infra eod. l. 6. glof. 1. num. 14. & hæc, vt dixi extraordinaria melius dicitur, quā absoluta. Altera est potestas absoluta, quæ nullis recte rationis limitibus dicitur, sed contrarius gentium & in graue subditorum præiudicium aliquis sit nulla subsistēte causa, & hæc potius tyrannidis dicitur, de qua non est nostrum agere, vt doctè aduertit dom. Did. Couarr. & abundantius cæteris Ari. Pinelus in rubr. C. de rescin. vendi. 1. par. capit. 3. num. 24. & sequent. quem omnino vide. † Ex quo clausulam, de plenitudine potestatis, vel de potestate absolu

ta, in

ta, in rescripto positā, interpretari debemus de ea, quę Principi ultra ordinariam potestatem iure cōceditur ob aliquam iustam causam, nō de ea, quę nulla ratione limitatur, et quę contra ius naturale vel gentium, hęc itaque clausula vim habet clausulę derogatorię cuiuscunque legis clausulam, etiam derogatoriā habentis secundum magis communem opinionē, & vsu receptam, teste Paulo Paris. conf. 5. num. 93. libr. 4. de qua agit Feli. in d. cap. nonnulli, numero. 8. de rescriptis.

5 † Quid autem operetur clausula, de plenitudine potestatis, & ex certa scientia (quę ei comparatur secundum glo. magnam in capit. ad hęc, vbi Deci. post alios num. 6. adducit concordantes, de rescriptis) vide Deci. conf. 298. num. 2. & in conf. 269. num. 11. & conf. 271. nu. 8. vbi plura congerit circa effectū huius clausulę, & Paul. Paris. conf. 3. num. 59. & pluribus seq. lib. 4.

GLOSS. XIII.

- 1 Iurata alienatio aduersus prius iuramentum facta, an valeat?
Alienatio rei dotalis iurata, an valeat contra iuramentū de non alienando prius factum? ibidem.
Glo. in cap. licet mulieres, de iureiuran. lib. 6. explicatur ibi, & num. sequentibus.
- 2 Iuramentum Regis in preiudicium regni seruandū non est.
Iuramentum secundū contra primum, an & quando valeat? ibidem.
Glo. in c. vlt. de procura. in 6. explicatur ibidē, & seq.
- 3 Iuramentum interpretatur iuxta naturam primordiale actus, cui adijcitur.
Iurans non reuocare procuratorē, si reuocat, est per iurans, valet tamen reuocatio, ibidem.
- 4 Iurans rem mihi venditam non reuocare, si alij vendiderit, valet venditio secunda.
Iuramentū sponsaliorum de futuro non impedit matrimonium de presenti postea factum, ibi.
- 5 Iuramentum an interpretari debeat in foro exteriori iuxta mentem iurantis, an eius, cui iuratur?
- 6 Iuramentum in foro conscientie, an interpretetur iuxta mentem iurantis?
- 7 Actus iuramento contrarius valet, modo non sit iuri contrarius, licet agens sit per iurans. Fallit coram iudice, quippe qui permittere non debet, quem veni re contra iuramentum.
- 8 Iuramentum secundum contra primum favore alicuius, cuius interest emissum non valet.
- 9 Iuramentum primum si ignoratis, cui iuratur, an valeat secundum?
Gloss. in d. c. licet mulieres, de iureiuran. in 6. limitatur, ibi, & num. seq.
- 10 Iuramentū quoad periurij crimē nō ligat successores.
- 11 Iuramentum transit ad heredes & successores, etiā

in dignitate eius, cui fuit iuratum.

Actus an nomine proprio, an vero dignitatis cōsecratus factus, colligitur ex coniecturis ibidem.

12 Successores in dignitate ligat pactū, & contractus.

n T iuro, y prometto sola fue Real, sobre la Cruz, y sanctos Evangelios. Alienatio aduersus hoc iuramentum facta, etiam si fuerit iurata non valet, vbi in cap. intellecto, de iureiur. ex quo id expatit gloss. cōmuniter recepta in cap. licet mulieres, de iureiur. lib. 6. dicens alienationē rei dotalis, etiam practico iuramento factam minime valere, si præcellerat eiudem mulieris iuramentum, de nō alienando bona dotalia, quoniam secundū iuramentum contrarium primo est iniquum, nec seruari poterit absque interitu, vel periculo salutis eternę, quare non est seruandum, eam glo. sequuntur doctores. ibi. Imol. in cap. cum contingat, num. 81. & ibi Alciat. num. 43. de iureiur. qui eam attestantur esse communiter receptam Abb. per tex. ibi, in d. capit. intellecto. Imol. & alij in cap. dilecto, de prebend. Bart. in l. is cui bonis, ad finem. ff. de verbo. obliga. & in l. si quis, pro eo, num. 9. vers. aduerte. ff. de fideiuss. Host. in sum. de iureiur. §. quomodo cōsecratur, Ang. de Aretio in principio. insti. qui. alie. lib. vel nō. Ferdi. Vaz. ex hoc alia inferens, lib. 3. de succell. creati. §. 26. num. 39. & seq. Cassane. in consuetudi. Burgun. rub. 4. §. 16. numero. 5. Ioann. Grotius eam dicens communem in l. filiusfa. §. diui. col. 25. & ibi Ferdi. de Loazes, num. 431. ff. de legat. 1. Ioann. Lupi in rep. rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 45. num. 6. dom. Did. Couarr. in relectio. cap. quamuis pactum, de pact. lib. 6. 2. par. §. 1. num. 1. & 2. Innoc. Abb. & communiter docto. in cap. intellecto, de iureiur. Bal. & Moden. in l. duobus. §. vlti. vbi Alexand. hanc dixit communem ff. de iureiur. lafo in auth. sacramenta puberum, num. 60. C. si aduer. vendi. Anton. Gomez hanc dicit communem licet ipse teneat contrariam in l. 53. Tauri, num. 58. † Limita tamen conclusionem hanc, vt procedat. quoties primum iuramentum est iuri communi conforme, secundum autem cōtra iuris prohibitionē, prout in specie nostra, & d. cap. intellecto, de iureiur. Vbi alienatio ciuitatū & oppidorum regni prohibetur, vt superius diximus gloss. 7. in principio, & numeris seq. quare exquisitum est, vt in hoc casu alienatio iurata non valeat, vt pote, quę sit contra primum iuramentum iuri cōmuni conforme, tex. Regni nostri hoc probat in l. 28. tit. 11. de iureiurando, par. 3. ibi, si el Rey jurare alguna cosa, que es en daño o menoscabo del Reyno, no es tenudo de guardar tal juramento. Secus si iuramentum promissorium non erat contra iuris prohibitionem, sed iuri conforme, vel eodem iure non refragante, tunc enim valet secundum iuramentum priori contrarium, secundum gloss. in cap. vlt. de procura. in 6. quę asserat, promittentem cum iuramento nō reuocare procuratorem ab eo cōstitutum, posse nihilominus eum reuocare, & tenebit reuocatio, licet periurus sit qui reuocauit, quā gloss. doctores nimium commendat, eamque sequuntur Panor. in cap. cum accessissent, & ibi Felin. num. 12. & Deci. nu. 7. de constitu. lafo in l. si nō fortem. §. si centum,

Libro.5. Titulo.10.

tum, colum. 3. ff. de condit. o. indebi. Soci. conf. 58. lib. 3. Dec. in c. ad nostram, ad fi. de confirma. vii. vel inutili. Rochus Curti. de iure patronatus verbo, honorificum. q. 12. quorum opinio communis est, teste. d. Did. Couar. n. d. c. quamvis pactum. 2. part. §. 2. num. 3. ita conciliat glossas istas Philipp. Franc. in d. c. licet mulieres, de iureiuran. lib. 6. Imol. in d. c. cū cōtingat, nu. 8. 1. & ibi Alcia. nu. 43. de iureiuran. lafo. in auth. sacramēta puberum, nu. 60. C. si aduer. vendi. & in l. nō solum. §. fin. col. 7. ff. de no. ope. nun. Alexan. consil. 16. 2. col. lib. 3. Ioan. de Selua in tract. de iureiuran. 3. par. fallē. 15. Ioan. Crotus in d. §. diui, col. 25. & ibi Ferd. de Loaz, num. 43. 1. dom. Did. Couarru. in d. c. quamvis pactum. 2. part. §. 2. nu. 4. vers. est igitur concilianda, hāc dicens communem. † Sed vera ratio decisionis, gloss. in d. c. ult. de procura. lib. 6. non est teste dom. Did. Couar. in d. §. 2. nu. 4. vers. sed, & in gloss. quam plerique doctores reddunt, nempe, quia quod quis per iuramentum non facere, promisit poterat facere iuris permissione. Nam id verum esse censet. d. Didac. Couarr. ante primam promissionem iuratam, post eam verō nō licet absque periurij crimine id agere, imō nec liceret si simpliciter promississet, vt in c. veniens, & ibi Innocen. & alij, de iureiuran. d. Did. Couar. d. nu. 4. paulō post princ. Est igitur vera illius decisionis ratio, quia iuramentum interpretatur secundum naturam actus, cui adijcitur, secundum quam est intelligendum, vt in l. ult. C. de non nume. pecun. l. 27. ad finem, tit. 11. part. 3. iuxta naturam inquam primordiale, non accidentale, nam hęc propter vim iuramenti sepe mutatur, vt arg. tex. in l. item veniunt, §. cum prēdiximus. ff. de peti. hāredi. probat idem dom. Did. Couarr. in d. cap. quamvis pactum. 1. par. §. 4. in princ. Sic nostra in specie, qui iurat nō reuocare procuratorem, si eum reuocet, tenet reuocatio, quāuis ipse periurus sit, quia hęc est propria huius actus natura, vt reuocari possit procurator ad lites, vel ad negotia constitutus, quoties visum fuerit domino. † Quemadmodum si cum iuramento promiserit domum Titio venditam non reuocare, & demum alteri vendidero, & tradidero, profecto malē feci, & periurij reus sum, sed nihilominus valet secunda venditio quia hęc est huius actus natura, vt ante traditionem possim alteri vēdere, & tradere l. quoties. C. de rei vendi. tractat latius dom. Did. Couarru. d. capit. 4. numero. 2. Eadem ratione si quis iuramento promiserit te in vxorem accipere, & demū aliam vxorem ducat, reus erit periurij, sed matrimonium prima sponsalia iurata dissoluit, cap. sicut literis, de sponsal. Similiter, qui testamentum fecit, & nō renocare iurauit, periurus erit, si secundum fecerit, valet tamen secundum, vt latē discuit dom. Didac. Couarru. in rubric. extra. de testament. 2. parte. † Sed dicet aliquis, quomodo id fieri potest, vt lex canonica periuria permittat, imō ea incurrere occasionem præbeat? Respondeo, lex præsumit iurantem, eumque cui iuratur, animum habuisse iuri conformē, & primordialis naturæ eius actus super quo iuramentum interponitur, iuxta text. in dict. l. finali. C. de non numer. pecun. & in cap. sicut ex literis de sponsal. quare quoad forum exterius non incidit periurium, non enim dicitur venire contra iuramentum, cū sub hac

condicione præstitum esse censetur, vt naturalia tractus omnino seruentur, in exemplis superius traditis, & alijs similibus. At si replices in foro exteriori admitti debere interpretationem iuxta mētem eius, cui iuratur, non iurantem, iuxta veram, receptamque resolutionem Innocen. Panormita. & aliorum in cap. veniens, de iureiuran. non me mouet, quandoquidem is, cui iuratur intellexisse iuramentum præsumitur, secundum ius, ac veram & propriam verborum significationem & naturā, vt mire, ac cætera, explicat dom. Didac. Couarru. in dict. cap. quamvis pactum. 1. part. §. 5. numero. 1. † Verū in foro animæ iuramenta secundum mentem iurantium, non eorum quibus iuratur sunt accipienda, nisi dolus ad decipiendum adsit, tunc enim intelligendum erit secundum mentem, & sensum eius, cui præstitum fuerit, vt in capit. humanæ aures, & in cap. qui peiorare. §. ex his. 22. quæstio. 5. Ioan. de Selua in tracta. de iureiuran. 2. part. quæstio. 2. diuus Thom. & Caietan. 2. 2. quæst. 89. articulo. 7. ad quartum. Hosti. in dict. cap. veniens, dom. Didac. Couarru. d. §. 5. numero. 2. dolum autem colliges ex cōiecturis, & perspicuis indicijs iuxta. l. dolum. C. de dolo, quo cessante, si in specie, de qua agimus, mens fuerit iurantem non reuocandi procuratorum, sed omnino seruandi iuramentum, & reuocauerit, erit in foro conscientie periurus, quare verē dici non poterit legē occasionem præbuisse periurio. † Sed vt ad gloss. redeamus dict. cap. vltimi, de procurato. in. 6. qua probatur, actum contrarium iuramento validum esse, modō iuri non sit contrarium, licet agens sit periurus, limitari solet, vt procedat, quoties iudex adiri non debet ad actum expediendum, alioqui si actus ille requirit iudicis auctoritatem aut præsentiam, auctoritatem nō præstabit iudex actui contra iuramentum, vt respondit Paul. Castr. consilio. 361. numero. 9. & consil. 339. numero. 11. libro. 1. traditque exemplum in præsentatione patroni, quam non reuocare iurauerat, nam si alium præstet, licet aliās variare possit, hac in specie variatio non admittetur per superiorem, vtpote, quæ coram eo fieri debeat, sed eam reprobabit, eo quod contraria sit iuramento, idem voluit Rochus Curti. in tracta. iuris patronatus, in verbo, honorificum, quæst. 12. & Cæsar Lamberti. in eodem tractatu, libro. 2. part. 1. quæst. 4. princip. articulo. 13. & iterum. 2. part. eiusdem libri secundi, quæstio. 7. prin. articulo. 17. dom. Didac. Couarru. in d. cap. quamvis pactum. 2. part. §. 2. numero. 4. in fine, quorum opinio vera est, & receptior, quamuis Alexand. consilio. 16. lib. 3. voluerit contrarium, cuius opinio obtinebit, si iudex coram quo secunda præsentatio fit contraria primæ iurate, eam expressē vel tacitē receperit, vel probauerit, & an. d. glo. procedat in actu spirituali tractat optimē dom. Didac. Couarr. in dict. relectione capit. quamvis pactum. 2. part. §. 2. numero. 5. rectē distinguens. † Quod autem dixit gloss. in dict. capit. licet mulieres, de iureiuran. in. 6. (alienationem iuratam dotis non valere contra primum iuramentum de non alienando) verum est, quoties primum iuramentum præstitum fuit in fauorem alicuius, cuius intererat non alienari res dotales, vel aliās res alia ex causa alienari prohibitas, vt in d. capit. cum contingat, de iure iur. &

iur. & ibi expendunt Imol. & Alciat. quatenus excipit text. ille præiudicium alterius, quam iurantis, hoc voluerunt Bald. & Iaf. in l. duobus. §. ult. ff. de iureiur. idem Bald. in d. c. veniens, in fin. eod. titu. Alexan. cōf. 16. num. 6. lib. 3. Dec. cōfil. 536. num. 13. Alcia. in d. c. cum contingat. num. 46. Secus si in nullius præterquā iurantis fauorem iuramentum emissum fuerit, quia tunc nemini fuit ius quæsitū. l. si repetendi. C. de conditio. ob caus. l. filiusfamil. §. dixi. ff. de legat. 1. George. Natam in d. cap. quamuis pactum. nu. 19. & ibi dom. Did. Couarr. hanc attestatus communem. 2. par. §. 2. num. 4. versic. secundum. Ant. Gomez hanc limitationem sequitur in d. l. 53. Tauri, nu. 58. vers. primo quando quorum sententia vera est, & accepta communiter licet dom. Did. Couarr. loco proximè citato contrarium teneat. Sic in specie nostra iuramentum ab Alfonso Rege præstitū de non alienando ciuitates, oppida, & loca regni in regni ipsius præiudiciū cui iuratum est, cuiusque non parū intereat, seruandum utique est, nec Regi licebit contra illud alienationem facere, & si fecerit, ipsemet admittitur ad eius alienationis reuocationem, ut in hac lege statuitur. †

Secundò limitat d. gloss. Bal. in d. cap. cum contingat. num. 14. de iureiuran. & in cōfil. 133. lib. 1. & Alexand. cōfil. 16. col. 2. & 3. lib. 3. Iaso. in l. duobus, in fin. de iureiur. Ripa in cap. cum M. Ferrariensis. num. 83. de constit. Ant. Gomez in d. l. 53. Tauri, num. 58. versic. 2. limita. Imol. in h. cum vir. num. 5. ff. de vfu cap. & in d. cap. cum contingat. num. 89. Ioan. Fab. in §. 1. instit. qui alie. lice. Geor. Naram in d. cap. quamuis pactum. num. 19. quoties is, cum quo secundò contrahitur, sciebat primum iuramentum secundo contrarium fuisse emissum, secus si id ignorabat, quia tunc valebit secundum, & hanc dixit esse receptiorem sententiam dom. Did. Couarr. d. §. 2. numer. 4. versic. satis etiam, qui tamen eam reprobat, & bene iudicio meo, vide eum post Alciat. in d. c. cum contingat. nu. 48. † Verum hæsitabit aliquis, nūquid hoc iuramentum ab Alfonso Rege præstitum liget regni successores? Et id certum est, quoad periurij crimen & animæ vinculum eos non ligare, nam spiritualis obligatio orta ex iuramento quoad vim religionis animam tantum ligat iurantis, sicut cæteri spirituales contractus, voti, scilicet, & similes. cap. vnic. 30. q. 2. vnde si quis iureiurando promiserit aliquid dare aut facere, eius hæres licet teneatur stare cōtractui, & promissa per prædecessorem soluere, non tamen ad id astringitur sub vinculo & religione iuramenti, quare si non fecerit, periurus non erit, secundum Panorm. & Doct. in capit. veritatis. de iureiur. Ioan. Andr. in d. c. vltim. de sepultu. Bald. & Paul. in l. grege legato. ff. de legat. 1. Bald. in l. vltim. col. 4. C. de pact. Bart. & Bald. in l. generaliter. C. de reb. cred. & iureiur. Paul. Castr. cōfiliio. 306. numero. 4. lib. 2. Beatus Thomas, idem voluit. 2. 2. quæst. 98. artic. 2. ad quartum. Imol. in dict. c. cum contingat. num. 18. & Alciat. num. 100. de iureiurand. dom. Didac. Couarr. dict. cap. quamuis pactum. 1. part. §. 5. numero. 4. † Vbi in heredem eius cui fuit iuratum transire iuramentum & vinculum eius, nisi materia subiecta contrariam interpretationem suadeat, optimè resoluit. Ex quo in versic. 3. constat, allecit iuramentum Regi præstitum, vel alij expresso no-

mine proprio iure tamen ad dignitatem pertinenti ad successorem dignitatis transire. Nam in dubio, inquit, an aliquis actus sit dignitati, vel personæ tribuendus ex coniecturis deprehenditur, ut probat text. elegans in cap. requisiti. de testam. n. notant Bald. Abb. Feli. & Dec. in cap. quoniam Abbas. de offic. deleg. Bart. & Paul. in l. penult. per text. ibi. ff. de reb. dub. Socin. cōfiliio. 34. lib. 3. col. 2. Alciat. de præsumptio. regula. 1. præsumpt. 28. coniectura autem satis sufficiens est, quòd actus fiat respectu rei ad dignitatem pertinentis, ut latius probat dom. Did. Couarr. in dict. cap. requisiti. † Verum secundum receptiorem sententiam, nostra in specie, sufficit pactum quod in hac lege interuenit, ut successores ei stare teneantur, ut ex superius traditis colliges, utque habeat locum doctrina gloss. in dict. cap. licet mulieres. de iureiurand. lib. 6. de qua supra num. 1. meminimus, secundum sententiam Imolæ in dict. cap. dilecto. Salicet. in l. ea lege. C. de conditio. ob caus. Ferdin. Vazquez lib. 3. de successorum creatione. §. 26. num. 40.

G L O S. XIII.

- 1 Rex potest vsufructum constituere in bonis ad regiam coronam spectantibus.
Lex vlt. C. de reb. alie. non alienan. intelligitur, ibidem, & num. seq.
- 2 Alienationis appellatione largo modo comprehenditur alienatio, ex qua dominium transfertur, stricto modo non.
- 3 Alienare non dicitur qui fructus alienat rei prohibite alienari.
- 4 Vsufructus constitutio in quo differat à concessione fructuum, remissive.
- 5 Rex an dicatur verus, vel plenus dominus ciuitatū, & aliarum rerum ad regiam coronam pertinentium.
Dominij substantia an sit facultas alienandi, ibide, & sequentibus.
Dominus plenus dicitur qui habet proprietatem & vsufructum, sed an qui alienare non potest? ibidem.
- 6 Maioratus possessor an dicatur verus Dominus, an verò vsufructuarius?

Por su vida el vsufructo. Nota ex lege ista, quòd Rex bona regie coronæ alienare prohibitus potest vsufructum in eis constituere, cui decisioni ob stare videtur text. in l. vltim. C. de reb. alien. non alienan. vbi appellatione alienationis non solum intelligitur ea ex qua dominium transfertur, verum etiam si vsufructus alienetur, vel hypothea, vel seruitus imponatur, quem text. extollit Iaso. in §. item si quis in fraudem, numer. 23. instit. de actio. & nuncupatim in vsufructu loquitur text. in c. non liceat. in principio, ibi, nec in vsufructu rura dare. 12. quæst. 2. quod & voluit Bart.

Bart.in.l.Codicillis.§.instituto.ff.de legat. 2. & Fulg. conf.93. Tiraq. multa similia cogerens, lib.1. de retractu. §.1. glof.7.n.41. † Sed hoc intelligi procedere in alienatione largę sumpta, nam iuxta propriam lignificationem alienatio intelligitur, ex qua dominium transfertur, vt in l.1. C. de fundo. dot. & ibi Docto. notant, & in l.1. alienatum. ff. de verbo. signif. ita eas leges conciliat glo. in d. l. si in verbo, hypothecam. C. de reb. alie. non alien. & in d. l.1. C. de fund. dota. in verbo, est autem. Alberi. in d. l. si n. m. 1. & Bald. num. 1. & 6. Paul. Castren. num. 2. & Salic. num. 1. in fine, dicens id esse receptum, mentique tenendum, hanc resolutionem probat Bald. in authen. hoc ius porredū. nu. 1. C. de sacro. eccles. August. Beron. in rubr. extra. de reb. eccles. nō alienā. in d. & in c. nulli. n. 2. i. eod. tit. idem Bal. in cap. 1. §. aut si libellario. num. 6. & ibi Afili. & n. 30. q. d. mod. feud. amitra. Crott. in l. filiusfam. §. diu. num. 1. 2. ff. de lega. 1. Soc. conf. 75. num. 2. lib. 1. dicens glo. esse receptā cōmuniter, glo. & Ang. in l. beniguius. ff. de legi. Alex. conf. 29. num. 15. lib. 7. Fel. communem dicens in rubr. extra. de fide instrum. num. 4. Anto. Negusan. de pigno. 2. part. 3. membro. num. 7. hanc receptissimam opinionem attestatur esse Ari. Pinel. in l.1. C. de bon. mater. 3. part. num. 18. & 19. contra Alciai. in l. alienationis verbum. ff. de verbo. signi. † Aduertere tamen oportet, quod in hac lege non permittitur vsusfructus constitutio in d. in cō, sed vbi donatio sit certis personis in hac lege contentis. Rex tamen fructus, vel redditus bonorum coronę regis poterit alienare, & cui velit quoad eiusdem Regis vitam concedere, nō enim dicitur alienare qui fructus alienat, inquit Bal. in cap. donare, in prin. titu. qualiter feudum aliena. poterat, arg. l. in adibus. §. 1. ff. de donatio. cum pluribus concordat. & similibus per Tiraquei. congestis, lib. 1. de retractu §. 1. glof. 7. num. 47. & pluribus sequen. Ioan. Lupi in rep. rub. de dona. int. vi. & vxor. §. 62. num. 10. † Quomodo autem cognoscatur, an alienetur fructus, an verō constituitur vsusfructus, tractat optimē Arius Pinelus in d. l. 1. 2. p. num. 11. 12. & 13. C. de bon. mat. vbi posui resolutionē in apostillis ad ipsum. † Ceterū hic hāitari posset an Rex dicatur verus & plenus Dominus ciuitatum & aliarū rerū ad coronā regiam spectantiū? Et videtur, plenum dominum esse, cū earum rerū sit ei inhibita alienatio, vt arg. tex. in l. generaliter. §. ff. de fideicommissar. liber. id asserit Bal. in l. voluntas. nu. 10. C. de fideicō. eo quod facultas alienandi non est de substantia dominij, quem refert dubitans Iaso. in l. si ita quis. §. ea lege, in ff. de obligat. Sed verius plenū dominum dici cum potestate alienandi, vt in l. femin. §. illud. C. de secund. nupt. vt ex eo expendit Bald. ibi sibi contrarius, eumque text. extollit idem voluit Ias. in l. tradit. onibus. num. 1. in fin. C. de pact. & hoc putat verius Felin. in cap. conquestus. num. 2. & in fine. de foro compet. vbi aliqua tradit circa verbum plenō iure, & pl. nō dominio. Alexan. consil. 208. lib. 2. & in l. si quis vi. §. differentia, numero. 6. in fine. ff. de acquir. poss. quod tamen semper tutum non esse, sed secundum substantiam materiam potestatem alienandi, quandoque denegari pleno domino, probare nititur Arius Pinelus in l. 1. C. de bon. mater. 2. part. num. 3. &

4. vbi probat plenum dominum non dici sine vsufructu, † Id tamen verum est, Regem verum dominum esse ciuitatum & locorum regni, & aliarum rerū quę ad regiam pertinent coronam, quemadmodum & possessor maioratus verus dominus dicitur, licet alienare non possit bona maioratus, & alteri post mortem restituere teneatur, vt in l. non ideo minus. ff. de reuen. l. fi. C. commu. de lega. & in simili probat tex. in l. vlt. ff. de vsufru. earum rer. quę vsu conf. & l. specie. ff. de auro, & arg. lega. vbi onus restituendi post mortem non tollit nomen domini in vita, etiam si res concedatur nomine vsufructus, explicat Paul. Castren. in l. Titia, cum testamento. §. vlt. ff. de legat. 2. Alciai. in l. recte dicimus. ff. de verbo. signi. Claud. Marmeri. in l. naturaliter. §. nihil commune, col. 12. ff. de acquir. possess. & nuncupatim, quod possidens maioratum dicatur dominus verus, & non tantum vsufructuarius, optimē resoluit Anto. Gomez in l. 40. Tauri, num. 76. Gregor. Lupi in l. 7. in verbo, y el señorio, in fit. tit. 4. de donat. part. 5. Arius Pinelus in l. 1. 2. part. numer. 5. C. de bon. mater. Ferdi. Vazquez lib. 1. de success. creatio, §. 10. num. 87. verfic. vnde licet. Quorum sententia verior est & receptior, licet contrariam, imō quod sit vsufructuarius dumtaxat tenuerint Roder. Xuar. in alleg. 9. ad si. ibi quodammodo vsufructuarius, idem in quæstione maioratus post relectionē. l. quoniā in prioribus. C. de inoffic. testam. & clarius Gomez Arias in l. 46. Tauri, num. 5. respondetque Pinel. ad l. generaliter. §. ff. de fideicom. liberta, vbi per eum, num. 3. ibi explicans quis dicatur plenus dominus, dixi latissimē supra hoc lib. tit. 7. de maioratu. l. 6. glof. 3. nu. 12. & 13. d. Anto. Padilla in l. & in prouinciali. num. 14. C. de seruit. & aqua.

GLOS. XV.

Vsufructuarius, an possit vsufructum alienare remissimē.

P *que si de hecho lo hicieren, que la tal alienation sea nūguna.* Quod vsufructuarius non possit proprietatem alienare nulli dubium, sed an ipsum vsufructū alienare possit, tractat Pinelus latē in l. 1. 3. part. num. 37. & pluribus sequen. C. de bon. mater. dixi latissimē in stylo cancellarię, tit. 1. pręmi. 17. casu. 20. declaratio. 9. paragrapho. 4. glo. 11.

GLOS. XVI.

1 *Leges ad præterita non extenduntur.*

2 *Lex declaratoria ad præterita extenditur.*

Declarans non tam de nūo quicquam agit, quā quod factum est detegisse videatur, ibidem.

q *En su fuerza y vigor.* Nota ex lege ista, quod lex ad præterita non extenditur, nisi hoc expresse in ea exprimat. l. leges, & constitutiones. C. de legib. capit. 2. & cap. vlt. de constitut. & in authen. vt facta nouę cō-

fit. per totum & inibi docto, quare videtur hanc expressionem ab ista lege factam, (quod non extendatur ad preterita) fuisse superfluum, & minime necessariam, quandoquidem etiam si nihil expressisset, idem esset dicendum, vt dixi. ¶ Sed hac in specie fuit necessaria expressio, eo quod lex nostra est aliarum legum declaratoria, vt ex ea constat, quia in specie statutum est ad preterita negotia extendi, vt in authen. de filijs natis ante dotat. inltr. §. i. notat gloss. vlt. in data sexti libri. Bald. in l. non dubium. 2. col. C. de legib. Federic. de Senis, conf. 112. 2. col. Docto. commu. in d. cap. vlt. §. constituta, & alibi saepe. Ferdinan. Vazq. lib. de successio. creatio. §. 18. numero. 275. & seq. ubi reddit rationem, quia qui declarat non tam denuo quicquam egisse, quam id quod iam factum erat, detegisse videtur, vt in l. adeo. ff. de acquir. rer. dom. & in l. heredes palam. §. 1. & §. sed si notam. ff. de testamen. debuit ergo lex ista hoc expressim excipere.

GLOS. XVII.

- 1 Confirmatio actus validi nil de nouo tribuit.
- 2 Confirmatio actus inualidi obtinet vim nouae concessionis.
- 3 Confirmatio quid tribuere videatur remissive. Lex nostra intelligitur, explicaturque noue.

- 1 Aprobamos y confirmamos. Hæc confirmatio nihil iuris tribuit de nouo, cum lex valida confirmatur, vt in capit. inter dilectos. de fide instrumento. cap. 1. & cap. examinata. de confirma. vti. vel inuti. ¶ Secus si actus fuisset inualidus, quia tunc confirmatio vim obtinet nouæ concessionis, secundum Bart. & Iaso. in l. more. ff. de iuri. omni. iudic. & antea fuerat lex ista confirmata per Regem Carolum Imperatorem Quintum in committijs Pintie celebratis anno. 1523. & Tolero anno. 1525. vt diximus supra ea l. glossa. in fi. ¶ Quid autem tribuat confirmatio, vide Bald. consil. 135. lib. 3. & Philip. Corne. consil. 9. numero. 3. lib. 3. Paul. Castren. consilio. 187. libr. 2. videtur enim Rex noster Philippus Secundus approbando & confirmando hanc legem, astringi iuramento & pacto in ea contentis, cum à iureiurando liber erat, vt probaui supra in gloss. 13. num. 10. quare confirmatio hoc operatur, vt inualidum denuo factum videatur, vt probaui supra. num. 2.
- 2
- 3

LEY IIII.

¶ Reuocacion de las mercedes y donaciones que el Rey dñ Henrique IIII hizo de aldeas, terminos y jurisdicciones de las ciudades y villas.

¶ Ley. 4. titul. 9. lib. 5. ordinam.

Don Enrique. IIII. en sancta Maria de Nieuva, año de 1473. cap. 3.

¶ En las cortes que hezimos en sancta Maria de Nieuva, año de setenta y tres, por los procuradores de las ciudades y villas de nuestro Reyno, nos fue suplicado, que por quanto auíamos eximido y apartado ^a del territorio y jurisdicción de muchas ciudades y villas de nuestra corona Real algunos lugares de su término y jurisdicción, y auíamos dado sus aldeas y terminos a algunos caualleros y personas poderosas, y que por las tales mercedes y gracias, no solo las dichas ciudades y villas pierden los dichos lugares y terminos, mas aun pierden los otros terminos que les quedan, para los atribuyr a los otros lugares que les son dados: y por esto se destruyen las ciudades y villas, y se estrechan sus terminos, y pidieron nos que fuesen remediadas las dichas ciudades, y villas, y lugares. Porende aprobando la reuocacion de lo susodicho, por nos hecha en las cortes de Ocaña, año de mil e quatrocientos y sesenta y nueue en la peticion quarta, por esta ley reuocamos y damos por ningunas, ^b y de ningún valor y efeto todas y qualesquier mercedes, gracias, y donaciones, q̄ ayaamos hecho desde quinze dias del mes de Septiembre, del año de sesenta y quatro a esta parte, a todas y qualesquier personas de qualquier ley, y estado, o condicion, preeminencia, o dignidad que sean, de todas y qualesquier aldeas, y terminos, y jurisdicciones, que primeramente eran de qualesquier ciudades, y villas, y merindades de la corona y patrimonio real, y qualesquier cartas y priuilegios de las dichas mercedes, y qualesquier tomas, y aprehensiones de posesion y de otros actos q̄ sobre ello ayan interuenido. Y mandamos que si tales cartas parecieren que sean obedescidas y no cumplidas por los con
O o 2 cejos,

cejos, y personas a quien se dirigen, aunque fueren presentadas y obedecidas por ellas. Y ordenamos y mandamos, que sin embargo de las tales mercedes y privilegios, los dichos lugares y terminos y jurisdicciones finquen y sean de las dichas ciudades y villas, de quien eran primeramente quanto a la propiedad y posesion, assi como si nunca las tales mercedes y donaciones fueran hechas. Y damos poder y facultad a las dichas ciudades y villas, que cada y quando, y como mejor pudieren recobren la posesion dellas por su propia autoridad. e Y mandamos a los del nuestro Consejo y Oydores de la nuestra audiencia, que den y libren cartas a todos y qualesquier concejos sobre lo que dicho es.

G L O S. I.

- 1 Terminorum & prouintiarum diuifio & assignatio ad Regem Castellæ pertinet.
- 2 Exemptio locorum seu vicorum, an per Regem fieri possit.
- 3 Exemptus locus seu vicus, an gaudeat privilegijs ciuitatis, cuius districtus erat?
- 4 Regia maiestatis non est, auferre concessa.

- 2 Eximio y apartado. Quemadmodum assignatio & diuifio terminorum & prouintiarum regni Castellæ ad Regem spectat, vt in l. 2. titulo. 1. par. 2. ibi, E solo es osero; pñd. rñso. de partir los terminos de las prouincias y villas. l. si ea dem. ff. de offic. assessor. l. vnica, & ibi Bart. C. de metropoli. Berito, l. b. 1. Bald. conf. 32. lib. 1. col. 4. Greg. Lupi in dict. l. 2. in verbo, de partir. Petr. Nun. Auenda. de mandatis exequendis. cap. 4. num. 2. vers. si vero dabantur, & vers. & quia assignare. Soc. conf. 86. in principio. lib. 1. * Ita & exemptio vicorum, seu locorum ab alia ciuitate, cui prius subijciebantur, ad eundem Regem pertinet, poterit itaque terminos ciuitati concessos Rex ipse diuidere, & loco exempto assignare, & priuato cuidam donare ex causa tradita in d. l. 2. in fi. tit. 1. par. 2. quod & prebaucrat Areti. confil. 15. numero. 3. Corpola in tracta. de seruitute viz. 6. cñ cluf. numero. 13. Petr. Nun. de manda. exequend. cap. 4. numero. 8. vers. dixi autem, in fi. Paul. Castren. in l. si fundum. §. qui fundum, nume. 6. ff. de lega. 1. Greg. Lupi in d. l. tit. 1. par. 2. in verbo, de partir. Paul. Cast. confil. 187. & conf. 307. lib. 2. & omnes vbique. † Sed
- 3

dubitari solet, an locus vel vicus exemptus à ciuitate aliqua quoad iurisdictionem & districtum amittat priuilegia & commoda ciuitati & eius territorio concessa: Et non amittere probat Paul. Castren. d. confil. 187. in fi. lib. 2. Feli. in cap. Rodolphus. num. 17. ad medium. de rescript. & plurima circa hoc, & an sibi manet ius pascendi tractat optimè dom. Did. Couar. lib. practicarum, quæstio. cap. 37. numero. 7. † Et quauis liceat Principi hanc exemptionem facere, non tamè est imperialis maiestatis auferre concessa, etiam ad cōcedendum alijs, vt in authen. de referenda. colla. 2. l. 6. in fra eod. vbi dicam opportunius.

G L O S. II.

Princeps potest donationes in præiudicium aliorum concessas reuocare.

- b Y damos por ningunas. Nota Principem posse priuilegia & donationes reuocare, maxime in aliorum præiudicium factas, de quo latius infra eo. l. 6.

G L O S. III.

- 1 Propria autoritate licet possidenti ciuilitèr possessionem naturalem recuperare.
- 2 Propria autoritate quoties aiquid licet alicui capere intelligitur, nisi inueniat resistantiam, ex qua possit ad arma deueniri.
- 3 Abasidium in solo meo à me ciuilitèr possesso ab alio naturalem possessionem habente factum, possum propria autoritate destrinere & demoliri.
- 4 Creditor qui ex conuentione potest ingredi rem sibi obligatam propria autoritate, si debitor eius nomine se constituit possidere, poterit eam ingredi debitor resistente.
- Lex. 3. C. de pignoriibus, extenditur, ibi.
- 5 Propria autoritate non potest quis possessionem occupare, etiam in casu promisso, quoties antea viam iudiciariam elegit.
- Protestatio viam facti eligendi facit, vt licet viam iudiciariam elegerit, possit red. re ad id quod propria autoritate facere licebat, ibidem.

- c Que cada y quando, y como mejor pudieren recobren la posesion dellas por su propria autoridad. Nota ex lege ista, quod possidenti ciuilitèr licet propria autoritate naturalem recuperare, & quod ciuitas possideat vicum vel castrum, quamuis per Regem ipsum Enricum fuisset ante donatum & ab eius iurisdictione exemptum, præferunt verba legis nostræ ibi quanto

quanto a la propiedad y possession, hoc siquidem est commodum possessionis quod domino tribuit potestatem propria auctoritate resistendi, secundum Bal. & Floria. in l. quemadmodum. §. 1. ff. ad l. Aquil. Deci. conf. 221. num. 5. lib. 2. Anto. Gomez in l. 46. Tauri, numero. 19. nam impediens me uti possessione possum propria auctoritate prohibere, & resistere, ut docet Bar. in repe. l. 3. num. 26. versic. 3. C. de pignor. † Quod tamen limitat ipsemet Bart. ibidem, num. 18. ad finem, nisi de facto fieret resistentia, ex quo forsitan esset deueniendum ad arma, hoc enim minimè liceret, ut ibi etiam aduertit Alex. ad Bart. d. num. 26. per regulam legis non est singulis. ff. de regul. iuris, & Bartolum in hoc sequuntur omnes, ubique teste Tiraquello in lib. de iure constituti. 1. part. num. 37. Grego. Lupi idem sequitur in l. 14. in verbo, que el otro ouiesse poder in fit. tit. 14. par. 5. † Ex eadem radice procedit, quod ubi factum fuerit ædificium in solo meo a me possessio, saltem ciuilitur possum ædificium propria auctoritate demoliri, & destruere, ut in l. quemadmodum. §. 1. ff. ad l. Aquil. ubi ex eo textu id expendunt Odofred. Bar. Albe. Bal. & Floria. ad idem ex tex. in l. 1. vlt. §. si ad ianuam, & ibi notat idem Odofr. Albe. & Bar. ff. quod vi, aut clam. l. 1. C. ut nemini liceat sine iudi. autho. signa impri. & in l. 2. §. cum quidam. ff. ne quid in loco publici. & in l. si seruus. C. quod cum eo. Bar. Alex. & Iaf. & communiter Doct. in l. 1. §. nuntiatio. ff. de no. ope. nun. Dec. conf. 221. num. 5. gloss. in l. malum, ubi etiam Doct. ff. de verbo. signif. Bar. & Ang. in l. duo. §. item videamus. ff. ubi possid. Paul. Castren. in l. fluminum. §. si. num. 3. ff. de dam. infe. Innocen. Abb. & communiter Doct. in cap. 1. de immunit. eccles. latè Cæpola in tract. seruicium. tit. de seruit. vrba. prædio. cap. 30. Anto. Gomez ubi hoc limitat post Doctores superius relatos, & extendit in dict. l. 46. Tauri, num. 19. † Huc quoque pertinet, quod licet creditor, qui ex conventionem potest propria auctoritate ingredi re sibi obligatam, iuxta legem. 3. C. de pignor. & l. 11. tit. 13. & l. 14. tit. 14. part. 5. tum demum id facere posset, cum debitor aut non resistat, aut solo verbo resistat, ut latè probat Bart. ipse in repet. d. l. 3. n. 18. & 19. C. de pig. quem omnes ubique sequuntur, teste Tiraquello de constituto. 1. part. num. 37. Si tamè ultra huiusmodi conventionem debitor se constituerit possidere pro creditore simpliciter, aut precario tunc quia apud creditorem est vtraque possessio, ciuilis, & naturalis, cum scilicet est simplex constitutum, aut certè ciuilis cum est precarium, si debitor facto resistat vim faciendo creditore, potest incontinenti per vim ingredi, nam id faciès magis dicitur defendere possessionem suam, quam occupare vel aggredi, ut in simili notatur in l. cum fundum, & in l. qui possessionem ff. de vi & vi arma. atq; in specie id voluit ipse Bart. post Iacob. Butri. in rep. d. l. 3. C. de pignor. num. 11. & clarus. num. 19. in fin. & ibi quoque Salic. 4. col. versic. sed quid si ultra intenuisset. Bald. in l. 2. q. 10. C. de seruic. & aqua. Roma. & Franc. de Aret. in l. si ex stipulatione. ff. de acq. possess. Paul. conf. 43. post princ. lib. 1. Vital. de Caba. in tract. clausularum, charta. 2. 1. in clausula constituit se precario, Alexan. confil. 82. numero. 8. lib. 2. quod repetitur confil. 40. lib. 3. Cornes. confil. 280. numero

7. & sequent. lib. 3. Guido Papæ, decis. Delphinatus 355. versic. tertius, & vers. septimus, iud. Gozad. col. 42. numero. 11. & 12. gloss. in l. cum creditor & ibi Angel. ff. de furt. Tiraquell. in lib. de constituto. 1. part. num. 37. & 38. Ancharra. in cap. petuit. 4. col. de loca. & confilio. 263. in fine, & quæ dicam infra hoc lib. titul. 17. de pignoribus. l. 1. gloss. 3. numero. 7. & octauo. † Quod tamè limita nisi credi or ipse iudicem prius adiisset, & iudicium aduersus debitorem proposuisset, tunc siquidem non posset deinceps propria auctoritate possessionem ingredi vi illius constituti, ex sententia Bald. in l. 2. quæ tit. 10. C. de seruic. & aqua. cuius sententiam sequuntur ferè omnes, sed non ea ratione, quia scilicet, tanquam meretriculosus amiserit possessionem, prout Bald. censuerat in d. l. 2. sed ne iudicium in choatum sit ludibrio, sitque in potestate vnius id ipsum euertere, argum. l. si quis rem in ratione sui. ff. de arbitr. & alijs pluribus rationibus eum sequuntur plures à Tiraquello citati, de constituto. 1. part. num. 40. Sed hoc fallit, si is, qui viam iudiciariam elegit, protestetur saluam sibi manere viam facti, secundum Alex. confil. 130. & confilio sequent. lib. 4. Iaso. in l. 2. C. de iure emph. colum. 35. versic. istud tamen limita, Claudi. Auen. & Ripa in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. op. nun. Tiraq. de constituto. 1. part. num. 42. qui & num. 43. hanc decisionem extendit, ut procedat aduersus singularem successorem, citatque in eam sententiam Bart. & Salic. in d. l. 3. C. de pignor. Bald. Imol. Paul. Aret. Alexan. Guido Papæ, Alber. Brunus, Socin. & Gozad. in locis ab eo citatis, de quo dicam latius in l. 1. tit. 17. de pignor. & reprefarijs infra hoc lib. gloss. 2. num. 7.

L E Y V.

Que las donaciones que el Rey hiziere las haga con acuerdo de los de su Consejo, excepto las en esta ley contenidas.

¶ Ley. 5. titul. 9. lib. 5. ordinam.

¶ Don Iuan. 1. l. en Valladolid, año de. 1442. petit. 2.

¶ Las donaciones y mercedes q̄ el Rey hiziere, las deue hazer con acuerdo de los de su consejo, ^a o de la mayor parte y numero de personas. ^b Pero esto no ha lugar en los oficios menores de la casa del Rey, y en las limosnas y mantenimientos y vestuarios de los dichos menores oficios, y de las lanças que vacaren de padre a hijo legitimo, ^c y las

O o 3 mer-

Libro.5. Titulo.10.

mercedes de cauallos, y mulas, y paños. Estas cosas puede el Rey dar a su voluntad sin algun conſejo.

G L O S. I.

- 1 *Conſilium ſemper eſt petendum & ſequendum, maxime a Regibus in eorum liberalitatibus.*
Liberalitatis regis literæ a conſiliarijs liberalitatis & ab ipſo Rege ſunt ſubſcribendæ, aliàs non valent.
 - 2 *Præregum Indiarum abuſus circa diſtribuenda officia & redditus, & quod conſilium exquirere deberent.*
 - 3 *Conſilio procerum & ſapientum ſunt arduæ à Rege expediendæ.*
- 4 *Con acuerdo de los del ſu conſejo. Qui cuncta agit cum conſilio, regitur ſapientia, Prouerbijs. 13. ſine cõſilio nihil eſt faciendum, & peſt factum nõ poenitebit eũ, cui impenditur, Eccleſiaſt. 32. Mala enim ſæpe ſpecie habent honeſti, & virtutibus vitia ſunt continia. Sic mentitur prodigus liberalem, cum pluſimum interſit utrũ quis dare ſciat, an ſeruare neſciat. Multi, inquit, Seneca ad Lucillum, epiſtola. 121. lib. 2. ſunt, qui non donant, ſed proijciunt, non voco ego liberalem pecuniæ ſuæ iratum. Ex quo reges noſtri neceſſarium eſſe duxerunt in omnibus ſapientiam ſequi conſilia, & tum poſſiſimum in donationibus, neque liberalitatẽ exercere ſe credunt, in prodigalitatis, ſibi vicinam vitium prolabantur. Quare duos, aut tres, ſibi deligere conſueuerunt ex cæteris Senatoribus, quibus hæc ſit cura, vt ipſi Regi circa donationes, & liberalitates exercendas conſilium præſtent, qui à liberalitatum conſilio nuncupantur, & huiusmodi donatorum litteræ ab ipſis à tergo ſignatæ ab ipſo Principe ſubſcribuntur, aliàs non valent. l. 10. tit. 4. de conſilio Regis ſupra lib. 2. Gregor. Lupi in. l. 26. tit. 18. de instrumentis, in verbo, de gracia. par. 3. ¶ Cæterum me latet quidem, quod non licet Regibus, quomodo Indiarũ proregibus permiſſum ſit, contra id quod eleganter probat. Ant. Padilla in. l. ſi vniuerſi, nu. 14. & 15. C. de diuerſ. reſcrip. authoritate Bal. in cap. quanto. num. 5. de iur. iur. Video enim legibus regijs optimẽ ſancitũ eſſe Indorum commendas, aliæque Indiarum commoda, & officia antiquioribus & benemeritis eorumque filijs tribuenda eſſe: video etiam nihil minus ſeruari, diſtributioneſque contra leges à proregibus & moderatoribus fieri in malemeritis, ipſorumque proregũ & moderatorum ad ſeclas. Hinc querimonie plures, hinc bella ciuilia, hinc ſeditiones & ſcandala orta ſunt. Cum hæc conſidero, venit in mentem illud Platonis, dialogo. 5. de legibus, vel legum ſatione, in principio dicentis. Audi iam, nemini dubium eſt, quin cũ magna res legum latio ſit, ſi quis ciuitati per leges bene parata non idoneos magiſtratus conſtituat, quanuis leges bene poſitæ ſint, tamen non modò id nihil prode-*

rit, riſumque mouebit, verũmetiam calamitates maximas ciuitatibus pariet, nam ſi rudes & inexperti mittuntur, cum nec ſeipſos, nec eos quos moderantur ſatis cognoscant, nec adhuc eruditi ſint, quomodo rectè vnquam magiſtratum gerere poterunt? quomodo leges executioni tradent, ſi earum ignari conſilium prudentum exquirere non aſtringuntur? quomodo leges exequentur, ſi omnia libidini eorum & propriæ voluntati committuntur, nullo conſilij exquirẽdi fræno cohibita? vtinam hæc ad aures Principis deueniãt.

3 ¶ Ardua enim negotia expediri non debent abſq; procerum ſapientum conſilio. l. cum multa. C. de bon. que libe. Iaſo. in. l. placet. 1. notabili. C. de ſacr. eccle. Barbi. de præſtantia. Cardinali. 2. par. q. 2. Ioa. Neuizani inter conſilia Alberti Bruni, conſ. 12. num. 156. & pluribus ſequentibus, & idem de Romano Pontifice tradit Bal. in. l. cum multa. num. 3. C. de bon. que libe. Sed cõtrarium pluribus authoritatibus & rationibus probat d. Ant. Padi. in. l. vniuerſi. nu. 9. 10. & 11. C. de tranſ.

G L O S. II.

- 1 *Maior pars conſiliariorum quod fecerit, id eſt ſeruandum.*
 - 2 *Maior pars quod fecerit in rebus collegij, id ſeruari oportet, limita. 14. mod. 5. remiſſiue.*
 - 3 *Conſilium plurimorum præualeat.*
- 4 *De la mayor parte y numero de personas. Conſiliarijs diſcorcantibus, quod maior eorum pars decreuit, id ſeruari oportet, vt hic, & in. l. 7. tit. 4. de conſilio Regis ſupra lib. 2. ibi, Mandamos que ſe libre e determine el hecho por el voto y conſejo de la mayor parte. Y que lo que la mayor parte acordare todos los del nueſtro conſejo lo firmen, y aquello ſe guarde y cumpla. ¶ In rebus ſiquidem collegij valet quicquid facit maior pars collegij vt in. l. quod maior & ibi notat gloſ. Bart & Docto ff. ad municipa. l. nulli. ff. quod cuiusque vni nomi. notant gloſ. & Doct. in cap. cum omnes, de conſtit. Vbi Feli. limitat. 14. modis à num. 17. ad eum recurro, & Iaſ. in. l. iur. ſurgentium. §. hodie. nu. 8. ff. de paſt. ¶ Et ideò Rex plurimorum conſilium requirit, quia quo plures ſunt conſiliarij, eò perfectius veritas reuelatur. l. Para lipomenon. cap. 13. in princ. p. l. ſi. §. pen. C. de fidei. commiſ. integrum ſiquidem eſt iudicium, quod plurimorum ſententijs confirmatur. c. extra conſcientiam. 64. diſt. cap. prudentiam. §. 1. de offic. deleg.*

G L O S. III.

- 1 *Merita & ſeruitia parentum tranſeunt in filios & cæteros descendentes.*
- 2 *Filius primogenitus ſuccedit mortuo patri in ſtipendio & ſalario paterno.*
Filiatio maioris ardeatur in dignitatibus & officijs quam hereditas, ibi dem.
- 3 *Officiorum renuntiatio, an admittatur extra ſi morum personas?*

- 4 *Filij succedunt in honoribus & dignitatibus parentum iure quodam honestatis & decentie.*
 - 5 *Filij ignoscitur quandoque ob merita parentum, vel poena minuitur.*
 - 6 *Maiorum merita ad posteriores transeunt.*
 - 7 *Feudum sœmina concedi solet ob paterna merita & seruitia.*
- Filia ob paternum seruitium & meritum, an feudum concedi possit? ibid.*

- *Y de las lansas que vacaren de padre a hijo legitimo.* Nota ex lege ista facilius admitti prouisionem officiorum patrum in filios legitimos, & cum minori solemnitate, quam in exteros. Merita siquidem & seruitia parentum transeunt in filios, ob idque Reges nostri solent, vt plurimum filios remunerare propter merita parentum, & nuncupatim in his Indiarum regnis id fieri præcipit lex. 4. in legibus Indiarum, vt dixi supra ead. lege gloss. 1. num. 2. id quod iure communi Imperatorum erat etiam statutum, vt in l. nemini, versic. filios autem, & l. petitionem, versic. filijs scriberet. C. de aduocat. diuerso. iudiciorum, & l. iubemus, versic. & filio. C. de aduoca. diuerso. iudicium, quas leges in id citat Roman. consil. 29. † Hinc filius primogenitus mortuo patre succedit in stipendio & salario, quod ei Rex in vita tribuebat. l. 1. & 2. C. de filijs official. qui in bello mortui sunt, lib. 12. l. 10. tit. 4. de vassallis Regis, infra lib. 6. sumpta ex l. 20. tit. 3. lib. 4. ordinat. vbi Dida. Perez notat, & nimis commendat. Greg. Lup. in l. 2. in verbo, sino el hijo mayor, colum. vlt. versic. tene etiam menti, tit. 1. §. part. 2. Nec exigitur quod filius hæres sit patris, quia in dignitatibus & officijs magis attenditur filiatio, quam hæreditas, secundum Bald. in l. cum antiquioribus, num. 11. versic. quarto sic. C. de iure deliberan. Greg. Lupi, vbi supra, per text. in l. vt iuri iurandi. §. si liberi. ff. de oper. libero. † Ex quo etiam fit, vt legibus regijs prohibeatur officiorum renuntiatio extra patris, aut filij idonei personam, vt in l. 2. tit. 4. de renuntiationibus officiorum, infra lib. 7. quamuis per leges nouiores admittantur renuntiationes numerum in quascunque personas, vt in l. 1. 4. §. & 6. eiusdem tituli, & libri, dixi in Dialogo Relatoris 4. par. cap. 11. numero. 3. † Ab eodem fonte procedit, quod filij succedunt in honoribus & magistratibus parentum, iure quodam honestatis & decentie, vt Tiraquel. probat in lib. de nobilitate, cap. 20. numero. 8. quod satè discussimus in dialogo. 3. part. cap. 5. num. 5. & sequent. Quibus adde quod de filijs doctoris & eorum priuilegijs tradit Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 4. ordinatio. col. 1338. & pluribus sequentibus, & de filijs militum Claudii Cotereus, lib. 2. de iure & priuilegio militum. cap. 3. † Propter merita etiam parentum criminata quandoque filijs condonantur, vt constat. 3. Regum. cap. 11. quia inquit, Habuisti hoc apud te, & nō custodiisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mē laui tibi, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo, verumtamē in diebus tuis non faciam, propter Dauid patrem tuum, & Psalm. 36. Nō vidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem. Et

quod maiorum merita & beneficia profint ad dimittendam, aut certè leniendam poenam, constat ex Tiraquello in libro de poenis temperandis, causa. 49. nu. 10. & sequentibus, refertque Ciceronem, lib. 2. de inuentione, vbi de deprecatione differit, oportebit, ait, omni, qui tibi vt ignoscatur postulabit, commemorare, si qua sua poterit beneficia: & paulo post, deinde maiorum suorum beneficia, si qua extrahunt proferre. Marius item apud Sallustium in Ingurtha, ad hoc alij si delinquere, vetus nobilitas maiorum facta fortia præsidio ad sunt. Quintilia. lib. 6. cap. 1. periclitantem commendat dignitas, & studia fortia, & susceptæ bello cicatrices, & nobilitas, & merita maiorum. Hinc apud Libiū 1. Decad. lib. 2. Appius cum in vincula duceretur maiorum merita in rempublicam collata commemorabat, vt poenam deprecaretur, cuius rei aliqua exempla refert Tiraquel. d. causa. 49. num. 12. † Quorum omnium ratio est, quia maiorum merita ad posteriores transeunt, vt pulcrè scripsit Bal. consil. 355. col. 2. versic. quid igitur, lib. 1. quem refert, & sequitur Socin. consil. 84. col. 3. versic. ex quibus in proposito, lib. 3. Tiraq. dict. num. 10. & in relectio. l. si vnquam in verbo, donatione largitus, num. 37. C. de reuocand. donationio. † Nec est nouum, vt feudum concedatur filijs ob amorem & seruitium paternum, vt in capit. vnico, quemadmo. feu. ad filiam pertineat, & per illum text. id asserit Fulgos. consil. 3. a d. fin. lafo. consil. 114. lib. 1. Zaf. in epitome feudorum, part. 8. num. 49. Nicol. de Neapo. Iacob. de Bellouisu, & Albarotus in cap. 1. qui feudum dare poss. Card. in capit. ex parte extra. de feud. Socin. conf. 84. col. 2. lib. 3. Ioan. Iacob. Leonard. inter consilia feu. Albe. Bru. consil. 114. num. 26. & sequentibus. Paul. Paris. consil. 4. num. 42. lib. 1. vbi citat concordantes.

L E Y VI.

¶ *Quelas cosas que el Rey diere sean firmes.*

Ley. 9. tit. 9. lib. 5. ordinam.

Lex. 8. tit. 12. de las donaciones, lib. 3. fori.

¶ *Las cosas que el Rey diere a alguno, no ge las pueda quitar a el ni otro alguno sin culpa.* ^b Yaquel a quien las diere, ha ga dellas lo que quisiere, assi como de las otras cosas suyas. Y si muriere sin testamento, ayan las sus herederos, y no pueda su muger demandar parte dellas. ^c Y otro si el marido no pueda demadar parte de las cosas que el Rey diere a su muger. ^d

Oo 4 GLOS.

Libro. 5. Titul. 10.

GLOS. I.

- 1 Princeps non potest iure regio res donatas reuocare. (ibid.)
Principis veritas & firmitas, & que eum decet,
- 2 Princeps donationem perfectam reuocare nequit.
- 3 Princeps an possit privilegiū sine causa reuocare?
- 4 Privilegium non subdito concessum reuocari non potest, quia transit in contractum.
Privilegium non subdito concedi potest, & reuocari ante acceptationem, ibid.
Privilegium non subdito concessum, potest ex causis, quibus donatio reuocatur, reuocari, ibid.
- 5 Privilegium subdito concessum potest per Principem concedentem, vel eius successores, sine causa reuocari, si ex eo non sit questum ius iuris gentium, ut in privilegio exemptionis & immunitatis.
- 6 Privilegium subdito concessum alicuius rei, cuius ei fuerit tradita possessio, & sic dominium translatum per traditionem, vel sine ea reuocari non potest.
- 7 Princeps non potest auferre alicui dominium iure gentium questum sine causa, & tunc non nisi dato bono cambio.
- 8 Princeps non potest auferre dominium, questum iure civili, ut prescriptione, vel per sententiam sine causa.
Princeps potest impedire acquisitionem dominij iure civili antequam sit questum, ibi.
- 9 Princeps non potest reuocare privilegium exemptionis, vel aliud concessum ob pretium, vel aliquod factum vel faciendum.
- 10 Princeps reuocare potest quodcumque privilegiū, vel contractum ex causa.
Privilegium immunitatis subditis concessum venientibus ad habitandum, reuocari non potest, ibid.
Princeps auferre potest dominium iure gentium, vel civili questum, vel aliud ius, si effectus est de iure gentium, ex causa, ibid.
- 11 Causa sufficiens ad auferendum dominium, vel ius alicui questum, est publica utilitas.
- 12 Causa alia sufficiens ad auferendum dominium, vel ius alteri questum.
Princeps mortuo patre quando possit spurium legitimare in praeiudicium agnatorum, ibid.
- 13 Princeps auferens alicui ius questum, debet equiualens pretium ei reddere.
- 14 Princeps etiam de plenitudine potestatis non potest ius questum auferre sine iusta causa, & dato bono cambio. (ibid.)
Princeps non debet appetere iniusta, quae sibi non licet.

Princeps abutendo plenitudine potestatis peccat mortaliter, ibid.

Potest non dicimus, quod non iuste possumus, ibi.

15 Causa praesumitur in Principe.

16 Causa non praesumitur in Principe ius alterius auferente.

Causa praesumitur in Principe rescribente circa ea, quae sunt iuris positivi, secus si rescribit contra ius naturale vel gentium, ut circa feuda & contractus, ibid.

Principi non licet feuda, vel contractus cum subditis factos reuocare, ibid.

Principi an credatur causam in privilegio, vel contractu asserenti, ibid. in fi.

17 Causam exprimere in prohibitis non sufficit, nisi probetur.

18 Privilegium ob merita & seruitia alicui concessum transit in contractum, atque ideo reuocari non potest.

Lex si pater. §. vlt. ff. de donatio. explicatur, ibid.

Privilegium ob benemerita, & remunerationem concessum ex causa reuocari potest, ibid.

19 Principis assertioni creditur, si benemerita & seruitia peculiariter referantur.

Principis assertioni non creditur asserenti in privilegio alicui concessio esse benemeritum, nisi si seruitia & benemerita exprimauntur, ibid.

20 Princeps per legem generalem auferens ius questum alicui, non tenetur ei satisfacere de equiualenti pretio.

21 Las cosas que el Rey diere, a alguno no se las puede quitar.

Nota text. singularem, quod Princeps non potest res donatas a donatore auferre. Beneficium liquidum Principis decet esse mansurum, cap. decet, de reg. iur. in 6. authen. constitutio, quae de digni. in fi. non enim est imperialis maiestatis auferre concessa, ut in auth. de referen. collat. 2. in ore Principis firmior debet esse veritas, ut legitur in lib. Esdras. lazo inter consilia feudalia. Alber. Brun. conf. 8. num. 30. atque ideo grauius peccat Princeps fidem frangens, quam alius quispiam, Bald. confil. 324. ad fi. lib. 1. Aymon Crauer. conf. 241. num. 19. & seq. ubi plura congerit, & potissimum dictum celebre eiusdem Bald. conf. 343. col. 1. ad fin. lib. 1. fidem, inquit, fallere graue est grauius grauioribus grauius, grauius simis exemplationibusque viris, grauiusimum, adde Ioan. Iacob. Leonardum de Pisando inter consilia Bruni, confil. 17. nu. 86 & seq. Tiraq. de nobi lit. c. 20. n. 24. † Atque ideo Principi non licet donationem ab eo factam & perfectam reuocare, gloss. est ordinaria in l. si qua, in verbo, praeiudicij. C. de fund. & salub. rei doni. lib. 1. n. quam commendat, & sequitur Bal. in l. quae ex relationibus. 4. notab. & ibi Paul. Castren. numero. 3. C. de leg. b. la fin. l. si reus, nume. 1. ff. de pact. & conf. 73. nu. 2. vers. condescendo, ubi plura conge-

congerit. lib. 1. Alexand. consil. 3. num. 9. lib. 5. August. Berol. in c. 1. num. 20. extra de proba. Didac. Perez in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordina. col. 1062. prope finem, diximus supra eod. l. 3. gloss. 2. num. 8. Matth. Afflict. decif. 392. num. 6. Tiracq. d. c. 80. numer. 24. Arius Pinellus in l. 1. C. de bon. mater. 3. part. num. 62. † Contrariam tamē opinionem, imò quòd Princeps possit, priuilegium quod non transiit in contractum tollere, vel m. de rare, etiam sine causa, tenuit gloss. vlt. in cap. decet. de regul. iur. in 6. argum. text. in l. qui fundos. C. de omni agro defer. lib. 11. Bald. in l. nupta. ff. de senato. Ang. in l. Antiochenus. ff. de priuileg. credito. Alex. consil. 155. col. vlt. lib. 6. Soci. consil. 87. nu. 13. & 18. lib. 3. Aymon Crauet. consil. 241. num. 2. Bal. in l. qui se patris, num. 1. 3. C. vnde lib. & ibi in apofthillis, idem probare conatur Ferdinand. Vazquez, lib. 3. de successio. creatio. §. 26. num. 29. Innocen. Anto. Card. & Abb. in cap. nouit. de iudi. vbi etiam Fel. tradens cōcordantes, nu. 21. & 32. & in libro meo. num. 10. vbi hoc communiter teneri attestatur, & Deci. nu. 15. idē Felin. in capit. quæ in ecclesiarum. num. 62. & ibi Deci. numer. 37. & 38. de consil. Paul. Paris. consil. 2. nu. 120. lib. 4. & consil. 1. num. 2. lib. 1. Iaso. consil. 56. nu. 2. lib. 1. Ludo. Gozad. consil. 5. num. 27. Quid dicendum in hac anticipi cōtrouersia; fac obsecro sequētes cōclusiones. † Prima conclusio, priuilegium à Principe concessum ei, qui sibi subditus non est, reuocari non potest, quia transire videtur in contractum, secundum Innocen. & doct. omnes in cap. nouit. de iudi. quam communem cōclusionem limitat Felin. ibi num. 39. & sequent. plurifariam quatuor limitationes duas existimo esse veras. Prima, nisi reuocatio priuilegij fiat ex causa, ex qua donatio perfecta reuocari potest. Secūda, nisi reuocetur ante acceptationem priuilegij, vt latē probauī supra hoc lib. tit. 7. de maiorat. l. 1. gloss. 3. † Secūda cōclusio, priuilegiū subdito concessum potest per Principē cōcedentē, vel eius successorē reuocari sine causa, secundū Bald. in l. qui se patris, num. 13. C. vnde lib. quem sequuntur Card. Anto. Abb. Fel. numer. 10. & Deci. num. 15. in cap. nouit. de iudi. cum concordatis supra hac eadem gloss. num. 3. traditis. Intellige tamen cōclusionem hanc, vt procedat, quoties per priuilegium non fuit aliquod ius quæsitum, de iuregētium, vt in priuilegio exemptionis, vel immunitatis, tunc etenim si non transit in contractum, reuocari poterit sine causa, vt in auth. qua in prouintia. vers. priuilegio non obstante. C. vbi de crimi. agi oportet. l. & per totum. C. de immunitat. conceden. l. heres absens cum similibus. ff. de iudi. Felin. in capit. nouit. num. 8. vers. aut verò per priuilegium, & iterū nu. 10. de iudi. Carol. Rayn. consil. 130. num. 13. & 14. lib. 5. Ripa lib. 2. responso. de re scriptis, cap. 6. num. 12. † Tertia conclusio, quoties per priuilegium transfertur dominium sequia traditione vera vel ficta, vt si donatur castrum vel quid aliud, reuocari non potest huiusmodi priuilegium sine causa, quia dominium per priuilegium quæsitum, & translatum est de iuregētium, quod princeps auferre non potest sine causa, secundum receptiorem sententiam doctorum in cap. que in ecclesiarum. de consil. hanc cōclusionem probant Aret. & Felin. in d. cap. nouit. de iudi. numer. 8. & 10. Paul.

Cast. optimè illud extendens ad dominium vtile, & vsum fructum, consil. 129. nu. 2. in fine, & deinceps, lib. 1. Carol. Rayn. citans concord. consil. 130. num. 14. lib. 5. Ioan. Neuiza. inter consil. Alberti Bruni, consil. 12. nu. 29. & sequen. vbi addit plures concordant. Soci. consil. 86. col. 1. lib. 1. & consil. 164. & 273. lib. 2. Ludo. Gozad. consil. 5. num. 11. & 19. Arius Pinellus in l. 1. C. de bonis matris, 3. part. num. 62. illatione. 16. prope finē. Aymon Craue. consil. 241. num. 18. & num. 12. Soci. cōf. 120. colum. penult. versic. 5. casus, lib. 3. Bal. in l. si cum mihi. ff. de dolo. Abb. in c. in nostri, de iure iur. Card. in cap. perpēdimus. de senten. excommu. Arius Pinellus in l. 1. part. rubr. C. de rescind. vendi. c. 3. num. 1. 2. 3. & 4. Moli. de Hispa. primog. lib. 4. c. 3. numer. 21. † Conuestitur hæc sententia, quia quemadmodū supremus Princeps nō potest sine causa alicui auferre dominium iuregētium quæsitum, & tunc dato bono cambio, vt communiter resoluunt Bart. & alij in l. vlti. C. si contra ius, vel vili. publi. Panor. & alij in cap. quæ in ecclesiarum, vbi Felin. num. 36. & 37. de consil. Archi. & Gemina. in c. ius ciuile. 1. d. finit. Alexan. & alij in l. cum heredes. ff. de acquir. end. poss. Deci. consilio 357. num. 5. docto. omnes in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & post h. per tex. in l. Latus. ff. de cui. citi. & in l. item si. erberatum. §. 1. ff. de rei iudi. & in l. quod semel, vbi Bart. & doct. ff. de decret. ab ordi. facien. l. 2. C. qui. ex cau. seruī pro præliber. accip. l. veditor. §. si constat. ff. commu. præd. l. 2. tit. 1. part. 2. l. 3. tit. 18. part. 3. Paul. Paris. consil. 101. numer. 69. dixi in dialogo relatoris. 4. part. cap. 12. num. 2. † Ita etiam si dominium acquiratur ex causis à iure ciuili inductis, vt præscriptio, vel per sententiam, vel si Princeps ipse fuit causa acquirendi, adhuc supremus Princeps non poterit auferre sine causa huiusmodi dominium, quippe quod iuregētium est, quoquo modo quæsitum fuerit, licet ante acquisitionem id impedire posset, hæc fuit sententia Bald. in l. 2. prope finē. C. de iuris & facti igno. & in l. 1. in fine. C. de iure annullo. aureo, & ante eum hoc voluit Bar. quem alij sequuntur in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. gloss. Bart. & Ias. num. 3. versic. 6. limita. in l. vltim. C. si cent. ius vel vti. publi. Aret. in l. 1. ad finem. ff. de testam. Alexand. in l. cum heredes, in princ. ff. de acquir. end. poss. Bald. & Paul. Cast. in l. Gallus. §. & quid si tantū, col. penult. & ibi Alexand. num. 26. Aret. & Soci. num. 24. & Iaso. num. 125. & sequentibus, & Galliaula col. vltim. in fi. num. 90. & sequē. Ioan. Crocius num. 66. & sequen. & Fortu. Garfia, folio penult. & ff. de lib. & post h. Felin. hanc attestatus communem in e. quæ in ecclesiarum, nu. 68. & sequen. & in meo Codice, num. 49. & deinceps, de consil. Paul. Paris. consil. 101. nu. 70. & seq. Deci. consil. 343. num. 2. versic. & quia post additā, & consil. 588. num. 18. Paul. Cast. consil. 14. num. 5. lib. 2. Soci. inter consil. Alberti Bruni, consil. 10. num. 24. & 25. Maria. Soci. iunior. consil. 120. num. 8. 32. & 33. lib. 2. Aym. Crau. qui optimè probat, & fulcit hæc opinionem, communemq. esse attestatur, consil. 241. num. 12. vers. aduertendū, & iterum consil. 135. num. 20. & in lib. de antiqui. temporum. 1. part. in princ. nu. 51. qui minorem causam auferendi hac in specie exigit, quā in dominio iuregētium quæsitum vide cum singulari.

Libro.5. Titulo.10.

ter loquētem. Pinellus multis citatis in d. rub. de rescind. vend. 1. par. c. 3. nu. 5. & sequen. dixi in dialogo relatoris. 4. par. c. 12. num. 4. vbi traditionem hanc: tū veriorē, tū etiā receptiorē esse asserui, quamuis oppositū voluerit Ang. in l. Antiochēsum ff. de priuileg. cred. Paul. Castr. sibi contrarius in l. rescripta. C. si con. ius vel vtili. publi. idem Ange. in l. Lutus. ff. de euictio. Rode. Xarez allega. 12. col. pen. Bald. in l. vlt. nu. 8. C. senten. rescin. non posse, vbi asseruit Principem posse ralle re dominiū mediante sentētia quāsitum, maximē restituendo cōdemnatum ad audientiam causā, quia dicitur ius illud quāsitum mediante iure ciuili, idem voluit Abb. conf. 77. colum. 2. in fine, vers. Princeps autem, lib. 2. & cōf. 84. col. 5. lib. 1. Dyn. conf. 10. Paul. Cast. secum pugnans, cōf. 178. col. 2. lib. 1. & cōf. 180. col. 1. post medium, eod. lib. 1. Bald. sibi etiā contrarius, conf. 214. in fi. lib. 2. Alex. secū quoque pugnans, conf. 229. lib. 2. Soci. sibi parum cōfās conf. 87. num. 13. libr. 3. Bologni. inter consilia Panor. conf. vlt. col. 3. libr. 1. & in additio. ad consil. Ioann. de Ana. conf. 81. Deci. quoque sibi cōtrarius, conf. 196. ad fi. & cōf. 269. & in d. c. quā in ecclesiarum, num. 26. & in l. 1. in fi. C. de secund. nup. Curti. Iunior. conf. 1. nu. 20. & cōf. 138. nu. 10. & cōf. 157. num. 17. & 18. & animosius conf. 173. nu. 15. vbi hanc dixit communē opinionē Gozadi. consil. 5. num. 17. & seq. sed fallitur opinio Curti. Iunior. non enim hæc est communis sententia, sed prior contraria. † Quarta conclusio, priuilegium exemptionis, vel immunitatis à principe cōcessum ob aliquod pretium, vel ob factū aliquod, vel seruitiū prateritū, vel futurū impletum, vel imple-

9 dum ex parte eius, cui priuilegium conceditur, reuocari non potest, quia transire videtur in contractū, vt Bal. asseuerat in l. qui se patris, num. 13. & 14. C. vnde lib. Areti. & Fel. in c. nouit, nu. 8. & 10. de iudi. Ioan. Lupi in rep. rub. de dona. int. vir. & vx. §. 50. num. 5. & 6. Idem esse omnes asseuerant in quolibet contractū cū Principe celebrato inter subditos, qui reuocari nō potest, vt à doctoribus traditur in cap. 1. de proba. per text. ibi dixi supra eo. l. 3. glo. 2. nu. 4. & sequentibus.

10 † Limita conclusionē hanc, nisi Princeps reuocet priuilegium ex causa, quia sicut dominium quāsitum in re gentium, vel ciuili potest ex causa tollere, vt notatur per omnes in d. c. quā in ecclesiarum, & in d. §. & quid si tantum, vt diximus supra num. 7. ita & fortiori ratione priuilegiū, etiā si transierit in cōtractum, vt in l. Lutus. ff. de euictio. notatur per Bald. in l. rescripta. C. de precib. Impe. offer. & in d. l. qui se patris. num. 14. C. vnde libe. Anto. Card. Imol. Areti. & Fel. in c. nouit, de iudi. nu. 8. & 10. Gem. in c. 1. de consil. in 6. vers. vltimo oppono, vbi dicit priuilegium immunitatis concessum venientibus ad habitandum locum aliquem non posse reuocari in praiudiciū eorum: quia transiit in contractū. Idem voluit Alexan. cōf. 216. num. 18. lib. 2. Fel. in d. c. nouit, num. 8. vers. considera, extra de iudi. Ludo. Gozadi. consil. 5. num. 23. Itaque doct. communiter cōcludūt, Principem ex causa auferre posse dominium, vel ius quāsitum iure gentium, vel ciuili, si effectus est de iure gentium prout dominium, vt supra nu. 7. & 8. † Diximus posse ex causa reuocari contractū, vel priuilegium subdito

concessum, quod transiit in contractum, pro cuius declaratione duo sunt examinanda. Primum, quæ causa sit sufficiens, & an ei, cui auferitur dari debeat bonū cambium. Secundum, an causa præsumatur in Principe ius quāsitum auferente, an verò probari debeat. Quoad primū dic, causam esse sufficientē, quæ publicam principaliter respicit vtilitatem, secundā Oldra. conf. 224. num. 30. cui accessit Paul. Cast. conf. 178. nu. 2. & cōf. 229. nu. 2. & cōf. 287. nu. 2. lib. 1. Alex. consil. 136. ad fi. lib. 1. Bart. in l. quæcūque, in fi. C. de fide instr. li. 10. Ias. in l. Barbarius, col. 6. vers. circa duas vltimas ff. de offi. præto. & cōf. 233. nu. 2. vers. 11. facit, lib. 2. Deci. consil. 361. nu. 8. & cōf. 588. nu. 14. Fel. in d. c. quā in ecclesiarum, nu. 27. de consil. Aymon Sabillia. conf. 241. nu. 13. Gozadi. conf. 5. nu. 18. per text. in l. itē ff. verberatū ff. de rei vendi. † Secundā causa tollendi ius alterius est, quoties cum voluntate Principis concurrat voluntas eius, qui in ipsa re ius aliquando habuit, veluti si princeps mortuo patre legitimaverit spurium post aditū per agnatum hæreditatem, nā si de voluntate patris quoquo modo cōstare potuerit, poterit agnato auferre hæreditatē, eamque spurio cōcedere, vt respondit Soci. consil. 120. nu. 9. lib. 3. & Paul. Cast. conf. 178. nu. 2. vers. 6. lib. 1. Bald. in l. rescripta in fi. C. de precib. Impe. offeren. Aymon Sobillia. cōf. 241. nu. 13. vers. 2. causa, vbi addit tertiam causam, nēpe, vbi Princeps restituerit rebellem, qui propter metū ausus non esset se defendere, nam si restitutus aduersus sententiam valebit restitutio, tamen si ius ex ea esset tertio quāsitum. Bologni. inter consilia Abb. conf. vlt. col. 3. lib. 1. † Ceterum non sufficit causa legitima, nisi & Princeps ei, cui ius quāsitum ex suo contractū, vel priuilegio abstulerit, pretium reddiderit æquiualens, vel bonum cambium, ex sententia Archidiaconi in cap. per principalem. g. q. 3. text. quem ibi notat Bald. in l. serui. C. qui ex cau. serui pro pre. lib. accipi. ibi, vt eorum domini pretium à fisco percipiant, gloss. quā tamen dicit hoc non seruari in l. si lo. cus. §. vltim. ff. quem. seru. amittit. gloss. in cap. 1. §. ad hæc, vbi etiam Bald. de pace iura. firm. in vltibus feud. Bart. in l. fin. §. Titius. ff. de pigno. actio. Socin. consil. 120. numero. 8. & in fine. Fel. in cap. quā in ecclesiarum, num. 28. de consil. tex. expressus regni nostri. in l. 2. columna penultima, in fine, titulo. 1. part. 2. & ibi Grego. Lupi in verbo, buem cambio, vbi differt solutionē pretij asserit, quoties publica viget necessitas, vel etiam vtilitas autoritate Andr. de Yfern. in tit. quæ sint regal. in parte, monetæ, ad finem. Pinellus in 1. part. rubric. C. de rescindend. vendi. cap. 2. num. 14.

14 † Dubitat tamen Grego. Lupi an limitari, & restringi possit hæc traditio, nisi de plenitudine potestatis id fiat, prout voluit Alberici. in consil. digestorum, col. 5. & videtur asserere Bald. & Ange. in l. 2. per text. ibi. C. de quadrie. præscrip. & expressim Ludo. Rom. consilio. 30. Sed contrarium est verius, teste Decio in d. c. quā in ecclesiarum, numero. 10. 24. & 25. de consil. titu. cui accedere videtur Grego. Lupi. & Ioan. Neuiza. inter consil. Bruni, consil. 12. num. 167. Marcus Sator in procemio legum Tauri, num. 335. & 336. Nec Princeps egrefere debet, quod hac in specie ei nō liceat vti plenitudine potestatis, quandoquidem appetere

non

non debet maiorem potestatem Deo, à quo habet principatum, imò nec quidem parem. Sed Deus nihil potest, quod sit iniustum, quia hæc non dicitur potestas, sed infirmitas seu defectus potestatis, arg. text. in cap. facit homo. 22. q. 2. posse enim non dicimus, quod inhonestè possumus. l. nepos Procul. ff. de verbo. signific. Bald. consil. 326. col. 2. lib. 1. Quare si Princeps utatur clausula, de plenitudine potestatis in re iniusta, vel præiudicium tertij, nõ dicitur plenitudo potestatis, sed tempestatis, vel tyrannidis, ut affirmat Card. Mediolanen. in Clemen. pastoralis. de re iudi. quem refert & sequitur Socin. consil. 164. col. pen. lib. 2. & consil. 20. col. pen. ad finem, lib. 3. Fulgos. consil. 33. quos refert Aymon. Crauette, consil. 14. i. num. 20. vbi plura congerit vide eum omnino, & Ioann. Neuiza. inter consil. Alber. Bruni consil. 12. num. 169. & sequen. & nu. 57. & num. 133. vbi concordant allegat. & nu. 141. Et nu. 144. asserit Principem utendo plenitudine potestatis ultra iustum, & debitum peccare mortaliter, citat Paul. Cast. consil. 34. lib. 2. Guido Papæ, consil. 19. 5. columna vltima, lib. 3. qui id asserunt auctoritate beati Thomæ & Panor. dixi supra eodem. l. 3. gloss. 12. numero. 3. Ex quibus apparet, Principem de plenitudine potestatis non posse alicui res proprias auferre, etiam ex causa nisi soluto earum pretio, vel dato bono cæbio. ¶ Quoad secundum an causa præsumatur in Principe ius alterius auferente, an verò probari debeat, videtur, causam præsumi secundum Cyn. in l. vlt. C. si consilius vel vti. pub. & in l. rescripta. q. 3. & 4. vbi eum sequitur Bald. dicentes non admitteri probatorem in cõtrarium, quos sequuntur Anto. Card. Mol. & Deci. numer. 27. in cap. quæ in ecclesiis de constit. vbi Fel. attestatur hanc esse communem opinionem, num. 60. incip. 5. conclusio, Alexand. consil. 2. nu. 20. lib. 1. ¶ Sed verius est, & receptius causam non præsumi, quoties Princeps tollit ius tertij, auferetque alicui defensionem, quæ est iuris naturalis, & pacta, & contractus ab eo initos, qui sunt de iure gentium, alias facilliter elidere posset contractus ab eo gestos, & ius alicui quæsitum auferre sine causa, si causa præsumeretur, itaque causa debet probari, ut reuocatio contractus seu dominij ablatio valeat, etiam si fiat, de plenitudine potestatis, alias rescripta omnia ius tertij absorbentia valerent, & fortiter effectus, quod esset iniquum, ut asserit Fulgos. consil. 61. column. 2. Abb. & Felin. num. 10. 62. & 66. in fine, in d. capit. quæ in ecclesiis de constit. & ibi Deci. numer. 27. Roma. consil. 325. in fine. Deci. consilio. 257. & consilio. 602. Socin. consil. 120. numer. 9. lib. 3. Marti. Lauden. in tracta. de Principibus, conclusio. 87. Iaso. in l. si testamentum. C. de testament. & consilio. 233. numer. 3. & vltimo, vbi dicit causam præsumi, quando Princeps rescribit circa ea quæ sunt iuris positui, argum. cap. in nostris. de concess. præben. secus si rescribat de contra ius naturale, vel gentium, vel contra iuda & contractus, qui non sunt in eius libera dispositione, idem voluit Iaso. in repe. l. quominus, columna. 3. ff. de flumi. Fran. Ripa. lib. 2. responsorum. de rescript. capit. 19. numero etiam. 19. Alecia. de præsump. regul. 3. præsumptio. 8. numero. 4. Carol. Molin. in Alexand. consilio. 2. num. 20. lib. 1. Paul. Paris. consil. 101. num. 72. libro. 1. Ludou. Gozadi, consil.

84. numero. 8. Claudi. in repe. l. vt vni. colum. 4. ff. de iusti. & iur. vbi citat plures Modernos, apud quos videre poteris alias antiquorum allegationes, Ioan. Neuiza inter consil. Alber. Bruni consil. 12. nu. 145. Ioann. Iacob. Leonar. in eisdem consil. consil. 114. numer. 207. vbi & numeris sequentibus probat hac in re non credi Papæ vel Principi causam exprimendi, in priuilegio vel rescripto, ut ibi latius per eum. ¶ Ratio huius conclusionis est, quia vbi aliquid perimitur ex aliqua causa, & ea deficiente est prohibendum, satis non est causam exprimere, nisi verè probetur, ut docet Bar. in l. si forte per illum tex. ff. de cast. pecul. & in l. si donatione, vbi latè Moderni. C. de collatio. Ripa lib. 2. responsorum. tit. de rescriptis, cap. 19. num. 19. latissimè omnium Aymon Crauette de antiquitate temporum, in princ. nu. 16. & deinceps vsque in finem. ¶ Quinta conclusio, priuilegia à Principe concessa propter merita grata, & accepta seruitia, & in eorum remunerat onem, transeunt in contractum, atque ideo sunt irreuocabilia, arg. tex. in l. si pater. §. vlt. iuncta gloss. in verbo. irreuocabilis. ff. de donatio. cum concor. à me adductis supra hoc lib. tit. 7. de maioratu. l. 1. gloss. 1. ex causa tamè reuocantur, vel moderantur, ut probauit latius d. l. 1. gloss. 9. ¶ Et hæc merita probantur sola Principis assertione, si de eis peculiariter facta sit expressa commemoratio, etiã in præiudicium tertij, secundum Bald. in l. illud quæst. 4. C. de sacrosanct. eccles. idem voluit Iaso. vbi pulcrè loquitur, consil. 227. column. 9. lib. 2. vers. 9. pro ista parte. Iacob. Leonard. d. consil. 114. nu. 263. inter consilia. Bruni, Cuma. in l. Aquilinus Regulus. ff. de don. Secus si generaliter dixerit, quia est benemeritis, tunc non probantur merita sola Principis assertionem. Bal. in. c. edoceri. 4. column. ad finem, & in cap. sciscitatus, column. 2. de rescript. Oldral. consil. 5. ad fi. Iaso. d. consil. 227. col. 9. vers. 9. pro ista parte. l. 2. atque ita limitari debet regula. l. si forte. ff. de cast. pecul. de qua meminimus supra num. 17. de quo tamen dicam infra eod. l. 15. gloss. 10. interim vide Tiraquel. in l. si vnquam, verbo, donatio ne largitus, num. 75. & pluribus sequen. C. de reuoc. dona. ¶ Quod autem diximus, Principem auferentem alicui dominum, vel ius quæsitum debere ei satisfacere de æquivalenti pretio, supra num. 13. limitatur præterquam, si per legem generale hoc faciat Princeps, tunc enim non tenebitur læso satisfacere de æquivalenti pretio, ut latè probat Pau. Paris. consil. 1. num. 46. lib. 1. vbi citat concordantes, dixi in dialogo relatoris. 4. parte, cap. 12. num. 3. Deci. in. c. quæ in ecclesiis, num. 21. de constitutionibus.

G L O S S. II.

- 1 Princeps sine culpa donatarij, vel alia iusta causa donationem ab eo factam reuocare non potest.
Papa omni causa cessante non potest transferre episcopum inuitum, sed ob resistentiam etiam iniustam populi transferre poterit. ibi dem.
- 2 Reges Hispaniarum non consueverunt sine causa, vel culpa donatarij donationem reuocare, imo nec etiam officia.

Officio

Libro, 5. Titulo. 10.

- Officia vel alio iure priuadus non est aliquis, donec audiatur, ibidem.
- 3 Commendas Indorū, an possit Princeps, vel Prorex aliqui auferre sine culpa, vel causa? & pluribus sequentibus.
- Privilegium Principis quando possit ad libitum reuocari, ibidem.
- 4 Princeps & Papa in his quæ sunt iuris positiui disponere possunt ad libitum.
- Princeps supremus omnia præter ius, & contra ius facere potest, nec ab eo est exigenda ratio, & plurima de eius potestate, ibidem.
- 5 Commenda Indorum videtur reuocabilis, vt depositum, & vt beneficium commendatum.
- Beneficium commendatum potest ad libitum reuocari, sicut & depositum, ibidem.
- 6 Princeps supremus reuocare non potest feudi cōcessionem, nisi conuicta culpa feudatarij, & numero sequenti.
- Feudum reuocari non potest sine culpa, nisi sit feudū camere.
- 8 Cōmendæ Indorū ob seruitia, & merita cōceduntur.
- Cōmendā Indorū Princeps sine causa auferre nō potest, sicut nec contractū, nec priuilegiū, ibidem.
- 9 Feudum dicitur cōtractus nominatus vltro, citroq; obligatorius.
- 10 Princeps non potest contractum reuocare, etiā de plenitudine potestatis.
- 11 Princeps dominium directū, vel vtile alicui quæsitum sine causa auferre nequit.
- Feudatarius habet dominium vtile, ibidem.
- 12 Commendæ Indorum feudis comparantur, & numeris sequentibus.
- Commenda Indorum cōtractus dicitur vltro, citroque obligatorius, ibidem.
- Cōmendatarij Indorū præstant Regi fidelitatē, ibi.
- Feudū propriè dicitur, cum præstatur seruitiū personale non reale, ibidem.
- Feudi substantia est fidelitas non redditus, ibidem.
- 13 Feudum concessum pro certa annua quantitate nō est propriè feudum.
- Feudum concessum pro certa annua quantitate non est propriè feudum, nisi simul cum hoc præstatur iuramentum fidelitatis, ibidem.
- 14 Commendatarius Indorum iuramentum fidelitatis præstare tenetur hoc in regno.
- 15 Iuramentū fidelitatis, an præstari possit per curatorem?
- Iuramentū fidelitatis exigit speciale mandatū, ibi.
- Iuramentū fidelitatis an necessario præstari debeat in Indorum commendis?
- Fidelitatis commendatarij & feudatarij iuramentū remitti nō potest, licet iuramentum fidelitatis remitti possit, ibidem.
- 17 Fidelitatis iuramentum quomodo præstetur.
- 18 Cōmendatarij Indorum ad quid sint obnoxij? ibid.
- 19 Feudum constituitur super re immobili seu habita pro immobili.
- Annui redditus perpetui, vel ad vitam inter immobilia computantur, ibidem.
- 20 Feudi possessio & dominium trāsit ipso iure in successorem feudi.
- Commenda Indorum possessio, & dominium trāsit ipso iure in successorem, ibidem.
- 21 Feuda & cōmendæ Indorum gratis conceduntur.
- 22 Cōmendæ Indorum in multis differt à feudo recto.
- Feudum rectum est perpetuum, & ad heredes trāsitorium, ibidem.
- Commenda Indorum non est perpetua, sed ad vitam conceditur cōmendatarij & filij, vel vxoris, ibidē.
- Fœmina non succedit in feudo, sed in Indorum cōmendā succedunt, ibidem.
- Feudum possidere quare nō possit fœmina? ibidem.
- 23 Cōtractus nomen non mutat mutatio quorundam naturalium.
- Feudorum natura pactis mutatur, ibidem.
- 24 Feudorum natura quæ?
- 25 Feudum si à naturalibus feudi in aliquo disideat non dicitur feudum rectum, sed degenerans.
- Feudū rectū in dubio præsumitur, nisi probetur in aliquo degenerare propter placita & cōuenta, ibi.
- Feudum rectum non desinit esse, etsi in aliquo degeneraret, ibidem.
- 26 Commenda Indorum feudum est à Rege cōcessum non rectum, sed degenerans propter placita, vel conuentiones naturæ feudi recti contrarias.
- Fœminæ quod in feudo succedant consuetudine introduci potest, ibidem.
- 27 Feudum rectum quodlibet nominari potest, nisi in punctis degenerantibus.
- Commenda Indorum feudum rectum dici poterit, nisi in punctis degenerantibus, ibidem.
- Commenda Indorum alicui auferri non potest, nisi culpa conuicta, ibidem.
- 28 Princeps quando possit privilegium rei iocare?
- 29 Commenda Indorum non dicitur depositum, nec vt depositum potest reuocari.
- Commendatarius Indorum possidet cōmendam, sed non depositarius, ibidem.
- Argumentū de commendatario Indorū ad commendatarium beneficij vel depositarium nō valet, ibid.

30 *Anui redditus vel pensiones super tributis vacā-
ribus Indorum situate feudo camera comparantur
& ad libitum reuocari possunt, ibidem.*

Feudum camera reuocari potest sine causa, ibidem.

31 *Argumentum de feudis ad Indorum commendas,
vel annuas pensiones validum est, nisi in his quæ a
feudo degenerant.*

32 *Feudum ex delicto alicui auferri potest.*

Commenda Indorū ex delicto alicui auferri potest, ibi.

33 *Feudum ex causa publicæ utilitatis ad remunerā-
dum benemerito alteri auferri potest.*

*Commenda Indorum ex causa publicæ utilitatis,
ad remunerandum benemerito, a possidente aufer-
ri potest, ibidem.*

34 *Commenda Indorum an possit auferri ab indigno,
& dari benemerito precio saluto ei, cui auferitur.*

*Commenda Indorū, vel feudum in vasa alicuius va-
caturum potest alteri benemerito concedi in tem-
pus, quo vacauerit, ibidem.*

*Cap. 1. §. moribus, si de feudo fue, contin. domi. &
agna. vaf. explicatur, ibidem.*

b *Et in otro aliquo in culpa. Nota ex lege 1^a, quod res
per Principem donatæ non debent auferri absq; do-
natarij culpa, nō tamen ex hoc excludit legisla-
tor cau-
sam publicæ utilitatis, licet enim donatarius culpa ca-
reat, possunt ab eo auferri res donatæ ex causa publi-
cæ utilitatis, quemadmodum & cetera bona non ex
donatione Principis, sed alijs quomodocunque qua-
sita, vt latè probauimus in gloss. præcedenti num. 10.
conter notabilis decisio Ioan. Andr. in cap. quod ob
causam, de reg. iur. in 6. dicentis, Papā omni causa cel-
sante non posse trāsferre episcopum inuitum, sed ob
resistentiam populi etiam iniustam poterit transfe-
re eam bono cambio vt per Innocent. traditur in c. nisi
cum pridē. de renuntia. & tunc remotio fit sine culpa,
sed non sine causa, vt pluribus autoritatibus probat
Feli. in c. quæ in ecclesiis, nu. 43. & seq. de constit.
& melius cæteris Pinelus in 1. part. rub. C. de resc. n.*

2 *vendi. nu. 29. & 30. c. 3. f. Et vsque adeo Christi anis-
simi Reges nostri non confueuerunt donata reuocare
absque culpa donatarij, vel alia iusta causa, vt etiā eo
inre vsi fuerint in officiorum, & munerum prouision-
ibus, dicit enim lex 7. tit. 13. de restit. spoia. supra li.
4. quod rescripta Principis aliquem officio priuantia
exequutioni mandari non debent, sed supercedendū
esse in eorum exequutione, nemo siquidem inauditus
& sine culpa officio suo est priuandus. Quāto ergo ma-
gis hæc procedet in rebus alijs a Principe donatis, quā
opinionem veriorē esse contra plures probat Pinelus
in rubr. C. de rescind. vendi. d. 1. part. nu. 31. cap. 3.*

3 *Verū hic non incommode queri poterit de qua-
sitione quæ hoc in regno passim occurrere potest, nū-
quid Rex noster, vel Prorex seu regni huius moderato-
r possit commendatarios Indorū sine culpa & causæ
cognitione cōmendariis suis priuare, & alijs cōmittere
Et certè hoc fieri possit videtur, ex eo quod priuilegiū*

Principis potest Princeps ipse ad libitū, & sine causa
reuocare, vt in l. qui fundos. C. de omni agro deserto,
lib. 1. i. glo. vlt. in c. de cet. de reg. iur. l. c. Bal. n. l. qui se
patris, nu. 13. C. vnde libe. Soci. conf. 87. nu. 13. & 18.
Aymon Crane. c. 124. nu. 1. Anto. in c. nouit, de iud.
vbi, & Card. Paner. Fe. in nu. 10. & Deci. nu. 15. cū con-
cord. in præcedenti glotraditis nu. 3. & 4. f. Secundo
nemini dubiū est, quin in his quæ iuris politui sunt,
Papa & Principes potestate habeant disponēdi ad li-
bitū, c. p. c. p. fuit, de cōcessio. præben. l. Princeps. ff. de
leg. notatur in c. 1. & c. q. in ecclesiis, vbi Fel. &
Moderni latissime, de cōstit. cū concord. a me traditis
su. ra eod. l. 3. glo. 2. nu. 1. 2. 3. & 4. de quorū potestate
disputare sacrilegiū cōmitti censetur, l. disputare. C.
de crimi. sacrileg. nam sup. emus Princeps nulli alt. in-
gitur formæ, nec ab eo est exquirēda ratio, cur ita fa-
cis, iustitit ei pro ratione voluntas, secundū Bald. in l.
impetrata. C. sent. rescind. nō poss. possunt enim Papa
& Principes sup. em. ex certa scēte a sup. a ius, cōtra
ius, & extra iura libitū dī ponere, secundū Specula.
in tit. de legibus. §. nunc ostendendū. vers. 89. Bald. in
præludijs feudo. c. col. & in l. 1. impetrata. Al. c. B. u.
conf. 1. nu. 33. & pluribus seq. Ioan. Campe. inter con-
silia eiusdē Bruni, cōf. 1. nu. 18. Plenitudo enim pote-
statis nulli est necessitati subiecta, nullis iuri publi-
ci regulis est limitata, secundū Bald. n. l. 2. num. 39. &
40. C. de serui. & aqua. l. 1. inter consilia Alb. Bruni,
conf. 8. nu. 8. & pluribus seq. Præterea commendare,
idē est, quod deponere, l. Lusus Semp. onco ff. de posi.
cap. 1. extra de depositi. retinere possidēdū de posita-
rius, quia is qui deposuit retinere possidēdū. l. licet. ff.
de posi. Quare quoties voluerit potest deponitum,
vel rem commendatam reuocare. l. bona fide. §. 1. ff.
de posi. vbi hoc notatur, & in l. 1. §. pen. c. l. ita & be-
neficiū cōmendatū alicui potest per prælatū quan-
docunque reuocari, vt in c. si consisterit, & ibi gloss. 1.
Feli. & communiter docto. extra de accusa. Sic ergo
in specie nostra cōmendæ, & deposita Indorū possunt
ad libitum reuocari. f. In oppositum autem, quod va-
leat prima cōcessio, & non secūda quibuscunque, clau-
sulis facta fuerit faciunt sequētia. Et primum argū-
do a feudis, quibus Indorum cōmendæ quodammodo
comparantur, vt inferius probabo, Imperator au-
tem vel supremus Princeps reuocare nequit feudū cō-
cessionem ab eo factam, nisi conuicta culpa vt in c. 1.
& ibi notat Bal. Albaro. & doct. omnes de natura feu-
di in vbius feudorū. Alex. conf. 30. nu. 5. lib. 5. l. 1. in-
ter cōf. Alberti Bruni conf. 8. nu. 28. & seq. per tex. in
cap. 1. de feudo sine culpa non amittendū, glo. in c. 1. et.
& ibi notat Bal. qui feud. a. poss. Marti. Laudē. de Pri-
cipibus concl. 317. l. 1. c. conf. 86. col. 3. lib. 1. Ioann. Iac-
cob. Leenar. inter conf. feudalia. Alb. Bruni conf. 114.
nu. 194 & seq. Marti. Caratus Laudē in eff. cōf. con-
silijs, conf. 120. nu. 2. Feli. in c. quæ in ecclesiis, nu. 5.
de const. t. Nec de plenitudine potestatis potest feu-
do priuare vassallū, nec cōtrauenire primæ inuestitū-
re, secundum Bal. in d. l. qui se patris, nu. 13. & 14. C. vñ
de libe. Paul. eum sequitur in l. digna vox. C. de legi.
Fran. Curt. conf. 40. Soci. conf. 87. nu. 13. lib. 3. Paul. Pa-
ris. conf. 1. nu. 101. lib. 1. Deci. conf. 303. nu. 13. Cassan.
in consue. Burgun. rubri. 3. §. 3. in verbo, & hominage,
num. 17.

Libro, 5. Titulo, 10.

num. 17. Deci. in. c. 1. in princ. extra de proba. Zafi. in epitome feudo. 5. par. nu. 8 & seq. Iaco. Leonardus. d. consil. 4. inter cōf. Bruni. nu. 113. Aymō Crauet. hāc dicens cōmunem de antiquitate tēpo. par. 1. in prin. nu. 17. estq; tex. regni nostri expressus in. l. 1. ti. 26. de feuds part. 4. 7 Feudum autem cameræ reuocari potest ad libitum, vt ibi statuitur. Differt autem feudū cameræ a feudo recto, quia hoc constituitur in rebus immobilibus, vel quæ loco immobilium sunt, illud autem cōstituitur in redditibus regiæ cameræ, vt lex regia nobis indicat quo fit, vt pēiones quæ incolis regni huius dantur feudum cameræ dicatur, & ad libitū possint reuocari iuxta dispositionem illius legis, cōstituitur siquidem super redditibus cameræ Reg's. 7 Secundo cōuincitur hęc sententia, quoniam Indorū commendæ ob seruicia & benemerita conceduntur his, qui terram istam debellarūt, quiq; antiquitus incoluerunt, vt in. l. 2. in legis Indiarum, vel eis, qui in bellis ciuilibus seu rebellionibus Regi seruientes hostes & tyrannos deuicerūt & propugnauerunt, eorūq; auxilio repulsi sunt, qua in specie vsque adeo trā hūit in contractum huiusmodi cōcessio, vt Princeps eam reuocare minimē possit absque culpa commēdatariorum vel causa legitima, etiam de plenitudine potestatis. Ex quo secunda concessio alteri facta nulla erit & inualida, vt Paul. Paris. respondit consil. 11. num. 44. & pluribus sequen. lib. 1. cum cōcordantijs supra in glos. præcedenti traditis nu. 8. & deinceps. 7 Tercio hoc apparet, etiam si benemerita deficiant, ex eo, quod feudum dicitur contractus vltro, citroque obligatorius vtriusque gratia factus, secundum Andr. de Yser. in. c. 1. circa fi. ex quib. causis feud. amitta. sequitur Afflict. in. c. 4. de natura feudi, col. pen. post gl. ibi, idem Affli. in. c. 1. quib. mod. feudū cōstitui possit. Iaso. cōf. 177. col. 1. vbi pulcē loquitur lib. 2. Abb. col. pen. & Deci. nu. 26. in cap. quæ in ecclesiarum de cōstit. idem Iaso. cōf. 227. col. 4. vers. prima, eod. lib. 2. & cōf. 233. nu. 2. vers. 5. ad prædictorum, eo. lib. 2. vbi probat esse contractum nominatum auctore, Bart. in Liuris gentium. §. quinimo, num. 19. ff. de pact. Baldo & Angelo in. l. legitima. eod. tit. idem voluit Bald. & Imol. in. d. c. quæ in ecclesiarum. de cōstit. Guill. Benedi. in repe. c. Raynuius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 129. de testam. & Lauren. Sylua. de feu di recognitione. q. 2. & 3. vbi communem opinionem esse attestat & concordantes citat Zasius dices cōmunem, in epitome feudorum, par. 1. num. 5. Præposi. Alex. latē in c. 1. de benef. frat. Ioan. Bapt. Cacialupus de feudi cognitione, art. 5. nu. 4. & 5. Claud. Saisell. de diffinitione feudi, col. pen. & fi. vers. 4. ergo est vidēdum. Iaf. in prælud. feudo. col. 1. in fine. Bertran. consil. 340. col. 2. lib. 3. Paul. Paris. d. consil. 11. nu. 48. & seq. lib. 1. Curt. Senior consil. 49. col. pen. Ioan. Iacob. Leonard. cōf. 114. inter cōsilia Bruni. nu. 103. & pluribus seq. 7 Cum ergo sit contractus nominatus, non poterit Princeps illū reuocare, etiam de plenitudine potestatis, secundū Paul. in. d. l. digna vox. C. de legib. Deci. & alios in. c. 1. de proba. idem voluit Iacob. Leonar. d. cōf. 114. nu. 114. & sequentibus & latius per eundem Leonar. consil. 117. nu. 240. Sen. 46. Zafi. in repe. l. 2. §. eo autem tēpore, in verbo, raturū. ff. de origi.

iur. Marcus Salon Burgenfis in proœmio legū Tauri, nu. 336. cum his quæ tradidi supra eod. l. 3. glos. 2. nu. 5. & seq. quibus adde quæ dicā infra eod. l. 15. gl. 2. per illum tex. 7 Quarto conuincitur hęc traditio, nā quæ admodū Princeps nequit sine causa auferre per scriptum suum dominium directum alicui, vt in glos. præcedenti resoluius, nu. 7. & 8. ita nec auferre poterit dominium vtile, vt censet Bart. per tex. ibi in. l. 2. C. de fund. patrimo. lib. 11. Alex. consil. 3. nu. 6. lib. 5. Iaf. consil. 117. nu. 2. vers. secunda notabilis ratio, lib. 2. & iterum consil. 1. col. 1. lib. 1. Feli. & Deci. in. c. quæ in ecclesiaram, de cōstit. Paul. Alex. & Moderni in. l. Gallus, §. & quid si tātum. ff. de libe. & posthu. Alber. Brunus consil. 1. nu. 21. licet enim natura vtilis dominij orta sit iure ciuili, eius tamen effectus est de iure gētium, secundū Bart. in extrauagati quoniam nuper, in verbo, bellando, col. 3. ad mediū tit. qui sint rebelles, per tex. in. §. vlt. in l. 1. de vsu. & habita. Panor. & Moderni in. d. c. quæ in ecclesiaram, Alber. Brun. in. d. consil. 1. nu. 22. Iaf. d. cōf. 177. nu. 2. prope finem lib. 2. Feudatarius autem habet vtile dominium, secundum glos. & Bal. in. c. 1. §. præterea, & ibi alij interpretes, de capit. Corradij, tex. in. c. 1. §. quamuis, vbi Bald. & docto. de inuestitu. de re aliena facta. Cassan. in consue. Burgūd. rub. 3. in prin. nu. 2. Zafi. in epitome feudorum. 6. part. nu. 25. & alibi sepe doctores maximē citati supra nu. 6. 7 At Indorum cōmēda feudis comparantur, quod constat vel ex eo, quod sit contractus vltro, citroque obligatorius, nam ex parte Regis nostri Indi cōmendantur, qui reddunt tributa commendatario, vt eis patrocinetur, & à molestijs defendat, vtque doctrina celestis humana, seu polytica instruantur: ex parte verò cōmēdatarij præstatur fidelitas ipsi Regi, tenentur enim commendatarij Indorum quoties opus fuerit pro regni vel prouincie, quam habitant, conseruatione suis sumptibus debellare, quod proprium est & de substantia feudi, nempe fidelitas nō redditus, secundū And. de Yser. in. c. 1. §. item qui domino, quæ sit prima causa beneficii, amittit. Illud enim propriè dicitur feudum, quoties feudatarius seruicium personale præstare astringitur, non reale, secundum Cynum in auth. ingressi, vlt. col. vers. circa præmissa ad hoc quaro, nu. 13. C. de sacrosanct. eccles. idem voluit And. de Yserm. in. c. 1. ex quib. causis feud. ami. & in. c. 1. §. similiter de capita. qui curi. vendi. Matth. Afflict. decisio. Neapolita. 129. nu. 2. & decisio. 320. nu. 4. 7 Feuda enim concessa pro certa annua quantitate pecunie vel frumēti, nō sūt propriè feuda, sed potius emphyteusis dicitur vel contractus innominatus, atque ideo hoc præstare obnoxius, non tenetur iurare fidelitatem, vt Alex. ref. pōdit cōf. 9. nu. 6. lib. 5. & consil. 136. nu. 3. lib. 1. & consil. 12. in filib. 2. Rom. singu. 177. Curt. Senior cōf. 48. nu. 11. & cōf. 49. col. 4. Alber. Brun. consil. 4. nu. 4. Vbi hoc limitat, nisi simul cum annuo redditu sit præstitum iuramentū fidelitatis, quia tunc dicitur feudum, Iaso. consil. 155. cum sequen. lib. 2. & cōf. 17. col. 3. lib. 4. cōfert tex. in. l. 1. tit. 26. de feudis, part. 4. Alex. d. consil. 9. nu. 9. & 10. lib. 5. & ibi Carol. Meli. addit cōcordantes, & in consuetudi. Parisien. tit. 1. in fi. rubrica & §. 30. q. 25. 7 Secundo hoc constat ex eo, quod iuramentū fidelitatis præstare tenentur cōmēdatarij successores,

res, vt peculiaribus regni nostri cōstitutionibus, à cō-
miffarijs factis, conftitutum eft: prout & in feudis fla-
tuitur in c. 1. de noua forma fidelit. vbi doct. & alibi fe-
pe maxime in c. 1. quali. vaffal. iura. debe. fidelit. cap. de
forma. 22. q. 5. c. tibi domino. 63. dist. 1. 4. tit. 26. par. 4.
15 Vbi Grego. Lupi in verbo, que ei fea fempre leat, af-
ferit per procuratorem huiusmodi iuramentum præ-
ftari poffe, citat Bal. in l. vnica. §. nē autem, in fi. C. de
cadu. tollen. & in c. 2. vol. vlt. quo tempo. miles, & in c.
1. ver. vlt. per quos fiat inuefti. Quod tamē intellige,
fi procarator habeat speciale mandatum ad huiusmo-
di iuramentum præftandum, & in fuper dom. nu. cō-
fentiat, non aliās, vt in c. 1. §. verum. de ftatu. regul. in
6. quem fingulare dixit Ludo. Roma. fingul. 708. &
cōmanem eſſe ſententiā atteftatur Iacobi. de S. Geor-
geo, in tract. de feud. §. qui quidem inueſtiti præſtite-
runt iuramentum fidelitatis, colum. 3. & Caſſan. in cō-
fue. Burgun. rub. 3. §. 1. in verbo, faire hominage, & ſer-
ment, nu. 4. dom. Didac. Couarru. in reſelectio. c. quam-
uis pactū. 1. par. §. 5. nu. 8. de pact. lib. 6. Si verō vaffal-
lus eſt legitime impeditus, poterit iuramentum præ-
ſtare per procuratorem ſpeciale mandatum habentem,
etiam renuente domino, ſecundum Bald. in c. 1. §. niſi
iuſta, nu. 6. poſt glo. ibi, quo tempo. miles in vi. feudo.
d. D. Couarr. d. §. 5. nu. 8. ver. ſit igitur vnica cōcluſio.
Lauren. Sylvan. de feudi recognitione. q. 47. & q. 94.
vbi hoc verius, & receptius eſſe aſſuecat, & plures ci-
tat concordantes, nu. 5. dixi in ſtylo cancellariæ, tit. 3.
c. 1. §. 34. gloſſ. 7. nu. 6. vbi ad iuramenta à cōmendata-
rijs regni huius præſtata plurimū cōducere aſſeruit.
16 ¶ Non tamē diffiteor iuramentū hoc neceſſarium non
eſſe in huiusmodi Indorū cōmendis, nec ſemper eſſe in
vlt. quippe, quod nō eſt de ſubſtantia, etiā in feudis, ſi
iuxta cōuetione præſtari nō debet, iuxta tex. in c. 1. §.
1. quæ ſit. 1. cauſa benef. amittent. Sed quāuis iurame-
ntum hoc remittatur, & neceſſariū non ſit, nō tamē re-
mittitur fidelitas ipſa, quæ remitti non poteſt, vt ibi
ſcribitur per doct. idem voluit Greg. Lupi in l. 4. tit.
26. de feud. par. 4. in verbo, que ei ſea fempre leat, in fi.
& notat Bal. in auth. niſi rogati, col. 4. C. ad Trebell.
Vldri. Zuſſi. in epitome feudo. 1. par. in fi. & iterū par.
14. nu. 45. ¶ Sacramenti præſtandi forma traditur per
17 Laurē. Sylua. in tract. de feudi recognitione. q. 109. vbi lati-
ſſimē, & per doct. in c. 1. de noua forma fidelit. per Zu-
ſſium in epitome feudorum, par. 7. nu. 17. & deinceps.
Et in ſumma ſacramentum hoc continet, quod nec
conſilio nec auxilio ſciens aderit vnquam tractatui,
quo domino, vel vitæ vel membro eius damnum in-
feratur, in vllamque iniuriā vel leſionem incidat, aut
hōnorem quem habet, vel habiturus ſit, perdat. Quia
imō ſi ſcierit, audierit cognouerit vltos talia moliri, ſi
poſſit, impediet aut dominum commonebit, & denun-
tiabit ei. Præterea domino iuſtis ex cauſis bellum in-
ferenti aut ſeſe defendere volenti ſuppeditas feret, au-
xilium, & conſilio aderit, item res domini amiſſas de vi-
ribus recuperare perget, ſcietura non pandet, & niſi
eorum vel faciet, vel procurabit, quæ ad domini, vel
ſuorū iniuriā, aut non contumeliam reſpiciant. Vel
ſacerit iuramentum præſtare generale, ſcilicet, quod
domino inantea fidelis erit, ſicut vaffallus domino de-
bet, nec cōmiſſa reuelabit, vt in c. 1. quali. vaffal. iura.

debe. Sed propter ſimplices, qui non niſi per indiui-
dua ducuntur, prædictæ formæ prolixiores inuentæ
ſunt, vt dicit tex. in c. 1. de noua forma fidelit. 20 ſi in
epitome feudo. par. 7. nu. 17. & 19. Lauren. Sylua. de
feudi recognitione. q. 109. in princ. ¶ Hæc omnia ho-
die præſtantur ab huiusmodi cōmendatarijs, etiā ſi iu-
ramētū nō præſtent, quando enim cōmendam Indorū
poſſident, & nō vltra Regi iuſta bella mouēt ſeruire
tenētur, etiā ſi dubitent, ſint necne iuſta, nec enim in ta-
libus exquirendis, iuxta C. ceconis, & Zuſſi ſententiā
d. par. 7. nu. 27. curioſus eſſe debet. Præſtant etiam hu-
iusmodi ſeruitia, non niſi requiſita, ad inſtar feudata-
rōrū, vt in c. 1. in p. in. & §. 2. & 3. hic finitur lex. c. 1.
§. licet, ſi de feu. fue. contro. inter domi. & agna. c. 1. §.
19 vlt. de alie. feudi. parer. Zuſſi. vbi ſupra. ¶ Tertio, quem-
admodum feudum conſiſtit, & conſtitui debet ſuper
re immobili, vel habita pro immobili. c. 1. §. ſciendū de
feudi cogni. l. 1. tit. 26. de feudis, par. 4. vbi & Greg. Lu-
pi in verbo, que ſea rayz. Zuſſi. in epitome feudorum. 2. par.
nu. 3. & 7. Guill. Bene. in rep. c. Raynuntius, in ver-
bo & vxorē nomine Adelaſiam, nu. 524. de teſtam. &
doctores omnes quotquot feudum diſſiniūt, ita & cō-
menda Indorum. At annui redditus perpetui, vel ad
vitam inter immobilia computantur, vt in j. ſi quis in-
quilinos. ff. de leg. 1. & in l. habemus nulli & ibi gloſſ. in
verbo, annonas. par. Bal. Pau. & alij. C. de ſacer. eccle-
cum concord. à Tiraq. citatis lib. 1. de retractu. §. glo.
6. nu. 4. & 5. dicam in l. 7. tit. 1. de emptione, & retra-
ctu, infra hoc eodem lib. gl. 1. nu. 18. & ſeq. & in ſpecie
hoc aſſerit Zuſſius in epitome feudorū par. 4. nu. 6. &
11. Indorū ergo cōmenda, cum in his Indorum reddi-
tibus, & tributis conſiſtat, poterit dici feudum, tāquam
in hoc eius aſſumens natura. ¶ Quarto, quemadmodū
in feudis tranſit ipſo iure dominiū & poſſeſſio in ſeu-
di ſucceſſore abſque aliqua apprehenſione poſſeſſionis
ſeu inueſtitura, ex ſententiā Bal. in l. cū antiquioribus,
nu. 11. ver. decimo ſic. C. de iure deliber. citatis gloſſ. in
cap. 1. de feudi cogni. quā glo. in id expedit idē Bal. Ia-
cob. de Beſtoniſu Marti. Laudē. Albaro. Cardi. Alex.
& Bapt. Cacialupi ibidē in repeti. 6. par. prim. vit. dif-
ferentia. Barb. in rep. rub. Cui admi. col. 14. ver. ſi
hi videtur Iaſo. in l. in ſuis, col. 2. ver. 4. ſequitur illud,
ff. de lib. & poſt hu. Fina. in tract. de epifcopo. 1. par.
lib. 3. q. 56. ver. ſitem niſi in feudis, Iaſi. in h. quoties co-
lumna. 8. ver. ſi nota etiam perpetuo. C. de rei vendi. vbi
eam dixit ſingulare, & nodū ab alio fuiſſe pōderatā, &
cōf. 87. lib. 1. Marti. Laudē. in tract. primogenitura. q.
38. ver. 4. quia licet. Cardi. Alex. in c. 1. ver. 18. de feu-
dis. Thom. Grāma. voto. 6. nu. 23. Guillel. Broilus, qui
ſtylum curiæ parlamēti tranſcripſit, dicens hoc ſtylo, &
cōſuetudine Fraciæ ſeruari, tit. de feudis. §. ſatē de cōſue-
tudine, & §. ſeq. & licet nonnulli doctores contraria aſ-
ſeuerēt quos refert Tiraq. in tract. le mortē ſaiſit le biſ,
in præſcriptio. decia. 4. nu. 4. & Guillel. Benin. rep. c. Ray-
nuntius, in verbo & vxorē nomine Adelaſia, decia. 3. &
iterū in verbo mortuo itaq. teſtatore. 2. nu. 69. & ſeq.
diſtinguat, hæc tamē eſt cōmunis opinio, vt ex additis
per eūdē Tiraq. cōſtat de primogenijs. q. 40. nu. 96. Ita
etiā in Indorū cōmendis dominiū, & poſſeſſio abſque
vlla inueſtitura tranſit in ſucceſſore ipſo iure abſque vllā
etiā traditione, vt cōſtat ex epiftoſa Regi. noſtri ad
regiam

Libro.5. Titulo.10.

- regiam cācellariā regni huius missa. 17. die Maij, anni. 1564. expedita, quod probatur latius supra hoc eodem lib. tit. 7. de maiorat. l. 8. glo. 2. nu. 10. 17. & seq.
- 21 † Quinto, quia gratis Indorū cōmenda conceditur, sicut & feudū nulla intercedente pecunia, secundū Bal. in l. si quando. C. de oper. liberto. & constat ex diffinitione feudi apud omnes quotquot de ea tractauerunt, tex. regni nostri in l. 1. vbi id expendit Greg. Lupi in verbo, queda. ti. 26. de feudis, par. 4. † Et si ab aliquo obijciatur, quod Indorum commenda in multis differt à feudo recto, non enim est perpetua, sed ad filium, vel filiam tantum, vel in eorum defectum ad uxorem transit, & non extenditur ultra duorū vitā, vt cōstat ex regij litteris, & ordinationibus regni huius, & omnium Indiarum. At feudum rectum est perpetuum transitorium ad liberos masculos vsque in infinitū. c. 1. §. hoc autem notandum, & ibi docto. qui feud. da. poss. Bal. notabiliter, in c. 1. de feudo Marchie. c. 1. in fi. qui. mo. feud. am. quin, & in infinitū hodie agnati succedūt. c. 1. §. & quia, tit. qui feud. dare poss. Zaf. de feudis, part. 8. nu. 2. Item ex propria natura feudi formāz non succedunt. c. 1. §. filia verō. de successio. feudi, et iāsi vassallus pro se, & hæredibus suis inuestitus fuerit, adhuc masculi tantū non formāz succedunt. c. 1. §. hoc autē qui feud. dare poss. Bald. in l. quoties. C. de suis & leg. herre. Albaro. in c. vlt. si de feu. fue. contro. Zaf. de feudis, part. 8. nu. 46. text. in l. 6. tit. 26. de feudis, part. 4. Curti. in tract. feudorum. 3. par. in prin. vbi tradit. 16. limitationes Deci. conf. 139. & conf. 390. & conf. 424. Soci. cōf. 257. lib. 2. quod idē fit, quia formāz ad pugnam, & seruitia militaria habiles non sunt, nec ad secreta retinenda, & quia earum consilia fragilia sunt, vt Zaf. aduertit. d. par. 8. nu. 46. quem vide hoc plurifariā limitantem. Cum ergo formāz in Indorum cōmendis succedant cōtra naturam feudorum, cumque ultra primam successionē filij vel filiz, vel eis deficientibus, vxoris, non pretensionatur, videtur feudum non esse, nec iuxta eius naturam iudicari debere. † Obiectioni huic respondere licebit, naturalium quorundā mutatio nomen contractus mutari non facere. l. pacta. ff. de contra emp. Zaf. in epitome feudorum, part. 12. num. 24. Iaso. in prælud. feudo. 4. diuisione, & Claudi. in tit. de diffinitione feudi. Zaf. in epitome feudorum par. 12. nu. 42. Alex. conf. 79. in 1. dubio, lib. 1. cum cōcordā. ab eis citatis. Itaque in feudis hoc perpetuū est, vt eorum natura, id est, qualitas feudis cognata in dubio in sit ipsis, nisi per pacta improprietur, potest enim pactis feudorū natura mutari, licet non substantia. c. 1. de feudis non habētibz naturā propriā feudi. c. 1. §. si. quid sit inuestitura. Albaro. in prælud. feud. diuisione. 3. Ias. diuisione. 4. Zaf. de feudis, part. 12. nu. 1. & 2. par. nu. 5. text. in c. 1. de duob. fratri. à Capita. inuesti. Cacialu. de feudi cognitione, art. 5. nu. 10. Bal. in cap. circa prin. de feudi cogni. Alber. Brun. conf. 4. l. 1. nu. 2. vbi plures citat cōcord. † Natura autē feudorum hæc est, vt ad hæredes sint transitoria in infinitū. Porro, quod ex gratia & gratuito domini beneficio originē sumperit, itē quod vassallus fidelitatis sacramento ad incerta seruitia obstringatur. Præterea quod fundetur super re immobili, vel æquipoſsenti. Itē sine domini, & agnatorū consensu alienari non possit, ita docet
- 22
- 23
- 24

Zaf. de feudis, part. 9. per totum, & part. 12. in prin. Et tandē quod sine culpa feudatarius feudo priuari non possit, nisi ab ipso refutetur, & cætera id genus, vt per eundē Zaf. ibi probatur vbi supra, & part. 10. per totum.

25 Vbi autē feudū pactis improprijs ab aliquo predictorū disideat, iā degeneras, vel nō rectū dicitur, & quia rectū in dubio præsumitur, cætera disidētia probāda sunt, secundū Sal. in l. nec natales. C. de proba. recepti enim iuris est, quod licet feuda in quibusdā degenerēt à recto feudo propter cōventionē, & pacta in eis appōsita, in reliquis tamē, vel capitulis, vel placitis, quæ non sunt alterata, feudū in recta natura, & simplici remanet, auctore Bal. in l. 1. q. 16. de rer. diuifio. & in c. 1. in fi. vers. cōsidera ergo, de capita. qui curi. vēdi. cui accessit Lud. Roma. conf. 70. & Deci. cōf. 19. 3. Claudi. in sua summa feudorū, in tit. de diffinitione, & diuisione feudorū, col. 4. & 5. Vldri. Zaf. in epitome feudorum, par. 12. nu. 3. † Resoluo igitur, Indorū cōmendā feudū esse à Rege cōcessum nō rectū, sed degeneras propter pacta siue placita naturæ recti feudi cōtraria, vel degeneratā, nō enim est perpetuū, vt supra nu. 22. & femina succedit, quod est cōtra recti feudi naturā, vt ibi diximus, nec iuramentū præstatur fidelitatis semper, quod remitti potest, non tamen ob id fidelitas remittitur, quæ feudi est substantia, vt diximus supra eadem glo. nu. 16. Feuda enim, quæ ad formāz extenduntur nō habēt propriā naturā, quoad successionis causam, cum formāz, vt supra diximus, à feudis arceantur, nisi sint nominatæ, in alijs tamē remanēt feuda isthæc in natura propria, hæc conclusio inſtruitur ex. c. 1. §. pen. Episco. vel Abba. Cæterū si cōsuetudine introducetur, quod formāz sicut masculi succederent, feudum à sua natura nō recederet, posse autē hoc cōsuetudine introduci, probat Ias. in l. de quibus, vers. 3. quæ ro. ff. de legi. Zaf. in epitome feudorū, part. 12. nu. 34. † Itaque rectū feudū quodlibet nominari potest, nisi in pūctis degeneratibus, in quibus degeneras, & nō rectū dicitur, vt in c. 1. §. si verō, quid sit inuestitu. Zaf. d. par. 12. nu. 29. Parique modo Indorū cōmēda rectū dici poterit feudum, nisi quoad puncta degeneratā: satis enim est, vt similitudo recte constet, similitudinē adesse in specie, de qua agitur, licet quoad alias species sint casus illi equiparati multū dissimiles, vt in l. fi. C. de collatio. & ex ea notat. d. Ant. Padilla, in l. 2. nu. 4. in fi. C. de rescin. vēd. Ex quo reuocari nō posse, nisi culpa cōmissa cōstat, nec alij cōcedi, vt & in feudo dicitur, in c. 1. qui successio. teneā. & ibi notat Bal. & Cacialup. in tractatu de feudi cognitione, art. 5. reg. 29. & nu. etia. 29. quibus adde plurima exēpla à Zaf. tradita in epitome feudo. par. 12. per totum. † Restat obiectionibus pro parte opposita adductis satisfacere, & non obstat primū fundamētū, nu. 3. traditū, nā nō indistinctē verū est Principē posse priuilegiū alicui cōcessū reuocare, sed tū demū procedit, cum ex priuilegio nō acquiritur dominiū, vel quāsidominiū, vt probauimus supra hac l. gl. 1. nu. 5. & 6. & supra hac eadē gl. nu. 1. Fallit etiam in feudo, qui est cōtractus vltro citroq; obligatorius, sicut & Indorū cōmēda, vt probauimus supra hac eadē gl. nu. 9. 10. & 12. Princeps autē nō potest sine causa, & restitutione dāni cōtractus reuocare, vt supra, in glo. 1. nu. 4. & 10. & eodem modo respondetur ad secundū funda-

- 29 fundamentum, nu. 4. traditum. * Quod autem nu. 5. dicebamus, commendatum beneficium posse ad libitū reuocari sicut depositum, atque eodem modo Indorū commendam, nego consequentiam, non enim dicitur Indorū commenda depositū, quia in depositariū non trāsit possessio ciuiliis nec naturalis, vt cōstat ex iuribus ibi citatis, in commendatariū verō Indorū, & eius successorē trāsit possessio ciuiliis, & naturalis, vt probauit, supra nu. 26. non ergo erit bonum argumentum de deposito ad eam, quandoquidē ideo depositum potest ad libitum deponentis reuocari, quia apud eum remanet possessio non apud depositariū, quare dici non potest fuisse spoliatum, vt considerauerunt glos. & docto. in d. c. si cōstitit. de accusatio. non sic in cōmendatario Indorum, quippe qui possidet, quare nimirum si ad libitum eius commenda reuocari nō possit. *
- 30 Redditus autem seu pensiones quibusdā huius regni incolis assignatæ, quæ eis ab Regis officialibus persoluantur ex Indorum tributis vacantiis, dici possunt feuda cameræ, vt supra dixi nu. 7. Vt cū aliquid annuatim ex camera, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vctigalibus, vel ex mensa argentearia soluitur, quod feudum rectū non est, sed degenerans, eo quod ad accipientis hæredes nō transeat, sed feudum cameræ dicitur, quod quandoque non soluitur, nempe, si camera penuria præmatur, vel si fructus alienum vrgeat. c. 1. in fine. de feudi cogni. Albaro. & Praposi. & Marti. Silimanus de feudis rub. quæ res in feudum dari poss. nu. 32. & Zafi. in epitome feudorū, par. 12. nu. 37. Sic & pensio annua super Indorum vacantium tributis imposita personalis est ad vitam dumtaxat pensionarij duratura, quæ potest quoties Principi, vel Proregi libuerit reuocari, vt in Feudo cameræ dixit Iacob. de Belouifus in c. 1. de feudi cogni. & est tex. regni nostri expressus in l. 1. tit. 26. de feudis, par. 4. & ibi notat Greg. Lupi, in verbo, cada que quisiere. *
- 31 Itaque ex feudis ad Indorum commendas, & annuas pensiones super tributis impositas arguere possumus, nisi in his in quibus degenerant à recto feudo, vt ex præfatis colliges. Nā licet feudum cameræ, seu pensio annua super tributis imposita, non sit rectum feudum quoad naturam successoriam feudorum, nec quoad alia in quibus degenerat, in alijs omnibus seruat naturam recti feudi, nempe, in seruitijs præstandis, in fidelitate debita, & in nō alienando. c. 1. §. si vero. tit. quid sit inuestit. Zafi. in epitome feudo. par. 12. nu. 39. Sic & in Indoram commendis recto si quidem feudo comparantur in omnibus, exceptis his, in quibus degenerant, vt optimè colliges ex fuisse traditis per Vldci. Zafi. in epitome feudorū par. 12. per totum, & ex superius traditis, & ex l. vlti. C. de collatio. & his quæ diximus supra nu. 27. *
- 32 Sed quero quæ causa erit sufficiens ad priuandum quem feudo, vel Indorum commenda, & alteri concedendum? Respondeo, delictum commendatarij, seu feudatarij, vel eius infidelitas aduersus dominum, & de hoc nulli dubium, arguendo à feudatario feloniam committente, & si scire cupis, quæ causæ, vel crimina sint ista, vide Zafium in epitome feudorū, par. 10. & alios feudistas.
- 33 * Maius dubium est, an absque delicto commendatarij possit ab eo auferri Indorum commenda ex causa publicæ vtilitatis, & alij committi, & concedi? & Lud.

Gozadi. conf. 3. nu. 36. asseuerat, Principem posse alicui auferre feudum, & alteri cōcedere ex causa remunerationis ob rem bene gestam pro republica, arg. eorum quæ notat Bart. in procenno digestorum, per. l. si priuatus. ff. qui, & à quibus, & litē si verberatum. §. 1. ff. de reuocendi. Ludouic. Rom. conf. 310. quod facere licet de plenitudine potestatis, & pretio soluto illi, cui feudum auferatur, non alias, secundum Archidia. in c. per principalem. 9. q. 3. cum congregatis per Felin. in c. quæ in ecclesiis, nu. 4. l. 1. & 42. & Deci. nu. 26. versu. & ista conclusio, & nu. 29. & 31 extra de consti. & cōsil. 357. nu. 6. versu. postremo etiam, idem hac in specie respondit Paul. Par. conf. 11. nu. 117. libr. 1. dixi supra hoc eodem libro, tit. 7. de maioratu. l. 1. glo. 9. nu. 4. & 5. adde Tiraq. qui tradit concord. in repe. l. si vnquam, in verbo, donatio. largitus, num. 40. C. de reuocad. donatio. *

34 Caterum ad Indorum commendas hæc applicando, cū benemeritis concedi debeant iuxta leges regias, si forte perpetuentur, prout fieri debere existimo, & aliquis non benemeritis possideat commendam, eius vita forsitan finiendam; poterit, ni fallor, Princeps, vel eius commissarius, ei statim auferre dato æquivalenti pretio, & benemerito conferre, vt latè probat Tiraq. in repe. l. si vnquam, in verbo, donatio. ne largitus, num. 40. C. de reuocan. donatio. vt in eum eiusq; liberos, & agnatos iure maioratus perpetuetur, vel in tempus quo vacauerit alteri conferre, vel promittere; idque tenebitur adimplere, vt in feudo resoluit Zafi. in epitome feudorum, par. 7. num. 56. & par. 6. numer. 13. & sequen. vbi ad hoc citat tex. in c. 1. §. moribus, vbi & Albaro. notat, si de feudo defuncti contenti inter domin. & agnat. cuius verba sunt. *Moribus receptum est, dominum de feudo militis sui, quod post mortem ipsius ad dominum reuerti sperabat, in alium militem per inuestituram facere posse. Quæ inuestitura tunc demum capiet effectum, cum feudum domino aut heredi suo fuerit apertum.* Et paulò post in fine paragraphi. *Et in tali, inquit, inuestitura consensus eius, de cuius feudo sit exquiri non oportet, textus etiam in cap. vltim. de feudo dato in vicem legis commissoria, vbi in fin. hoc additur, hoc autem dicendum est de eo milite, qui feudi successor non habet, tex. etiam in cap. 1. qui successores teneantur, quæ summè nota, quia non sunt vulgata, nec alibi sic inuenies explicata.*

GLOS. III.

Donationes regia non comunicantur inter coniuges, licet fructus comunicantur.

No pueda su muger demandar parte dellas. Nota donata à Principe marito non comunicari vxori: rationem vide supra hoc libro. tit. 9. l. 3. gloss. 6. numero. 5. fructus autem huius rei donatæ proculdubio comunicantur, vt in l. 4. & 5. tit. 9. supra hoc eodem libro, vbi dixi.

Pp GLOS.

Libro.5.Titulo.10.

GLOS. III.

- 1 *Correlatiua sunt vir, & vxor, & dispositum in vno, in alio censetur dispositum.*
- 2 *Donatio regia coniugi facta propria erit eius, cui facta fuit, nec erit alteri communicanda, nisi quoad fructus.*

d *De las cosas que el Rey diere a su muger.* Sunt enim correlatiua vir, & vxor, vt hic disponitur, & in. l. 3. titul. 9. de bonis constante matrimonio quæsitis, supra hoc eodẽ lib. atq; ideo dispositũ in vno ex correlatiuis, in altero dispositum censetur, vt in. l. vlti. C. de ind. vid. toll. cum concord. traditis à me in. d. l. 3. gl. vlt. † Nota etiã, quod donatio regia facta alteri ex coniugibus, non comunicatur alteri, sed res donatæ efficiuntur propriæ eius cui facta fuit donatio, idem probat text. in d. l. 3. tit. 6. supra hoc libro, & in. l. 1. tit. 3. & l. 8. tit. 12. lib. 3. fori. Quæ leges id extendunt ad donata à quocunque priuato. Ratio proficitur ex l. nec adiescit. ff. pro socio, vt latius explicuimus, supra hoc eodem libro, tit. 9. de bonis constan. matri. quæsitis. l. 2. gl. vlt. & in. l. 3. gl. 1. & gl. 6. nu. 5. cod. tit. & lib. Fructus tamen harum donationum proculdubio communicantur inter coniuges. l. 4. & ibi dixi in gl. 1. & in. l. 5. gl. 5. titul. 9. supra hoc libro.

LET. VII.

¶ *En quantas maneras se haze la donacion.*

Ley. 1. tit. 9. lib. 5. ordina.

Ley. 6. tit. 12. lib. 3. foro legum.

¶ *Donaciones se hazen en dos maneras, o por manda en razon de muerte, a o en sanidad sin manda. b La que es hecha por manda, pueda aquel que la hizo dar a otro, o retenerla para si, si quisiere. Y la que es hecha de otra guisa, no la pueda quitar a aquel q la dio, d sino por las razones que manda la ley: e esto si fuere hecha la donaciõ, alsí como manda la ley. f*

GLOS. I.

- 1 *Donatio causa mortis, quomodo fiat?*
Donatio ab infirmo, vel eo qui est in periculo mortis positus facta, an dicatur causa mortis? ibid.
- 2 *Donatio ab infirmo facta, vel ab eo qui est in periculo imminente, facta mentione mortis, dicitur donatio causa mortis.*
Donatio post mortem facta, an dicatur causa mortis? ibid.

3 *Donatio per verbũ, relinquo, facta dicitur causa mortis, etiam si in ea mentio mortis non fiat.*
Donatio causa mortis censetur, etiam si a traditione incipiat, ibid.

4 *Donatio facta mentione mortis ab eo, qui existit in periculo, non dicitur causa mortis, si constet donantem voluisse inter viuos donare.*

5 *Donatio censetur esse inter viuos, etiam si mortis mentio facta fuerit in modum dilationis, quod fit, cum ponitur in verbis executionem importantibus.*
Donatio alicuius rei reservato vsufructu in tempus vitæ donantis, dicitur inter viuos, ibid.

Donatio alicuius rei reservato vsufructu in tempus vitæ donantis, dicitur donatio causa mortis, quoties in alia parte donationis mentio mortis causa fuit facta ab eo, qui erat in periculo, ibid.

6 *Donatio, in qua fit mentio mortis ad designandum, dñ tempus a quo donatio vires, & effectus sortiatur, vt dono tibi post mortem meã, dicitur donatio inter viuos.*

7 *Donatio facta mentione mortis ab eo, qui est in periculo, dicitur inter viuos, si est facta mentio hæredum, vt dono tibi, & hæredibus tuis. Fallit si expresse dicat se donare causa mortis.*

8 *Donatio causa mortis quot testes requirat iure cõmuni, & regio?*

Donatio causa mortis censetur vbi fit mentio mortis modo numerum testium in codicillis requisitũ habeat, ibid.

9 *Donatio causa mortis, quæ caret testibus in codicillis requisitis, an resoluitur in donationem inter viuos?*
10 *Donatio causa mortis continens clausulam de nõ reuocando, dicitur inter viuos.* (sequen.)

Lex vbi ita donatur. ff. de donatio, explicatur, ibi. &

11 *Effectus in contractibus attenditur potius quã verba. Verba seruiunt nature contractus, nõ natura verbis, ibid.* (viant. ibi.)

Verba contractus impropriantur, vt eius natura ser-

12 *Factum appositum contra naturam cõtractus reddit contractum nullum, fallit.*

13 *Donatio causa mortis resoluitur in donationem inter viuos, si ei adijciatur clausula, ratum habendi, nisi apposta fuerit in verbis executiuis, & nu. sequen.*

15 *Clausula apposta in executione, & sine contractus non augeat dispositionem.*

Legatum conditionale non dicitur, si post legatũ factum in eius executione designatur res, vnde legatum soluitur, ibi.

Donationis cau. mor. naturã nõ immutat clausula nõ reuocandi in verbis executiuis contractus apposta, ibi.

Clausula

16 *Clausula non reuocandi per notarium apponitur ex consuetudine potius quam ex partium voluntate.*

17 *Donatio causa mortis cum clausula non reuocandi in euentum alicuius conditionis, resoluitur in donationem inter viuos, & irreuocabilem conditione sequuta.*

Conditione impleta actus censetur purus, ibi.

18 *Donatio causa mortis cum clausula non reuocandi, si est omnium bonorum non resoluitur in donationem inter viuos, vt actus potius valeat quam pereat.*

Actus qui licite, & illicite fieri potest in dubio intelligitur licite fieri, ibi.

Donatio omnium bonorum non valet, & quid iure regio, ibi.

19 *Clausula de non luendo pignus apposta in contractu pignoris non reddit contractum in aliam speciem, puta, venditionis, cum pignori adaptari non possit.*

Lex vbi ita donatur ff. de mort. cau. donat. limitatur, ibi.

20 *Donatio causa mortis in testamento, vel codicillis facta potest reuocari, etiam si clausulam non reuocandi continet. (tem, ibi.)*

Vltima voluntas est deambulatoria vsque ad mortem.

21 *Donatio causa mortis fit irreuocabilis si in ea apponatur iuramentum non reuocandi eam, etiam in executione contractus.*

Iuramentum in contractu non potest a tabellione adscribi, nisi de consensu, & voluntate partium, ibi.

Iuramentum semper maturè fit, & cum deliberatione, vel fieri presamitur, ibi.

22 *Iuramentum simpliciter appositum in donatione causa mortis non facit eam irreuocabilem, licet iuramentum de non reuocando id operetur.*

Iuramentum simpliciter appositum donationi cause mortis, iuxta naturam contractus intelligitur, ibi.

23 *Donatio in qua fit mentio mortis si merita donatarii præcesserint, presumetur potius donatio inter viuos.*

24 *Oportet mandari in ratione de morte. Donatio causa mortis dicitur, quæ fit ab aliquo occasione mortis aut periculi futuri propinque mortis ab hoste inflicte, vel a prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis inenitente, aut per infidiosa loca ituro, aut arate confecto. Hæc omnia instans periculum demonstrant, vt in l. 2. cum quinque sequentibus. ff. de mortis causa donatio. l. vltima. tit. 4. de donatio. par. 5. Aduertere tamen oportet, non sufficere donationem ab infirmo fieri, vel ab eo, qui est in instanti periculo positus, vt donatio mortis causa dicatur, sed necessarium est, vt in ea expressa mentio mortis, vel instantis periculi fiat, aliàs donatio censetur inter viuos, licet ab infirmo fiat, & ab eo, cui pericu-*

lam instat, vt in l. 1. Seya. §. vltimo. ff. de donationi. causa mort. cuius verba sunt: *Eum autem qui absolute donaret, non tam mortis causa, quam morientem donare*, & ibi notat glossa. vltim. Bart. Alberic. Angel. Paul. Castren. & Imol. text. in l. vlt. tit. 4. de donationib. par. 5. & ibi expendit Grego. Lupi. in verbo, de la muerte, glossa. & docto. in l. fin. in verbo, ac commodauerit. C. de pact. Ant. Gomez lib. variarum resolu. tomo. 2. de contractibus, cap. 4. nu. 15. Bart. in l. quæ dotis, nu. 3. ad fin. & ibi Alexand. num. 6. Iaso. numer. 26. & Ludo. Pontan. numer. 7. ff. solu. matri. docto. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. obligatio. Bald. in l. cū quis. ff. de condi. ob. caus. & in l. & si mortis. C. ad l. Fastid. Iaso. in l. 1. §. si quis ita, num. 18. ff. de verbor. obligatio. Pet. Duenas in regula. 218. Socin. conf. 53. coi. 1. lib. 2. Ludou. Roman. consil. 223. d. D. Couarru. in rubrica extra de testamen. 3. par. numer. 27. vers. ceterum. Gomez Arias in l. 1. alias. 3. Tauri. numer. 17. & 19. Paul. Pari. consil. 16. lib. 2. numer. 2. Guill. Benedic. in repet. cap. Raynūrius, in verbo, testamentum. 4. numer. 22. & 23. de testament. Montan. in l. 6. glo. 1. tit. 12. lib. 3. fori. † Extende primò conclusionem istam, vt non solum procedat, quoties ab infirmo, vel existenti in imminenti periculo donatio causa mortis fiat, vel periculi propinqui, & hoc expresse dixerit, verum etiam si facta ipsius mortis, vel periculi mentione donet, adhuc erit donatio causa mortis, licet ea ex causa donationem facere non exprefferit, ita respondit Cornes consil. 124. lib. 4. Fran. Ripa in tracta. de peste. 2. part. numer. 175. d. D. Couarru. in 3. par. rubr. extra de testamen. num. 25. prope finem, per tex. optimum in l. 1. ff. de mortis ex causa dona. Quod tamē intellige concurrentibus alijs coniecturis, vt si quis iturus ad bellū, vel nauigaturus, vel in ægritudine constitutus donauerit post mortem suam alicui rem aliquam, tunc nimirum donatio censetur causa mortis, licet donans non exprimat se mortis causa donare, vt probat Guill. Benedic. in dict. c. Raynūrius, in verbo, testamentum. 4. nu. 23. de testamen. d. D. Couarru. in rubri. de testamentis. 3. par. num. 25. † Secundò amplia traditionem hanc, etiam si donator nulla facta mentione mortis vtatur verbo relinquo, erit enim donatio causa mortis, secundum Dyn. in l. 1. C. de reuocand. dona. & Guid. Papæ singul. 457. d. D. Couarru. in d. rubri. 3. par. nu. 25. vers. sic, porro, & coniecturis. Tertiò amplia etiam si traditio rei donatæ causa mortis sequuta fuerit, adhuc etenim reuocari poterit, facta siquidem traditio censetur sub conditione, nisi donatē peniteat, vt in l. non omnis. ff. si cer. pet. vbi erat facta traditio, & numeratio rei donatæ causa mortis, & tamen intelligitur valida, nisi donatē peniteat ex sententia glossæ ibi, & omniniter recepta, teste Pau. Pari. cōf. 16. nu. 9. & 10. lib. 2. quæ sequitur. † Sūt tamen nonnulli casus qui ab hac regula excipiuntur. Primus, vt procedat in casu dubio, secus si cōstet donatē habuisse animu donandi inter viuos, tunc enim dicitur donatio inter viuos, non obstat mentione mortis, vt in l. cū maritus. §. vlt. & ibi glossa. ff. de pact. dotal. quæ ita intelligit Barin. d. l. quæ dotis, nu. 3. vers. sed contra istud oppo. no, & ibi etiam Imol. 2. colum. & Alexand. dicens communem, num. 6. in fin. & Iaso. numer. 29. idem attestatus. ff. solu. matri. Cyn. & alij in l. 1.

Pp 2

2. C.

Libro.5. Titulo.10.

2. C. de iure doti. Alexand. consil. 14. num. 1. lib. 1. Socin. consil. 53. lib. 1. Segura in repeti. l. 1. §. si vir, num. 42. ff. de acqui. posse. Roder. Xarez allegatio. 20. in principi.

5 Nicol. Boeri. decis. 353. numer. 10. ¶ Secundus casus, in quo etiam facta mentione mortis in ipsa dispositione erit donatio inter vivos, & non causa mortis, est, quoties mortis mentio esset dilationis causa adiecta, in verbis executiis, vel executionem importantibus, non in verbis substantiam donationis concernentibus, ex sententia Bald. in l. 2. C. de iure doti. & iterum in additio. ad Specu. titul. de instrumen. editio. vltima col. vbi optimum tradit exemplum dicens, si dono tibi proprietatem fundi reservato usufructu vique in fine vite meæ, erit donatio inter vivos, quia illud tempus mortis fuit adiectum verbis executiis, non dispositiuis, atque ideo non tanquam causa finalis, sed causa demonstrandi tempus executionis adijcitur, quam sententiam sequitur Alexandr. dicens alibi non reperiri in d. l. quæ dotis, numer. 12. vbi & Iaso, numer. 40. & 41. ff. solu. matrimo. idem Alexandr. consil. 14. num. 2. lib. 1. Guillel. Benedict. in repeti. cap. Raynūtius, in verbo, testamentum. 4. num. 29. vers. idem si donator dixit, & Boeri. decisio. 353. numer. 12. Socin. consil. 53. lib. 1. col. 3. d. D. Couarru. in rubric. de testamen. 3. par. num. 25. ex rationibus per eum traditis in. 2. parte rubricæ, num. 1. Anton. Gomez. de contrahib. c. 4. numero. 19. in fine. Segura in repetitione. l. 1. §. si vir, numer. 45. ff. de acqui. posse. Cassane. in consuetudini. Burgundie, rubrica. 7. §. 5. verbo, ne ordenance. num. 5. & 6. quorum sententia vera est. Paul. tamen. Parisi. consil. 16. numer. 12. lib. 2. hanc conclusionem limitat, nisi in initio contractus fiat mentio mortis, vel infirmitatis, vel eius periculi, in quo erat constitutus, nā tunc licet reseruet usufructum, non erit donatio inter vivos sed causa mortis, licet per huiusmodi reservationem transeat possessio in donatariam, vt in l. quisquis. C. de donatio. Sed si recte inspicias, hæc non est limitatio, sed dicere idem, quod Baldus dixit, sit enim mentio mortis non in clausulis executiis, sed in dispositiuis in specie Pauli Parisij, quare nimirum si donatio dicatur causa mortis, & non inter vivos, vt ipsemet Bald. dixerat. ¶ Tertius casus, in quo deficit præfata regula est, quoties fit mentio mortis, vel periculi, non vt periculum seu mors sit occasio donationis, sed designatio temporis, à quo donatio incipiat, vt dono tibi fundum, vel domum post mortem meam, hæc quippe est donatio inter vivos, & irrevocabilis, secundum Dyn. in l. Seya. §. vlti. ff. de donationib. causa mort. Oldral. consil. 139. per textum. §. post mortem. insti. de inuti. stipulatio. & in l. nam & si cum moriar. ff. de conditione indebit. idem voluit Bald. in l. 2. C. de iure doti. Ludouic. Roma. in l. quæ dotis, numer. 8. & ibi Alexandr. num. 12. & Iaso. 2. lectione, numer. 40. ff. solu. matrimo. d. D. Couarru. in rubric. extra de testamen. 3. par. nam. 25. Anton. Gomez. 2. tomo variarum resolutio. de contrahib. c. 4. num. 19. in fin. Guillel. Benedict. in repeti. cap. Raynūtius, in verbo, testamentum. 4. numer. 23. Bald. in l. in donationibus. C. ad l. Falcid. Boeri. decis. 353. num. 12. Segura in repe. l. 1. §. si vir, num. 45. ff. de acqui. posse. Cassane. in consuetudini. Burgundie, rubri. 7. §. 5. in verbo, ne ordenance, numer. 5.

& 6. fol. 241. Gregor. Lupi in l. vlt. titul. 4. de donatio. in verbo, de la muerte, par. 3. in fine. ¶ Quarto restringitur conclusio, nisi in donatione fiat mentio hæredum, veluti si quis mortis mentione facta donet Titio, & hæredibus suis, hæc enim adiectio donationi causa mortis non conuenit, cum illa donatio præmoriens ad hæredes non transeat, erit ergo donatio inter vivos. Bald. in l. 2. num. 4. C. de iure doti. Alexandr. consil. 14. num. 3. lib. 1. Aretin. consil. 74. col. 3. Soc. consil. 3. num. 5. lib. 1. Pet. Dueñas in regula. 217. amplia. 3. Claud. Sayfel. in l. quæ dotis, num. 10. & ibi Iaso. num. 48. ff. solu. matrimo. Ferrar. cautela. 30. in fine. Iaso. & Deci. in l. non omnis. ff. si certum petat. Bald. consil. 108. lib. 3. Andre. ab Exca in rubric. ff. de pact. numer. 504. d. D. Couarru. in rubric. extra de testamen. 3. par. num. 25. vers. erit & alius casus. Boeri. dicta decisio. 353. num. 12. versic. item etiam. Aymon. Saullia. consil. 214. num. 18. quorum sententia verior est, & receptior. Tametsi Bal. ibi contrarius contrariū responderit consil. 391. lib. 3. & Alciat. in d. l. non omnis. 3. colum. ff. si cert. petat. & Decius secum pugnans consil. 470. col. penul. ex eo quod dictio, & hæredibus, hunc sensum habere potest, vt præmoriens donatore donatio ipsi donatario cuiusq; hæredibus competat. Cui opinioni accederem quoties in donatione expresse caueretur, & à donante diceretur, se velle causa mortis donare, ne voluntas eius lædatur, vt pote, quæ sanā habere possit interpretationem, quam dixi: secus si in donatione hoc nō diceretur expresse, sed fieret solum in ea mentio mortis ab existente in infirmitate, vel periculo, quia hæc in specie cōmunis opinio haud dubie procederet. ¶ Quinto limita, vt tunc mentio mortis nō inducat donationem causa mortis, quoties solemnitates requisitæ in codicillis defecerint. Itaque si iure communi quinque testes non adhibeantur, erit potius donatio inter vivos cēsenda, cum donatio causa mortis quinque testes requiratur. l. vlt. C. de codicillis. vlt. C. de donationib. causa mortis. ita resoluit Angel. consil. 253. in prin. iuncto fine. Alexandr. in l. stipulatio hoc modo concepta, numer. 15. ff. de verbo. obligat. Guill. Benedict. in repe. c. Raynūtius, in verbo, testamentum. 4. num. 23. vers. 2. intelligatis extra de testa. Alex. in l. quæ dotis, num. 13. & Iaso. num. 46. ff. solu. matrimo. Hodie autē iure regio tres testes sufficit cum tabellione, modò ciues sint, vel incolæ eius loci, vbi donatio fit, prout & in testamēto, & in codicillis sufficit, vt in l. 1. tit. 4. de testamēto. supra hoc libro, & ibi notauimus in glo. 2. num. 2. d. D. Couarru. in rubric. extra de testa. 3. par. num. 21. Mar. Salou Burgen. in l. 1. Taur. num. 814. 815. & sequen. Qui tamē cēset, vbi tabellio non interuenerit, sufficere quinque testes, etsi ciues nō sint, licet lex regia exigit eos esse vicinos in testamēto, vel codicillis, de quo tamē valde dubito, quia lex regia hoc expressim exigit in testamēto, & quacunq; alia vltima voluntate, & licet quoad sui initium non dicatur vltima voluntas, secundū receptiorem sententiam, vt attestatur Mar. Salō. d. l. 1. Tau. num. 817. videmus tamen quoad solemnitatē testium codicillis comparari, vt diximus, quare videtur, eadē solēnitatem testium, quam codicillis exigunt iure regio, in donatione causa mortis requiri. ¶ Si ergo donatio fiat corā tribus testibus nō vicinis erit donatio inter vivos, & nō causa mortis, licet

licet in ea mentio mortis fiat, vt Doctores supra citati resoluunt. Sed hoc ipse intelligo in causa dubio, quoties in donatione fit mentio mortis, secus autem si expresse dixerit donans se causa mortis donare, tunc enim crederem, non transire in donationem inter viuos propter solemnitatis defectum, sed omnino deficere donationem: in certis enim non est locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita, in ff. de verbo. obligationi. l. arbitrio. §. non tantum. ff. de dolo. l. tres partes. ff. ad. l. Falcid. quibus adde supra tradita, nu. 4. & 10 Soci. conf. 53. nu. 1. lib. 1. ¶ Sexto limita conclusionem nostram, vt procedat praterquam si in donatione causa mortis, & multo magis, si in donatione, in qua fit mentio mortis, apponatur pactum de non reuocando in ea clausula, quæ donationem inducit. Veluti si quis dixerit, causa vel timore mortis, vel periculi nauigationis, vel alterius imminens, dono Titio centum, domum, vel fundum, quam non reuocare promitto. Trā sit enim huiusmodi donatio in donationem inter viuos. Nec illam patitur conditionem, nisi totius voluntatis donantem poeniteat, etiam nullo adiecto iuramento, text. est insignis, licet vulgaris, in l. vbi ita donatur. ff. de mort. caus. dona. vbi eum ad hoc expendunt Accurs. Barto. Alberi. Bald. Paul. Castr. Imol. & Docto. communiter. Bal. in. l. cum quis. ff. de conditione ob caus. Roderi. Xuares allega. 20. col. 2. vers. & sic ex dictis, glo. in. l. si alienam. §. vltimo, in fin. sic intelligens text. illum, & in. l. senatus. §. mortis causa, in fi. ff. de mor. cau. dona. Ange. conf. 179. numer. 6. Alex. consil. 14. lib. 1. Bar. & Deci. numer. 21. in. l. fi. C. de pact. Paul. Castr. conf. 128. lib. 1. & conf. 6. lib. 2. Iaso. & Deci. n. 10. & in. l. non omnis. ff. si cert. pet. Socin. consilio 53. numer. 2. lib. 1. Curti. l. iunior conf. 39. numer. 6. Anto. Gomez de contractibus. c. 4. num. 22. d. D. Couarr. in rubric. extra de testam. 2. par. numer. 11. & 13. Iaso in. l. quæ dotis, numer. 30. & sequen. ff. solu. matrimo. Guillel. Benedic. in repe. c. Raynuntius, in verb. testamentum. 4. nume. 23. in fine, & pluribus sequen. Bart. in. l. vlti. numero. 11. C. de pact. Petr. Dueñas in regula 217. in principi. Thom. Ferr. cautela. 30. Abb. in. c. constitutus. de reli. domi. Dyn. consil. 44. in principi. & in 3. dubio, Boeri. decisio. 153. numer. 11. Cassan. in consuetu. Burgund. rubric. 7. §. 5. in verbo, ne ordenāce, nu. 8. & sequen. Aymon Craue. conf. 214. num. 1. & sequen. & omnes ferē in hoc conveniunt, prater Bald. in. d. l. cum quis ff. de conditione ob caus. & Alexand. eum sequentem in. l. quæ dotis, numer. 11. ff. solu. matrimo. & Corn. conf. 128. numer. 8. lib. 1. ¶ Sed nihilominus prior opinio verior est & receptior, quia hac in specie mentio mortis non est causa finalis, sed impulsiva, vel censetur a iusta causa differendæ solutionis, non autem est substantialis causa donationis, vt declarant verba contractus sequentia effectus, siquidem in contractibus attenditur, potius quam verba Barto. in. l. cotem ferro. §. qui maximos. 2. quæst. ff. de publica & veditigal. Aymon Craue. in hac specie consil. 114. nu. 1. & sequen. verba, siquidem seruiant naturæ contractus, non naturæ verbi, vt docuit Bald. in. l. 2. nume. 2. C. commoda, per text. in. l. insulam. ff. de præscri. ver. vbi fuit g. stus contractus innominatus, doti ibi insula vt alteram reficias, idque sub nomine venditionis,

& nihilominus ex eo contractu competit actio præscriptis verbis, nō actio ex empto, ex quo Bart. in. l. naturalis. §. sed si facio, nu. 6. ff. de præscrip. verbis assue rat, si contractui innominato partes imponant nomen contractus nominati, non vitari conventionem, quem ibi sequitur Cur. nu. 18. & communem testatur Bar. de decisionem, & D. Ant. Padula ibidem numer. 8. quinimo verba impropriantur, vt seruiant naturæ contractus, vt in. l. si vno, in prin. vers. sed si verbo. ff. locati, & ibi notat glo. & Docto. ¶ Nec obstat, si dicatur quod pactum apponitur contra naturam actus, vel contractus est ipso iure nullum. l. cum precario. ff. de precario. cū similibus. Quia respōdeo id procedere, quoties non potest conueri in aliam speciem contractus sibi similem, vt explicant Bar. & Docto. in. d. l. vbi ita donatur. ff. de dona. caus. mor. Bald. in. l. si pater. 2. lectura ff. de adoptio. Anto. Gomez de cōtra. tibus. c. 4. n. 22. si autem cōueri potest nō vitatur, sed cōuertitur, vt in legibus nu. præcedenti citatis. ¶ Hanc sextam limitationem extende, vt procedat etiam si in clausula quæ donationem inducit donans promittit eā ratam habere, nec eire fragari, adhuc siquidem transit in donationem inter viuos, nec donās poterit poenitere, per text. in. l. vbi ita donatur, quæ ita interpretatur Paul. Castr. conf. 75. nu. 7. lib. 2. & conf. 61. eod. lib. Iaso. & Deci. n. 11. in. l. non omnis. ff. si cert. pet. Iaso. in. l. quæ dotis, nu. 33. ff. solu. matri. Deci. in. l. vlti. nu. 21. C. de pact. d. D. Couarr. in. d. rubric. de testam. 2. par. nu. 12. Anto. Gomez de contractibus. c. 4. nu. 22. prope finem. Petr. de Dueñas in regula. 217. amplia. 2. Rode. Xua. allega. 20. col. 2. vers. & sic ex dictis in fi. Nihil enim refert, an donans velit esse donationem irreuocabilem, an promittat eam ratam habituram, nec vilo tempore se ei refragaturum, quod Bal. asserere videtur recte inueni in. l. cū quis ff. de conditio. causa data. ¶ Tametsi Alex. in. l. quæ dotis, nu. 11. ff. solu. matri. ex Baldo in. d. l. cum quis expendere contrarium, dicens non esse donationem inter viuos, si facta donatione causa mortis, ea clausula adijciatur, nempe, quæ omnia promittit rata verē & omnino seruare, neque vnquam eis contradicere, idem notat Guillel. Bene. in repe. c. Raynuntius, verb. testamentum. 4. nu. 27. Quarum opinionū antinomia sedare nititur Deci. in. d. l. non omnis, nu. 10. ff. si cert. pet. & in. l. vlti. n. 21. C. de pact. & in conf. 305. vt prior procedat, quoties ea verba apponuntur in ipsius contractus dispositione & substantia, vt in exēplo supra nu. 10. tradito, secūda verō, quoties ea verba apponuntur in verbis executione in denotatibus, cui cōsentient. d. D. Couarr. Ant. Gom. 2. & Petr. de Dueñas in locis num. præcedenti citatis, quod clare sensit Guillel. Benedic. dict. numer. 27. ¶ Quinimo si in ipsa executione contractus adijciatur clausula non reuocandi donationem, non reddit donationem irreuocabilem vel inter viuos, vt d. D. Couarr. resoluit in rubrica extra de testam. 2. part. numero. 12. versic. 3. conclusio, vbi reddit optimam rationem, quia ea quæ in executione contractus, vel alterius actus exprimuntur, minimè dispositionem augere videntur, iuxta text. celebratissimum in Clementi. 1. de præbendis, quem dixit aureum Felin. in cap. licet in corrigendis, nu. 7. de offi. ordi. vbi mirabilia infert ex textu illo,

Libro.5. Titulo.10.

eo quoddam clausula accessoria non immutat naturam principalis, ut ex illo text. expendunt omnes, quem etiam commendat Domini. c. n. 92. & consil. 86. Panor. in. c. cum nostris. n. 2. de concessio. prae. Dec. consil. 500. col. 4. Imol. in. c. quoniam Abbas col. vltim. de offi. delega. Hieron. Grat. consil. 114. & singulariter Curti. Iunior consil. 35. col. 1. & Iaso consil. 6. col. 6. lib. 3. Imol. in. l. qui Romae. §. duo fratres, col. 4. ff. de verbo. obliga. Dec. consil. 2. nu. 9. & consil. 413. prope finem, optimus tex. in. l. quidam testamentis, in prin. i. ff. de lega. 1. vbi designatio rei vnde legatum soluitur, post legatum relatum apposita, ipsum conditionale non facit quem text. prater Doctor. ibi, notat Rom. in singula. 430. Bal. in. l. etiam. C. de fal. caus. adie. lega. Paul. Cast. in. l. sed si fideicommissum. §. 1. ff. de iudi. Quo fit, ut verba haec in executione donationis apposita ipsius donationis naturam nequaquam mutare debeant, idem probat Pau. Pari. consil. 16. lib. 2. numer. 17. & sequen. Item & alia ratione hac sententia procedit, quia praedicta verba in fine contractus posita, & sic in eius executione, ex tabellionum potius consuetudine, quam ex contrahentium consensu ipsis contractibus adijciuntur, ut in simili specie fatetur Bar. in. l. 1. §. 6. ff. de iure codicill. Bald. in. l. quoties col. 1. C. de hered. institu. Imol. in. l. vlti. ff. quemad. testa. aperi. Dec. consil. 180. col. penult. Paul. Pari. consil. 16. nu. 8. lib. 2. Dec. consil. 239. numer. 10. lib. 2. Ange. consil. 254. d. D. Couarru. in rubri. extra de testa. men. 2. par. nu. 14. vbi citat concordant. & recte intelligit, & nos quoque dicemus infra hoc eodem lib. tit. l. 1. de emptione & retractu. l. 8. glo. 14. nu. 6. & sequentibus. Amplia secundo limitationem, num. 10. traditam, ut non tantum procedat, quoties donator pure promissit non reuocare, hoc est, nullo casu reuocare, verum etiam si in euentum alicuius conditionis promissit non reuocare, nam si conditio euenerit, non poterit reuocare, ut Paul. Castren. censet consil. 82. nu. 1. lib. 2. Pet. de Dueñas in regula. 217. numer. 1. ibique reddit rationem, quia licet conditio suspēdat actum, ut in. l. cedere diem. ff. de verbo. significatio. post impletam verò conditionem dicitur actus purus, ut in. l. si pupillus. ff. de condi. institu. l. sed si de sua. §. vlti. ff. de acquiren. heredi. l. fina. §. Titius, & ibi Ange. & D. D. ff. de vulga. Dec. consilio. 79. numer. 2. & consil. 87. in prin. Sublimita tamen dictam sextam limitationem, primò, ut procedat praeterquam si pactum illud non reuocandi donationem. transferendo donationem causa mortis in donationem inter viuos redderet illam inualidam, ut quia esset donatio omnium bonorum praesentium & futurorum, quae ex causa mortis fieri potest, inter viuos autem minime, ut plenè notatur in. l. licet, & l. vlti. C. de pact. & in. l. stipulatio hoc modo concepti. ff. de verborum obligationibus, cum concordant per Petr. de Dueñas traditis in regula. 219. itaque si quis donet causa mortis omnia bona sua, & apposerit pactum non reuocandi, huiusmodi pactum non transfert eam donationem in donationem inter viuos, ut consuluat Paul. Castren. consil. 75. nu. 2. in fin. Socin. consil. 33. nu. 3. lib. 2. Petr. Dueñas in regula. 217. limitatio. 1. vbi rationem reddit, quia non est verisimile donantem velle, ut eius dispositio subuertatur, ut in. l. 3. cum similibus. ff. de mili. testamen. & quia quictis

actus potest licite fieri, in dubio cēsetur eo modo factus, quae licite & illicite fieri potuit, secund. Arret. cōf. 23. numer. 10. & Curtium Iuniorē consil. 20. numero 7. hanc eādem sententiam & sublimitationem sequitur Alexander in. l. stipulatio hoc modo concepta, numer. 19. ff. de verborum obligationibus. & Aymon Craue. consil. 52. numero. 4. licet contrarium teneant idem Alexand. in. l. quae dotis, nu. 11. ff. solu. matrimo. & Guillel. Benedict. in repeti. c. Raynautius, in verbo, testamentum. 4. numer. 25. 26. & 27. de testament. & Antonius Gomez in lib. variarū resolution. tomo. 2. de contrahit. cap. 4. n. 22. in fin. Sed nihilominus verior est prior sententia iure nostro regio, quo prohibetur donatio omnium bonorum, etiam praesentium, ut in. l. 8. infra eodē: quo fit, ut in nihil valere possit, licet aliud esset iure communi, valebat etenim in bonis praesentibus, secundum communem sententiam, ut attestatur Boerius decisione. 353. numer. 14. Angelus consil. 106. in principio & consil. 179. Bellamera consil. 17. atque ideo dicebant Alexand. Guillel. Benedictus, & Antonius Gomez in locis paulo ante citatis, propter dictum pactum de non reuocando conuerti donationem causa mortis, in donationem inter viuos, cum in totum non infirmaretur. Quae ratio cessat, ut dixi iure regio. Secundo limita dict. l. vbi ita donatur. ff. de mortis caus. donatio, ut procedat, quoties verba contractus quomodo adaptari possunt alij speciei contractus, secus si alij speciei congruere non possint, ut si in contractu pignorum apponatur pactum de non luendo, tale siquidem pactum non transit in contractu emptionis & venditionis, quia verba pignoris adaptari nequeunt emptioni, ut Iaso recte explicat in. l. qui Romae, in principio, num. 27. ff. de verborum obligation. Petr. de Dueñas in regula. 217. limitatio. 2. Tertiò eam limita, ut decui supra hac eadem glof. numer. 14. & 15. Quarto fallit, vbi in testamento vel codicillis fieret donatio causa mortis cum clausula non reuocandi, quia reuocari poterit non obstante pacto, secundum Barto. in dist. l. vbi ita donatur. ff. de donationib. cau. mortis, cui accessit Iaso. consil. 6. lib. 9. d. D. Couarru. in dist. rubrica de testamen. 2. part. nu. 14. in fin. quia in testamento, vel codicillis apponi nullo modo potest hoc pactum. Est siquidem vltima voluntas sui natura deambulatoria vsque ad mortem. l. 2. C. de adimen. legat. l. 1. C. de sacrosanctis Eccles. Bartol. in. l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. 3. Guillel. Benedict. in repetitio. cap. Raynautius, in verbo, testamentum. 4. num. 27. de testament. vbi numer. 29. tradit aliam limitationem, quam non credo veram, ideo hic non refero, & haec sufficiant quoad sextam limitationem. Septimò limita conclusionem principalem numer. 1. traditam, ut non procedat iuramento interposito in huiusmodi donatione, etiam si in fine & executione ponatur, si enim iure iurando donans promittat donationem causa mortis firmam seruare, eique non refragaturum, censetur quidem donatio inter viuos, atque ideo reuocari non poterit. Iuramentum siquidem non potest à notario absque contrahentis & iurantis expresso consensu in contractu adscribi. c. pen. de iure iur. quare cessat ratio, quam numer. 16. adducebamus ex abusu notariorum. Cessat etiam ratio ex Clemen. 1. de praebend. propter iuramentum,

- mentum, quod semper matur^e fit & deliberato animo in quacunque parte contractus adscribatur, & ea mēte emillum, ut effectum fortiat. Atque ita hac in specie traditionem hanc tenet Areti. conf. 74. colum. 3. Guido Papæ conf. ultim. 2. col. 1. lafo in l. non omnis colum. 3. ff. si cert. petat. & in l. quæ dotis, numer. 33. ff. solu. matri. Petr. Ferrat. cautela. 3. Paul. Castren. conf. 74. lib. 2. Gozadi. conf. 87. num. 9. d. D. Gouarru. in rubri. extra de testament. 2. par. num. 14. vers. 4. conclus. Boeri. decisio. 353. num. 1. Roma. conf. 513. in fi. & Angel. conf. 179. vers. ex hoc sequitur, quibus libenter accedo. Quamvis contrarium voluerit Deci. consilio 305. Corne. conf. 126. col. 2. lib. 1. lafo conf. 6. colum. 7. lib. 3. Paul. Paris. conf. 16. numer. 17. lib. 2. † Quorum opinio procedere posset, non ubi iuramentum simpliciter donationi causa mortis adijceretur, sed quando promiserat se non reuocaturum, nam per iuramentum simplex donatio causa mortis reuocari poterit, nec transiit in donationem inter viuos, quod in specie probat Bald. in repe. l. 2. ff. de iure iur. col. 42. vers. iuxta prædicta, quem refert & sequitur Dida. Secura. in repetitio. l. vnum ex familia. §. sed si fundum, num. 140. in fi. ff. de leg. 2. d. D. Couar. in epitome de testamen. par. 2. num. 14. vers. 5. conclusio. † Octauo limita principalem conclusionem, nisi merita donatarij præcesserint, quoniam tunc præsumetur potius donatio inter viuos, ut ita sit efficacior, secundum Bald. in l. si mortis ante medium. C. ad l. Falci. Tiraquell. in relectione. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 42. C. de reuoc. donatio.

G L O S. II.

- 1 Donatio inter viuos quid?
Donatio propriè dicitur quæ inter viuos, non quæ causa mortis facta est, ibi.
- 2 Donatio in dubio inter viuos præsumitur, potius quam causa mortis, ibi.
- 3 Donatio causa mortis an accedat potius vltimæ voluntati, vel contractui, & nu. seq.
- 3 Donatio causa mortis quoad eius initium & ordinationem contractui accedit.
- 4 Donatio causa mortis inter virum & uxorem, an valeat necne? & an morte confirmetur, & an traditio requiratur, ut confirmari possit.
Donatio causa mortis uxori facta valet, sicut & legatum, sed in effectu non statim valet, donec donans moriatur.
- 5 Donatio inter viuos coniugi facta non valet, nec morte confirmatur, nisi traditio præcesserit.
Lex Papinianæ ff. de dona. int. vir. & vxor. explicatur, ibi.
Donare aliud est, & aliud promittere donaturum, ibi.
- 6 Donatio causa mortis inter coniuges facta absque

- traditione morte confirmatur contra d. D. Couarr.
Donatio filio per patrē facta absque traditione morte confirmatur, ibi.
- Donatio causa mortis inter coniuges, quare non exigit traditionem ut morte confirmetur, ibi.
- Donatio causa mortis sicut & legatum transfert in donatarium dominium sine traditione, ibi.
- 7 Donatio causa mortis accedit potius contractui quoad solemnitatem substantialem, sed quoad probatoriam legato.
 - Donatio causa mortis an præsentiam vtriusque partis requirat, & stipulationem vel traditionem, & quomodo hoc intelligatur? ibi. & seq.
 - Dominium an transferatur sola traditione nuda absque titulo vel spe? ibi.
 - 8 Donatio causa mortis quoad solemnitatem probatoriam vltimæ accedit voluntati, & quomodo hoc intelligatur.
Testium solemnitas in vltimis voluntatibus, an dicatur probatoria vel substantialis? ibi.
 - 9 Donatio inter viuos absenti facta non valet ante absents acceptationem, etiam si Ecclesie & pie causæ fiat, atque idem reuocari potest.
 - 10 Donatio absenti facta ubi notarius nomine absents acceptauit, an possit reuocari ante acceptationem partis?
 - 11 Donatio absenti facta, ubi notarius nomine absents eam acceptauit, an reuocetur si ea res alieri donetur presenti, licet per constitutum primo tradita fuerit?
 - 12 Donatio absenti facta à notario acceptata, poterit acceptari per donatarium post mortem donans inuitis & refragantibus heredibus.
 - 13 Donatio absenti facta à notario acceptata, post mortem donatarij potest ab eius heredibus acceptari.
Donatio absenti facta mortuo donatore, à donatario acceptari non potest, nec eius heredibus, si notarius eius nomine non acceptauit, ibi.
 - 14 Donatio presenti & tacenti facta, non eget alia acceptatione.
Tacens cōsentire videtur in his, quæ sibi utilia sunt, ibidem.
Donatio fit hodie pacto nudo, ibi.
 - 15 Pollicitatio nuda, quæ fit absenti, an iure regio producat actionem?
Lex. 2. tit. 16. de obligationibus hoc, lib. 5. explicatur optimè, ibi. & seq.
Pollicitatio non producit naturalem obligationem ex receptiori sententia, ibi.
 - 16 Pollicitatio seu promissio absenti facta, an producat iure regio actionem?

Libro.5.Titulo.10:

- 17 Pollicitatio seu promissio absenti facta iure regio, quod producat actionem.
- 18 Lex facere potest, ut quis absenti obligetur, sicut adeundo efficitur creditoribus obligetur.
- 19 Pollicitatio absenti facta, quomodo iure regio sit irrevocabilis ante acceptionem, & post acceptionem producat actionem?
Pollicitatio iure regio, quando non producat actionem, ibid. (non precedit.
- 20 Actio non oritur iure regio, ubi naturalis obligatio Pollicitatio non producit obligationem naturalem, nisi fiat Deo vel reipublica, & quomodo intelligatur, ibid.
- Pollicitationem non servans an peccet? ibid.
- 21 Donatio absenti facta iure regio an obligationem, vel actionem producat? (modo valeat?
- 22 Donatio causa mortis absenti facta iure regio quomodo Donatio causa mortis absenti facta iure communi ultime voluntati comparatur, ibid.
- 23 Donatio causa mortis pacto nudo facta valet.
- 24 Filiusfam. patre consentiente iure communi donare potest causa mortis, non aliter, testari autem eo consentiente non potest, & nu. seq.
- 25 Filiusfam. contrahere potest absque patris consensu, praterquam in mutuo & voto.
Filiusfam. patri donare non potest causa mortis, nisi iudicis autoritas interueniat, ibid.
- 26 Donatio causa mortis a filiofam. facta non est omnino similis contractui, nec ultime voluntati.
- 27 Filiusfam. iure regio testari potest post pubertatem, & donare causa mortis absque patris consensu.
Donare potest causa mortis, qui & testari. ibid.
- 28 Lex filiusfam. §. vlti. ff. de dona. & l. i. Marcellus. ff. de dona. cau. mor. explicatur.
- Donatio causa mortis facilius permittitur, quam testamenti factio, ibid.
- Filiusfam. potest absque consensu patris donare causa mortis & inter vivos, ibid.
- 29 Mulier absque mariti sui licentia, an possit donationem causa mortis facere?
- 30 Minor adultus curatorem habens, an possit donare causa mortis, vel testari sine curatoris autoritate?
- 31 Minor adultus testari potest sine curatoris autoritate, imo & eo reluctant.
- 32 Mulier, quae sine licentia viri iure regio contrahere non potest, poterit causa mortis donare.
- 33 Donatio causa mortis quoad eius initium, & ordinationem contractui comparatur, & quomodo id intelligatur? & nu. seq.
- 34 Donatio causa mortis respectu cause efficientis & sic quoad facultate donandi accedit ultime voluntati.
Donare causa mortis non potest, qui testari ex defectu naturali prohibetur, ibid.
Donare causa mortis potest, qui & testari potest, ibi.
- 35 Usurarius manifestus, qui testari non potest, nisi praestita satisfactione de restituendis usuris, an possit donare causa mortis? & nu. 36.
- 37 Donatio causa mortis stipulatione donatarii, vel notarii pro eo interveniente, contractus censetur etiam si fiat in testamento.
- 38 Donatio causa mortis quoad causam efficientem accedit ultime voluntati.
Donatio causa mortis ei licita est, cui & testamenti factio & cum eadem qualitate, ibid.
- Donatio causa mortis fieri debet cum eadem solemnitate, quae in testando exigitur, ibid.
- 39 Donatio causa mortis quoad effectus ultime accedit voluntati.
- 40 Dominium ipso iure absque traditione transit in legatarium & in donatarium causa mortis.
- 41 Dominium ipso iure an transeat in donatarium causa mortis re tradita in vita donantis?
- 42 Iure accrescendi an locus sit in donatione causa mortis, sicut in legato?
- 43 Falcidia an detrahatur ex donatione causa mortis? Falcidia an detrahatur ex donatione inter coniuges, ibid. (cur & legatum.
- 44 Donatio causa mortis an valeat sine insinuatione, si cautioni mutiana an locus sit in donatione causa mortis? ibid. (sibi, sicut & legatum.
- 45 Donatio causa mortis an rejiciat conditionem impossibilem Donatarii causa mortis capacitas, vel incapacitas inspicitur tempore mortis donantis, sicut & in legato, ibid.
- 46 Legatum an revocetur alienatione rei legatae per ipsum testatorem generaliter, vel specialiter facta, & an voluntaria vel necessaria alienatione, & nu. seq.
- 47 Donatio causa mortis an revocetur alienata re donata per donatorem?
Donatio causa mortis, an revocetur per heredis institutionem universalem postea factam? ibid.
- 48 Mulier secundo viro nubens ante annum luctus, an amittat donationem causa mortis ab extraneo factam, sicut amittit legatum?
- 49 Donatio causa mortis in tribus equiparatur legato.
- 50 Donatio causa mortis licet sit stricti iuris, in pluribus bona fidei actioni comparatur.
Actio ex testamento est stricti iuris, sed bona fidei equiparatur in pluribus, ibid.
- 51 Donatio causa mortis quam pariat actionem? & nume-

numero. 51. & 52. & sequen.

33 *Hypothecaria an cōpetat pro donatione causa mortis, sicut pro legatis?*

34 *Donare causa mortis non licet pupillo.*

35 *Donationem causa mortis acceptans an possit testamentum impugnare?*

36 *Minor aduersus donationem causa mortis restituere non potest, sicut nec contra testamentum.*

37 *Fideicommissum relinqui potest à donatario causa mortis.*

38 *Donatio causa mortis quoad sui cōfirmationem cōtractui, non vltimæ voluntati comparatur.*

Donatio causa mortis valet absque additione hereditatis, etiam iure communi, ibid.

39 *Donatio causa mortis quoad eius confirmationem in re regio comparatur vltimæ voluntati.*

b *o en sanidad sin mande.* Hic loquitur de donatione inter viuos, quæ secundum omnes dicitur, quoties quis nulla subsistente causa, sed propter meram liberalitatem donat alteri pecuniam, vel aliam rem, eam tradendo vel promittendo pacto nudo, vel per stipulationem, vt colligitur ex titulo. ff. C. de donatio. & ex l. 1. & per totum tit. 4. de donatio. par. 5. declarat optime Anto. Gomez lib. variarum resolu. tomo. 2. de contractibus, cap. 4. vbi plenè tractat, an absenti fieri possit, & hæc propriè donatio dicitur, nō ea quæ fit causa mortis. l. fenatus. §. sed mortis, & l. nō videtur. ff. de dona. caus. mort. notat Tirac. lib. 2. de retractu. §. 2. glo. 1. nu. 9. glo. & docto. in l. quæ dotis. ff. de solu. mati. vbi etiam dicunt, in dubio potius donationem præsumi inter viuos, quàm mortis causa, vt & probat Guill. Benedi. in rep. c. Raynuius, in verbo, testamentum. 4. nu. 22. & 23. de testam. Greg. Lupi in l. vlti. glo. tit. 4. de donatio. par. 5. † Sed non erit inutile hic inuestigare, in quo differat donatio causa mortis à donatione inter viuos, & consequenter an donatio causa mortis vltimæ voluntati potius quàm contractui comparetur? & videatur vltimæ voluntati æquiparari, vt Imperator Iulianus docet in. §. 1. in ff. de donatio. & probat tex. in l. vlti. C. de codicil. iuncta l. fin. C. de dona. cau. mor. & l. non videtur. ff. eo. tit. Sed ex contrario quod contractui & donationi inter viuos æquiparetur, probat Iuriconsultus in l. tam is. ff. de dona. cau. mor. & l. post legatum. §. si. ff. de his quib. vt indig. glo. insignis in l. 2. ff. de dote prælega. Quia antinomiali iuris interpretes fedare conantur, distinguentes quatuor tempora vel casus, Primæ ordinationis & modi ineundi. Secundum, cōsiderant causam efficientem & sic facultatem donandi. Tertium, effectum donationis. Quartum eius confirmationem. Quare. d. D. Couarru. in rubri. extra. de testamen. 3. par. nume. 15. & 22. facit tres cōclusiones, ex quibus plurima inferit, & Fran. Ripa. quatuor in l. 2. ff. de lega. 1. nu. 3. & sequentibus. † Prima conclusio, donatio causa mortis quoad eius initium & ordinationem contractui potius accedit, quàm vltimæ voluntati, ex sententia Bald. communiter recepta in l. 2. ff. de lega. 1. vbi Iaso attestatur à nemine non

recipi hanc Baldi traditionem, eam quippè sequitur Paul. Castr. Imol. Cuma. Areti. Soci. & Laf. & Lancelotus, & Fran. à Ripa ibidè. Guil. Benedi. in rep. c. Raynuius, de testam. in verbo, testamentum. 4. nu. 33. Rode. Xuarez allega. 20. col. 4. vbi præterea corroboratur, d. D. Couarru. ibi supra. Anto. Gomez tomo. 2. de cōtractibus. c. 4. nu. 16. † Ex quo donatio causa mortis inter cōiuges nō valet, & in hoc est similis donationi inter viuos, quæ similiter non valet. l. 1. & per totum, ff. de dona. int. vir. & vxor. & non æquiparatur legato, quia legatum coniugi factum à coniuge valet, glo. in l. 2. ff. de dote prælega. cōmuniter recepta, teste eodem d. D. Couarru. de testam. 3. par. rubrica, nu. 1. qui asserit hoc constare ex doctoribus interpretantibus. l. 2. ff. de leg. 1. vbi refert Ripam à cōmuni discedere, quippe qui asserat, hac in specie donationem causa mortis legato potius comparare, quàm contractui: quia quæ admodum legatum coniugi factum valet, & morte cōfirmatur, ita & donatio causa mortis valet. morteque donantis confirmatur, vt in l. mortis. 4. ff. de donatio. causa mort. Fallitur tamen Ripa, vt existimat. d. D. Couarru. d. 3. par. rubri. num. 2. ex eo quod quælibet donatio mortis causa facta, morte confirmatur, non tamen procedit hoc in donatione causa mortis inter cōiuges facta, nisi traditio præcessit, vt Iuriconsultus præmittere videtur in l. sed & interim per totam legem sequen. ff. de dona. int. vi. & vxor. Bald. in l. executorum, nu. 34. C. de executio. rei iudi. Sed de donatione causa mortis non facit mentionem, nisi nu. 11. hac autem traditio in legato non exigitur, igitur aduersus Ripam doctrina communis doctorum recipienda est. Sed aduertere oportet, Ripam non discedere à cōmuni opinione, inquit, etenim, donationem causa mortis inter coniuges factam, effectualiter loquendo, vt ipse ait, potius legato æquiparari, quàm donationi inter viuos, siquidem legata vxori facta constante matrimonio effectualiter non valent, donec testator moriatur, tunc etenim, mortuo testatore incipiunt fortiri effectum, si reuocata non fuerint. l. 1. 4. ff. de adimen. lega. Sic & donatio causa mortis si à donatore nō fuerit reuocata, morte ipsa confirmatur & suam fortitur effectum, vt in l. mortis causa. ff. de dona. caus. mort. quasi dixerit, licet legatum valeat ab initio in effectu, tamen non fortitur effectum, donec testator moriatur, & eius morte confirmetur. Eodem modo donatio mortis causa inter coniuges facta valet, vt in l. si cum seruum. §. vlti. & duabus legibus sequen. ff. de dona. int. vir. & vxor. cuius verba sunt. Inter virum & vxorem mortis causa donationes receptæ sunt à iure: quia in hoc tempus excurrit donationis euentus, quo vir & vxor esse definiunt. Sed interim res non statim fiunt eius, cui donatæ sunt, sed tunc demum cum mors insequatur: est: medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit. Sed quod dicitur mortis causa donationem inter coniuges valere, ita accipiendum est, vt non solum ea donatio valeat, secūdam Iulianum, quæ hoc animo fit vt tunc res fiant vxoris vel mariti cum mors insequatur, sed omnis mortis causa donatio, hæc nus Vlpianus & Gayus. Ecce quemadmodum omnis donatio causa mortis facta inter coniuges valet, quemadmodum & legatum, sed quoad effectum ipsa

P p 5

donat.

Libro.5.Titulo.10.

donatio & legatum non valent, donec morte confirmetur, & in hoc donatio inter vivos comparatur ipsa donatio & legatum, & ita procedit glo. in d. l. 2. ff. de dote prelegat. 7. Differunt tamen, quia donatio inter vivos inter ipsos coniuges facta, morte donantis non confirmatur, nisi traditio rei donatæ coniugi fiat, l. 1. iacta glo. C. de dona. int. vir. & vxor. l. Papinianus. ff. eo. tit. quod vt communiter receptum tradit la. lin. l. frater à fratre. ff. de conditi. in debi. idem voluit Bal. in. l. 1. nu. 18. C. de sum. Tri. Paul. Castr. conf. 138. per totū lib. 1. vbi egregie interpretatur dictum Papiani responsū, & quamuis Tiraq. in lib. de constit. 1. par. nu. 53. eam legem intelligat procedere in promissione donandi, vt ex ea agi non possit contra hæredes mariti, tanquam scilicet simplex promissio donandi, quæ non confirmatur morte: aliud siquidem est donare aliud promissio donandi, vt videre licet apud Ioan. Fabri in. §. alij. insti. de donatio. & apud eundem Tiraq. lib. 2. de retract. in fine. nu. 48. communiter tamē intelligitur lex illa Papinianus, vt procedat in donatione inter vivos, atque traditionē requiratur, vt morte confirmetur, vt ipse idem Tiraq. fatetur in. d. lib. de constit. 1. par. nu. 49. & §. 53. ibique discutitur ficta traditio sufficiat, & latius in. 3. par. eiusdē tractatus, limi. 7. nu. 18. & sequentibus, & hanc interpretationem communem d. l. Papinianus. ff. de dona. int. vir. & vxor. sequitur Paul. Castr. conf. 82. & conf. 192. nu. 2. prope finem, lib. 2. Boer. in cōsuetadi. Bituricē. tit. de cōsuetudine concernente matrimonium. §. i. colu. 2. Ferdi. Loazes Illerdēsis præsul. in. l. filiusfam. §. diui. nu. 81. ff. de leg. 1. d. D. Couarr. in rub. extra. de testamen. 3. par. nu. 3. Ioā. Lupi in rep. rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 76. in prin. Nec sufficit donatariū esse in possessione, seu de tentione rei donatæ, nisi traditio interuenerit: vt egregie probat Paul. Castr. d. conf. 137. lib. primo. ¶ At verò donatio causa mortis inter virum & vxorem facta absque vlla traditione morte confirmatur, secundum Bal. in. l. & si mortis, num. 4. C. ad. l. Falc. qui licet loquatur in donatione inter patrem & filium, eadem ratio militat in vtraque donatione, vt in. l. donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxor. l. 3. vers. mas si el padre, titu. 4. de donatio. part. 5. & cū Bald. transeunt Roma. & Ang. in. l. si donatione. C. de colla. & in specie in donatione causa mortis coniugi à coniuge facta hoc asseuerat Paul. Castr. conf. 75. nu. 2. in fine, lib. 2. Fran. de Arret. conf. 74. nu. 10. Ioā. Lupi in repe. rubri. de dona. int. vi. & vxor. §. 76. nu. 2. & §. 77. num. etiam 2. vbi reddit rationem dicens, quia hæc donatio causa mortis habet instar legati, in quo dominium transferatur absque traditione. l. à Titio. ff. de fur. l. in fi. ff. de Publicia. nimirum ergo si idem sit in donatione causa mortis, vt in. l. 2. ff. de lega. i. Ang. in. d. l. à Titio. ff. de fur. Si ergo transferatur dominium, necessaria non erit traditio, cum ad alium effectum non fiat, quàm ad transferendum dominium. l. traditionibus. C. de pact. §. per traditionem, institui. de rer. diuisio. idem voluit Anto. Gomez his non relatis in tomo. 2. variarum resolu. de cōtractibus. c. 4. nu. 18. vers. 9. quia, ex quibus constat opinionem hanc veram esse & receptam communiter, licet contrariam eiegerit. d. D. Couarrub. in d. rub. de testamen. 3. par. nu. 2. & seq. ¶ Secundo infa-

ro, quod eadem donatio causa mortis accedit potius contractui quoad solemnitatem substantialem, quàm vltimæ voluntati: licet quoad solemnitatem probatoriam accedat magis vltimæ voluntati, vt in. l. fi. C. de dona. caus. mor. l. vlti. tit. 4. de donatio. par. 5. quam cōmunem esse resolutionem attestatur Roderi. Xuarez allega. 20. colu. 4. in fi. & sequen. requirit enim ad sui formam substantialem vtriusque partis præsentiam ad exemplum contractui, & solemnem iure communis stipulationem, vel traditionem, vt in dicta. l. inter mortis, vbi glo. & docto. notant. ff. de donationi. caus. mort. Anto. Gomez dict. secundo tomo de contractibus. l. 4. nu. 16. vers. ex qua resolutione. d. D. Couarr. in rub. extra. de testamen. 3. par. nume. 13. quod ita explicat Anto. Gomez si res, inquit, donata non fuit tradita, sed per stipulationem facta, competit ipsi donatario actio efficiax post mortem donantis contra hæredes eius: si verò res fuit tradita, dominium translatum est, quamuis reuocabiliter, potest siquidem donator pœnitere, quod si non pœniterit, dominium post mortem donantis remanet apud donatarium irrevocabiliter & perfecte, nec tunc aliqua oritur obligatio vel actio, eo quod traditione fuit contractus consummatus, vt in. l. si mortis causa res donata, & in. l. qui mortis, & vtrobique docto. ff. de dona. caus. mort. Nec oberit si dixeris, ex nuda rei traditione non transit dominium, nisi præcesserit titulus, vel causa habilis ad transferendam dominium. l. nunquam nuda, cum similibus. ff. de acquirend. rer. domin. respondet siquidem Anto. Gomez sat esse titulum præcessisse re, vel spe de futuro ratione contractus conditionalis, vel qui aliàs venit perficiendus post mortem contrahentis, vt contingit nostra in specie, citat text. in. l. dotis fructus. §. vlti. cum. l. sequent. & ibi docto. ff. de iure doti. & in. l. contractus, & ibi glo. C. de fide instrumē. ¶ Exponamus paulatim hanc secundam illationem. Diximus quoad solemnitatem probatoriam communem esse resolutionem, comparari donationem causa mortis vltimæ voluntati, quoniam quinque testes requiruntur, prout in codicillis, vt donatio valeat, vt in. l. vlti. C. de dona. caus. mort. & in. l. vlti. titu. 4. part. 5. cumque hodie iure regio testamentum & codicilli fieri possunt cum minori numero testium, nempe, tribus vicinis eius loci, vbi testamētum fit cum tabellione, vt in. l. 1. tit. 4. de testamen. supra hoc lib. & ibi latius diximus, & supra hac. l. glo. 1. nume. 8. similiter valebit donatio causa mortis, quia remissa per legem vel statutum solemnitate in testamento vel codicillis, cōsetur fortiori ratione remissa & in donatione causa mortis, vt in. l. Marcellus, vbi glo. & docto. notāt. ff. de dona. caus. mor. l. cum hic status. §. si miles. ff. de donatio. int. vir. & vxor. Bald. in. l. fin. nume. 6. C. de testamen. Iaso in. l. 2. col. 2. in medio. ff. de lega. 1. Ant. Gomez in tomo de contractibus. c. 4. nume. 16. vers. nec obstat. l. fi. & c. vbi rationem reddit, quia cum effectus donationis huius cōferatur in tempus mortis, quo in tempore donans fe non potest defendere à falsitate, quæ verisimiliter timeri potest, quare merito maior exigitur testium numerus, maiorque solēitas, prout, & eadem ratione, idem statuitur in qualibet vltima voluntate: hæc ratio placet Fran. Ripensi in. l. 2. nu. 6. ff. de

ff. de lega. 1. in hec verba cogita si dici possit, quod forma probatoria potius respicit effectum & executionem, quam ordinationem, atque ideo dicit Bald. in authentic. sed nouo iure. C. si cert. petat. quod confitio de actu per confessionem partis, non est curandum de forma probatoria, & sic si pars confiteatur donationem causa mortis factam fuisse, donatio valeret, esto quod non probaretur per quicunque testes, quod est summe notandum si verum est, non tamen affirmo propter ea, quae traduntur in l. nemo potest, infra eo. haec tenet Ripa. Sed tu vide circa hoc quae late discussimus supra hoc lib. titulo. 4. de testamen. l. 1. gloss. 4. numero. 6. & sequentibus, ubi probavi solemnitatem testium in ultimis voluntatibus, non esse solum solemnitatem probatoriam, sed substantialem & pro forma esse indutam tam iure communi Imperatorum, quam regio contra Ferdinandi Mencha. sententiam, atque ideo minime remitti posse. Ex quo deducitur vera huius conclusionis ratio, nam forma seu solemnitas probatoria, quoad formam & substantiam actus, respicit initium & ordinationem, & aequiparatur contrahui, sed quia quod attinet ad probationem respicit effectum, aequiparatur ultimae voluntati, cui potius quam contrahui eo respectu accedit, & hoc sentire visi sunt Ripa, & Anto. Gomez, licet non ita explicuerint. Quo fit, ut minime procedere possit Bald. sententia in dicta authentica sed nouo iure, cum de eius forma ultimae voluntatis suppleri non possit per partes, quia supponitur testatorem noluisse, & sic actum deficere ex defectu voluntatis propter non adhibitam formam ad in requisitam, ut dixi latius in dict. l. i. titulo. 4. de testamen. gloss. 4. numero. 13. supra hoc libro. † Diximus etiam in secunda illatione, in donatione causa mortis requiri pro forma substantialem praesentiam vtriusque partis, prout in donatione inter vivos, ut in l. inter mortis. ff. de donatio. causa mort. donatio siquidem inter vivos si absenti fiat, nemine eius nomine eam acceptante, non vtrique valet ante absentis acceptationem, atque ideo interim reuocari potest, etiam si in ecclesia vel pia causa conferatur, ex sententia gloss. communiter recepta, in l. illud. C. de sacrosanct. eccles. & probatur in l. absenti. ff. de donatio. & in l. si ego, ubi notat Deci. ff. si certum petatur. l. in omnibus, in fine. ff. de actionibus & obligationibus. l. si quis. 1. C. de dona. hanc esse communem sententiam fatentur Rube. conf. 130. & Paul. Paris. conf. 77. name. 15. lib. 1. las. in l. qui Romae. §. Flavius, nu. 22. ff. de verbo. obligatio. d. D. Couarru. in rubri. extra, de testament. 3. par. nume. 13. Anto. Gomez de contractibus, capit. 4. nume. 2. † Fallit ubi notarius nomine absentis eam acceptauerit, acquiritur enim absenti actio utilis sine cessione, secundum Barto. in l. 2. ff. rem pupi. solu. fore communiter receptum, teste Marian. Socino Iuni ore, conf. 118. lib. 2. col. penulti. & d. D. Couarru. d. 3. part. rubri. numer. 13. ubi citat concordant. & hac in specie donatio vel venditio absenti facta notario pro absente stipulante, etiam ante ratihabitionem est forma, & ex ea queritur utilis actio donatario absentis ita ut reuocari non possit sola voluntate donatoris aut venditoris, vel quod haec reuocatio sola non impediatur donatarii acceptationem, secundum Paul. Castren. cōf.

195. nume. 2. & 3. lib. 2. Bald. in l. cum a facere, vers. caue tibi. C. de iure doti. Deci. conf. 58. col. 2. & cōf. 226. in fine. Alexā. Areti. & las. in d. §. Flavius Haremes, Anto. Rube. conf. 117. nume. 4. & Galliaula in rubri. ff. de verbo. obligatio. com. l. 12. & alij à Tiraquello citati in tracta. de constituto. 3. par. limi. 30. nume. 49. & d. D. Couarru. in rubri. extra, de testament. 3. part. nume. 13. col. 2. & 3. eiusdem numeri, & iterum lib. 1. re solutio. c. 14. nume. 11. † Verum si ante ratihabitionem absentis eadem res donetur alteri, & ei verè tradatur, reuocata censetur prout donatio absenti facta, & per notarium nomine absentis acceptata, licet per constitutum ei fieri tradita fuerit, ut Paul. Castr. notat cōf. 195. nume. 2. & 3. lib. 2. & Deci. conf. 598. & cōf. 226. & in l. contractus, numer. 16. ff. de regulis iuris. Curti. Iunior conf. 55. colum. 3. Galliaula in dict. rubric. ff. de verborum obligatio. fol. 12. colum. 2. Socin. in l. 1. §. si iusserim. ff. de acquirend. posses. ad fin. & omnium latissimè Tiraquel. in libr. de constitu. 3. par. limi. 30. nume. 8. & §. d. D. Couarru. dict. 3. par. rub. de testament. nume. 13. † Et vsque adeo donatio absenti facta notario acceptante valet, nec per donatorem reuocari potest, cum quoad ipsum sit perfecta, etiam si nondum acceptauerit donatarius. (iuxta l. Aristo. ff. de donat. & l. per fundum. ff. de seruitu. rusti. praedio. & cap. si tibi absenti, de praebend. in 6. & fatetur expressim Paul. Castren. dict. conf. 195. numer. 2. & 3. lib. 2. Anto. Rube. conf. 117. nu. 4. & alij complures a. d. D. Couarru. citati d. 3. par. rubri. extra, de testament. nume. 13. vers. illud profecto, in fine, & iterum lib. 1. resolutio. c. 14. nume. 11. vt & id obtineat, etiā si donas mortuus fuerit, quippe cuius haeredes eius personam representant l. 2. §. ex his. ff. de verbo. obligatio. atque ideo non poterunt donatario acceptanti post mortem donantis refragari, imo & donationi stare tenebuntur, sicut & defunctus teneretur, ut idē D. Couarru. resoluit ibidem contra Paul. Castr. d. conf. 195. lib. 2. & Anto. Rube. conf. 132. Cassane. conf. 7. nu. 38. Tiraquel. de cōstituto. 3. par. limita. 30. nume. 73. contrarium asseuerantes, satisfaciuntque eorum fundamentis, & iterum. d. cap. 14. nume. 16. † Haeredes autem donatarii ratam habere poterunt acceptationem notarii nomine defuncti factam, ad effectum vt donatio valeat, nec reuocari possit à donante, vtrique actio utilis sine cessione quaratur, non verò quoad querendam possessionem per constitutum, vt probat idem Couarru. dict. rubri. de testament. 3. par. nume. 11. ad fi. ubi optimam reddit differentia rationem, plurimique autoritate confirmat. Mortuo autem donatore donatarius, vel haeres eius acceptare non poterit donationem, quam ipse vel notarius pro eo non acceptauerat, secundum Andre. de Iser. in §. donare, qualiter olim feudi alie. pot. col. 5. Grego. Lupi in l. 4. glo. magna in fi. titu. 4. de donat. par. 5. † Caterum si donatio praesenti fiat & tacenti, valet sine acceptatione, cōsentire enim videtur tacēs in his, quae sibi vtilia sunt. l. qui patitur. ff. mada. Bar. & laso. in l. quae dotis, num. 70. ff. solu. matri. vnde sola sufficit praesentia eius, cui donatio fit, ex sententia Ange. conf. 183. col. 2. cui subscripsit Curt. Iuni. in rubri. C. de pact. 1. col. & ibi Fran. Purpura. & in l. rogas. §. 1. nu. 64. ff. si cer. petat. Galliaula in rubri. ff. de verbo.

Libro.5.Titulo.10.

bo. obliga. fol. 5. colum. i. Quo fit, vt idem fortiori ratione dicendum sit hodie, cum donatio pacto nudo fieri possit, vt in l. si quis argentum C. de donatio. quam Angel. opinione communem esse fauentur. Curti. Iunior. d. rubri. C. de pact. & And. ab Exea in rubrica. ff. de pact. nu. 98. lato in rubri. ff. de verbo. obliga. col. 3. & ibi Atcia. nu. 3. & in rubri. C. de pact. Socin. consi. 112. col. 4. vers. aliquando, lib. i. d. D. Couarru. in rub. extra, de testamen. 3. par. nume. 13. vers. si donatarius, Huberti. Zucard. in repeti. rubri. C. de pact. quæst. 6. nu. 26. vsque ad nume. 59. vbi latè examinat, & ibi Ludou. Gozadi. nu. 5. Hierony. Cagnol. in l. semper qui non perhibet, nu. 5. contra Deci. ibi. ff. de regu. iur. Di da Perez ad Seguram in repe. l. filius dum in ciuitate est, nu. 75. ff. de verbo. obliga. & in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordi. col. 1047. vbi citat concordantes, dixi latissimè in stylo cancellaria, tit. 1. præmi. 17. casu. 23. glo. 12. nu. 7. & 8. † Iure autem regio per l. 2. titu. 16. de obligationibus, infra hoc libro, valet promissio absque stipulatione, fieri etiam potest absenti. circa cuius legis intellectum Nostrates nimis contendunt, quidam enim asseuerant donationem seu promissionem absenti fieri posse eodem iure regio, interueniente nuntio, vel epistola, prout iure communi constitutum erat, non alias, nulla enim pollicitatio, quæ sit absenti, nullam nec naturalem quidem obligationem producit, vt in l. 1. §. 1. ff. de pactis, vbi nulla est obligatio, quam non præcessit conuentio, & in l. cum amplius. §. his natura debet. ff. de regu. iuris, iuncta l. consensu cum glof. ff. de actio. & obligationib. quas optimè expendit Didac. Perez ad Seguram in repetitio. l. filius dum in ciuitate est, nume. 75. ff. de verbo. obligationib. & quod ex pollicitatione non oriatur naturalis obligatio, tenet Bart. in l. si vnus. §. pactus ne peteret, nume. 16. ff. de pact. & ibi Bald. & Fulgo. Socin. in rubri. ff. de verbo. obligationib. & ibi Lancelo. de Galliaula, nume. 189. versicu. secunda sit conclusio, & Bald. Nouellus ibidem numer. 52. Ioan. Crot. in priori lectione, numer. 28. & in posteriori nume. 11. Alciat. nume. 9. & Hieronym. Verius nume. 25. & 44. vers. 3. conclusio est, Iaso. in l. iurilgentium. §. sed cum nulla, nume. 5. & ibi Ioan. Orosius numer. 25. ff. de pact. Ioan. Baptista Cacialup. in tracta. de pact. quæst. 5. princi. in princi. Fortu. Garfia in c. 1. de pact. num. 12. vers. prima declaratio, & Vbertinus Zuchardus in repeti. rubri. C. de pact. nume. 31. qui omnes hanc esse communem opinionem fatentur, & veram, nempe, vt ex pollicitatione non oriatur naturaliter obligatio, ac proinde nec vlla actio, etiã iure canonico, idem voluit Iacob. Niger, in dict. rub. ff. de verbo. obligatio. reputans hunc articulum subtillem & elegantem, licet octo adducat fundamenta in oppositam partem. † Cum igitur pollicitatio non producat obligationem naturalem, nec actionem aliquam ciuilem, vel canonicam iuxta receptiorem sententiã, ergo nec iure regio per dicta. l. 2. titulo. 16. de obligationibus, infra hoc eodem libro, quandoquidem qui naturaliter non obligatur, non fuit visus se obligare, quod lex regia requirit, vt obligatus maneat, his verbis, en qualquier manera que vno parezca se quiso obligar a otro. Nam si consentum præstitisset naturaliter obligaretur. l. i. §. conuentionis. ff. de pact. cap. 1.

eo. tit. vbi Abb. & docto. Nec obstant ea verba, entre absentes, accipienda siquidem sunt iuxta formam iuris communis interueniente nuntio, vel epistola, & sequuta acceptatione, hunc intellectum sequitur Dida. Perez ad Seguram, in repeti. d. l. filius dū in ciuitate est, nume. 75. ff. de verbo. obligationi. Gregor. Lup. in d. l. 4. glo. magna, tit. 4. de donatio. par. 5. qui loquitur in donatione. Ioan. Orosius in l. iurilgentium. §. igitur nuda. nume. 27. ff. de pact. quam sententiã doctissimi & famosiissimi præceptores Hispani doctores Peralta, & Ludouicus Mora, viua voce, dum legeret Salamanicæ, & Pintia, sequuti sunt. † Alij verò contrarium opinantur. Imo quod iure regio ex pollicitatione absenti facta oriatur obligatio & actio, hi sunt Anto. Gomez tomo. 2. variarum resolu. de contractibus, c. 11. nume. 20. 6. casu, & c. 9. nume. 3. vers. 4. infero, & c. 4. nume. 2. vbi in donatione absenti facta, loquitur. d. D. Couarru. in relectione. c. quamuis pactū, par. 2. §. 4. num. 15. ad fin. de pact. lib. 6. vers. & fortassis, Ferdinand. Vazquez Menchaque, lib. 3. de successione creatione. §. 21. nume. 43. Dida. Perez sibi parum constans in l. 3. titu. 8. lib. 3. ordinatio. col. 1046. versicu. quod autem, Gregor. Lupi, sibi contrarius in l. 1. glo. magna, titu. 11. parti. 5. d. D. Couarru. de testamen. in rubri. 3. part. nume. 14. prope finem, qui in donatione absenti facta loquitur. Mouentur ex doctrina Anto. in c. ex parte, col. vltima, de censu. cui accessit Panor. in cap. qualiter, de pactis, per textum ibi, & in c. iuramenti. 22. quæstio. 5. ex quorum generalitate expendunt ex pollicitatione iure canonico obligationem oriri, pollicitatio enim promissio est. l. sciendum. §. dictum. ff. de ædili. edi. quam sententiã latè defendit Fortu. Garfia in l. 1. col. 2. & 3. ff. de pact. authoritate Romani Pontificis in c. si tibi absenti, de præbend. lib. 6. And. ab Exea idem fulcit lib. pactorum, nu. 105. & sequent. vbi respondet ad fundamenta communis opinionis. † Præterea quemadmodum lex ciuilis potuit facere quod hæres ad eundem hæreditatem obligaretur etiam absentibus & ignorantibus, nec posset pœnitere, etiam illis nona acceptantibus. l. si cut. C. de repudi. hæred. ita id potuit efficere per contractum, vt optimè considerauit Ferdinand. Vazquez Mencha. de successione creatione. §. 21. nume. 43. † Quid dicendum in hac cōtrouersia, & dubia quæstione? Crederè sic esse resoluendam, quod ex pollicitatione, hoc est, ex promissione absenti facta, non interueniente nuntio vel epistola, obligatur quis efficaciter iure regio, ita vt ante acceptationem reuocari non possit promissio, & demum sequuta acceptatione competat absenti actio efficax aduersus promissorem, non vtilis sed directa, vt probat Anto. Gomez, tomo de contractibus, c. 11. nu. 18. ad finem, sed receptius est, vt competat vtilis, vt probabo infra, tit. 16. l. 2. glo. 5. nu. 13. sed ante acceptationem nulla competit absenti actio, licet ex parte promittentis reuocari non possit, vt dixi, vt egregie resoluit. d. D. Couarru. lib. 1. resolu. c. 14. num. 13. Ferdi. Vaz. lib. 3. de successio. creatio. c. 21. nu. 43. Quod tu singulariter limita ex verbis d. l. 2. tit. 16. de obligatio. infra hoc libro, ibi, En qualquier manera que parezca que vno se quiso obligar a otro. Vt tunc promissio absenti facta valeat, quoties promissor habuit animū se obligandi

gandi, secus autem si pollicitatio absenti facta fuit iocandi causa, post prandiu forte, vel sui causa, aut alias credens forsitan ad eius notitiam non peruenturam, aut si ex alijs coniecturis iudici consisterit animum se obligandi non habuisse, atque ideo ante absentis acceptionem reuocasse. Quod iudex perpendere poterit ex qualitate polliceris, & absentis cui pollicitatio facta fuit, vel qualitate rei promissa, aut ex impulsiva causa. Cum enim obligatio in animo consistat coniectura admittuntur. Vnde cum deficiente animo & voluntati obligandi non oriatur naturalis obligatio, consequens est, vt nec actio ex lege ciuili, vel regia ori si possit, cum obligatio mater sit actionis. l. licet. §. ea obligatio. ff. de actio. & obliga. monstrum autem esset absque matre nasci filium. Ex quo cauendum est ab Antonio Gomez in tomo. de contractibus, cap. 9. nu. 3. vers. hodie autem iure regio, dicente, quod ex omni acta vel promissione, ex qua iure comuni nulla oriebatur actio, vel obligatio ciuili, nec naturalis, hodie oritur vtraque, nam falsum est, vt dixi, sine obligatione naturali actionem oriri, lex siquidem regia intelligitur, quoties promissor animum habuit se obligandi absenti. Quod autem communiter dicitur ex pollicitatione non oriri obligationem naturalem, est propter praesumptum animum pollicentis nolle se obligari praeterquam Deo, & reipublicae, secundum gloss. in c. scimus. 12. quaest. 1. l. 1. & l. pactum. ff. de pollicita. at praesumptio legis est ipsa veritas quoad exterius forum. l. Imperatores. §. mulier. ff. de probatio. Alicia lib. 4. de verbo. significatio. pagin. 195. Cassane. in consuetudini. Burgund. fol. 79. col. 4. nu. 26. Hubertius Zuchard. in rubri. C. de pact. nu. 28. Tiraquel. in rep. l. vnaquam. in verbo. donatione largitus, nu. 34. C. de renouand. donationib. quoad Deum verò attendit veritas, nec de praesumptione curatur, quare pollicitationem absenti factam non seruans peccat. c. iuramenti. 22. q. 5. c. licet. de voto. Panorm. in c. cum inter vniuersas. de electio. Ceterum iure regio praesumptio ista tollitur, imo ex verbis promittentis ei, qui absens est, praesumitur animum obligandi. iuxta l. Labeo. ff. de supelle. lega. nisi alia coniectura ex aduerso probentur animum obligandi elidentes, quod nota, quia alibi non inuenies ita explicatum. In donatione inter viuos, idem omnino dicendum censo, vt absenti facta valeat iure regio, nec possit reuocari, nisi ex verbis & alijs coniecturis constet animum habuisse reuocandi. Post acceptionem verò & non antea competit actio donatario contra donantem, nec opus est vlla notarij acceptione nomine absentis, prout iure comuni requirebatur, vt docet Anton. Gomez tomo. de contractibus. c. 4. nu. 2. & 3. Did. Perez in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordinamen. col. 1051. d. D. Couar. in rubri. extra. de testament. 3. par. numer. 14. in fin. Gregor. Lupi in l. 4. in glo. magna. ad medium. tit. 4. de donationib. par. 5. in hae verba, si tamen ex verbis donationis constet donantem se velle obligare, vt quia promissit non renouare, vel iurauit, tunc personaliter obligatur absenti per legem illam, non tamen rei donatae dominium in eum transire acceptione donationis non sequuta. Et ad hoc etiam bene facit quod respondit Deci. consil. 216. colum. vlt. haecenus Greg.

Lupi, quod autem Gregorius ipse antea dixerat, distinguendum censo, iuxta ea, quae numer. 19. diximus, quoties ex coniecturis appareret, animum non habuisse donandi, vel se obligandi, tunc nimirum reuocari posset donatio ante acceptionem. In donatione autem causa mortis, de qua agimus, praesentia donatarij non requiritur, iuxta ius regium, potest siquidem fieri absenti, vt probat. d. 13. Couarru. in rubri. extra. de testament. 3. part. nu. 14. ad finem, & confirmabitur morte ante acceptionem, & post mortem donantis, tunc demum actio oritur, cum acceptatio sequuta fuerit, ad exemplum eorum, quae diximus in donatione inter viuos. Iure tamen communi donatio causa mortis absenti facta, absque nuntio, vel epistola, vltimae voluntati comparatur omnino. Imo etiam si sit donatio inter viuos, & solemnitate habeat vltimae voluntatis, vt puta, quinque testes vel hodie tres vicinos cum tabellione, text. est singularis in l. iniles ad sororem, vbi id expendunt gloss. & Doctor. ff. de legatis. 2. & in l. cum pater. §. donationis, eodem tit. confert text. in l. si donatio. C. de donationib. & in l. quoniam indignum. C. de testamentis. l. 2. C. com. delegat. Ex quo infert Anton. Gomez tomo de contractibus, cap. 4. numer. 18. in fine, quod omnia disposita in vera vltima voluntate, procedant in donatione absenti facta. Item quod numer. 7. diximus donationem causa mortis fieri debere per stipulationem, intellige de iure antiquo, nam iure codicis pacto nudo fieri potest, & ex tali pacto actio oritur ad exemplum donationis inter viuos, quae pacto nudo fieri potest, vt in l. si quis argentum. §. vltimo. C. de donationib. idem ergo erit in donatione causa mortis ex gloss. singula. & vnicia in l. cum pater. §. Mauius. ff. de legat. 2. quam ibi ad hoc notat & commendat Bartol. Alberic. Bald. Paul. & Imol. idem Bartol. & Doctor. in l. 1. numero. 2. ff. de donationib. causa mortis Angel. Paul. & Moderni in l. 2. ff. de legat. 1. gloss. & Doctor. in l. 2. C. de iure dotium. Anton. Gomez citans concordant. in tomo de contractibus, cap. 4. numer. 16. illatio. 2. eam dicunt communem Iaso in §. in personam, numer. 61. & ibi Ludouic. Gomez, numer. 43. instit. de actionib. Corneus consil. 107. lib. 4. d. D. Couarru. de testament. 3. part. rubric. numero. 14. Tiraquel. de legibus connubialibus, gloss. 5. numero. 8. & latius in repetitio. l. si vnaquam. in verbo, donatione largitus, numer. 20. vbi superfluent colligit concordantes, quod hodie haud dubie procedit iure regio, iuxta text. in dict. l. 2. tit. 16. de obligatio. infra hoc libr. Tercio ex hac conclusione infero, filiumfamil. posse patre consentiente donare causa mortis, licet testari non possit, etiam patre consentiente. l. tam is. §. vltim. ff. de donationib. caus. mort. l. final. tit. 4. part. 5. id etenim contingit ex eo quod donatio causa mortis, quoad initium, & ordinationem eius, contractui equiparatur, secundum communem Doctorum sententiam supra numero. 3. traditam. Nec obstat, si dixeris filiusfamilias contrahere potest, & ex contractu obligari, absque consensu patris, praeterquam in mutuo, & voto. l. tam ex contractibus. ff. de iudi. differt ergo à contractibus,

Libro.5. Titulo.10.

bus. Respondet Iaf. in l. senium. C. qui testamen. face. poss. penul. col. consensum patris in donatione causa mortis exigi à lege propter patris præiudicium, non ad solemnitatem actus: quod tamen falsum est, quoniam ad solemnitatem, & auctoritatem actus consensus patris exigitur, vt latetur Doctor. communiter, teste Socin. in l. 1. §. fuit quæsitum, colum. 4. ff. ad Trebellian. Quo fit, vt ipsi patrifamilias donare non possit filius, cum non liceat ei in propria causa auctoritatem præstare, vt in l. 1. ff. de auctor. tuto. vbi gloss. & Barto. huic adhærent sententia, vt patri donare non possit filius, causa mortis, quam esse communem asseuerant Imol. & Socinus in dict. §. fuit quæsitum. Corneus consil. 29. 4. lib. 1. Dec. consil. 245. col. 3. & consil. 279. col. 2. & in l. Senium, col. ultim. C. qui testament. facere possit. vbi attestatur hanc esse receptam sententiam, posse tamen fieri patri ipsi donatione auctoritate iudicis, quod & Crotus voluit in l. frater à fratre, quæstio. 11. ff. de conditione indebiti. & quauis Alexand. & Ripa in dict. §. fuit quæsitum, numero. 2. & Paul. Castrensis in dict. l. Senium, dicens communem, contrarium voluerint, imo quod filiusfamil. donare possit patri causa mortis cum eiusdem patris consensu, prior tñ Bart. & aliorum sententia verior est & receptior, cum ante actum præstari debeat auctoritas, secundum Imol. Alexand. & Iaso in l. si quis mihi bona. §. iussu. ff. de acquirend. hered. d. Did. Couarr. in rubric. de testamen. 3. par. numer. 7. Nec desunt qui communem hanc & receptam sententiam, numer. præcedenti traditam euertere conantur, respondentq; ad d. l. tam is. §. ultimo. ff. de donationib. causa mortis ubi tentabit Cumanus, & Ioann. Crotus; in dict. l. frater à fratre, colum. penult. & disputat de ea Iaso in dict. l. Senium, num. 8. & 9. & Segura in rep. l. Imperator, numer. 98. vsque ad numer. 105. ff. ad Trebellianum, qui tamen non audent à comuni discedere.

26. Respondetur igitur, donationem causa mortis à filiofamilias factam, non esse omnino similem vltimæ voluntati, cum nec patris consensu testari possit, nec contractui, quandoquidem contrahere possit filiusfamilias, sine consensu patris, donare autem causa mortis non sine eius consensu, vt supra dixi, assumit ergo donatio causa mortis mediam viam, atque ideo patris consensum exigit, vt explicat optime Socin. in dict. l. 1. §. fuit quæsitum, ad fin. ff. ad Trebellian. & in d. l. 2. ff. de lega. 1. cui accessit d. Did. Couarr. in rubric. extra de testamen. 3. par. numer. 7. in fine. † Cæterum cum iuxta ius nostrum regium filiusfamilias in patris potestate existens possit, si est legitimæ ætatis, hoc est, masculus. 14. annorum, & femina duodecim, testari, vt in l. Tauri. 4. titu. 4. de testamentis supra hoc libro poterit, iudicio meo, absque consensu patris donare causa mortis, modò in usufructu bonorū aduentitiorum patri non præiudicet, quemadmodum, nec testari potest præiudicare, vt censet Gregor. Lupi in l. 13. gloss. 2. titu. 1. part. 6. dixi in dict. l. 4. tit. 4. supra hoc lib. in gloss. 3. numer. 3. Probat hanc opinionem ex l. vltima. titu. 4. de donationib. part. 5. vbi regula constituitur, quod omnis cui testari licet, poterit & donationem facere causa mortis, sed filiusfamilias potest hodie iure nostro regio testari, absque patris licentia,

vt in dict. l. 4. titu. 4. de testamen. supra hoc libro, poterit ergo ex causa mortis donare. Imo facilius permittitur causa mortis donatio, quam testamenti factio, vt in dict. l. tam is. §. ultimo. ff. de mor. caus. donat. Si autem respicias ad contrarium similiter fieri potest à filiofamil. absque patris consensu, vt in l. 1. tam ex contractibus. ff. de iudi. ergo idem erit, & in donatione causa mortis. Non tamen, vt dixi, poterit testando, contrahendo, vel causa mortis donando usufructui patris, quem habet à lege in bonis aduentitijs, præiudicium aliquod inferri, cum duret post mortem filij, vt probauimus in dict. l. 4. titu. 4. supra hoc lib. glo. 3. num. 3. † Instruitur etiam hæc sententia ex l. filiusfamilias. §. ultimo. ff. de donatio. vbi filiusfamil. causa bona causa mortis donare potest sine patris consensu, quia & ex eis testari potest. l. 13. titu. 1. part. 6. l. 4. titu. 4. de donatio. part. 5. similiter ergo cum filius indistincte testari possit, poterit & fortiori ratione donationem facere causa mortis, absque patris licentia, casus est in l. Marcellus. ff. de donationi. causa mortis. iuncta gloss. in verbo, ea etiā, cuius legis verba hæc sunt. Marcellus notat cum testamento relinquendi, cui velint, adepti sunt filijfamilias milites liberā facultatem, credi potest, ea etiam remissa quæ in donatione mortis causa fieri debent, dicit gloss. in verbo, ea etiam, quæ de solemnitate aliàs exiguntur in filiofamil. putā, de consensu patris. Præterea filiusfamil. potest absque consensu patris donare inter viuos bona etiam aduentitia, in quibus patri non comperit usufructus, authen. vt licet. matri & auiz, in princ. vbi Barto. cui subscribunt Paul. & Iaso, num. 9. versu. 2. vltra Doct. in l. Senium. C. qui testamen. face. poss. Cuman. in l. tam is. §. 1. ff. de donatio. causa mortis. Romanus consil. 52. quam opinionem communem esse profitetur Aymon Crauet. consil. 92. d. D. Couarr. 3. part. rubric. extra de testament. numer. 9. in fin. Nimirum ergo si hoc ipsum liceat ei donando causa mortis. † Quartò inferitur ex eadem conclusione, uxorem quæ iure regio contrahere non potest, nec distringere sine viri sui licentia, vt in l. 2. titu. 3. de mulieribus & earum obligatione supra hoc lib. non posse similiter causa mortis donare, cum quoad eius initium contrahui comparatur, hæc fuit sententia Ancharra. consil. 38. 4. cui subscripsit Alexā. in l. 2. numer. 13. & ibi Socin. num. 7. & Rip. num. 10. hanc dicens communem opinionem. ff. de leg. 1. Abb. consil. 40. lib. 2. Iaso. in §. omnium, numer. 29. instit. de actionibus. Ant. Gómez tomo. de contractibus. c. 4. numer. 16. illatio. 4. Alexand. Arer. & Barba. in l. 2. ff. de verbo. obliga. Socin. consil. 112. versu. 4. difficultas lib. 1. quod repetitur consil. 172. lib. 2. Guillel. Benedi. in repetitio. c. Raynautius, in verbo, testamentum. 4. numer. 35. de testament. Cornus consil. 41. lib. 1. vbi per totum consilium pro vtraque parte luculenter discutit Tiraquel. de legibus connubialib. gloss. 5. quæst. 4. num. 75. & sequentibus. Quod potissimum procedere asserit, num. 85. si donatio causa mortis facta fuerit presenti & stipulanti, quæ in specie in omnibus accedit contrahui, secundum Imol. in l. vlt. h. 2. redibus, verū. item attende. ff. de lega. 2. & Dec. consil. 157. col. 2. quod hac in specie obseruat Greg. Lupi in l. vltima. titu. 4. de donationib. part. 5. in verbo, donationes in fine.

fine, dicens secus esse in donatione, quæ sit sine stipulatione, vel pacto, quia tunc magis accedit ultimæ voluntati, ut colligitur ex verbis Bal. in l. 1. c. de dona. cau. mor. † Contrarius tamen voluit Ludo. Roma. in l. 12. ff. de verb. oblig. & Ias. optimis rationibus in l. 2. nu. 13. & seq. ff. de lega. 1. quas refert alijs additis Tiraq. de legi. cōnub. glo. 5. nu. 64. vsq; ad nu. 74. Quærū præcipua est, quia licet aditus curatorem habens non possit, absq; eius autoritate contrahere. l. si curatorem habens. C. de integ. resti. l. 4. in fin. tit. ii. de stipulation. p. 5. non tamen prohibetur donare causa mortis, absq; eius autoritate, secundum Bald. & Alex. in d. l. si curatorem habens, idem voluit Bal. in l. 1. in prin. ff. de tutel. & ratio. distra. Ios. de Ana. in c. quia ex omnibus, col. 15. q. 4. extra. de vsu. Ias. in d. l. 2. nu. 12. ff. de leg. 1. Alc. in l. 2. in prin. nu. 11. ff. de verb. oblig. & iterū in lib. 3. de verbo. signi. in 5. axiomate. Ant. Rub. conf. 27. in fi. quorū sententia receptor est, contra Bal. tamē quod minor curatorem habens, non possit donare causa mortis, absq; eius autoritate tenuit ipsemet Bald. sibi contrarius, & Alex. Are. Ripa, & Cremenfis in locis à Tiraq. citatis de legib. connu. glo. 5. nu. 83. quibus ipse Tira. assentitur, sed tu tene opinionē Bald. † Nam & pupillus siue curatoris autoritate liberē testari potest, imo & eo inuito & reluctante, idque etiā in rebus immobilibus. l. Aurelio. §. Cayus, iuncta glo. ff. de lib. lega. l. si frater. C. qui testa. face. poss. glo. Bart. Angel. Imo. Cum. Alex. & ceteri in d. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebe. Bal. in l. 1. ff. de tutel. & ratio. distrah. l. cum pater. §. curatoris. ff. de lega. 2. Bal. & alij in l. si frater. C. qui testam. face. poss. Bal. in l. 1. in prin. ff. de reb. eorū, & in l. 2. C. quan. decreto opus non est. Bal. & Sali. in l. ea lege. C. de cond. ob. caus. Alex. cōf. 215. col. 1. lib. 6. Deci. in l. vlt. C. de pact. Marfil. signi. 465. Alc. in l. verba contraxerunt. ff. de verbo. signi. Guill. Bened. in rep. c. Raynuntius. in verbo, Adiectæ impuberi, nu. 90. de test. §. cum ergo, insti. qui. ex cau. manu. nō licet. Tira. in l. si vnquam. in verbo, donatione largitus, nu. 204. C. de reuo. dona. Quod potissimum obtinere credimus in donatione causa mortis, quæ liberius, faciliusque reuocari potest, quam testamentum, nempe, sola pœnitentia reuocatur. §. 1. insti. de dona. l. si. tit. 4. de dona. part. §. l. non omnis. ff. si cert. peta. testamentum autem non nisi aliud fiat testamentum æquē solemne, ut in §. ex eo solo, insti. qui. mod. testa. infirm. Tiraq. de legib. connu. gloss. 5. num. 73. diximus supra hoc lib. tit. 4. de testamen. l. 1. gloss. 10. numer. 5. & 6.

† Mulier igitur, quæ sine autoritate, & licentia viri contrahere nequit, non tamen ex hoc prohibita censetur donare causa mortis, sicut nec testari prohibetur, huius sententia autor fuit Roma. in l. 2. ff. de verbor. oblig. & post eum id voluit Socin. ibi, col. 1. conclu. 4. & Alc. ibidem, num. 11. & Ias. in l. 2. numer. 13. ff. de lega. 1. cum pluribus seq. Socin. conf. 121. lib. 1. & conf. 150. vers. 2. principaliter, eodem lib. 1. Ant. Rub. conf. 27. in fi. Alc. lib. 3. de verbo. signi. axiomate. 3. quorū sententia libenter accedo, non admittens Grego. Lup. distinctionem in d. l. vlt. tit. 4. par. 5. in verbo, donationes, in fine, ex rationibus superius adductis, & quia tex. ille in l. vlt. prope finem, iuncta l. Marcellus. ff. de donatio. causa mort. hoc ipsum probare videtur, cum

ait, omnis qui testari potest. poterit & mortis causa donare. Sed vxorem posse, absque viri licentia testari nemo ambigit, cum non sit prohibita. l. ab ea parte. ff. de proba. l. si quæramus, & ibi docto. ff. de testam. l. 13. tit. 1. de testamentis, par. 7. cuius verba sunt. *Todos aquellos a quien es defendido por las leyes deste nuestro libro, pueden hazer testamento. E los otros que no le pueden hazer son estos, &c.* Poterit ergo & fortiori ratione donationem causa mortis facere, ut constat ex dictis legibus. Imo facilius permittitur cuiquam donare causa mortis, quam testari, ut in l. tam is. §. vit. ff. de dona. cau. mor. diximus supra num. 24. 27. & sequētibz.

† Quid ergo respondebimus in specie. 3. & 4. illationis supra nu. 24. & 29. traditæ, ad ea quæ diximus in 1. conclusionē, nu. 3. memorata? Vbi communem esse resolutionem probauimus, donationem causa mortis in his, quæ eius initium & ordinationem concernunt accedere potius contradiis, quā ultimis voluntatibus. At quod filiusfamil. vel vxor possint, vel non possint causa mortis donare ad initium donationis spectat, quia antequam donatio fiat, inquirendum est auferri possit necne? & an autoritate patris, vel mariti fieri debeat, arg. tex. in l. si quæramus. ff. de testamen. quomodo ergo in filiofamil. & in vxore resoluiamus, ideo absq; vlla licentia posse donare causa mortis, quia absque dicta licentia iure regio eis testari permittitur, arguēdo ex d. l. vlt. tit. 4. par. 5. & d. l. Marcellus? Respō. deo hos duos casus sub alia regula & conclusionē esse situandos & collocandos, ut colliges ex conclusionē sequenti. † Secunda conclusio donatio causa mortis, respectu causæ efficientis, & sic quoad facultatem donandi æquiparatur ultimæ voluntati, in qua traditione duas constituo regulas. Primam, qui testari non potest, nec causa mortis donare. l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio distrah. l. discretis, & ibi notant Alexand. & Moderni. C. qui testamen. face. possunt, hæc regula solū procedit in prohibitis testari ex defectu naturæ, secundū Imol. & Ripam, nu. 12. in d. l. 2. ff. de lega. 1. & Ias. in d. l. discretis, num. 3. C. qui testam. face. poss. & in l. senium, nu. 8. vbi limitat eod. tit. Secundam regulam affirmatiuā quicunq; testari potest, poterit & causa mortis donare. l. Marcellus. ff. de dona. caus. mort. l. vlt. ad fi. tit. 4. de dona. par. 5. sub hac ultimā regula comprehenduntur dictæ duæ species filijfa. & mulieris nuptæ. n. 24. & 29. traditæ. † Ex hac secunda conclusionē inferitur ad quæstionem de vsuario manifesto, quam discutit Doct. in l. 2. ff. de leg. 1. & alibi sæpē, nempe, vsuarius manifestus testari prohibetur, nisi præstita satisfactio ne de restituendis vsuris. c. quāquam. §. vltim. de vsur. in 6. quæritur, an possit mortis causa donare præstita similiter satisfactio prædicta? & Bald. in l. executorē, nu. 11. C. de executione rei iudi. existimat posse, ea ratione ductus, quia contraque comparatur quoad eius initium & ordinationem, ut supra numer. 3. resoluiamus, cui accedit Imol. dubius tamen in l. tam is, in prin. ff. de mor. cau. dona. Dec. conf. 196. Philip. Probus in dict. c. quāquam, numer. 15. estque communis opinio, teste Ripa in l. 2. numer. 7. & 8. ff. de legat. 1. & verior secundum Socin. ibi, num. 9. quibus videtur accedere. d. D. Couarru. præmissa distinctione in rubric. extra. de testamen. 3. par. num. 11. † Sed gloss. in dict. c. quāquam

Libro.5. Titulo.10.

37 quamquam tenet textum illum procedere in qualibet
 vltima voluntate, quam sequuntur D.D. communi-
 ter, vt fatetur Imol. in. d. l. tam is. ff. de dona. cau. mor.
 Ex quo idem Bal. libi cōtrarius, conf. 294. li. 2. respō-
 dit, donationem causa mortis à manifesto vsurario fa-
 ctam non seruata tolemitate & forma canonis nullā
 esse, idem voluit Lupus allegatio. 125. Laurent. de Ro-
 dulphe in tracta. de vsur. q. 100. Ioan. de Anna in cap.
 quia in omnibus, col. 16. de vsur. Fran. in rub. de testa-
 men. in. 6. nu. 34. à qua opinione recedendum non esse
 asseuerat Soci. in. d. l. 2. nu. 6. ff. de lega. 1. eo quod fauo-
 re animæ constitutum fuerit in Concilio generali, ne
 vsurarius, absque satisfatione testari possit, vt in. d. c.
 38 quamquam, vnde nimirum si extēdatur ad mortis cau-
 sa donationem. † Hanc vltimam opinionem admittit
 d. D. Couar. d. 3. par. rub. de testamen. num. 11. quando
 ab vsurario fit donatio causa mortis omnium, vel ma-
 ioris partis bonorum, tunc ait præsumi in fraudem ca-
 nonis factam, vel quando fit in testamēto, quia eo ipso
 vltima voluntate verè iudicatur, & non contractus, se-
 cundum Soci. & Ripam. d. l. 2. ff. de lega. 1. Domi. in. d.
 c. quamquam. §. vlt. post Paul. Lapum, & Imol. ibi, de
 vsur. in. 6. quibus accedere videtur Abb. conf. 40. nu.
 2. Quod limitat procedere, quando nec donatarij, nec
 notarij eius nomine intercessit stipulatio, nā si stipu-
 latio intercessit, donatio causa mortis in testamento
 39 facta, vt contractus erit censenda, secundum Dec. cō-
 sil. 196. † Sed iudicio meo hæc vltima opinio verior
 est, & receptior nulla admissa distinctione, vt donare
 possit causa mortis præstita satisfatione de restituendis
 vsuris, non aliās, quia quoad causam efficientem,
 donatio accedit vltimæ voluntati, vt probauit supra
 eo. num. 34. Cui enim testari permittitur cum aliqua
 qualitate, prout vsurario manifesto permittitur præ-
 stita satisfatione, de qua in. d. c. quamquam, permittit-
 ur etiam donare causa mortis cum eadem qualitate,
 vt colliges ex. d. l. Marcellus. ff. de mor. caus. dona. ar-
 guendo à fortiori, vel à cōtrario sensu, quod validissi-
 mum est, vt in. l. §. huius rei. ff. de off. cuius cui mād.
 est iuri. dicitur enim ibi, quod filiusfamil. cui testari
 permittitur de bonis castrensis, absque patris con-
 sensu, poterit & eadem bona castrēsia donare, cui vo-
 luerit causa mortis, & remissa censetur solemnitas,
 quæ in huiusmodi donatione à filiusfamil. fienda exi-
 gebatur, hoc est, patris consensus & autoritas, vt in. d.
 l. tam is. §. 1. ff. de mor. cau. dona. Sic & vbi permittitur
 alicui testari cum aliqua qualitate, non censetur ei
 remissa ea qualitas in donatione causa mortis, cum vl-
 timæ voluntati hoc casu potius accedat, quàm contra-
 ctui, vt dixi. d. numer. 34. † Tertia conclusio, dona-
 tio causa mortis quoad effectus vltimæ voluntati ac-
 cedit. l. vltima. C. de donatio. caus. mort. ibi, & om-
 nes effectus fortiaur, quos vltimæ habent liberalita-
 tes, nec ex quacunque parte ab similibus eis intelligatur.
 §. 1. in situ. de donatio. illud. ff. de mort. caus. donat.
 ibi, quodcumque igitur in legatis iuris est, id in mor-
 tis causa donationibus erit accipiendum, & in. l. vlti-
 ma, titu. 4. de donationi. part. 5. Bald. doctissimè in. l.
 2. ff. de legat. 1. quem ibi omnes sequuntur, teste Ripa
 ibidem, num. 15. vbi Iaso duodecim congerit decisio-
 nes sub hac regula comprehensas, num. 19. & sequen-

tibus, eam etiam communem esse attestatur. d. D.
 Couarru. in rubric. extra. de testamen. 3. part. numer.
 15. & alibi sæpè doctōr. † Ex qua conclusione plura
 deducuntur, primum quemadmodum in legatis tran-
 sit dominium ipso iure in legatarium à morte testa-
 toris, absque vlla traditione, vt in. l. à Titio, in fin.
 ff. de furt. & in. l. si tibi homo. §. cum seruus, & ibi
 doctōr. omnes. ff. de legat. 1. l. 34. titu. 9. de legatis. p. 6.
 ita & in donatione causa mortis, transit enim domi-
 nium rei donatæ post mortem donantis in donata-
 rium, absque vlla traditione, vt in. l. 1. in fin. cum. l. se-
 quenti. ff. de publicia. & ibi gloss. Bald. Ange. & cæte-
 ri interpretes, Paul. Castr. in. l. si mortis causa res do-
 nata. ff. de mor. causa donati Ioan. de Anna. in capic.
 quia in omnibus, colum. 15. de vsuris. Ioan. Lupi in re-
 peti. rubric. de donationib. inter virum & uxorem. §. 77.
 num. 2. Bald. Paul. Alexand. & Iaso, numer. 19. in
 l. 2. ff. de lega. 1. d. D. Couarru. in rubric. extra. de testa-
 men. 3. part. numer. 15. Roman. Cuman. & alij Doctō-
 res in l. 1. ff. de donationib. cau. mort. Bal. in. l. cum hi.
 1. lectura. fin. colum. ff. de transact. & in. l. si mortis. C.
 ad l. Falcid. Angel. de Aretio in. §. i. in fin. in situ. de
 donationi. & Rolandinus, & eius additionator in tra-
 cta. de donationibus causa mortis, finali col. numer. 19.
 Anton. Gomez in tomo. de contractibus, capit. 4. nu-
 mer. 17. & Doctōr. vbique. † Quod si res donata tradi-
 ta fuerit donatario in vita donantis, statim transfer-
 tur dominium, vt in. l. Senatus, in princ. ff. de dona-
 tionib. caus. mortis, vt in. l. si mortis causa res donata
 est, & l. sequen. eod. tit. Ripa in. l. 2. numer. 15. ff. de
 legat. 1. d. D. Couarru. in rubric. extra. de testamen. 3. part.
 numer. 16. & iterum. 2. part. in fine. Deci. in. l. non om-
 nis, numer. 14. versic. & maximè. ff. si cer. pet. per tex.
 in. l. 1. C. de donation. caus. mor. Redit tamen ad donan-
 tē eo ipso, quod causa donandi cessat, vel ipsa donatio
 perit & euanesceat, saltem quoad vtilem actionem in
 rem. d. l. si mortis causa res donata, & l. sequen. ff. de
 donationib. causa mortis, vbi Bart. & Paul. Castr. in.
 in. l. Seya cum bonis suis. ff. eod. tit. Cui obstat vide-
 tur quod non lucratur donatarius fructus, sed eos res-
 tituit, vt patet ex his, quæ dicam infra hac eodem le-
 ge, gloss. 3. num. 10. & sequen. vbi satisfaciā. † Secun-
 do conueniūt legata & donationes causa mortis, quia
 sicut in legatis est locus iuri accrescēdi, si sint cōiūcti
 legatarij, vt notatur in. l. reconiuncti, per Bar. & DD.
 ff. de leg. 3. ita etiā, & in donatione causa mortis locus
 erit inter coniunctos iuri accrescēdi. l. vnica. §. vlti.
 vbi Bar. & alij. C. de cadu. tollen. Bar. & cæteri in. d. l.
 reconiuncti, in si. secus in contractibus, in quibus cō-
 iunctio nō sufficit, vt oriatur ius accrescēdi, præter-
 quā in vsufructu. l. 1. ff. de vsufru. accresce. Bar. & Do-
 ctō. in. l. si mihi, & Titio. ff. de verb. obli. quod latè exa-
 minat Ant. Gomez lib. varia. reso. tomo. 1. c. 10. nu. 1. 2.
 3. & 4. hanc sententiā tenent Imol. & Iaf. in. l. 2. nu. 20.
 ff. de lega. 1. Bar. in. l. reconiuncti, nu. 69. Iaf. ibidē, nu.
 251. & Ioan. Crotus, nu. 145. ff. de lega. 3. Ant. Gomez
 de vltimis voluntatibus. c. 10. nu. 7. & iterum de con-
 tractibus. c. 4. num. 17. ad f. Guill. Benedict. in repet.
 cap. Raynuntius, in verbo, testamentum. 4. num. 39. de
 43 testament. † Tertio conueniunt, quia sicut dele-
 gatis detrahitur Falcidia, ita & de donatione causa
 mortis

- mortis, vt in l. si mortis. C. ad l. Falcidiam. l. cum pater. §. coram. ff. de leg. 2. gloss. in l. in donationibus, & ibi Bal. Sali. & alij. C. ad l. Falcid. Roma. c. 6. §. 45. Bart. plenē, & DD. in l. 1. §. item si ita. ff. ad l. Falcid. & in l. qui pretio. ff. de dona. cau. mor. Iaso in d. l. 2. nu. 25 ff. de leg. 1. Guill. Bened. d. verbo, testamentum. 4. n. 40. Aaro. Gom. de contractibus. c. 4. nu. 17. ver. 3. infero. d. D. Couar. in d. rub. de testam. 3. par. nu. 20. vbi id in 46
telligit, quando donatio causa mortis fit in testamento vel codicillis, non autem si fiat extra testamentum vel codicillos, ex. d. l. in donationibus, iuncta l. donationes quas parentes. §. pen. C. de dona. int. vit. & vxor. ex his que notat Ioan. Annibal. in l. post contractum, nu. 248. ff. de donatio. Sed tu considera, q̄ iura que allegat dom. Did. Couar. loquuntur in donatione inter virum & vxorem, vt ex d. l. donationibus, & dict. l. donationes quas parentes, constat: ex qua nimirum non detrahitur Falcidia, nisi in testamento, vel codicillis; donatio fiat, quia tunc donatio assumitur naturam, & vim vltimę voluntatis, vt dixi supra numer. 37. per leges supra citatas. In donatione autem causa mortis secus esse videtur, quomodo cumq; enim fiat, postquā facta est, legato comparatur, iuxta communem sententiam, vt dixi supra nume. 39. atque ideo ex ea Falcidia detrahitur, sicut ex legato, nec aliter distinguunt DD. in hac specie loquentes, sed in d. l. in l. loquuntur per l. si mortis. C. ad l. Falcid. & l. 2. & ff. C. de dona. cau. mor. & l. cum pater. §. coram. ff. de leg. 2. 47
44 mor. & l. cum pater. §. coram. ff. de leg. 2. 48
conueniunt, quia donatio causa mortis, sicut & legatum, valet absque inscriptione, etiā si summam quingentorum solidorum excedat, vt in l. vlti. C. de dona. cau. mor. dicam latius infra eadem l. glo. vit. nume. 9. Quinto, quia quemadmodum in legatis sub conditione negativa relictis habet locum cautio Mutianę vt in l. Mutianę, cum similibus. ff. de condi. & demonstra. velati si quis legat aliquid sub conditione, vt legatarius capere non audeat, nequē d. re repetat, cū iussit modi conditiones impleri non possint vsque ad vltimam vitę spiritū, vt quis possit consequi legatū ante conditionis implementum, debet cautionem prestare Mutianę de nō ascēdēdo capitoliū, vel de nō repetendō dotē. Nec eadem cautio prestat in donatione causę mortis sub negativa conditione facta, vt in authent. de nupti. §. prestat autem, collatione. 4. Ex quo id expendit Bal. in authent. cui relictum. 8. notab. C. de ind. vidui tollen. quem ceteri sequuntur. Iaso in d. l. 2. numer. 23. ff. de leg. 1. Anton. Gomez tomo. 2. varia. resolu. de contractibus. c. 4. num. 18. illatio. 5. Guill. Bene. in c. Raynutius, in verbo, testamentum. 4. nu. 40. de testam. In contractibus autem huius Mutianę cautioni locus non est, vt notatur in l. 1. C. de pact. & in l. sius apud acta. C. de transactio. & ibi gloss. & Docto. 45
46 Sexto conueniunt, quia quemadmodum in vltima voluntate impossibilis conditio reiicitur de dispositione, vt in l. 1. ff. de condi. insti. & in l. 2. ff. de condi. & demonstra. cum similibus, ita & in donatione causa mortis, vt in l. que sub conditione. §. hoc editū ff. de condi. & demonstra. quem text. cōmendant. Bal. Imol. & ceteri interpretes in l. 1. eiusdem tituli. Imol. & DD. in l. impossibilis. ff. de verb. oblig. Ant. Gom. tomo de contractibus. c. 4. nu. 18. illatio. 7. Secus est in contractibus. l. impossibilis. ff. de verbo. oblig. Guill. Bene. in d. c. Raynutius, verbo, testamentum. 4. nu. 39. de testam. Ripa in l. 2. nu. 6. in f. ff. de legat. 1. Septimo, capacitas vel incapacitas donatarij causa mortis incipitur tempore mortis donantis, sicut in vltima voluntate, in mortis causa donationibus, & ibi notant gloss. & DD. ff. de dona. cau. mor. Anto. Gom. d. c. 4. numer. 18. illa. 8. in d. tomo de contractibus. 4. Octauo conueniunt donatio causa mortis & legatum, quia sicut legatum alienatione voluntaria per testatorē factam rei legatę reuocatur, & non per alienationē necessariam, vt in l. rem legatā, & ibi DD. ff. de acimen. lega. l. fidei commissā. §. si reuocatur. ff. de lega. 3. l. 7. tit. 9. de legatis, par. 6. Et si alienatio rei legatę fiat donando eā rem alteri voluntarie, vel ex causa necessaria, reuocatur indistincte legatum, quia in necessitatibus nemo liberalis exiit, vt in d. l. rem legatam, & in l. 40. tit. 9. par. 6. Quę sententia procedit, etiā si alienatio voluntaria rei legatę inutilis sit, vt in l. legatum §. pater hortos. ff. de adim. lega. atque etiā si rem legatam post alienationem testator redemerit, l. cum seruus, vbi Bart. notat. ff. ad adim. lega. Ang. Paul. & Ias. in l. qui post. C. de lega. Nec refert, an legatū sit expresse factum, an tacite, quia utroque casu per alienationem voluntariā, etiam inutilem reuocatur, secund. Imol. Alexan. & Areti. in l. seruum filij. §. si idē seruus. ff. de lega. l. licet ibi dissentiat Ang. Paul. & Iaso. 47
48 Ita & donatio causa mortis spirat per alienationem voluntariā rei donatę. l. illud. ff. de dona. cau. mortis. Dyn. in l. Stichū qui meus erit. ff. de lega. 1. quem ibidem sequuntur Bald. Imol. Rapha. Areti. Alex. & Ias. num. 28. & sequen. vbi hoc confirmat pluribus rationibus & autoritatibus, idem Ias. in l. qui post. C. de lega. Alex. & Iaso. num. 2. in d. l. 2. ff. de lega. 1. Hippol. singul. 136. Alcia. eam dicens communem in l. non omnis ff. si cert. peta. contra Decium ibi, Ant. Gomez de contractibus, cap. 4. nume. 18. illatio. 16. Cassane. io confue. Burgun. rub. 7. §. 5. in verbo. ne ordnance, nu. 4. dom. Dida. Couar. in rub. extra de testam. par. 3. num. 19. Vbi nunc recepta sententia limitat procedere in dispositione speciali alienationis rei donatę, secus si dispositio alienationis sit generalis vel vniuersalis, velati si facta donatione causa mortis alicui rei, fiat postea generalis heredis institutio, non enim cōsebitur ex hoc derogata donationi causa mortis, Atque idem dicendū erit in qualibet alia generali alienatione, vt respondit Areti. conf. 74. cōlū. pen. cui subscripsit Aymon Sabillia. conf. 144. nu. 10. 49
Nono conueniunt, nam sicut mulier nubens infra annum iustus, non potest ab extraneo capere in vltima voluntate, ita nec per donationem causa mortis, licet per donationem inter viuos capere possit. l. 1. cum gloss. in verbo, donationem, & ibi Bald. expendit. C. si secundō nupserit mulier, similibus in l. cum hi. ff. d. transact. Iaso in d. l. 2. numero. 22. ff. de legatis. 1. Guill. Bened. in cap. Raynutius, in verbo, testamentum. 4. nu. 39. de testam. 49
Decimo, sicut rupto testamento per contra tabulas conseruantur legata relictā coniunctis per sonis per titulum. ff. de legatis prestan. ita & conseruatur donatio causa mortis. l. 3. in princ. & ibi Bart. ff. de legatis prestan. Iason in dicta. l. 2. numero. 26. ff. de legatis primo. Vnde cum dicitur, sicut patronus
Q q acceptans

acceptas legatū repellitur à bonorū possessione cōtra
tabulas aduersus testamētū liberū. l. 2. C. de bon. poss.
con. rab. ita & acceptans donationē causa mortis. l. si
vero §. seruo. & §. sed si mortis. ff. de bon. libert. Duo-
decimo, sicut in codicillis nō pōt directo relinqui hē-
reditas, ita nec in donatione causa mortis. l. licet inter
priuatos, & ibi Bar. l. as. & alij. C. de pact. l. as. in. d. l. 2.
n. 29. ff. de leg. 1. † Decimotertio, actio cōpetēs ex do-
natione causa mortis, licet verē stricti iuris sit, in plu-
rib⁹ rñ actioni bonæ fidei æquiparatur, vt in. l. Seya, in
prin. & ibi gl. singularis, in verb. constituto. ff. de don.
cau. mor. quā ibi sequuntur & commendant DD. &
Rom. singul. l. 17. l. as. in. §. actionū. n. 14. in fi. de actio.
Dec. in. c. cū venerabilis, nu. 12. in fi. extra de exceptio.
l. as. in. d. l. 2. nu. 24. ff. de leg. 1. d. D. Couar. in rub. extra
de testam. 3. par. n. 18. sicuti in actione ex testamēto,
quæ cōpetit legatis, licet enim sit stricti iuris, in nul-
tis tñ bonæ fidei esse cēsetur. Nepe, quia fructus & ac-
cessiones veniūt à tēpore mortis, sicut in alijs bonæ fidei
iudicijs. l. in minorum, vbi gl. & DD. C. in qui. cau. in
integ. restitui. non est necessaria. Bar. in. l. si hæres. ff. de
eo quod cer. loco. l. as. & Couar. vbi supra. Guill. Bene.
in rep. c. Raynutius, in verbo, testamētū. 4. nu. 38. de
testam. † Cuius occasione inuestigare oportet, quæ
actio cōpetat pro donatione causa mortis (nā pro le-
gato certū est tres cōpetere actiones, ex testamēto, rei
uendicationē, & hypothecariā. l. 1. commu. de lega. l.
26. ti. 13. de pignorijs, par. 5.) Doct. communiter asse-
runt actionē ex testamēto cōpetere, si donatio causa
mortis fiat in testamēto vel codicillis. l. 1. C. de dona.
cau. mo. si verō fiat, extra testamētū vel codicillis per
stipulationē, competit actio ex stipulatu, si fiat pacto
nudo, cōpetit cōdictio ex lege si quis argētū. §. vlt. C.
de donat. in quo videtur, cōtractui simile esse, vt ad-
uertit Sali. in. d. l. 1. C. de dona. cau. mor. Deci. cōf. 196.
ad fi. Guill. Bene. in rep. c. Raynutius, in verbo, testa-
mētū. 4. n. 37. de testam. d. D. Couar. d. 3. par. rub. de
testam. nu. 17. † Quinimo asseuerant præfati Doctores,
dempto Benedictio, qd si donatio causa mortis fiat,
in testamēto accedente stipulatione, vt contractus iudicatur,
& cōpetit actio ex stipulatu, non actio ex testamēto, vt
sensit Bar. in. l. tā is. §. vlt. ff. de dona. cau. mor. siquidē
& in testamento contractus fieri potest, gl. Bar. & alij
in. l. hæres palā. ff. de testam. Bar. in. l. cum quis decedens.
§. codicillis. ff. de leg. 3. Rom. conf. 353. col. 2. Rom. conf. 171. Tiraq. more solito plures
addit concordantes, & querit an cōtractus reuocari pos-
sit, & an raptō testamēto valeat, de legib. connub. glo.
5. nu. 101. 102. & 103. idē voluit d. D. Couar. eo non ci-
tato. d. 3. par. rub. de testam. n. 17. † Nec cōpetit tacita
hypotheca. l. 1. C. commu. de lega. pro donatione causa
mortis, cū hoc nō sit iure expressū, vt Bal. cēset conf.
248. l. 5. quæ sequitur Ripa in. l. 2. ff. de lega. 1. na. 6. du-
bitas tñ d. D. Couar. 3. par. rub. de testam. nu. 17. in fi.
Sed ad hæc omnia respondere licebit, actiones pro do-
natione causa mortis solū differre nomine ab actioni-
bus, quæ pro legato cōpetūt, sed nō effectu, cū omnes
iūstas habeāt bonæ fidei, licet sint stricti iuris, vt sup.
197. diximus. Et si dixeris hypothecariam plures ha-
bere effectus, qui personali nō competant, taceor, sed

hoc respicit confirmationem donationis causa mortis
non effectum, sed quoad confirmationē cōtractui cō-
paratur, cū aditio hæreditatis necessaria nō sit ad eius
confirmationem, vt in sequenti conclusione resoluiam.
At pro legatis, vbi aditio hæreditatis necessaria nō est
ad eorum confirmationē, prout fit hodie stāte lege re-
gia. tit. 4. de testamentis, supra hoc lib. non competit
hypothecaria, nec actio ex testamento, sed cōdictio ex
lege, quod tamen latē ibi examinauimus gl. 1. 4. nu. 17.
18. & 19. & ibi aliter resoluim⁹, quare hic nō repetō:
rei uendicatio autē proculdubio cōpetit pro donatio-
ne causa mortis, quandoquidē rei donatæ dominium
recta via trāsit à morte donātis in donatariū, absq; vl-
la traditione, vt in. d. l. 2. ff. de Publicia. in rē actio, cū
traditis supra hac gl. nu. 4. ex quo id asseuerat Guill.
Bene. in rep. c. Raynutius, in verbo, testamētū. 4. nu.
39. ver. actio autē, extra de testamen. † Decimoquar-
to conueniunt, quia sicut testari nō potest minor. 14.
annorum, vt in prin. in fi. quib. non est permitt. face.
testam. ita, nec ei licebit donare causa mortis. l. 1. in
prin. ff. de tutel. & ratio distrah. Guill. Bene. d. verbo,
testamētū. 4. nu. 39. † Decimoquinto, quemadmodū
agnoscens legatū in testamento relictiū nequit, illud
improbare, vt in. l. niñil. ff. de inoff. testam. ita & non
poterit donatarius causa mortis testamētū impugna-
re, si donationem mortuo donatore acceptauerit, etiā
à testamento separatā, casus est singularis in. l. si verō.
§. si seruo, ver. sed si mortis. ff. de bon. libert. Guill. Be-
ne. in. d. c. Raynutius, verbo, testamētū. 4. nu. 40. de tes-
tam. † Decimosexto, quemadmodū minor. 25. annis,
qui fecit testamētū non potest aduersus illud in integ-
rū restitui, vt notatur in. l. Aurelius. §. Cayo. ff. de deli-
ber. lega. ita nec cōtra donationē causa mortis, secun-
dū Bal. in. l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ratio distrah. Bene. d. verbo,
testamētū. 4. nu. 4. Ripa in. d. l. 2. nu. 16. ff. de leg. 1.
† Decimoséptimo cōueniunt, quia à donatario causa
mortis legari vel fidei cōmitti pōt, sicut à legatario. l.
cū pater. §. 1. ff. de leg. 2. Ripa in. d. l. 2. nu. 16. ff. de leg. 1.
imò etiā secundū eū donatario causa mortis substitui
potest eo modo, quo declarat Bar. in. l. si cui mortis. ff.
de dona. cau. mor. tex. in. l. vt hæredibus. ff. de leg. 2. ex-
plicat melius Ant. Gom. tomo de cōtractibus. c. 4. nu.
18. illatio. 6. alias cōuenientias colliges ex superius tra-
ditis, quas curiosus lector facile adinueniet. † Quarta
& vltima conclusio, donatio causa mortis quoad eius
confirmationē cōtractib⁹, potius quā legatis accedit,
secund. commu. sentent. DD. nam legata requirūt hæ-
reditatis aditionē, vt plenē cōfirmantur. l. nemo. ff. de
reg. iur. l. eā quā. C. de fidei cō donatio verō caus. mor-
tis sola morte, absq; aditione confirmatur, gl. in. l. post
legatū. §. pen. ff. de his quib. vt indig. & ibi Barr. Alex.
in. l. 2. col. 2. ff. de leg. 1. & in. l. qui Romæ. §. Flavius,
num. 10. ff. de verbo. obligat. Imol. in. l. vltim. ff. de do-
natio. cau. mor. Paul. à Montepico in. l. in quarta. col.
21. ff. ad. l. Falcid. Ripa in. l. 2. nu. 18. ff. de leg. 1. Dicens
post Imol. in. d. l. vlt. ff. de dona. caus. mor. hoc procé-
dere, vbi donatio fit extra testamētum, nam si in tes-
tamento fiat, aditionem hæreditatis requirit, atque
ita intelligendum esse comunem assertionē attestan-
tur Imol. & Ripa, in locis paulo ante citatis, & d. D.
Couar. in. 3. par. rub. extra de testamen. num. 22. quam-
uis

uis dubitēt Imol. in. d. l. ff. de don. cau. mor. & Ioan. de Annan. in. c. qui in omnibus, col. 14. de vfur. Eo aut casu, quo aditio hereditatis necessaria nō est, donatarius agere debet aduersus curatōrē hereditati iacenti datū, vel contra hāredes legitimos ab intestato, vt inquit Bal. in. l. cū virū. C. de fideicō. Ripa. d. l. 2. n. 18. ff. de leg. 1. d. D. Couar. d. 3. par. rub. de testa. nu. 22. Soc. in. l. 1. nu. 14. ff. de leg. 1. qui optimē loquitur, diximus
 59 supra hoc li. ti. 4. de testa. l. 1. gl. 14. n. 12. & seq. † Iure autē regio quoad cōfirmationē donatio causa mortis accedit vltimæ volūtatī vltima enim quæque volūtas cōfirmatur morte, nec ad eius cōfirmationē vllam exigat additionē hereditatis, vt in. d. l. 1. ti. 4. de testa. hoc lib. vbi dixi in glo. 14. ita & donatio causa mortis etiā si in testamēto fiat, morte sola cōfirmatur, etiam si aditio hereditatis nō fiat ab hārede instituto, vel à venientibus ab intestato, vt dixi in. d. glo. 14. nu. 5.

GLOS. III.

- 1 Donatio causa mortis sola pœnitentia reuocatur, etiā si fuerit acceptata. (donatoris, ibidem.)
 Donatio causa mortis non est perfecta ante mortem.
- 2 Donatio causa mortis per stipulationem vel pactū facta, etiā traditione sequuta, sola pœnitentia reuocatur.
 Donatio causa mortis quot testibus reuocatur? & quare, secus in testamento: ibidem.
- 3 Donatio causa mortis reuocatur, si prius decesseris donatarius.
- 4 Donatio causa mortis reuocatur presenti facta per re cōualescentiā, vel periculi euasione, in quo erat repore donationis, secus si eotēpore nō erat in periculo.
- 5 Donatio causa mortis absenti facta vltimæ voluntati in omnibus comparatur, quare per cōualescentiam non reuocatur, sicut nec testamentum.
 Donans causa mortis presumitur se potius velle habere rem, quā donatarium, ibidem.
- 6 Donatio causa mor. alienatione rei donata reuocatur.
 Donatio causa mortis an reuocetur propter inimicitias superuenientes? ibidem.
- 7 Donatio causa mortis reuocatur per professionem donantis, quæ morti comparatur.
- 8 Donatio causa mortis reuocatur, ex aliqua causa ex supradictis, si ita conueniat.
- 9 Donatione causa mortis reuocata, an reuocatur ipso iure dominium in donantem?
 Dominium vbi trāsīt ex solo titulo absq; traditione, eo modo retrāsfertur facta resolutione contractū, ibi.
- 10 Donatione causa mortis reuocata, an fructus lucretur donatarius rei in vita sibi traditæ?
- 11 Fructus percipiens de voluntate domini, vt in precario & commodato, an restituere teneatur?
- 12 Fructus an lucretur is, cui facta est traditio ex contractu conditionali conditione pendente, si postea deficiat conditio? & num. seq.
- 13 Donatarius causa mortis re tradita in vita donantis effectus rei donatæ dominus.

Fructus acquisitionē nō præstat titulus reuocabilis, ibi.

Conditione deficiente res restituenda est cū fructibus, ibid.

Ore tenerla para si, si quis scire. Nota ex lege ista, q̄ donatio causa mortis pōt per pœnitentiā reuocari, vel eādē rē donādo alteri, vel sibi retinēdo, cuius ratio est, quia cū huiusmodi donatio nō sit valida nec perfecta, nisi post ipsi⁹ donatoris mortē, meritō antea pōt libere reuocari, vt hīc, & in. l. Marcellus. § Paulus, & l. mortis causa donatio, & l. qui mortis. ff. de don. caus. mor. l. vlt. tit. 4. p. 5. l. non omnis. ff. si cer. pet. quod procedit etiā si donatio per donatariū fuisset acceptata, vt in. l. mortis causa. 4. ff. de do. cau. mor. l. 2. iuncta gl. ff. eo. tit. Atq; etiā si nōdū cōualuerit donator, vt cōstat ex. d. l. mortis causa donatio. d. D. Couar. in rub. extra de testam. 3. p. nu. 23. & sic donatio causa mortis sola volūtate reuocari pōt, secund. Cor. cōf. 237. col. 2. li. 4. De cī. in. l. nō omnis. n. 9. ff. si cer. pet. † Quod procedit, siue donatio facta fuerit per stipulationē vel pactū, siue per traditionē, adhuc enim pœnitentia & sola volūtatē donātis reuocatur, vt notat Pet. de Ancha. cōf. 75. col. 2. Dec. in. l. nō omnis. n. 10. ff. si cer. pet. & antea nu. 9. dixerat duos, dūtaxat, sufficere testes ad probandā pœnitentiā & reuocationē donationis causa mortis, licet donatio ipsa quinq; testes requirat, vt in. l. vltim. C. de dona. cau. mor. & l. si. ti. 4. de donationib. par. 5. Et hac in specie fallit regula. l. nihil. tā naturale. ff. de reg. iur. & c. 1. eo. tit. in. 6. vbi statuitur, q̄ omnis res per quāscūque causas nascitur, per easdē dissoluitur, atq; ideo in reuocatione testamētī tot testes requirūt, quot & in eo cōficiēdo, vt notauit Accursius in. l. cū pponere. ff. de leg. 2. Dec. in. d. regula nil tā naturale. n. 2. secus in donatione causa mortis, vt dixi. Ratio differentia est, quia ad reuocationē testamētī sola volūtas cōtraria nō sufficit, nisi per solēnē volūtatē id fiat, vt in §. ex eo. insti. qui. mo. testa. infra. & in. l. hāredes paia. §. si quid post. ff. de testa. dixi late in. l. 1. glof. 1. nu. 5. & seq. ti. 4. de testam. supra hoc li. donatio aut causa mortis sola cōtraria volūtatē reuocatur, vt probauit in gl. præced. nu. 31. quare ad explicandā volūtatē duo nimirū sufficiēt testes. † Secundō reuocatur donatio caus. mor. si prius decedat donator, q̄ donator. l. 1. & l. si mortis causa res donata. ff. de mor. cau. dona. l. non omnis. ff. si cer. pet. §. 1. inst. de dona. l. vlt. tit. 4. de dona. p. 5. nō enim trāsīt donatio ad hāredes donatarij, vt probauit supra eo. gl. nu. 7. † Tertiō reuocatur, si cū donator esset infirmus, vel in aliquo imminētī periculo cōstitutus tēpore donationis, postea cōualuit, vel à periculo euasit ipso enim iure, hac in specie, reuocata censetur, sed si nō erat infirm⁹, vel in periculo cū donauit, etiā si postea infirmetur vel in periculo exiterit, & demū cōualuerit, & à periculo fuerit ereptus, nō reuocatur donatio, vt in. l. nō omnis. vbi Paul. Cast. & Dec. notant nu. 5. & Moderni declarāt optimē. ff. si cer. pet. rex. est. solemn. in. l. si is seruus. ff. de dona. in. vi. & x. & in. l. vlt. ti. 4. par. 5. qui sic debet intelligi, vt arbitrat. d. D. Couar. in rub. de testam. 3. par. nu. 23. & Ant. Gom. in tomo de contractibus. c. 4. n. 19. † Qui hoc etiam intelligit, quoties donatio præfeti facta fuerit cau. mor. secus si absenti, quia tunc, cū in omnibus æquiparetur vltimæ voluntati, vt in. l. miles ad fororē. ff. de leg. 2. instruit Ant. Gom. in. d. c. 4. nu. 18. in si. nō reuocatur per cōualescentiā, vel euasione à periculo, sicut nec

Qq 2 hac

vertatur, nu. 15. prope fi. C. de reuo. dona. Paul. Caltr.
Imol. & ceteri interpretes in dict. l. fi. mortis causa res
donata. ff. de don. caus. mor. & Anton. Gom. iomo de
contr. tribus c. 4. nu. 20. & d. D. Couarr. d. 3. par. rubr.
extra de testam. nu. 16. dixi aliquid supra hac eade le-
ge, in glo. præced. nu. 4. i. in fi. 7. Hic combidifime sub

iste cadat sub limitatione singulari, quâ ibi tradit Roman^{us}. Et Sed adhuc obstat videtur, quod nata cau. mor. si in vita tradatur, efficiuntur donationes & eorum statim acquirit dominium, vt in l. senatus, in princ. ff. de dona. cau. mor. cum concord. supra eo. glof. præced. traditis num. 41. Si donatarius efficitur de minus, ergo lucra

lucrabitur fructus. Verum responderi poterit, donationem effici traditione dominium reuocabiliter, sed titulus reuocabilis non præstat acquisitionem fructuum, ut in l. cum quis. ff. de conditio. ob caus. ubi id Ang. notat, & Alex. & Tiraq. in rep. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 228. prope finem. C. de reuocand. dona. Præterea cum titulus est reuocabilis, cuiusmodi est donatio causa mortis, legatum, venditio cum pacto additionis in diem, & legis commissoria, & similes, reuocatur res cum fructibus, ut ex pluribus legibus probatur idem Tiraq. in d. verbo, reuertatur, nu. 226. & nu. præceden. Hoc fundat a ratione, quia huiusmodi donatio est condicionalis, nisi reuocetur, ideo deficiente conditione, perinde est ac si nunquam fuisset donatum: & defectus conditionis semper habet oculos retro. videlicet, ad tempus dispositionis ex sentia Signoroli, qui pluribus legibus hoc probat cons. 227. col. pen. veruc. præterea euentus, atque ideo deficiente conditione res restituenda est cum fructibus. d. l. necessarij. §. quod si pendente. ff. de peri. & commodo rei vendi. l. omnia §. 1. ff. de lega. 2.

G L O S. IIII.

Donatio perfecta inter viuos reuocari non potest.

- d *No la pueda quitar a aquel que la dio.* Nota, quod donatio inter viuos perfecta reuocari non potest, concordat. l. si donationem, & l. velles. C. de reuocand. dona. & l. perfecta. C. de donatio. quæ sub modo. l. si quis argutum. §. si. C. de don. & §. perficiuntur. in l. i. eo. tit. l. 4. verūe quādo la donatiō, tit. 4. de donatio. par. 5.

G L O S. V.

- 1 Donatio inter viuos triplici ex causa reuocatur. 1. natiuitate filiorum.
- 2 Donatio inofficiosa tūc legitiā filiorū, reuocatur.
- 3 Donatio inter viuos ex causa ingratitudinis, reuocatur.
Ingratitudinis causa ad reuocandum donationem, quæ sint ibidem.
- 4 Donatio ob ingratitudinem reuocatur, etiam si conueniat ex ea causa non reuocari.
- 5 Donatio inter viuos ex causa ingratitudinis reuocari non potest ab herede donatoris, licet ipse eam posset in vita reuocare.
Iniuriarum actio morte extinguitur, ibidem.
Actiones, quæ ex delicto nascuntur, ad heredes non transeunt, ibidem.
- 6 Donationem reuocandi ius remissum censetur, si donator illud in vita prosequi neglexerit.
Donationem reuocandi ius transit ad heredes, quoties non potuit donator viuens eam reuocare, quia ignorauit, vel propter aliud impedimentum.
Fœdum reuocandi ius quando transeat ad heredes? ibidem.

- 8 Donationem reuocare an possit heres donatoris ex causa ingratitudinis, vel non.
- 9 Donatio reuocatur per secundam donationem post ingratitudinem donatarij alteri factam.
- 10 Donationem reuocandi ius transit ad heredes, quoties constiterit donatorem in vita habuisse animum reuocandi.
- 11 Quærela nō preparata transmittitur ad heredes suos, non ad alios.
Donationem reuocandi ius transmittitur ad suos heredes, etiam non preparatum, ibidem.
- 12 Donationem reuocandi ius non preparatum transmittitur ad quoscūq; heredes, si ex pacto vel alias donatio reuocatur ipso iure.
- 13 Donationem reuocandi ius transit ad heredes, quoties reuocatio petitur propter non adimpletam conventionem.
- 14 Donationem reuocandi ius ex causa ingratitudinis mortuo donatario, an competat aduersus heredes eius?
Lex vltima. C. de reuocand. donatio. explicatur, ibi.
Iniuriarum actio non datur heredi, nec in heredem, ibidem.
- 15 Actio ex delicto ingratitudinis descendens nō datur in heredes.
Adulterium videtur an obijci possit ab heredibus mariti, ad effectum ut non lucretur dotem, ibidem.
- 16 Exceptio competit donatori aduersus heredes donatarij ingrati bona donata defuncto petentes.

c *Sino por las razones que manda la ley.* Reuocari potest donatio perfecta inter viuos triplici ex causa. Prima, si quis filios non habens donauit alicui omnia bona sua, vel magnā eorum partem, & postea liberi sibi nascantur, confestim ipso iure donatio reuocatur per superuenientiam filiorum, ut in l. si vnquam. C. de reuocand. dona. & in l. 8. tit. 4. de donatio. par. 5. quas leges latissime post alios interpretantur Ripa & Tiraque in repe. d. si vnquam, & Greg. Lup. in d. l. 8. & Anton. Gomez tomo de contractibus. c. 4. nu. 11. + Secunda causa reuocandi donationem est, si quis habens filios, extraneo cuiquam fecit donationem immensam & inofficiosa liberorum legitimam tangentem. l. 1. & per totum. C. de inoffi. dona. auth. unde si parens. C. de inoffi. testa. d. l. 8. tit. 4. par. 5. de quo vide Anto. Gom. in l. 29. Tauri, & Carol. Molin. in peculiari huius rei tractatu. + Tertia causa reuocandi donationem perfectam est ingratitudo donatarij. l. vlt. vbi glos. & DD. & potissimū Ripa. C. de reuoc. dona. §. sciendū. in l. i. de donatio. l. pen. tit. 4. par. 5. Causæ ingratitudinis sunt quinque. Prima, si donatarius manus violētas in donatorem intulerit. Secunda, si grauem & atrocē iniuriā verbis in eum effuderit. Tertia, si vite eius iniurias parauit. Quarta, si graue dānum, & facturū in bonis suis dolose, & ex proposito intulerit. Quinta, si modū vel cōditionem

Q 93 tionem

Libro.5. Titulo.10.

tionem in donatione appositam non adimpleuit, vt expresse disponitur in præcatis legibus. Quibus addo, qd si qua alia similis causis interuenerit, iufficiet ad reuocandam donationem, ex sententia glo. in. dict. l. vltima. C. de reuocan. donatio. quæ tradit exemplum, si fortè donator peruenerit ad inopiam, & donatarius sibi alimenta denegauit, quam sequitur ibi Cyn. & cæteri interpretes: Anso. quoque Gomez tomo. 2. variarum resolu. de contractibus. c. 4. nu. 14. confirmatur ex communi doctrina scribentium in auth. non licet. C. de libe. præteri. vbi si filius commiserit aliam ingratitudinis causam, præter eas quæ iure sunt expressæ, sibi similem, potest licet exheredari, cui accessit Ioan. Lupi, in repe. rubr. de dona. inter virum & vxorem. §. 16. num. 9. & 10. alia plura exempla, & quæstiones plures super hoc tradit per plures quæstiones Frã. Ripa libro. 3. interpretationum, cap. 2. super expositione. d. l. vltim. C. de reuocan. dona. nume. 21. & sequentibus. ¶ Duo tamen hac in re sunt aduertenda. Primum, quod licet donator expresse promiserit non reuocare donationem ex causa ingratitudinis, ea promissione non obstante, adhuc reuocare poterit, & tale pactum vel expressa renuntiatio non valet, ne inducatur quis ad delinquendum impune, argum. text. in l. si vnus. §. illud. ff. de pact. & in l. cõuenire. ff. de pact. dotali. & in specie hoc voluit Bal. in. l. vlt. vbi Pau. & Iaso. C. de pact. Specul. in tit. de dona. §. 1. ver. quid si actum est, & ibi l. cã. And. Sali. & alij DD. in. l. pactũ. C. de colla. Alex. & Moder. in. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obliga. Ant. & DD. communiter in. c. si. de dona. ¶ Secundũ quod aduerti oportere diximus, quod mortuo donatore hæres eius nõ potest donationem reuocare ex causa ingratitudinis, vt in d. l. vltim. C. de reuocan. dona. & d. l. pen. tit. 4. de dona. par. §. l. in fi. C. de reuocan. dona. l. omnimodo. C. de inoffi. testa. c. propter. & ibi notat Panor. num. 4. de donatio. ratio redditur per DD. in. d. l. vlt. C. de reuocan. dona. maxime per Ripam ibi numero. 201. & 202. sub 61. quæstio. quia ius hoc reuocandi competit donatori ob iniuriam sibi factam, vnde morte extinguitur, tanquam iniuriarum actio. l. iniuriarum, in prin. ff. de iniur. l. si eum. §. qui iniuriarũ. ff. si quis cautio. Actiones siquidem quæ ex delicto nascuntur ad hæres non transeunt. l. 1. C. ne ex delict. defuncto. l. 1. ff. de priua. delict. Ex quo plura infert Ripa libro. 3. interpretationũ. c. 2. super interpretatione. l. fin. C. de reuocan. donatio. nume. 203. & sequen. Cuius rationis ratio est, quia actio iniuriarum non dicitur esse in bonis nostris ante litem contestatam, cum non rei persecutionem, sed vindictam contineat. l. cum emancipatus. §. emancipatus, vbi gloss. & DD. notant, ff. de colla. bonorum. ¶ Alia ratio reddi solet, quæ communiter recipitur, nempe, quia donator non prosequendo iniuriam & ingratitudinẽ in vita sua, remisisse censetur ius reuocandi donationem, quod innuere videtur text. in. l. vlt. C. de reuocan. dona. vers. silentium maneat semper, nam silere dicuntur, qui ius suum negligunt. l. si hæres, vbi gl. ff. fam. l. cõsciscun. in verb. tacuit, quod ad eum qui loqui potuit refertur. l. si quis in graui. §. mutem. ff. ad Silla. c. qui tacet. de reg. iur. in. 6. ¶ Ex qua ratione doct. expẽdunt limitationẽ ad regu-

lam supra nu. 5. traditam, vt tunc hæres donatoris admittatur ad reuocandum donationem inter viuos ex causa ingratitudinis, quoties donatori licuit donatio. nem reuocare, & non reuocauit, secus si reuocare non potuit, vt quia ingratitudo non fuit sibi nota, vel repentina fuit morte præuentus, vel alia legitima causa impeditus, quia tunc ius reuocandi transit ad hæres, ex sententia Ioã. And. ad Specula. tit. de feudis. §. nũc dicamus, in additione incip. & hæc quæstio. Mouetur per text. in. l. in confirmando, & l. vtilitatem. ff. de cõfir. tuto. quod & voluit Cyn. in. l. 1. C. de reuocan. dona. vbi asseuerat, quod ad hæredẽ domini, qui non docuit reuocare feudum ab ingrato vassallo, dũ viueret, transmittitur ius reuocandi, idem tenuerunt Iac. de Bellouisu, Bal. & Albaro. in. c. 1. §. porro, quæ fuit prima causa benef. amitt. Ludo. Rom. & Alex. in. l. rei iudicatæ. ff. sola. matrim. Aret. conf. 14. ad fi. & in terminis nostris hoc obseruant Ioã. And. Petr. de Ancharr. Abb. & cæteri in cap. vltim. de dona. Ripa. libr. 3. interpretationum. c. 2. dum explicat. l. vlt. C. de reuocan. dona. Anso. Gomez tomo de contractibus. c. 4. num. 14. Gre. Lup. in. l. pen. ti. 4. de donatio. par. §. in gl. magna, vers. 3. limita. Quæ limitatio vera est & communis & ratione fundatur, nempe, quia nõ potest videri remissa ingratitudo ex taciturnitate defuncti, qui reuocare vel agere non potuit ignorans, vel alio impedimento detentus, arg. l. mater decedẽs. ff. de inoffi. testam. l. tres fratres. ff. de pact. l. vlt. C. de annali excep. facit lex Panthoniũ. ff. de acq. hæredi. ¶ Secundõ limita, nisi extra iudiciũ donator reuocauerit donationẽ, tunc etenim eo mortuo, poterit hæres eius querimoniam proponere corã iudice, & bona donata ab ingrato repetere, quia non potest dici donatorẽ tacuisse, qui extra iudiciũ donationẽ reuocauit, vt probat optimẽ Franc. Ripa in. d. l. vlt. nu. 208. C. de reuoc. dona. ¶ Tertiõ limita, nisi eandem rem donatam post commissam ingratitudinẽ alijs donasset, tunc tacitẽ censetur reuocata. l. si maritus. 2. C. de dona. int. vir. & vxor. quod respondit Lud. Rom. conf. 284. in fi. sensit Corne. conf. 51. nu. 6. lib. 3. Ripa libr. 2. interpretationum super expositione d. l. vlt. C. de reuoc. dona. nu. 208. quod ipse verum esse censeo, si expresse constiterit, eadem bona donata ingrato post ingratitudinem alijs donasse, secus si expressim non constat, veluti si tertiam partem bonorũ donet secundo, non enim videtur reuocasse donationem dictæ tertiz partis primò donatæ, licet ingratus fuerit, nisi id expresse dixerit, dicens, tertiam partem fundi Sempronio donati dono Titio, ita respondit Corne. consilio. 15. in fine libro. 1. ¶ Quartõ limita, quoties ex alijs coniecturis constiterit, donatorem animum habuisse reuocandi, quia tant hoc ius reuocandi transit ad hæres donatoris, veluti si donator viuens de ingratitudine donatarij conquestus fuerat. l. quæ à patre. C. de restit. mili. vel iniuriam ad animũ reuocasset. l. final. C. de iure iurando, vel se præparauerat ad reuocationem, & veniens ad iudiciũ mortem obiit. l. posthumus. §. si. ff. de inofficio. testa. Vbi querela inofficiosi testamenti transmittitur ad hæres, si à defuncto exheredato fuerat in vita præparata, vt quia aculationẽ proponere comminatus fuit, ita limitat Gre. Lu. in. l. 10. in gl. magna limi. i. tit. 4. de dona.

- donatio. part. 5. & ante eum Ripa in l. ultim. C. de reuocan. dona. q. 62. nu. 208. Ex quo ipse infert, quod ius reuocandi donationem, etiam non preparatum, transmittitur ad suos heredes, quemadmodum & ad eos transmittitur querela non preparata, vt in l. si quis filium. C. de inoffi. testa. nam ad exemplū querelæ datur conditio ex d. l. fin. C. de reuocan. dona. vt voluit Hostien. in summa de donatio. ad finem. Imol. in cap. ultim. de donatio. num. Salic. in l. ultim. C. de adulter. Iacob. de Bellouisa in §. quia verò plurimas in athen. vt lice. matri & auiz. collatio. 3. vbi voluit, quod hæres mariti possit accusare vxorem de adulterio, si de ea fuerit maritus in vita cōquestus, vel propter adulterium expulisset vxorem de domo, quod dixit singulariter notandum Alexand. in l. rei iudicata. columna. 1. ff. solu. matri. Cū autem hodie in hoc regno nemo accusare possit vxorem de adulterio præter maritum, vt in l. 3. titulo. 7. lib. 4. fori, quæ communiter practicatur, teste Anto. Gomez in l. 1. Taur. num. 49. ibi hodie autem. Quinto limita, nisi ex pacto appposito vel aliis, propter talem ingratitudinem donatio ipso iure reuocaretur, quia tunc transiret in heredes, etiam si ius reuocandi nondum esset preparatum, quia iniuria secum trahens executionem transit in heredem, vt notatur in l. 3. §. quod autem prætor ait. ff. quod quil. iur. in glos. magna prope finem, quam ibi sequuntur communem dicentes Soci. & Iaso. nu. 2. & Claudii. colum. 1. & Ioann. Orosci, in fi. Sed ibi dicitur pœnam impositam ipso iure viuenti transire in heredes, vt ipsi eadem pœna plestantur, qua & defunctus si viueret plecteretur, non autem quod heres iniuriati vel eius, in cuius gratiam fuit statuta pœna agere possit. Quicquid tamen sit, hanc limitationem sequitur Bal. Albaro. & Card. Alex. in §. in super, colum. ultim. de prohi. feudi aliena. per Frederi. & Cardi. Floren. in c. ultim. de dona. licet ibi Imola eam impugnare conetur, verior tamen est & receptior prior opinio contra Imol. vt attestatur Grego. Lupi, in d. l. penul. in glossa magna. 2. limita. tit. 4. de dona. part. 5. Sexto limita, nisi ius reuocandi donationem proueniat ex non adimpletis conuentionibus, quæ causa etiam ingratitudinis est, vt dixi supra num. 3. hac siquidem in specie, etiam si donator nullam fecerit querimoniam, transit ius reuocandi ad heredes, secundum Doct. communiter in cap. ultimo. de donatio. & l. 1. & l. ultim. C. de reuocan. dona. teste Ripa ibi num. 208. quæ l. 63. rationem reddunt, quia in alijs causis ingratitudinis donatio reuocatur contra iuris regulas, ideo nō transit ad heredes talis odio si reuocandi facultas: sed ob causam non sequutam reuocatur, secundum iuris regulas, & ex naturæ æquitate meritō ius reuocandi ad heredes transmittitur, quod verum est, quamuis Ripa refragetur. dist. 63. quæst. 4. Sed an iustitiam reuocandi donationem ob ingratitudinem, mortuo donatario, competat aduersus eius heredes, si antequam donator eum accusaret mortuus esset & videtur competere per text. in d. l. ultim. C. de reuocan. dona. arguendo à contrario sensu, dicit text. ille quod si donator tacuerit, nō licere eius heredibus accusare donatariū vel eius heredes: à contrario ergo sensu, si donator viuat & tacere nolit, videtur sibi licere aduersus heredes donatarij

querelam proponere. Sed nihilominus oppositum verius est & receptius, imo quod non competat conditio ex d. l. ultim. donatori aduersus heredes donatarij ingrati, si ante eius mortem non fuerat ab eo proposita, actio siquidem iniuriarum, quæ donatori hæc in specie in effectū competit, non datur heredi, nec contra heredem. l. iniuriarum actio. ff. de iniur. minus ergo competit contra heredem conditio ex lege viti. C. de reuocan. dona. quæ eius loco subrogatur, argu. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Præterea hæc actio descendit ex delicto ingratitudinis, quare nimirum non datur in heredes, vt in §. non omnes in fti. de perpe. & temporal. actio. Conducit etiam quod decidant Cyn. Bald. Salicet. & alij communiter in l. ultim. C. de adulte. vbi resoluunt quæstionem adulterij pro lucro dotis non posse moueri contra heredes adulteræ, si maritus habuit notitiam adulterij in vita vxoris, idem sequuntur Bald. Angel. & Alexand. in l. rei iudicata. ff. solu. matri. qua ratione hoc voluit gl. ultim. in d. l. si. C. de reuoca. dona. & ibi Cyn. Bal. Ange. & Ripa numer. 211. & 212. vbi respondet ad legem illam, idem voluerunt Ioan. Andr. & Abb. numero. 7. in d. cap. ultim. de dona. Grego. Lupi, in d. l. pen. tit. 4. de dona. part. 5. in gloss. magna, ad finem, hanc dicens communem opinionem. Quod tamen limita & intellige, vt ius agendi ad reuocationem donationis propter ingratitudinem non detur in heredem donatarij, de quæ donator cōquestus non fuit, sed bene possit excipere, si res donata donatario tradita non fuerat, ne ei detur vel heredi eius, propter donatarij ingratitudinem, & sic exceptione hac repellat heredes donatarij ingrati ab actione ab eis proposita, secund. Petr. de Anchar. And. Sicul. & Imo. in d. c. vlti. de donatio. quibus accedit Ripa in d. l. vlt. C. de reuoc. dona. num. 214. Grego. Lupi, in d. l. pen. tit. 4. de dona. part. 5. in glos. magna, in fine, argum. d. l. vlt. C. de adulte. & l. filio. §. Seya. ff. de adimen. lega. in cuius confirmationem faciūt tradita per Ripam in l. si vnquam. q. 38. in fine, & q. 42. nu. 107. & seq. C. de reuocan. dona.

GLOS. VI.

- 1 Donationis insinuatio quomodo fiat?
Donatio excedens. 500. solidos, quomodo sit coram iudice insinuanda? ibidem.
Donationis insinuatio nullam causam cognitionem exigit, nec iudicis decretum, ibidem.
- 2 Donationis insinuatio debet fieri coram iudice, nec satis est, si fiat coram tabellione.
- 3 Donationis insinuatio fieri potest coram tabellione, qui & index erat.
- 4 Insinuatiōi donationis an renuntiari possit?
Renuntiari non potest solemnitati, quæ ad euandas fraudes fuit inuenta, ibidem.
Donatio iurata an sine insinuatione valeat? ibidem.
- 5 Donatio absque insinuatione coram tabellione siue iudice facta adiectis, quibusdam clausulis summam diuidentibus an valeat necne?

Libro.5. Titulo.10.

6 *Insinuationis omisio vitiat donationem in eo, dūtaxat, quod excedit summam quingentorū solidorū, in reliquo valet.*

Insinuatio an requiratur in renūtiatione iuris alicui cōpetentis, vel in remissione debiti. ibid.

7 *Remissio debiti, vel renūtiatio iuris quāvis vim obtinet donationis, & huius effectus.*

8 *Renūtiatio iuris quāvis requirit insinuationē, secus si iuri quarendo renūtiatur.*

9 *Donatio causa mortis nullā exigit insinuationem.*

10 *Donatio inter patrē & filium vel inter coniuges, an insinuationem requirat?*

11 *Donatio inter patrē & filium vel inter coniuges, an valeat sine insinuatione in eo, quod non excedit quingentos solidos?*

Lex, donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxo. exponitur, ibidem.

12 *Solidorum valor qui sit hodie?*

Donatio excedens valorem. 500. Castellanos aureorum insinuata est, ibidem.

13 *Donatio facta Ecclesie vel pio loco, vel scholari non indiget insinuatione.*

Assi como manda la ley. Sed quomodo præcipit lex, fieri debere donationem inter vivos? Respondeo, ita vt quingentos non excedat solidos: nam si hanc summam excedit, non vtiq; valet, nisi coram iudice maiori eius loci, vbi donatio fit, insinuetur, hoc est, vt donans declaret coram eo iudice voluntatē suam coram tabellione, dicens se velle sponte eā donare quantitatē Petro amico suo, debetq; idem tabellio donationem insinuationemque in scriptis redigere: nec vlla causę cognitio requiritur, nec iudicis licētia, vel decretum, nec alia iudicialia solemnitas, quia est actus voluntarię, & non cōtentiosę iurisdictionis, vt hæc omnia habentur in l. data. l. donationibus, & l. sancimus. C. de donatio. quarum legum autoritate id asseuerat Bart. in l. Modestinus. n. 3. ff. de dona. cui ceteri scribentes accedunt, & Ant. de Canario, in tract. insinuationum. 1. part. quæst. 10. numero. 19. & sequentibus, Anto. Gomez tomo de contractibus. c. 4. nu. 6. in fine l. vlt. x ibi D. D. G. de prædi. decurio. Alexand. consil. 20. numero. 5. libro. 3. Bart. & Bald. in fine in l. omnium vbi etiam Alex. & Iaso. num. 4. C. de testamen. Tiraquell. de legibus connubialibus, gloss. 7. nu. 32. & 34. Petr. Duenas in regula. 224. limi. 8. Bald. in l. illud. 1. quæst. C. de sacros. Eccles. Aret. in l. si quis mihi bona. §. si coram. 1. notab. ff. de acq. hæred. Greg. Lupi, in l. 9. in gloss. pen. ad finem tit. 4. de donatio. par. 5. per illum text. in verbo, con sabiduria. Quorum opinio cōmunis est, contra gloss. in authen. vt non fiant pignorat. §. illud quoque, in verbo, gestis monumentorum, collatio. 5. dicētem approbationem iudicis expressam exigi in insinuatione donationis, cui accessit Guillel. de Cun. in l. illud. C. de sacrosanct. Eccles. addens causę etiam cognitionem requiri, & alia, vt refert Bald. in l. si consul. ff. de adoptio. 2. electio. q. 3. Sed hæc glo. & Guill. opinionem reprobant Docto. omnes supra ci-

tati. Quam tamen vno, dumtaxat, casu veram esse censet Greg. Lup. in d. l. 9. tit. 4. par. 5. nempe, vbi donatio à coniunctis, vel alijs personis contradiceretur, & se aduersus eam opponerent, dicentes ex leuitate, vel turpi causa fieri, tunc nimirum decretum requiritur cū causę cognitione, vt ipse affirmat autoritate Bald. in l. nec quicquam. §. vbi decretū. 2. col. ff. de offi. pro-

2 consu. t. Quæ vique adeo procedunt, vt non sit satis coram tabellione donationem facere summam quingentorū aureorū excedētem, nisi ab initio, vel ex post facto iudicis adit præsentia, & coram eo insinuetur, vt in l. 9. in fi. tit. 4. de dona. part. 5. ibi. *Eneras ende si lo hizejse con carta e con sabiduria del mayor juzgador*, & ibi hoc pluriam autoritate confirmat Gregor. Lup. in gloss. pen. in prin. Paul. & Alex. in l. acta. ff. de re iudi. Cyn. Bal. Albe. & Iaso in l. fi. C. qui admi. nu. 2. in fi. si satis tit est, donationē fieri in actis, vt vbi probat Greg. Lup. post factamque à tabellione donationē, sufficit iudici intimari, vt cēset Gre. Lup. per tex. in l. donatio. & in l. in hac, vbi Bald. & Ang. C. de dona. & ex notatis per Ioā. Andr. ad Specul. in tit. de instr. editio. §. porro, in additio. magna, in verbo, subscribat, quibus adde Tiraq. de legi. cōnubi. gl. 6. nu. 10.

3 t Si tamē tabellio ipse sit iudex, sufficit corā eo donationē fieri, vt ipse Gre. Lup. probat autoritate Alex. cōf. 157. col. 1. & 2. li. 2. cui adde Bar. in l. si consul. n. 3. ff. de adoptio. & Anto. Capi. vbi hoc optimē explicat decisio. 203. nu. 13. t Solet tñ dubitari, an insinuationi renūtiari possit, & Anton. Gom. tomo de contractibus. c. 4. nu. 7. dicit nō posse, quia legi formā inducētū in actibus hominū renūtiari non potest, vt in l. nemo potest. ff. de lega. 1. nec legi prohibitū. secund. gloss. cōmuniter receptam in rub. C. ne fideiussor. doti. den. Et quia eadem facilitate, & fraude, & errore, quibus quis induci posset ad donandum tantā summam quingentos solidos excedentem, induceretur etiam ad renūtiandum huic solemnitati, quare renūtiatio insinuationis non valet, argum. tex. in l. si mulier. n. C. ad Velleya. item quia solemnitas hæc inuenta fuit, vt fraudibus obuieret. Quo fit, vt ei renūtiari nō possit, quod communiter esse receptum attestatur Anto. de Canario, in tracta. de insinuatio. 2. par. q. 29. nu. 47. 48. & nouissimē Ferdinan. Vazquez Menchaquen. de successiōum creatio. §. 5. n. 2. & 3. Quod procedere asserit. n. 4. etiā si donatio fuerit iurata, nō enim valet sine insinuatione, quamvis iure Pōtificio sit receptius valere, teste Decio cōf. 432. col. pen. Sed nihilominus contrariam sententiā credit Ferdin. Vazq. ibi esse veriore, etiam iure canonico, ex pluribus rationibus ab eo adductis, nisi ex verbis donatoris iurantis appareat contraria voluntas, vt ibi per eū. t Quin etiā si in instrumento donationis caveatur, quod si summa & valor rei donatę excedit quantitatem quingentorum solidorum, toties quoties excedit, tot donationes distinctas & separatas facit, adhuc non erit satis, vt donatio valeat absque insinuatione, argum. text. in l. si mulier. 2. C. ad Velleya. & l. quemadmodū. C. de agrico. & cens. lib. 11. Anton. Gomez tomo de contractibus, cap. 4. n. 7. Specul. in ti. de instr. editio. §. porro, veri donatio. Bart. in l. Modestinus. ff. de dona. Bald. in l. illud. q. 6. C. de sacrosanct. Eccles. Anto. de Canario,

hanc

hanc dicēis cōmunem, in tracta. de insinuatione, par. 2. q. 25. num. 42. & c. 43. vbi idem esse asseuerat, etiam si res singulæ nominentur, nam & c. hac in specie plures esse dicantur donationes, argu. tex. in l. scire debemus, & l. quod dicitur, & l. pluribus. ff. de verbo. obli. quoad hunc tamen effectum vna dicitur, & non plures, cum eodem tempore facta sit, idem si in donatione fundi dicatur, quod sunt iugera, tot facio donationes, secundum Bart. & docto. supra citatos. Lex siquidem exigit diuersis tēporibus fieri donationes, vt in insinuatione non egeat, nec earum fiat cumulus, vt summam quingentorum solidorum excedere non dicantur, vt in l. lancimus. §. si quis autem. C. de donatio. quam sententiam communem esse attestatur Anton. de Canar. d. q. 25. 2. partis. Ant. Gomez. d. cap. 4. de cōtra. lib. 2. num. 7. in fi. † Et quamuis donatio excedens summam quingentorum solidorum non valeat sine insinuatione, valet tamen quoad summam non excedentem, quia vtile hac in specie non vitiat per inutile, tex. est in l. si quis pro redemptione. §. ceteris. C. de dona. & in l. 9. in fi. tit. 4. de dona. part. 5. de quo latē agit Bart. & docto. in l. Modestinus. ff. de donatio. Pet. de Dueñas in regula. 224. vbi plures citat concordantes, plurifariamque regulam hanc ampliat & limitat. Eamque primo extendit ad remissionem debiti, & renuntiationem iuris ipsi renuntianti competentis, nam si remissio hec vel renuntiatio quingentos excedat solidos, insinuanda est coram iudice, alias non valet, nisi quatenus eam summam non excedit, gloss. est in l. si quis obligatio, & ibi Dyn. Rayn. Bar. Deci. & Hierony. Cagnoli, num. 5. hanc dicens communem. ff. de regu. iur. Bar. Pau. Imol. Roman. & alij recentiores in l. Modestinus. ff. de dona. Alex. Soci. & Deci. num. 12. in l. si creditori. C. de pact. qui hac attestantur comunem Calcan. conf. 52. numer. 23. Curti. Iunior conf. 47. colu. 2. Tiraq. in repet. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 144. hanc attestatus receptionem & veriorē opinionē, pluresque allegans concord. C. de reuo. dona. dem. Did. Couarr. lib. 2. resolu. cap. 4. num. 8. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 34. glo. 1. num. penul. & si vbi attestatur ex frequentiori doctorum sententia, eque atque in donationibus requiritur in remissionibus, liberationibus, & renuntiationibus, & alijs id genus, insinuationem. † Quoniam hæc omnes vim donationis obtinet. l. in adibus. §. 1. in principio, & l. Modestinus, & ibi docto. & l. quidam, in principio. ff. de donatio. l. sicut. §. an pacisci. ff. qui. mod. pig. vel hypo. solui. l. si mulier, & ibi Bal. ff. de lega. 3. & de liberatione seu renuntiatione, quod vim habeat donationis est rex. in l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. l. si mulier, vbi Bal. & Alex. ff. de conditio. ob. cau. l. peculium. 1. & ibi Barto. ff. de pecul. Deci. post alios in l. si quis obligatio. ff. de regulis iur. Panor. & Fel. in c. veniens. 1. de testib. ille num. 6. & hic nu. 2. & ibi Anton. Fran. & alij additionatores, Abb. dom. Dida. Couarr. lib. 2. resolutio. cap. 4. num. 8. omnium latissimē Tiraq. in d. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, num. 143. C. de reuo. dona. Vbi ex hoc infert, quod cū remittitur ius patronatus, requiritur patroni, & Episcopi cōsensus, cū donare sit. Item infert procuratorem non posse pacem facere, cū remissio iniuriarum

sit donatio. Infert. 3. quod si exstatuto debetur gabeila ex donatione, debebitur quoque ex liberatione seu remissione debiti. Item & c. 4. quod qui donare non potest, non poterit gratis remittere, secundum Bal. & Salicet. in l. 1. C. de pact. aliaque plura infert ibi Tiraq. & pluribus autoritatibus confirmat nu. 144. & seq. † Limitat Pet. Dueñas hanc conclusionem pluribus modis in regula. 224. inter quas limitationes tradit vnam limi. 14. vt procedat regula, si quis renuntiet iuri quæsito, tunc nimirum requiritur insinuatō, secus si iuri quærendo, vt si filia renuntiet hereditati paterna, tunc nulla exigitur insinuatio, secundum Bal. in l. illud. num. 7. versu quid ergo dicemus. C. de sacros. eccles. quem sequitur Ant. de Canario in tracta. insinuationum. 2. par. q. 16. num. 1. Corne. conf. 11. lib. 3. Paulus Castren. conf. 419. col. 1. lib. 2. Alex. conf. 29. lib. 3. Calcan. conf. 23. Barba. conf. 41. colum. 16. versu item est ponderandum, & colu. seq. lib. 1. Iac. conf. 236. libro. 2. Deci. in l. seruus. C. de pact. & confil. 269. Tiraq. in d. l. si vnquam, verbo, donatione largitus, nu. 147. Ant. Gomez. tomo de contractu. cap. 4. nu. 9. Idem erit & si fiat pactum inter fratres inuicem succedendi, iuxta l. licet. C. de pact. quippe, quod potius contractus dicitur, quam donatio, obidque insinuationem nō exigit, secundum Ioan. Andre. ad Specula. in titu. de instrum. editio. §. porro, quem sequitur Anto. Canario de insinuatō. 2. par. q. 19. numer. 23. vbi id optime examinat. † Limitat etiam non procedere in donatione causa mortis, in qua nulla requiritur insinuatio, & si quingentorum solidorum summam excedat, quemadmodum sit, & in alia quacunque vltima voluntate, text. est expressus in l. vltim. C. de dona. caus. mortis. vbi gloss. notat, & Odofre. Bar. Albe. Bal. Ang. Sali. & ceteri, Guido Papæ de c. 610. & de c. 1035. num. 3. gloss. in l. si quis pro redemptione, in verbo, ad refectiōem, & ibi Bar. Sali. & Ange. C. de donat. Specula. in titu. de instrum. edi. §. porro. Anto. Rube. confilio. 59. numero. 1. Anton. de Cana. de insinuatione. 2. par. quæstio. 7. numero. 7. Pet. de Dueñas in regula. 224. num. 12. Ant. Gomez. tomo de contractu. cap. 4. num. 18. dixi supra eadem. l. glo. 2. num. 44. † Ex quo merito hæritari potest, an in donatione simplici & pura, quæ ab initio nō valet, sed morte confirmatur, vt donatio inter patrem & filium, inter maritum & uxorem, requiratur insinuatio? Et videtur quod non, arg. d. l. vltim. C. de donat. cau. mor. habent si quidem vim relicti, iuxta notata in auth. ex testamento. C. de colla. hanc sententiam tenuit expresse Bald. in l. si mortis. 2. colu. C. ad l. Falcid. Sed contraria sententia verior est, & receptor, imo quod huiusmodi donationes insinuatione egeant, per text. expressum in l. donationes quas parentes. C. de dona. int. vi. & vxor. & ibi notant glo. & docto. Ratio differentia inter has donationes & donationem causa mortis constituitur ex eo, quod donatio causa mortis habet vim relicti quoad effectus, quippe qui post mortem conferatur, vt dixi. d. glo. 2. supra num. 44. & precedentibus. Donatio verò inter coniuges & inter patrem & filium, licet morte confirmetur, est tamen pura & simplex, quare si excedat me tam legalē, est nulla omnino, nec morte confirmatur, Tiraque. in l. si vnquam, verbo, liberis, num. 105. † Sed quod dixi esse omnino

Qq 5 nullā

Libro.5.Titulo.10.

nullam, intellige, nisi in quantitate licita quingentorum aureorum, quia quoad eam quantitatē morte confirmatur donantis. arg. tex. in l. sancimus. C. de donatio. & licet ob stare videatur text. in l. donationes quas parentes. C. de dona. int. vir. & vxor. ibi, nam amplioris quantitatē donationem minime intimatam, nec per silentium eius, qui donauit confirmari concedimus, ex quibus verbis id expendit glo. in verbo, concedimus, reddēs rationem, quia talis donatio duobus caret adminiculis, quib⁹ iustificari posset. Primō ratione rei donata: propter excessum. Secundō, respectu personarū prohibita, & ibidem id voluit Salic. n. 3. & Soci. in l. si inter virum. l. col. li. de reb. dub. & in l. i. num. 22. ff. solu. matri. si tamē tex. ille rectē appēdatur priorē petius probat opinionem, quatenus dicit, nā amplioris quantitatē, &c. Quasi dicat, quōd in parte, dūtaxat, excessiua non continetur, & nuncupatim id voluit Odofred. & Alberi. in expositione literarū, loā. And. ad Specula. in tit. de donatio. §. i. vers. hoc fias. Ioan. Lupi in rep. rub. de dona. int. vi. & vxor. §. 81. prope finem, & Anto. Gomez tomo de contracti. capi. 4. num. 18. verūc. pulcrum tamen & subtile, quibus accedo. Alias limitationes prosequitur Pet. de Dueñas in regula. 224. † Valor autem solidorum, vel marapetitorum aureorum, de quibus meminit. d. 19. tit. 4. part. 5. quomodo computetur, tractat idem Pet. de Dueñas in d. regu. 224 in fi. & melius Gregor. Lupi in d. l. 9. in verbo, de oro. tit. 4. de donatio. par. 5. & dom. Di. Couarr. lib. 1. resolu. capi. 1. nume. 3. & iterum in libr. de veterū collatione numismatam, cum his quæ modo expenduntur. cap. 6. num. 5. vbi resoluunt valorem Castellanos aureorum habere solidos, seu marapetinos aureos prædictos, valet enim quilibet Castellanus aureus, quatuorcentum & quinquaginta marapetinos communes, quo iure vtimur. † Donatio autem facta ecclesiarū vel alij pio loco, licet excedat dictam summam quingentorum Castellanos aureorum, non eget in linnatione, secundum Bar. & Alberi. in l. illud per illum tex. C. de sacros. eccles. Feli. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 82. de constitut. vbi citat concord. & testatur hoc esse receptum Ripa lib. 3. respon. forum. cap. 11. num. 10. Paul. Paris. consi. 70. nume. 23. lib. 4. Rebuffus in tracta. de priuileg. scholiarum, priuileg. 64. vbi hoc extendit ad donationem scholarū factam, tāquam piam, & dicit ita communiter obseruari Petr. Dueñas in d. regula. 224. limita. 6. & est casus in l. 9. vers. otro si dezimos, titu. 4. de donationibus, part. 5.

LEY. VIII.

Que no yale la donacion de todos los bienes aunque sean de los presentes.

Don Fernando y doña Juana en Toro, año de. 1505. l. 69.

Ninguno pueda hazer donacion de todos

sus bienes, aunque la haga solamente de los presentes.^a

GLOS. I.

- 1 Donatio omnium bonorum presentium futurorum nullo iure valet, & quæ sit ratio?
- 2 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum an firmari possit iuramento, quod non communis, limitatur.
- Donatio omnium bonorum mortis causa facta cū iuramento de non reuocando, non censetur donatio inter viuos, sed causa mortis, vt actus valeat, & non pereat, ibidem.
- 3 Donatio omnium bonorum presentium non valet inter regios, licet contrā esset iure communi, vbi rationes redduntur.
- Nimium quicquid est vertitur in vitium, ibid.
- 4 Donatio omnium bonorum, an valeat in aliquo?
- 5 Donatio omnium bonorum modico reseruato, non valet.
- Donatio omnium bonorum reseruato vsufructu, an valeat iure communi, vel regio, quando bona tantum presentia donantur? ibidem.
- 6 Donatio omnium bonorum mobilium & immobilium valet, si donans habet actiones.
- Bonorum mobilium & immobilium appellatione nō comprehenduntur iura & actiones, ibidem.
- 7 Bonorum appellatione quæ sunt in tali loco, vel quæ vbiq; habeo non continentur actiones.
- Actiones non circumscribuntur loco, ibid.
- 8 Donatio omnium bonorum presentium, an firmetur iuramento, quod firmetur?
- 9 Donatio omnium bonorum fieri potest ecclesiarū, pio loco, & pia causa, vel pro dote.
- 10 Renuntiari an possit huic legi?

^a Aunque la haga solamente de los presentes. Regula generalis est, quod donatio omnium bonorum presentium & futurorum non valet. l. si liberus. §. si quis plures, ff. de iure patro. l. omnes. §. Lutus. ff. quæ in frau. credit. ex quibus id expendit Bart. & docto. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. vbi Alex. & Iaso. num. 20. hanc dicunt esse communem cum concordant. Petro de Dueñas traditis regula. 219. Fran. Niconitius in cap. quoniam contra. §. notab. num. 24. de proba. Deci. in l. si. C. de pact. nu. 30. rationem reddunt docto. supra citati, ne auferatur donatori libera testamenti factio, vt Soci. Iunior explicat notabiliter consi. 21. nume. 9. lib. 2. dom. Did. Couar. in rub. extra. de testamen. 2. par. num. 4. † Quia contra plurium sententiam tenet donationem huiusmodi iuramento firmari, cum non sit contra bonos mores naturales. Sed receptor opinio est in contrarium, quod huiusmodi donatio non firmetur iuramento, cum censetur in fraudem legis factum, vt plurium autoritate firmat Petr.

Pet. Dueñas in d. regula. 2. 19. amplia. 2. Id limitans, nisi donatio omnium bonorum post mortem facta fuerit cum iuramento de non reuocando, quia talis donatio cēsetur esse causa mortis, licet sonet inter viuos propter iuramentum de non reuocando, ita pulchre Paul. Castren. consi. 75. lib. 2. cui assentitur Alexan. in l. stipulatio hoc modo concepta, num. 19. ff. de verb. obli. Soci. consi. 130. nu. 7. & consi. 137. nu. 1. lib. 1. Marian. Soci. Iunior consi. 44. num. 15. lib. 2. Ioan. Crot. in repet. rub. ff. de leg. 1. col. 7. Affli. & decif. Neapo. 338. nu. 6. Aym. Crauette cōfi. 139. nu. 10. qui citat Bald. hoc idem tenentem in consi. 8. in fine, lib. 3. Pet. Dueñas in regula. 219. amplia. 2. verfi. est tamen verum, & regula 217. limi. 1. dixi supra col. 7. glo. 1. nu. 18. semper enim debet interpretatio fieri, vt actus valeat nō vt pereat. 1. quories. ff. de verbo. obliga. 1. quories. ff. de reb. dub. circa quam interpretationem plura congerit singularia Aymon. d. consi. 139. num. 6. & sequentibus. † Secūdo hanc conclusionem intellige, vt procedat quando omnia bona præsentia, & futura donantur, verū etiam si solum præsentia donentur, adhuc non valet donatio, vt in hac lege statuitur, & in l. 7. tit. 12. lib. 3. fori, & ibi Montal. quibus corrigitur communis opinio doctorum contrarium decidentium, per text. in l. omnes. §. Lutatias, vbi glo. & docto. hoc expendebant, ff. de his quæ in frau. credi. Barto. in l. stipulatio hoc modo concepta, num. 5. & ibi docto. ff. de verborum obliga. & in l. si nutu. 1. r. C. de pact. quam opinionem sequitur Deci. consi. 30. & consi. 613. col. 2. Pet. Rebus. in glo. ad consitu. regias Gallic. 1. par. art. 3. glo. 2. tractatu de literis obligatorijs, nu. 29. Christopho. Porcius in §. liberis, num. 4. insti. de pupilla. substi. Curti. Junior in l. pactum quod dotali, nu. 5. C. de pact. Ratio decidendi legis nostræ hæc est, quia expedit reipublicæ, ne quis re sua abutatur, neve prodigalitate utatur. arg. tex. in l. Imperator. ff. ad Trebel. §. fin. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. vnica. §. fi. C. de cadu. tollen. auth. de hæred. & Falc. vers. incurrunt, colla. 1. auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. siat. vers. cogitatio, colla. 2. Anto. Gomez in l. 69. Tauri, num. 1. in fi. vel secundum Ioā. Lupi, & ceteros eius legis interpretes, quia ex tam immensa donatione præsumitur fraus, quæ si stineri potest, licet Gometius eam impugnet, omne siquidem quod est nimirum vertitur in vitium, vt in authen. de iummis donatio. §. 1. colla. 7. & ibi glo. † Tertio non valet in aliquo donatio omnium bonorum, sed vitiat in totum, quia non est maior ratio, quod valeat in parte aliqua, quā in alia. l. si libertus minorē, §. si quis plures. ff. de iure patro. vbi donatio plurium rerum vno contextu facta in fraudem & prohibitionem legis, est in totū nulla etiam respectu eorū, quæ separatim, & de per se valere poterāt, & ibi docto. notant, & Anto. Gomez in d. l. 69. Tauri, nu. 2. qui hoc pluribus confirmat rationibus, Bal. in l. fin. num. 10. C. de pact. Ange. Imol. & Alex. nu. 21. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. obligat. hanc opinionem communem esse attestatur Fran. Puzpura in l. fi. num. 247. C. de pact. Pet. Dueñas in regula. 219. amplia. 5. † Quarto non valet donatio omnium bonorum, etiam si quid modicum sibi reseruet, secundum docto. in l. fi. C. de pact. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta, vbi

Claudi. de Saifello, nume. 29. Pet. Dueñas in d. regula 219. in fi. Quin etiam si vsumfructum reseruet, nō valet donatio iure nostro regio, quo bona præsentia, dūtaxat, donari prohibētur, sed vsumfructum reseruans bona futura reseruat, & præsentia donat, quare nō valebit talis donatio, licet vsumfructus donatori reseruetur, vt optime resoluit dom. Di. Couarru. lib. 3. resolutione. cap. 12. nu. 4. cuius sententia vera est. Licet contrarium voluerit Anto. Gomez in l. 69. Tauri, numer. 3. licet ex communi opinione valeret iure communi Imperatorum huiusmodi donatio, reseruato vsumfructu, vt ibi concludit dom. Did. Couarru. d. cap. 12. num. 1. 2. & seq. contra Paul. Castren. † Sed tu hanc regulam limita, nō procedere, vbi quis donat omnia bona sua mobilia & immobilia, præsentia & futura, nā si actiones habet, de quibus possit testari, non infirmitur donatio, vt autoritate Bald. assueuerat Socin. in regula. 145. limi. 1. cui? ratio est, quia in donatione seu relicto bonorum mobilium & immobilium, non continetur iura & actiones, est siquidem tertium genus bonorū, vt in l. quam Tuberonis. §. in peculio. ff. de pecul. ibi, res mobiles & soli, & ibi, hoc amplius nomina debitorum. Bar. in l. potest. ff. de auth. tuto. & in l. mouentium, vbi etiam Albe. ff. de verbo. signifi. & hæc est recepta sententia, vt colliges ex Tiraq. plures authores more solito referentes, lib. 1. de retractu. §. 1. glof. 7. nu. 9. & Ario Pinelo in rub. C. de bon. mater. 1. part. num. 24. & seq. & in specie donationis, de qua agimus, & relicti hoc tenuit Bar. cōf. 50. & in l. fi. num. 4. versif. quæro. ff. de vsumfru. lega. l. as. in l. a diuo Pio. §. in venditione, nume. 7. ff. de rei iudi. & consi. 5. libr. 3. Corne. consi. 104. num. 19. & sequen. lib. 2. vbi notabiliter loquitur Gometi. in §. omnium, num. 22. insti. de actio. Capella Tolosana, & ibi Auferri. quæstio. 315. Guido Papæ. q. 261. Deci. consi. 237. col. 1. & in l. 1. 2. lectura, num. 8. ff. si cer. pet. Guill. Bened. in rep. cap. Raynuntius, in verbo, cetera bona, num. 25. de testam. Maria. Socin. Iunior consi. 115. colu. 1. libr. 1. Arius Pinel. in d. rub. de bon. mater. 1. part. nume. 25. in fine. Et num. seq. hoc extendit ad confiscationem, limitando vt ibi, per eum, ex quo constat veram esse limitationem. † Secūdo limita, legem nostram non procedere, si donauerit quis omnia bona sua sita in tali loco, vel vbi cūque sita, valet siquidem huiusmodi donatio, si donans eo tēpore actiones aliquas habebat. Nā actiones & iura cū sint incorporalia non circumscribuntur loco. l. Cayus, ff. de lega. 2. l. si fidei commissum. §. tractatu. ff. de iudi. & d. l. Cayus ad hoc extollant docto. vt tradit Tiraq. in l. si vnquam, in verbo, bona, nu. 9. C. de reuo. dona. quam sic intelligunt docto. communiter, & est recepta interpretatio, vt colliges ex l. as. in l. a diuo Pio. §. in venditione, nume. 6. ff. de rei iudi. & in §. item Scruiana, num. 42. insti. de actio. & in l. cunctos populos. C. de summa Trini. ad finem, & Alcia. in l. fi. num. 80. C. de pact. Alex. consi. 31. num. 7. lib. 1. Ioan. Cijer. de primogenitura, lib. 2. q. 9. Pinellus hoc optime explicans in d. rub. de bon. mater. 1. part. nume. 10. & sequentibus, qui omnino est videndus in hac materia. Ex quo hanc limitationē obseruat autoritate Bal. Soci. in regula. 143. limi. 2. † Tertio limita, vt lex nostra prohibens donationem omnium bonorum præsentium nō procedat

Libro.5.Titulo.10.

cedat, si iuramentum interueniat, vt late probat Ant. Gomez in l. 69. Tauri, num. 4. respondetque ad obiecciones & fundamenta contraria, vbi videas. Idem voluit Dom. Di. Couarra in rub. extra. de testam. 2. part. num. 4. & 5. & 6. ¶ Quarto limita, vt non procedat in donatione facta ecclesie, vel pio loco, vel pia causa, vt pro dote, valet enim donatio omnium bonorum eis facta, vt colliges ex Bar. & docto. in l. si. C. de pact. vbi Deci. in ecclesia & pio loco eam dicit communem. numero. 31. & Hierony. Cagnoli, num. 203. & Purpurat. numer. 242. cum pluribus concordantijs per Petr. de Dueñas traditis in regula. 219. limi. 1. & per dom. Did. Couarra in rub. extra. de testam. 2. part. num. 6. docto. omnes in l. 69. Tauri, maxime Anto. Gomez. numer. vlti. ¶ Nec huic legi tanquam prohibitiua, licet renuntiare. arg. l. 1. vbi glo. & docto. communiter. C. ne fidei iussio. doti. dent. & in specie hoc attestatur Anto. Gomez in d. l. 69. Tauri, num. 1. verfic. ex quibus rationibus, quæ sententia vera est.

LEY. IX.

¶ Que las mercedes que se hizieren de juras, o de por vida, o otras qualesquier se asienten en los libros dentro de vn año, y no lo haciendo las ayan perdido.

Don Iuan. II. en Madrid, año de. 1423. a XI. de Dezembro, pragmática.

¶ Ordenamos y mandamos, que qualesquier concejos, è yglesias, y monasterios, y comunidades, ciudades, villas, y lugares, y personas de qualquier estado y condicion y preeminencia, o dignidad que sean: que de los Reyes donde yo vengo, o de qualquier dellos, o de mi, o de qualquier de nos han è tienen, o tuuieren qualesquier mercedes, anfi de juro y de heredad, como de por vida, o de cada año, o de otra qualquier manera, por qualesquier cartas, y alualas y priuilegios que tégan, los quales no estan puestos, ni asentados en los mis libros de los mis contadores mayores: q del dia de la data desta nuestra carta hasta vn año cumplido primero siguiente vengan mostrando y mostrando ante nos en el mi consejo los priuilegios, cartas y alualas, y recaudos originales que en estarazon tienen, para que nos los mandemos ver, y proueer for-

bre ello como cumpla a nuestro serui- cio, con apercibimiento que si no los mostraren dentro del dicho termino, que dende en adelante por esse mismo hecho pierdan è auran perdido las dichas mercedes. ¶ Y les no seran guardadas, ni gozaran dellas, ni les seran asentadas dende en adelante en los nuestros libros. ¶ Y de aqui adelante qualesquier ciudades, villas, y lugares, y yglesias, y monasterios, y concejos, y comunidades, y personas de qualquier estado, y condicion, preeminencia, y dignidad que sean, a quien nos hizieremos qualesquier mercedes de juro de heredad, o de por vida, o de cada vn año, o de otra qualquier manera, los végan a mostrar ante los nuestros contadores mayores, y las asienten en los nuestros libros dende el dia que por nos le fuere hechala tal merced, hasta vn año cumplido primero siguiente. Y si así no lo hizieren y cumplieren, que por esse mismo hecho ayan perdido y pierdan las tales mercedes: y les no sean puestas ni asentadas dende en adelante en los nuestros libros, ni las ayan, ni puedan auer, ni puedan gozar ni gozè dellas. Lo qual mando que se guarde para agora y para siempre jamas. Y que passados los dichos terminos, los que anfi no lo hizieren, no les passen las tales mercedes, ni alguna dellas a la tabla de los nuestros sellos: ni les asienten en los nuestros libros, ni los nuestros contadores mayores las reciban en cuenta, ni les sea la tal merced guardada dende en adelante.

GLOS. 1.

- 1 Donatio à Principe facta non potest reuocari.
Donatio perfecta non capit postea conditiones, ibi.
- 2 Donatio à Principe facta, imò quodcunque ius, iure gentium questum, auferri potest per legē generalem absque vlla satisfactione.

Pier-

apierdan e auram perdido las dichas mercedes. Videtur hoc non posse fieri: vt in l. 6. supra eod. vbi donationem à Rege factam non potest Princeps ipse reuocare, nisi ex causa, ex qua alia priuatorum donationes reuocantur. vbi late probauit in gloss. 1. quare ergo donatarijs hoc onus iniungitur? videtur iniungi non posse post perfectam donationem. l. perfecta. C. de donatio. quæ sub modo, cuius verba sunt: *Perfecta donatio conditiones posita non capit, quam legem optime explicat dom. Di. dac. Couarrub. libro. 1. resolutio. cap. 14. per totum.*

† Respondeo hoc lege generali fieri posse, etiam in quocūq; iure, vel aliqua iuregentium quæ sita, atque etiam nullo dato præmio donatario, vt late probat Deus in cap. quæ in ecclesiis, nume. 21. de constitut. late Paul. Paris. consil. 1. nume. 46. libro. 1. vbi citat concord. dixi in dialogo relocatoris. 4. par. c. 12. nume. 3. & supra eo. l. 6. glo. 1. in fine.

GLOS. 11.

Donatio à Principe facta propter non seruatum formam est ipso iure nulla. Et formæ omisio in qualibet minima parte reddit actum nullum.

Ni les sea la tal merced guardada dende en adelante. Et nimirum si hac in specie annulletur donatio à Principe facta, propter non seruatum formam. Forma siquidem hic statuitur, vt de cætero donationes omnes redditu tēporaliū, vel perpetuorū à Principe factæ à rationabilibus influantur, vt in Regijs codicibus scribantur, aliās non valeant. Violatio enim formæ, etiam in qualibet minima parte, reddit actū nullum. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactio.

LET. X.

Que el Rey no haga donacion de pinos, ni moros, ni galeas, ni otras cosas de las ataraçanas.

Ley. 8. tit. 9. lib. 5. ordina.

Don Iuan. II. en Valladolid, año de 47. peti. 46.

¶ Porque entendemos que cūple a nuestro seruicio, y al bien publico de nuestros reynos, es nuestra voluntad, de no dar ni hazer donacion a persona alguna de pinos, ni moros, ni galeas, ni otra cosa alguna de las nuestras Ataraçanas: y que las cartas de mercedes y priuilegios, que los Reyes nuestros progenitores ò nos ouieremos dado, ò diremos, sean ningunas y de ningun efecto, aunq sean sobrecartas de segunda jussion, ò

dende en adelante: y aunque sean dadas de nuestro proprio motu con qualesquier clausulas derogatorias, y firmezas, y sean auidas por obrepticias. Y defendemos a nuestros secretarios y escriuanos de camara, que las no librē ni sobreescriuan, so pena de nuestra merced y de priuacion de los officios. Y mandamos a los nuestros alcaydes de las nuestras Ataraçanas, que en esta parte no cumplā nuestras cartas, ni den cosa alguna de las dichas Ataraçanas a persona alguna. Y si lo dieren que lo paguē de sus bienes, y demas que por el mismo hecho ayan perdido e pierdan todos sus bienes para la nuestra camara. Y defendemos a nuestros contadores, y a sus lugares tenientes que no señalen ni libren las tales cartas ni alualas, so pena de priuacion de los officios

GLOS. 1.

1 *Donatio rerum ad naualia pertinentium à Principe facta, est nulla.*

Reipublicæ expedit portus maritimos à piratis esse securos, ibidem.

2 *Princeps tenetur portus maritimos, & vias reddere à piratis, & latronibus securas.*

Tributa quare Principi dentur? ibidem.

Ciuitas an teneatur de prada in suo territorio facta? remissuē, ibidem.

3 *De nostris ataraçanas.* Nota donationem rerum ad naualia pertinentium esse omnino prohibitam, & priuilegia, & concessiones earum rerum à Principe factas esse nullas, & minime obseruandas. Expedit enim rei publicæ portus maritimos esse à piratis, & à piraticis bellis, & de prædationibus securos: vt in l. 4. titu. 7. de mercatoribus, par. 5. † Ideo enim pedagia, & alia tributa ex mercibus asportatis iuste exiguntur, quia Principes ea exigentes, vias tenentur reddeere à prædationibus securas, & portus maritimos à piratis, secundum Hosti. in summa, titu. de centibus. §. ex quibus causis, versu. sed nunquid sine causa. l. 5. & ibi Grego. Lupi in verbo, seguros, tit. 7. par. 5. ibique in verbo, el ochauo, asserit hoc in regno moris esse, vt decima pars rerum, quæ à mercatoribus hac deferuntur exigatur. Quod vectigal, almoxarifazgo nuncupatur, de quo fit mentio in l. 2. tit. 9. par. 2. & in l. 13. tit. 18. de instrumentis, par. 3. & in l. 7. tit. 14. par. 7. & infra lib. 9. tit. 22. & seq. vsque

Libro.5. Titulo.10.

vsque ad titu.27. exclusiue, & an ciuitas teneatur de prada in suo territorio facta, tractat Greg. Lupi in.l. 4. in verbo, el concejo, o el señor, tit. 7. de mercatoribus, part.5.

LEY. XI.

¶ Que las donaciones que se hazen en fraude de no pechar, que no valan.

¶ Lex.6. tit.9. lib.5.ordina.

¶ Don Iuan.11.en Burgos, año de.1453.peti. 5.

¶ Muchas personas en fraude de no pechar, han hecho y hazen donaciones, así a hijos clérigos, ^a como a estudiantes: ^b y otro sí, si no tiene tres o quatro hijos, y el vno es clérigo y exempto, hazenle los otros pecheros donacion y traspassacion de todos sus bienes, ^c y hazen entre sí otras particiones encubiertamente: y otros por hazer de dos pecherias vna, hazé el vno al otro donación o traspassación de toda su hazienda, y sobre esto son seguidos, e se siguen muchos pleytos y contiendas, y son fatigados nuestros pecheros ante jueces ecclesiasticos y seglares. Porende desuiando los tales fraudes y engaños, ordenamos, que si alguno es pechero y hijo de pechero, y no se halla abonado para que se haga execucion en sus bienes por pagar los tales pechos, q ha de pagar, por razon de la tal donación o traspassamiento que ha hecho, o fiziere en persona exempta: ^d porque el derecho presume, que lo hizo cautelosamente, a fin de no pechar ni contribuir, ^e que la tal donacion y traspassamiento sea ninguno de derecho. Y q a mengua de los dichos bienes, la tal persona que así hizo donación de los dichos bienes sea preso su cuerpo, y esté así preso hasta q de bienes desembargados suyos ^f en que se haga la dicha execucion. Y en tanto se le dado lugar, si quisiere, para que diga y

alegue de su derecho: pero que no salga de la dicha carcel, hasta que aya pagado los dichos pechos: o muestre razon legitima, porque así no lo deue hazer. Y mandamos al maestre escuela, y a otros qualesquier jueces ecclesiasticos, que hazen o hizieren procesos contra las nuevas justicias y pecheros por virtud de los priuilegios de la yglesia o estudio, q vengan por sus personas ante nos en la nuestra corte, dentro de cierto termino, q por nuestra carta les sera asignado, y no partan della sin nuestra licencia y mandado, ^g y q den razon de los dichos procesos, que así hazen, o hizieren.

GLOS. I.

1 Clerici presbyteri, vel maioribus ordinibus insigniti, sunt immunes à tributis & censibus.

Tributa à clericis exigens est excommunicatus, ibi. Clericorum bona quæ sita, & querenda à tributis & actionibus sunt immunia, ibidem.

2 Clerici sunt à gabellis exempti pro rebus ab eis distractis.

3 Clerici negotiatores non sunt à gabellis exempti, idè in ecclesijs.

Clerici ad quæ tributa teneantur, remissi sunt, ibidè. Clericorum priuilegia, remissi sunt, ibidem.

4 Clerici prima tonsuræ, vel minorum ordinum, non coniugati, an sint immunes à tributis & exactionibus, & quid hodie requiratur, vt immunes fiant in re regio?

5 Clerici prima tonsuræ coniugati nullo modo exempti à muneribus vel tributis, sed solum canonis, & fori priuilegio gaudent, si ea faciant, quæ à Concilio Tridentino, & lege regia exiguntur.

¶ Donaciones así a hijos clérigos. Nota donationes factas in fraudem contributionum filijs clericis esse nullas. Clerici enim presbyteri, vel maioribus ordinibus insigniti quoad tributa, & census, tam ratione personæ, quam rerum sunt exempti vt in capi. quamquam, de censu. lib.6. cap. non minus, de immuni. eccles. vbi latè docto. & in l. placet, & l. ad institutionem. C. de sacros. eccles. presbyteros. C. de epi. & cleri. cap. si tributum. n. q. i. Panor. in cap. vlti. numero. 4. n. 12. & 13. vbi hoc extendit ad bona propria clericum, extra de vita & honesta.

honesti. cleri. idem & Felis in cap. ecclesia sanctæ Mar-
 ritæ, num. 7. & Deci. num. 18. & alij extra, de consti-
 4 Ripa lib. 2. responsum, cap. 22. Cassane. in consuet.
 Bargun. rub. 1. §. 4. num. 17. Austeri. in Clem. 1. de offi.
 ordina. regula. 2. fallentia. 27. Diedroni. de libertate
 Christiana, pag. 109. & 198. Bar. & Ioan. Mauricius in
 repe. l. vnica. C. vbi mulieres, & in quo loco, fol. 45. &
 pluribus sequen. Pet. Dueñas qui hanc regulam am-
 ptiat & limitat plurisariam in regu. 100. l. 51. & 54. tit.
 6. de clericis & eorū priuilegijs, par. 1. l. n. tit. 3. de epis-
 & cleri. supra lib. 1. Quod iuri diuino consonum esse
 constat Genes. cap. 47. & Hefdra lib. 1. c. 7. & qui ab
 eis tributa exegerit, vel exigi consulerit poena excō-
 municationis plectitur, vt constat ex concilio Latera-
 nensi sessione. 9. sub Papa Leone. X. Archiep. Floren-
 2. parte sue summæ, tit. 1. cap. 3. & 3. par. tit. 24. cap. 25.
 Syluest. in summa, in verbo, excommunicatio. c. 39.
 Pet. de Antibebus in tracta. de muner. 3. part. §. 4. nu.
 32. Fran. Curt. Iunior consi. 61. num. 2. vbi plures ad-
 dit concordantes, Did. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina.
 col. 90. quod procedit in bonis quæstis, quā in
 querendis, vt in cap. 1. de immu. eccles. lib. 6. & c. quā-
 quam, de censib. eod. lib. Did. Perez vbi supra, & Fer-
 10. num. 652. † Sunt etiam clerici immunes à gabellis
 pro rebus ab eis distictis, ex sententia Panor. in capi-
 1. num. vlt. in fi. de cens. & in cap. non minus, num. 21.
 de immu. ecclesia. cui accedit Ioan. Lupi Decanus Seg-
 gouentis in lib. de liberta. ecclesia. 1. par. q. 2. Card. in
 Cie. n. præsent. num. 9. de censib. Tiraquel lib. 1. de re-
 tracta. §. 32. glo. 1. num. 80. Firmiz. in tracta. de gabellis.
 7. q. prin. nu. 9. Deci. latē consi. 496. col. 1. Did. Perez
 in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 93. in fi. & 94. Ferdi. Vaz-
 quez lib. 1. de successio. creatio. §. 10. num. 648. verfic.
 denique leges. l. 49. tit. 6. de clericis & eorum priuileg.
 par. 1. & ibi Greg. Lupi, text. in l. 6. titu. 18. de gabellis,
 3 infra lib. 9. † Hoc tamen fallit in clerico negotiato-
 re seu mercatore, quippe quia solutione gabellarum non
 excusatur, vt in Clem. præsent. de censib. & in capit.
 quamquam, eod. tit. lib. 6. Federi. consue. colu. fi. Fel.
 in cap. ecclesia sanctæ Maritæ, nu. 105. & ibi Deci. nu.
 57. de consitu. Grego. Lupi in l. 49. in verbo, las fran-
 quezas, & in l. 5. tit. 7. de mercatoribus, in verbo, clérigo,
 par. 1. & in l. 5. tit. 7. de mercatoribus, in verbo, clérigo,
 par. 5. Did. Perez in l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. colu. 94. Fer-
 dinan. Vazquez. d. §. 10. num. 648. verfic. denique leges,
 Bertachi. in tracta. de gabellis 7. part. prin. q. 6. nu. 10.
 & iterum in 2. q. 3. partis prin. Specul. in tit. de immu.
 eccles. num. 4. Pet. Dueñas in regula. 100. limi. 11. 7. tit.
 18. de gabellis, infra lib. 9. Vbi hoc extenditur ad ecclē-
 suas negotiantes seu mercaturam exercentes, licet An-
 charra. Inol. & Panor. in d. c. vlti. de vita & honest.
 cleri. & Bertachi. vbi supra, & Pet. Dueñas. d. regula.
 100. limi. 11. in fi. voluerint contrarium in ecclesia, vel
 clerico nomine ecclesie videntes. Quid autem fiet in
 pedagio declarat Greg. Lupi in d. l. 49. ad fin. in verbo,
 las franquezas, tit. 6. de clericis & eorum priuileg. part.
 1. Ad que autē munerā clerici teneantur, tractat plenē
 Grego. Lupi in l. 51. in verbo, pechar, & iterum in ver-
 bo, por rason de sus personas, & in l. 54. glo. 1. & 2. ti.
 6. par. 1. Pet. Dueñas in d. regula. 100. plura alia priui-

legia clericorum cumulat Did. Perez in d. l. 1. tit. 3. lib.
 1. ordina. colu. 89. & pluribus sequen. † Clerici etiam
 primæ tonsuræ non coniugati liberi sunt, & immunes
 à tributis, censibus indictis, & omnibus subdijs, à
 quibus clerici presbyteri sunt immunes, vt voluit Ber-
 tachi. in d. tracta. gabellarum. 7. par. num. 12. Ange. in
 auth. de monach. §. pen. Guido Papæ. q. 383. Mauriti.
 in repe. l. vnica. C. de mulie. & in quo loco munera su-
 b're soleant, lib. 10. pag. 75. quorum opinio commu-
 nis est. & ab omnibus probatur. c. ex parte, de cleri.
 coniuga. teste dom. Did. Couarru. libr. practica. quæ-
 stio. c. 31. num. vlti. colu. pen. Quod tamen limitat ibi
 Couarru. vt procedat, quoties cleri. primæ tonsuræ
 præbati & honestam viuendi rationem admitterint,
 vestes saltem decentes, & tonsuram non dimittunt, &
 quod deducit ex Innocen. in cap. 1. de apost. l. idem vo-
 luit Thom. Parpal. in repe. l. placet. C. de sacros. eccle-
 Ioan. Mauritius in repe. d. l. vnica, pag. 73. C. de mu. i.
 & in quo loco, Guido Papæ. q. 381. quod optimatio-
 ne probat dom. Dida. Couarru. hanc opinionem His-
 panam consuetudinem admisisse, etiam si tertio moni-
 tici non fuerint, quod vestes decentes deferant & ton-
 suram, quod constat ex titulo. 4. de cleri. primæ tonfu-
 rz, supra lib. 1. vbi transcripta non fuit lex. 1. tit. 3. lib.
 1. ordina. has trinas monitiones exigisse, Vbi Did. Pe-
 rez colu. 136. in fi. discutit, an vnica sufficiat monitio
 peremptoria pro omnibus vel generalis, vel nulla, cui
 adde dom. Did. Couarru. lib. practi. quæstio. capit. 32.
 num. 1. Ferd. Vazquez lib. 3. de successio. creatio. §. 22.
 nu. 61. & seq. & Grego. Lupi in l. 49. in verbo, las fran-
 quezas, post medium, titu. 6. par. 1. & quæ dixi in sty-
 10 cancellariæ, tit. 1. præmi. 22. cap. 1. §. 2. glo. 9. nu. 7. H-
 die autem monitio hæc non exigitur, vt constat ex cō-
 cilio Tridentino, sessione. 23. cap. 6. & ex lege. 1. & vlti.
 ti. 4. de cleri. primæ tonsuræ, supra lib. 1. vbi statuitur,
 vt gaudeant priuilegio fori clerici isti primæ tonsuræ,
 vel minorum ordinum, quid facere debeant, & in l. 2.
 eiusdem tituli, & ibi statuitur, clericum primæ tonfu-
 rz non coniugatum obtinentem verè ecclesiasticū be-
 neficium seu sacerdotium, immunitatem esse à tributis,
 nō a ias, ibi: *Saluo los no casados que actualmente tuue-
 ren beneficio ecclesiastico.* † Vbi autem clerici primæ
 tonsuræ fuerint coniugati, etiam cum vnica & virgi-
 ne non sunt immunes à tributis, solum enim canonis
 si quis suadente, & fori priuilegio gaudent, vt in capi-
 vnico, de cleri. coniuga. libr. 6. & ibi expendit gloss. &
 commu. omnes Dida. Perez in dict. l. 1. titu. 3. lib. 1. or-
 dina. colu. 93. verfic. est tamen elegas quæstio. tex. in. c.
 ex parte, de cleri. coniuga. l. 29 in fi. titu. 6. de clericis,
 par. 1. vbi Greg. Lupi in l. 51. vbi Felis in cap. ecclesia
 sanctæ Maritæ, nu. 103. de consi. Ioan. Igne. in l. fidei-
 commissum, num. 277. ff. ad Silb. Ioan. Mauritius in
 rep. d. l. vnica. C. de muli. & in quo loco Collecta.
 in cap. decernimus. q. vlti. num. 7. de iudi. l. 13. vbi Di-
 5 Perez titu. 1. lib. 1. ordina. dom. Dida. Couarru. hanc
 dicens communem lib. practi. quæstio. cap. 31. num. 9.
 & est hodie text. expressus in l. 2. titu. 4. de clericis pri-
 mæ tonsuræ, supra lib. 1. cuius verba sunt. *Los clérigos
 de corona y menores ordenes, que conforme al decreto del
 sacro Concilio y a la ley antes desta pueden gozar del priuilegio
 del fuero, se aya y se entienda tan solamente quanto al
 print*

Libro.5. Titulo.10.

privilegio del fuero en las causas criminales: pero en todo lo demas, assi en el pechar, como en el pagar alcavala, y en todas las otras cosas no sean exentos, ni gozen de privilegio: y paguen y contribuyan como los legos. Y en esto y en todo lo demas sean audos por tales: salvo los no casados, que actualmente tuieren beneficio eclesiastico. Quando autem donatio clerico, vel exempto fuerit, in fraudem tributorum fieri videatur, dicam in glossis sequentibus.

GLOS. II.

- 1 *Scholares an sint immunes à tributis & munerib?*
- 2 *Licentiarum & doctores graduati Sal'manticæ, & Pincia, & Bononiæ non Bachalauri gaudent immunitate à tributis.*

Scholares an sint immunes à muneribus patrimonialibus? ibi.

Scholaris debet esse matriculatus, ut gaudeat privilegio, ibidem.

- b *Como a estudiantes. Scholares iure cōmuni nullis sunt obnoxii tributis, non enim tenentur ad collectas, tales, nec ad alia munera ordinaria, vel extraordinaria: ut in auth. habita. C. ne filii pro patre, & ibi notat docto. maxime Rebuff. in l. 1. & 2. C. qui extra. vel profess. excus. lib. 10. Clem. unica, de censu. Rebuffus de privileg. scholarum, privilegio. 149. Sed hoc intellige quoad munera personalia, non quoad patrimonialia, ut expressim deciditur in d. l. 2. C. qui extra. vel professio. Ang. & ceteri in §. item si maior, in l. de excusa. tut. Ioan. Lecirier de primogeni. q. 7. nu. 10. lib. 2. Thomas Parpalia in repe. l. placet, nu. 70. vers. an autem scholaris. C. de sacros. ecclies. Dida. Perez in l. 8. tit. 2. li. 1. ordina. colu. 75. vers. scholaris itidem, vbi matriculatus descriptum esse debere asseruat, ut his gaudeat privilegium legijs, autoritate Domi. & Barbatij in procemio Clement. in verbo, saltem. Ioan. Lupi in rep. rub. de donat. in vi. & vxo. §. 8. nu. 3. Hodie autem Bachalauri non excusantur à tributis. l. 2. tit. 4. de tributis, infra lib. 6. sed solum Licentiarum & Doctores examine riguroso effecti in studio Salmanticensi, & Pintiano, & collegij Bononiæ, ut in l. 8. titulo. 7. de studijs Hispaniæ, supra libro. 1.*

GLOS. III.

- 1 *Fraus præsuntur ex alienatione omnium bonorum. Fraus ex quibus præsuntur? remissive, ibidem.*

- 2 *Alienatio omnium vel maioris partis bonorum titulo oneroso minori, quam æquum est pretio fraudem arguit.*

- c *Donation y traspassacion de todos sus bienes. Ex alienatione omnium bonorum præsuntur fraus. l. omnes. §. Lutus. ff. quæ in fraud. cred. l. 7. tit. 15. de cessione bonorum, par. 5. Alexand. confli. 55. num. 5. lib. 1. & in hac*

materia contributionum, hoc tenet Antibolus in tractat. de muneribus. §. 4. num. 69. Vbi alios modos cognoscendi fraudem hac in specie nobis insinuat, ex industriaque indicantium hoc magis pòdere probat. Id est si maiorem bonorum partem quis alienet, secundum glo. in l. nomen. §. filio, in verbo, omnis substantia. ff. de lega. 3. per tex. in l. 1. vbi Bal. §. 4. C. si quid in fraud. patro. Alex. expresse in d. confli. 55. num. 5. ibi. l. 1. Idem etiam si titulo oneroso alienet, secundum glo. Bart. & docto. in d. §. Lutus, & in l. patronus. & in l. qui testamentum. ff. de proba. si tamen minori, quam æquum esset pretio vendita, essent bona, secundum Imol. in l. post contractum, colum. 1. ff. de donat. l. as. in §. item si quis in fraudem, vbi latissime insitit. de actio. Gregor. Lupi in l. 7. tit. 15. in verbo, todos, par. 5.

GLOS. IIII.

- 1 *Clericus vel alius exemptus fundum emens à tributo, an solvere teneatur tributum?*
- 2 *Tributorum exemptio non competit rustico, qui fundum emit ab exempto. Persona mutatione mutatur qualitas inherens rei: ratione persona, ibidem.*
- 3 *Bona ante sacerdotium possessa, adepto sacerdotio, clericum gaudent privilegio. Tributarius fundus transit in clericum cum onere solvendi tributum fundo annexum, ibidem.*

- d *Donacion e traspassamiento que han hecho, o hizieren en persona exempta. Exota ex lege ista, quod cessione, vel donatio tributarij facta clerico, vel exempto, non excusat eum à solutione tributi ad quod propter res donatas, vel cessas tenebatur. Contra quod opponitur de l. cum facultates. C. de his qui nume. liber. vel pauper. excusationem meruerunt, libro. 10. cuius verba sunt. Cum facultates tuas omnes in filium tuum contulisset, nequequam habere proponas, respectu patrimonij eius, quod tuum esse desit, muneribus civilibus non astringeris. Ex qua lege colligunt docto. quod si pater tributarius donet filio prædium, vel domum pro consequendo sacerdotio, confestim prædium liberum efficitur ab omni tributo, quod iure etiam regio probatur in l. 2. 12. in legibus styli. Ferdinan. Vazquez lib. de successio. creatio. cap. 10. numero. 653. Dida. Perez in l. 1. titu. 3. lib. 1. ordina. colu. 90. post medium. Quod confirmari asserunt ex sententia Ioan. Andr. ad Specul. in titu. de censibus. §. nunc dicendum, in additione incipit tractatur, dicentis rusticum à milite, vel exempto seu nobili fundum ementem onera, & tributa subire debere, per tex. in l. 1. etatem. §. vti. ff. de censib. & l. 3. §. 1. ff. de muner. & honor. c. privilegium personale, de regu. iuris. lib. 6. licet enim prædium esset liberum à tributis, cum à milite vel exempto possidebatur, illud erat privilegium personæ cōcessum, quare ad emptorem, vel successorem non transit, ut in d. regula privilegium statuitur*

tuitur. Item, quia mutatione persone mutatur priuilegium & qualitas inherens rei ratione persone. l. Paulus alias, per procuratorem, & ibi Bart. num. 3. ff. de acquir. heredi. l. l. citatio. §. ult. ff. de publica. & vestiga. ubi Alberi. Bal. & Paul. Cast. c. unico. de iure patro. lib. 6. Iaso. confil. 20. lib. 1. Dida. Segura, in repe. l. 1. §. fin. num. 1. 19. ff. de liber. & posthu. Barbat. de prestant. Cardin. quæstio. basilica. 1. 1. primæ partis. l. fin. l. nec quisquam. num. 4. ff. de eden. Dec. in. l. in omnibus cautis. num. 2. ff. de reg. iur. & confil. 48. Pet. Ferra. in sua practica in forma libelli pro solutione pedagiorum, in glo. ult. num. 7. Alexan. optimè in. l. quia tale. nu. 3. ff. solut. matr. Bal. in Margarita, in verbo, contractus, fol. 9. col. 1. Montaluis in. l. 3. tit. 14. part. 1. & in. l. 1. 13. tit. 10. lib. 3. fori. Segura in repet. l. vnum ex familia. §. sed si fundum, num. 2. 19. vers. 2. facit alia qualitas. ff. de leg. 2. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 13. num. 12. & sequen. Ferdinan. Vazquez. d. §. 10. num. 655. Dida. Perez in. d. l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 90. & in. l. 2. glof. ult. tit. 4. lib. 4. ordina. col. 1430. & seq. & Franc. Ripa lib. 2. responforum, cap. 1. num. 16. vers. 3. sic mutatione persone. Archid. Ioan. And. Ancharran. Domi. & Fran. in cap. quamquam. de censib. in. 6. † Bona etiam ante sacerdotiū possessa, adepto sacerdotio clericali, gaudent priuilegio, vt in cap. 1. de immun. eccles. lib. 6. & cap. sicut cum ibi notatis. de verbo. signif. eod. lib. Gemi. confil. 113. vers. 2. conclusio. Ferdin. Vazquez, & Did. Perez in locis, numero præcedenti in fine citatis. Qui hoc limitant, nisi onus rei esset annexum, ita vt ratione rei tributum deberetur, quia tunc transit ad exemptum cum suo onere, secundum Bart. in. l. is cū quo, numero. 2. ff. de aqua plu. arcen. & in. l. si diuina. num. 1. C. de exacto. tribu. lib. 10. Iaso. confil. 20. lib. 1. Grego. Lupi in. l. 55. in verbo, clericos, tit. 6. part. 1. & in. l. 5. 1. in verbo, por razon de sus personas, eod. tit. facit. l. doli. §. 1. ff. de contra. empl. inuitus. §. plerumq. ff. de reg. iur. text. optimus in Clem. vnica. de supple. da negli. præla. Et iure regio est tex. expressus in. l. 11. tit. 3. de episcopis & clericis, supra lib. 1. ibi, *E osero de heredad que sea tributaria, en que sea el tributo apropiado a la heredad, que los clérigos que compraren las tales heredades tributarias que pechen aquel tributo, que es apropiado y anexo a las tales heredades.* Quæ lex sumpta fuit ex. l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. vbi id notat Did. Perez col. 90. vers. si tamen, & Ferdi. Vazq. d. §. 10. nu. 656. & sequen. Quid ergo respondebimus huic obiectioni dicam in gloss. sequen.

G L O S. V.

- 1 Donatio vel cessio alicuius rei clerico facta propter quam donans, vel cedens soluebat tributum, an presumatur in fraudem fisci facta?
- 2 Lex civilis an possit presumptionem inducere, vt alienatio in ecclesiam, vel clericos facta in fraudem fisci esse presumatur?
- 3 Leges vel statuta contra libertatem & in præiudicium ecclesiæ fieri non posse dispositiue, nec presumptiue.

- 4 Lex civilis an possit omnibus prædictis tributa imponere, vt transeant ad exemptos cum suo onere. & num. seq.
- 5 Lex prohibens alienationem honorum immobilium in clericos, vel tributum imponens ipsis bonis in fraudem clericorum non valet, nec erit seruanda. Alienatio in clericos an possit per contractum prohiberi? ibi. dem.
- 6 Lex nostra intelligitur, & saluatur ab impugnationibus, & oppositiombus.

- c Porque el derecho presume, que lo hizo cautelosamente a fin de no pechar ni contribuir. Donatio ecclesiæ, vel clerico facta alicuius rei, propter quam donator soluebat tributum, non presumitur in fraudem fisci facta, vt in l. non ex eo. C. de euictio. ibi, *Nec opinio eius ex hoc laeditur, vt mala fidei emptor existimetur, alius itaque hoc indicis, si vis, probare debes.* glof. in principio, instit. de vscapioni. in verbo, qui bona fide. glof. in capit. sanctorum. de præscript. & in cap. si diligenti, in verbo, bona fides, & in cap. quoniam omne, in verbo, bona fide, eodem titul. l. merito. ff. pro socio. cap. vltim. de præsumpt. vbi probatur delictum non esse præsumendū. Corne. confil. 242. numero. 12. lib. 3. quod in specie probat Dida. Perez in. d. l. 1. titul. 3. lib. 1. ordina. col. 90. in fine, & sequen. quæ etiam errore est nonagesima.
- 2 † Non enim potest lex civilis hanc presumptionem inducere, vt alienatio facta in ecclesiam fieri videatur in fraudem fisci, vel tributorum, ob idque esse inualidam, ex sententia Bald. in. l. neminem, numero. 3. C. de sacrosan. eccles. & in authentica item nulla, numero. 4. C. de episcop. & cleric. & in. l. fin. C. sine censu, vel reliq. numero. 7. & in consilio. 28. lib. 2. cui accedit Roman. in. l. si publicanus. §. 1. numero. 7. ff. de publica. Imol. in capit. vltim. numero. 16. & ibi Panormit. numero. 13. de vita & honest. cleric. Ioan. Plat. in. l. 2. C. de prædi. nauicula lib. 11. & in. l. vltim. C. de exactori. tributo. lib. 10. Montal. in. l. 1. in verbo, siempre guardadas, tit. 5. lib. 1. fori. Felin. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 76. & ibi Dec. num. 52. de constitu. & est communis opinio, secundum las. in. l. placet, lect. 2. num. 21. C. de sacros. eccle. Ferd. Vazq. de successio. creatio. §. 10. num. 658. Greg. Lupi in. l. 55. in verbo, el Rey, tit. 6. de cleri. & eorū priuile. par. 1. † Tex. est in. l. 3. tit. 3. supra lib. 1. vbi decumum est, non posse leges, vel statuta fieri in præiudicium, vel contra libertatem ecclesiæ, triplici ratione, de qua per Didac. Perez in. l. 2. titul. 3. lib. 1. ordina. nec talia statuta ligant ecclesias, vel clericos, vt dicam latius in. l. 3. tit. 3. lib. 1. supra: & non solum id non potest directè statuere per modum dispositionis, verum nec indirectè per modum presumptionis inductæ, nec per modum pœnæ imponendæ, vel auferendæ, vt optimè explicat Ferdin. Vazq. lib. 1. de successio. creatio. §. 10. num. 658. in fine, & pluribus præcedentibus. † Ex quo videmus non fuisse in hoc libro, & titulo legem. 7. tit. 9. lib. 5. ordinatio, qua statuebatur, neminem Regi subditum posse bona immobilia alienare in exemptos & regi iurisdictioni non subiectos, & si alienauerit, vel donauerit, quin-

R r tam

Libro 5. Titulo. 10.

tam valoris veri partem Regi dare teneatur, quam im-
posuit super rebus ipsis, ita vt cum hoc onere transeat
ad quoscunque: quæ adita sunt ex cautela Bart. sumpta
in l. rescripto. §. ult. num. 4. & ibi eum sequitur Alex.
in apotill. s. ff. de munerib. & hono. Vbi dixit posse da-
ri consilium, quo mediante ecclesiæ & clerici ad colle-
ctas teneantur, ita videlicet, vt fiat statutum, quo omnia
præd. & tributaria reddantur ad hunc effectum, vt si
in ecclesiā, vel clericos transferantur, cum suo onere
transcant, nam quoties tributum est annexū ipsi rei,
ecclesiā & clericis id tenentur, arg. l. doli. §. 1. ff. de
contrah. empt. c. tributum. 23. q. 8. l. 5. §. 1. tit. 6. par. 1. &
ibi Greg. Lupi, in verbo, clericos, cum concordantijs
in gloss. præcedenti traditis, in fine. Petrus Antiboli in
tract. de muneribus. §. 4. num. 51. † Sed his non obstan-
tibus contra Bart. & communis opinio, & verior, imo
quod lex prohibens directē, vel indirectē bona im-
mobilia in clericos, vel in ecclesiā alienari, afficiē suē
prædia tributo in odium ecclesiæ, vel clericorum non
sit seruanda, nec aliquid valeat, & sic contra Bart. te-
nuit Bald. in l. neminem. nu. 3. C. de sacros. eccles. & in
l. vlt. C. sine censu, vel reliq. nu. 7. & consil. 28. lib. 2. &
in athen. item nulla. nu. 4. C. de episc. & cler. & Lud.
Roman. in l. si publicanus. §. 1. nam. 7. ff. de publica. &
vestigal. Imol. in cap. vlt. num. 16. & ibi Panor. num.
13. de vita & honest. cler. Ias. hanc dicens communem
in l. placet. 2. l. sectione. num. 21. C. de sacros. eccles. Feli.
in cap. ecclesiæ sanctæ Mariæ, num. 76. & Dec. nu. 52.
de consil. Greg. Lupi in l. 55. in verbo, el Rey, tit. 6. de
cleric. part. 1. Pet. Dueñas in regula. 100. limit. 9. Did.
Perez in l. tit. 3. lib. 1. ordina. col. 90. in fine, & sequē.
Quare meritō lex illa in hoc libro transcripta non
fuit, vt potest contra libertatem ecclesiæ, quamuis eam
saluare nixus fuerit Did. Perez dict. col. 90. eo quod
absque villo dolo prædia sunt per Principem tributo
affecta, quod est directē contra communem opinio-
nem rectius dixisset Didac. Perez, iudicio meo, per cō-
tractum specialem Principis, vel donationem id sta-
tui posse, non verò per legem generalem, contra liber-
tatem ecclesiæ, vt auctoritate Iean. de Platea in l. vlt.
C. de exactori. tributo. lib. 6. asserit Gregor. Lupi in l.
55. in verbo, el Rey lo ouiesse. defendido. tit. 6. part. 1.
Anchar. consil. 217. num. 1. Felin. in c. ecclesiā sanctæ
Mariæ, num. 77. de constitu. Thom. Parpal. in l. placet,
versic. 6. limitationem. C. de sacros. eccles. Bellonius,
consil. 40. nu. 4. Petr. de Dueñas in regula. 100. limit. 6.

6 † Quid ergo respondebimus ad l. istam dicentem præ-
sumi, hac in specie, contra donationem clerico factā,
quod facta fuerit in fraudem fisci. Crederem hoc ideo
fieri quia ex alijs coniecturis colligitur alienationem
factam fuisse in fraudem tributorum, donauit siquidē
tributarius omnia bona, vel maiorem bonorum partē,
atque ideo minus idoneus inuenitur ad tributa soluē-
da post alienationem, qua in specie nimirum si fraus
præsumatur iuxta tradita supra eodem gloss. 3. At si
ex indicijs, vel coniecturis constiterit, fraudem admi-
nisse tributarium bona sua a ienantiem in exemptos,
iudicis officio cogetur pro bonis illis contribuere, vel
munera subire, vt optime resoluit Petr. Antiboli de
muneribus. §. 4. num. 69. & aperte hoc dicit lex nostra
Rescinditur etiam huiusmodi venditio in fraude fisci

facta, vt probat expressim text. in l. pen. vbi Alberic.
C. de rescind. vendi. & in l. 59. vbi plura congerit Gre-
gorius Lupi, tit. 5. par. 5. & in l. styli. 212. & hac in spe-
cie sustinetur lex ista, aliās esset contra libertatē ec-
clesiæ, vt rectē aduertit Gregorius Lupi in d. l. 55. in
verbo, el Rey lo ouiesse. tit. 6. part. 1. Ferdinand. Vaz-
quez de suc. cessionū creatio. §. 10. numero. 657. Didac.
Perez in d. l. 1. tit. 3. lib. 1. ordina. column. 90. qui co-
lum. 93. ad finem asseuerat, clericum, qui donationi in
fraudem fisci factæ consensit, fraudisq. particeps
fuit, teneri in foro animæ tributa soluere: solutione
tamen debitoris à restitutione liberari, quod verū esse
existimo, atque ita satisfcit ad l. cum facultates. C. de
his qui nune. liber. lib. 10. & ad ea quæ in glo. præce-
denti diximus.

G L O S. VI.

- 1 *Executio iure communi Imperatorum prius fiebat
in bonis, deinde in persona.*
 - 2 *Executor poterat in carcerem mittere debitorem,
qui non defensionabat bona propria & libera, in
quibus fieret executio.*
- Fideiussoris de euictione praxis, ibidem.*

† *Est et si præf. hacta que de bienes desembargados suyos.*
Nota text. expressum pro practica huius regni, qua
vtimur in executionibus, nam iure commun. in exe-
cutione facienda contra debitorem, bona eius in pri-
mis essent requirēda, nec antea ad capturam personæ
deueniri posset, vt in l. à viuo Pio. §. in venditione. ff.
de re iudi. c. peruenit. de fideiussor. 14. tit. 5. de celsio-
ne bonorum, part. 1. tunc enim debitor eo iure in pub-
licis vinculis detineri poterat, cū bonis caruerat,
ex quibus creditoribus satisfacere posset gl. in signis
& communiter recepta in l. 3. §. tutores. ff. de susce-
pt. tuto. quam sequuntur, & dicunt singularem Bart. &
Bald. in l. vlt. C. qui bon. ced. pos. Alex. & Ias. in d. l.
§. in venditione. Abb. & Felin. num. 10. in cap. quoad
consultationem. de re iudi. d. Did. Conar. lib. 2. resolu-
cō. num. 2. Gregorius Lupi in l. 4. tit. 15. part. 5. cum
alijs à me adductis in stylo cancellariæ, titulo. 1. præ-
emin. 17. causa. 20. declarat. 2. glo. 5. † Eodem tamen iu-
re poterat executor compellere debitorem, vt bona pro-
pria indicaret, in quibus fieri posset executio aliās de-
bitor poterat in carcerē mitti, secundū Paridē de Pu-
teo, in tractatu syndicatus, in verbo, executio, col. 3.
Felinus in cap. quoad consultationem, numero. 10. de
re iudicata. Castaneus in consuetud. Burgund. rubr. 5.
§. 1. numero. 13. Robertus Maranta in speculo aureo.
advocat. tit. de executione sententiæ, num. 23. Petr.
Nun. in dictionario suo, in verbo, almoneda, dixi
latius in d. declar. 2. glo. 8. vbi asserui emanasse huius
regni praxim, vt à debitore contra quem fit executio
detur fideiussor euictionis vide quæ ibi diximus, pro
quibus est text. expressus in l. nostra, vbi debitor in
carcere est detinendus, donec bona propria libera de-
signet, in quibus fiat executio, quæ libera esse dici nō
potest, nisi det fideiussorem euictionis.

GLOS

G L O S. VII.

Rex, consilium, & cancellaria, an possint iudices ecclesiasticos coram se vocare, ut rationem litium coram eis pendentium assignent contra iudices seculares.

- ¶ *No partan della sin nuestra licencia y mandado. Nota hic tex. expressum, quod iudices ecclesiastici possunt à Rege vocari, & eius consilio, vel cancellaria, ut rationem reddant causarum, quæ in eorum auditorijs ventilatæ sunt aduersus iudices seculares, vel tributarios, adde quæ diximus in stylo cæcellariæ, tit. 1. præm. 26.*

L E T XII.

¶ *Que no se haga merced de Indios, y ningun estrangero trate en las Indias.*

¶ *Don Carlos y doña Juana en Valladolid, año de. 1523. peticion. 16.*

¶ *Mandamos que de aqui adelante ningu na merced se haga a persona alguna de Indios. a Y que ningun estrangero de nuestros reynos no trate en las Indias.*

G L O S. I.

1 *Loquendum est ut plures. sentiendum ut pauci. Indorum donatio & commendatio, an prohibeatur ibid.*

2 *Confirmatio legis correctæ habet vim nouæ concessionis.*

Lex nostra intelligitur, ibidem, & num. seq.

3 *Indi debellati serui non efficiuntur.*

4 *Indi commendati non sunt vassalli commendatariorum, nec aliquid aliud habent præter tributa ipsi commendatarij.*

Tributa Indorum ita diuisa sunt, ut septima pars Regi assignetur, alie vero ipsis commendatarijs, & quare hoc fieri poterit? ibidem.

5 *Indi, Ianaconas dicti quare seruire permittuntur Hispanis.*

- ¶ *Ninguna merced se haga a persona alguna de Indios. Nota legem expresse prohibentem Indorum donationem. Sed quo pacto hoc intelligatur, dubio valde, nã post legem istam habemus peculiare Indiarum leges & regia mandata, quibus aliud statuitur. Lex siquidem Indiarum trigesima anno. 1542. condita, prohibebat Indorum cõmendam (ut nobis nunc liceat his, & alijs dictionibus uti, nam & Iuriconsulti multa vulgari cõfuetudini loquendi tribuerunt, ut in. l. ff. de vari. & extraordi. cogn. & in. l. ius cognationis. ff. de pact. præ-*

sertim quod loquendum est ut plures, & sentiendum ut pauci, teste Philosopho. 1. Topicorum. c. 2.) à Proregibus & regni moderatoribus fieri, iure nouæ prouisionis, vacationis, renuntiationis, donationis, venditionis, successionis, vel alterius cuiusvis tituli, sed in regio patrimonio incorporari, verum hæc reclamantibus Indiarum ciuibus & incolis, anno. 1545. reuocata fuit, ut constat ex rego decreto ad Indiarum prouincias misso ædit. 20. die Octobris, anni. 1545. imo quod liceat Proregibus & Indiarum moderatoribus Indos more solito commendare, ut commendatarij eorũ tributis potiantur, dum vixerint, & filij, vel vxores eorũ, iuxta formam regijs decretis traditam, ita quod non excedat duorum vitam, proinde lex ista quoad hoc correctæ videtur. ¶ Et si dixeris hæc legem esse nouiorem, quia capit vires à confirmatione, quæ facta fuit anno. 1566. ut constat ex regio decreto in initio huius recollectionis posito, quia confirmatio actus inuoluntarii obtinet vim nouæ concessionis, secundum Bart. & Ias. in. l. more. ff. de iuri. omni. iudi. ut dixi supra eo. 3. glo. ult. num. 2. & 3. hic autem confirmatur lex inuoluntaria & correctæ, ut dixi numero præcedenti, ergo videtur alias leges moderniores corrigere. Sed respondeo legem hanc generaliter loquentem non corrigere leges antiquiores in casibus specialibus statuentes ex sententia gloss. communiter recepta in. l. sciendum. ff. qui satisf. cogant. & potissimum lex ista alijs casibus, præter istum, potest adaptari, ut statim dicemus. Et quia videmus contrarium quotidie fieri. ¶ Quare poteris legem istam intelligere, ut prohibeatur ipsorum Indorum donatio, ne ut serui possideantur, sunt enim omnes liberi, nec ex aliqua causa effici possunt serui, ut in. l. 2. 1. Indiarum. ¶ Vel intellige ut prohibeatur ipsorum Indorum donatio, ne habeantur tanquam vassalli commendatariorum, non enim sunt vassalli, nisi Regis, duntaxat, ipsis siquidem commendatarijs solum conceduntur tributa ab ipsis Indis debita ratione protectionis, & doctrinæ Catholicæ, cum onere ea expendendi in his Indiarum locis, ubi commendas obtinent, ut sustineri valeant huius regni habitatores, milites, clerici, & officiales in præsidium eorum, qui eos doctrina imbuunt Christiana, & sibi sacra ministrant. Nec iurisdictione aliqua eis tribuitur à Rege, nec consequenter eis competit ea pars tributorum, quæ ratione instruendæ politiæ & iurisdictionis ipsi tenentur Regi præstare, & non alij, quia nemo alius iudices eis dare potuit, nec ad congregationem in populis faciendam compelli, ut politice viuerent, prout nunc factum est per prudentissimum, egregiumque virum omnibus numeris consummatissimum dominum Franciscum à Toleto huius regni Peru Proregem meritissimum, quare ad hunc effectum partem tributorum septimam regis coronæ, me consulente, adiudicauit in taxationibus nouis tributorum, quas in toto regno d. nu. Regis mandato fecit, de cuius tributi iustificatione alibi latius tractabo. ¶ Ad Indos vero, Ianaconas dictos, lex ista adaptari non potest, nam licet legibus Indiarum hi prohibeantur seruire inuiti, ut in. l. 22. Indiarum, multis tamen iustis rationibus hac in prouincia permittitur, ut seruire possint in fundis & prædijs, & possessionibus Hispanorum, ubi ipsi libenter habitant, &

R r 2 fundos

Libro, 5. Titul. 10.

fundos colunt sibi iplis, & dominis prædiorum iusta mercede eis designata, de quibus latè egimus in libro moderationis Peru, part. 1. cap. 8. & c. 41. & 42. Quare secūdus intellectus mihi applaudet. nu. 4. traditus.

G L O S S. II.

1 *Exteriorum commercium in regnis Indiarum quare prohibeatur, & num. seq.*

2 *Argentum & aurum extra regnum exportari non licet.*

¶ Y que ningan efrangero deffos Reynos no trate en las Indias. Profecto plurimis & his iustissimis ex causis commercium exteriorum prohibetur in his Indiarum regnis & in primis ne nauigationem caleant, neque portus exquirant, & piratas instruant, nostrosque deprædantur. Et vti nani hæc lex semper obseruata fuisse, & non abundaret, scateretque mare tot piratis, quibus nostri vexantur & impetuntur. † Secundò eorum commercium prohibetur, ne argentum & aurum extra regnum exportetur quod est iure nostro prohibitum, tanquam ab optima politica alienum. l. 1. 2. 3. & 7. tit. 18. de rebus prohibitis exportari, infra lib. 6. & probatur in specie in l. 10. eiusdem tituli, vbi dicam.

L E Y. XIII.

¶ Que no se haga merced de oficio antes que vaque, ni de pena sin preceder sententia passada en cosa juzgada, ni de bienes ni dineros que no ayan venido a la camara, o sobre que aya pleyto pendiente.

Don Carlos y doña Juana en Valladolid, año de 1518. pet. 1. 5. y en la Corona, año de 1520. pet. 38. los mismos en Valladolid, año de 1523. pet. 18. 3. 9. y en Segovia año de 1532. pet. 49.

¶ Es nuestra merced, y mandamos, que no se pueda hazer ni haga merced de ningún oficio, antes que el tal oficio vaque. a Ni de pena alguna, ni de parte della, hasta tanto que sobre la tal pena aya auido sententia passada en cosa juzgada. b Y así mismo mandamos que no se hagan mercedes de bienes, ni dineros, que no aya venido a nuestra camara y poder, c y de los Reyes q̄ despues de nos succedieren, ni de bienes q̄ esté pedidos en nuestro nóbre, o de la corona real deffos nuestros reynos, a sobre que estuuieren pleytos pendientes, sin

que primero sea dada sententia contra los poseedores, passada en cosa juzgada, y que si alguna merced contra esto fuere hecha, en si sea ninguna. e

G L O S. I.

1 *Expectatiua officiorum secularium ante vacationē concedi non debent, ne detur occasio captandæ mortis.*

2 *Expectatiua officiorum secularium ante vacationem nullo viuentis expresso officio, an concedi possint generaliter?*

¶ Antes que el tal oficio vaque. Nota officiorum secularium a Principe concedi non debere expectatiuas, ne detur occasio captandæ, imò nec optandæ mortis. l. fi. C. de pact. vbi Dec. & Dect. c. 2. de concessio. præb. c. de testanda, & cap. ne captandæ, eod. tit. in. 6. l. stipulatio hoc modo concepta, vbi Doct. ff. de verb. oblig. Ludou. Gomez in regula de impetrantibus beneficia viuentium q. 1. Bal. in l. 1. ff. vbi pup. edu. debe. l. 13. in fit. tit. 5. p. 5. † Quod procedere iure nostro regio arbitror, etiam si literæ expectatiuæ generaliter concedantur nullo viuentis expresso officio, vt arbitratr Socin. consil. 5. 3. lib. 3. num. 2. 3. & 4. quod verum est iure nostro per hanc legem & l. 3. tit. 3. de decurionibus, infra lib. 7. & similes, licet Dec. in l. vlt. C. de pact. contrarium asserat. imò quod generalis concessio nullo homine expresso valeat, cui consentire videtur Gregor. Lupi in l. 13. tit. 5. part. 5. nisi contrarium dicere colligas ex eo quod in fine se remittit ad l. nostram & similes adde circa hoc tradita per Ludo. Gom. in regula cancellariæ de impetrantibus beneficia viuentium. q. 1. & seq. Nicol. G. mont. in Enchiridione beneficiorum, tit. 4. pag. 181. nu. 2. & seq. Did. Perez in l. 18. tit. 1. 5. l. 2. ordina. col. 606 idem quod in l. nostra dispenitur in ordinatio. Francie tractatu, vt beneficia ante vacationem, art. 1. vbi Petr. Rebus. glof. 2. 3. & 8.

G L O S. II.

1 *Pœnarum fisco applicandarum, non potest à Principe donatio fieri ante sententiam.*

2 *Pœnarum executio vt fieri possit, duo exiguntur sententia condemnatoria, & quod transierit in rem iudicatam, & num. 3.*

4 *Sententia quando transire dicatur in rem iudicatam.*

5 *Pœna executio in notorijs, an fieri possit absque eo quod precedat sententia?*

Confessio in criminalibus, an sufficiat ad inferendâ pœnam absque sententia? ibid.

6 *Pœna transactio an fieri possit per iudicem, à cuius sententia fuit appellatum? & num. seq.*

7 *Transactionem an possit iudex facere super pœna fisco, vel denuntiatori applicata per sententiam a qua est appellatum?*

3 Index

- 8 Index poenam sibi applicatam non potest exigere, antequam partem fisci exigat sub poena dupli.
9 Sententia consentire videtur, qui petit dilationem ad soluendum, licet ab ea appellauerit.

Hasta tanto que sobre la tal pena aya auido sententia pasada en cosa juzgada. Nota legem iustissimam, & vniuersam feruaretur semper, quod Princeps donare non potest poenas fisco, seu cameræ applicandas, donec super eis lata sit sententia à iudice competenti, eaque in rem transferit iudicatam, idem statuitur in l. 1. tit. vltim. de poenis, infra lib. 8. huius collectionis. Cuius ratio est, vt iudices liberius possint officii exercere, nec cogantur partes grauare grauioribus fortè poenis, quæ equum est, dammando, propter importunitatem & complacētiam priuatorū Regis, quibus vt plurimum huiusmodi poenæ conceduntur, ideo sanctissimè hic statuitur, vt sint nullæ huiusmodi donationes. Alias plures rationes tradit Pet. Rebus. in commentarijs ordinationū Franciæ tractatu vt beneficia ante vacationē, artic. 1. gloss. 8. 2. tom. pag. 345. † Et quia donatio hæc executionem respicit, imo eam factam esse præsupponit, vt dicam in glo. seq. Sed vt poenæ executio fieri possit, duo exiguntur. Primum, quod præcesserit sententia, l. si cū nulla, & ibi notat gloss. Bar. & Alex. nume. 1. & Doct. omnes. ff. de re iudi. & in l. 1. C. de execu. rei iudic. vbi leges illæ prohibent incipi ab executione, absque eo quod sententia præcedat, quibus consonat l. 2. tit. 2. de sententia & re iudi. par. 3. † Secundò requiritur, qd sententia transferit in rem iudicatam, vt hic dicitur, & in dist. l. 1. tit. vlt. de poenis, infra lib. 8. l. 11. tit. 6. de institutionibus correctorum, supra lib. 3. Et in d. l. 1. additur aliud & tertium requisitum, nempe, vt iudex in ferior, cuius sententia poenæ alicuius condemnatoria, transferit in rem iudicatam, non mandet eam executioni, donec Regi insinuauerit dictam condemnationem. † Tunc autem dicitur in rem transire iudicatā, cū à sententia appellari non potest, vt notat gloss. in cap. Non solum, in verbo, innouata. de appella. in. 6. & ibi Domi. & Doct. Dicitur etiam res iudicata, quādo pars nulla appellat intra tempus à iure constitutū ad appellandū, videtur enim sententia tacite cōsentire. l. ab eo. C. quom. & quand. iud. l. si. C. de sentent. quæ sine cer. quant. Ioan. de Plat. in l. non videtur. numero. 1. C. de mune. patrimo. lib. 10. Bar. in l. 2. nu. 4 & 5. ff. de iureiur. Abb. in cap. quoad consultationē. nu. 6. de re iudi. l. 19. tit. 2. de sent. & re iudic. par. 3. Auilef. in cap. 11. pratorum, in verbo. juzgada, num. 1. & 4. vbi refert. duos casus, in quibus sententiæ non videntur acquiescere, qui non appellauit. † Quod autem diximus poenæ executionem fieri non posse, nisi præcedente sententia limita, nisi factum fuerit notorium, vt si iudex exequitur poenam statuti contra turbantē curiā impositam, quoniā hac in specie sufficit eius preceptum absque vlla sententia vt in. c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & ibi glo. Alberi. in l. eos. C. de modo multa. Paris de Puteo in tract. syndica. in verbo, præceptū. Bart. & Pau. in l. ictus fustii. ff. de his qui notan. inf. Doct. in l. ea quidem. C. de accusatio. ex quibus hanc limitationem tradit Pet. Nun. Auendaño in. li. de mā

datis exequendis, par. 1. cap. 18. nu. 3. verfic. item quod lex ista præcipit. Sed crederem his nō obstantibus, in specie de qua agimus, sententiam præcedere debere: nam licet cōfessum in ciuilibus pro iudicato habeatur, l. post rem iudicatam. ff. de re iudi. cum similibus, adhuc tamen sententia declaratoria exigitur, secundū Hippol. Marf. in rub. ff. ad l. Coruel. de fals. nu. 24. Auilef. in cap. 10. pratorum. glo. magna. num. 24. & c. 1. 1. glo. 2. nu. 1. Et in criminalibus nulla præcedente contentatione, vel ordine iudiciario contra confessum executio poenæ fieri non potest, nisi sententia condemnatoria præcedat, secundum glo. in l. si quis in hoc genus, in verbo, nouerit. C. de episc. & cleri. & ibi ex eo text. id notat Salic. & Ioan. Faber. in l. vnica. C. de confess. glo. & Abb. in cap. fin. de confess. vbi in confessum nullæ sunt partes iudicis, nisi in condemnando, quia non potest quis condemnare seipsum. l. proinde. ff. ad l. Aquil. Roder. Xuares in l. post rem iudicatam, tertio notabili, num. 9. fol. 120. col. 3. ad fi. & ibi Ioan. Bernar. à Lucio in apostillis. Auilef. in cap. 10. pratorū in gloss. magna. num. 32 & in cap. 1. 1. gloss. 2. num. 1. Quinimo nec statim potest condemnari post emissam confessionem, sed ei debet dari terminus ad faciendas suas defensiones, & deinde termino elapso condemnari, secundum Salic. in l. 2. C. de custod. reorum, cuius doctrinā omnes obseruant, teste Them. Gram. conf. 69. & voto. 14. Marf. in pract. crimi. §. postquam, idem voluit Careri. Reginus in practica crimi. §. homicidium, numero. 45. pag. 538. si quando quis confitetur delictum, hoc fit, quanto magis in quolibet alio notorio? † Secundò limitat Pet. Nun. in d. c. 8. in lib. de manda. exequen. 1. part. num. 3. vt procedat lex nostra, etiam si sententia iudicis nō transferit in rem iudicatam, quia ab ea fuerit appellatum, modò interim pendente causa appellationis compositio fiat cum iudice, quam fieri posse contendit triplici ex causa. Prima, quia pro sententia præsumitur, licet sit appellatione suspensa, secundum Doct. in l. iurti, in princ. ff. de his qui not. infra. Abb. Feli. & Dec. in rub. extra. de appellat. quare transactio, quæ fit præcedente sententia, non reprobat iure regio. sed exactio poenæ ante sententiā, vt in d. l. 1. tit. 6. supra lib. 3. Secūda causa, quia sicut soluendo integram condemnationē iudex est tutus propter consensum condemnationi præstitum, ita & soluendo partem per concordiam, vt in l. ad solutionem. C. de re iud. Tertia causa, quia si lata sententia permittitur damnato consentire, & soluere condemnationē, eodem modo permittitur tractatus concordie, per quē peruenitur ad assensum, arg. l. oratio. ff. de spons. nā ex tractatu solent negotia perfici, vt in l. sciendum. §. dicta. ff. de edili. edi. & in l. si volūrate. C. de rescin. vend. † Sed iudicio meo limitatio hæc, vt pace Nünij dixerim, vera nō est, nā in poenis fisco applicatis & cameræ regiæ, de quibus agimus, nō potest iudex antequam post sententiā loco fisci, & eius nēpe cōpositionē, vel transactionē facere cū cōdenato, nec nomine denūtiatoris, cū mandatum eorū non habeat, ita sentire videtur Auilef. in c. 11. pratorū, in verbo, auenencia, nu. 2. verfic. si poena. Verū nec ipsiusmet iudicis nomine transigere poterit, si ab eius sententia fuit appellatum, quia leges nostræ ad executionem poenæ non

Re 3 solum

Libro, 5. Titul. 10.

folùm exigunt sententiam fuisse latam, verumetiam quòd transierit in rem iudicatam, quia potest à iudice appellari s. reuocari, vel moderari, vt hic statuitur, & in l. 1. tit. 6. supra lib. 3. † Hac igitur ratione minus poterit cõpositione facere, in qua præsumptio fraudis semper adest, & præterea iudex, cui aliqua poena per legem applicatur, nõ potest suam exigere partem à re, quàm portione fisci exigat sub poena dupli, vt in l. 13. cõs. tit. 14. de rectoribus poenarũ, sup. lib. 2. † Nec placet mihi, quod Auiles. dixit in d. c. 1. prætorũ, glof. vlt. quod transactio quoad partẽ iudicis valeat, & quoad partẽ cameræ, vel denũtiatoris censebitur sententiæ præstitũ cõsensum, licet iudex poenam d. l. 13. incurrat, arg. l. ad solutionem. C. de re iudi. vbi consensit videtur sententiæ, qui ad soluendũ condemnationem dilationem petit, quia text. ille neque eius decisio aliquid facit, nec opinioem Auilesij adiuvat, nec. l. cum fidei. C. de non num. pec. vbi qui partẽ debiti soluit, videtur teneri ad residuũ, quia poenarum condemnationes recipiunt diuisionem respectu personarũ, quibus adiudicantur, nec portio vnus pederet alia, quare si sententia in rem transisset iudicatam, posset quilibet eorum pro sua portione cõpositionem facere, nec vnus alteri præiudicaret, ita etiam nec prodesse poterit: quia tamen à sententia fuit appellatum transactioni locus non est, sicut nec executioni, vt in hac lege expresse deciditur, quare cessat prima causa Petri Nunnij, pro eius sententia adducta, de qua supra num. 6. Nec cherit secunda, quoniam d. l. ad solutionem. C. de re iud. nil facit pro eius opinione, vt modo dicebamus. Nec tertia ratio, qui potest nõ appellando consentire poterit post appellationem cõcordiam facere, & sic in parte, dumtaxat, consentire, quoniam concordia ista legibus nostris inhibetur, quare cessant in oppositum adducta.

G L O S S. III.

1 Donatio poenæ fiscalis alicui facta, an possit habere effectum antequam poena exigatur à regio poenarum receptore?

Lex nostra, & l. 2. tit. 14. supra lib. 2. conciliantur, ibidem.

2 Poenam integram an exigat fiscus, & ab eo alij partem habentes?

3 Que no ayan venido a nuestra camara y poder. Nota quòd donatio alicuius poenæ fisco applicatæ, alicui post sententiam quæ transiit in rem iudicatam facta effectũ non habet, donec à regio poenarum receptore exigatur. Sed contra hoc opponitur de. l. 2. tit. 14. de rectoribus poenarum supra lib. 2. vbi statuitur non posse receptorem decimam partem poenarum exigere, quas non exigerunt, quia ante exactionem donata fuerant alicui: quia cum donatarius eas exigat, æquum non est vt receptori competat decima pars: ecce ibi donatio habet effectum ante exactionem poenæ. Sed certè sunt adeo contrariæ leges istæ vt nulla alia euasio dari iudicio mee possit, nisi quod lex nostra non potuit imponere legem ipsi coditori, nec eius successoribus,

quin possint, quando libuerit, prout quotidie faciunt, donationem poenarum ante exactionem earũ facere, & ita sentire videtur. d. l. 2. ibi, *† si acciere hazer se merced de algunas condenaciones de penas de camara a algunas personas antes que entren en poder del receptor.* Quasi dicat hoc non semper fieri debere, sed posse quandoq; id accidere. † Quin etiam licet per partes poena diuidatur, totam exiget fiscus à quo iudex & accusator partes sibi applicatas recipient, secundũ Bar. & Plat. in l. vnica. C. de vend. rer. fiscal. lib. 10. per l. senatus. §. senatus. ff. de iure fisci, & in l. res. §. 1. eod. tit. Ang. de Aretio in §. poenales, nu. 5. inst. de actio. Ang. tamen in l. lege, §. vlt. in f. ff. ad Sillaniam, tenet contrariũ, imo q non exigit fiscus totã poenã, & de manu eius detur habenti portione aliquã in eadẽ poena, sed exigit fiscus portione, dumtaxat, sibi applicatam, quod temper feruari videmus. Nec ei contradicere videtur Bar. cũ in d. l. vnica in f. dixerit fateor tamẽ, quòd si quis soluerit priuato liceret, & fiscus hoc impedire non posset, vt in l. res. §. 1. ff. de iure fisci, ita hæc intelligit Auiles. in c. 1. prætor. glof. in princ. & cũ lege nostra concordat ordinatio Franciæ, de qua per Pet. Rebusan. commenta. eundem ordin. 3. tom. tract. vt beneficia ante vacationem, art. 1. glo. 5. 6. & 8. & art. 2. glo. 10.

G L O S S. IIII.

Donatio eius rei super qua nomine regio contra aliquem actio proposita est, non valet, donec lis fuerit finita.

4 O de la corona real de los Reynos. Nota ex lege ista, donatio fieri non posse eius rei, super qua nomine regio actio contra aliquem proposita est donec lis fuerit finita: ratio est ea, quam diximus supra eodem glo. 2. num. 1.

G L O S S. V.

1 Actus prohibitus si expresse à lege annulletur, censetur pro forma inductus.

2 Forma consensu partium tolli non potest.

3 Ita en si ninguna. Ex his verbis colligitur, qd pro forma requiritur, sententiam esse latã, & in re transisse iudicatam, & condemnationem à fisco exactam, vt donatio poenæ fiscalis à Principe fieri posset. Nã vbi actus à lege prohibetur, & insuper additur clausula annullans actum, censetur pro forma inductum, secundum Ang. Bald. Aug. & Modernos, in l. 1. ff. de lib. & posth. † Quare consensu partium hæc forma tolli nõ potest, secundum Bar. in l. de his ff. de testa. Pal. in auth. iube mus. C. de iudi. & in hac specie, qd consensus partium nihil possit operari, tener gl. in c. statutu, ad f. princ. in verbo, committatur, de rescript. lib. 6. & in cap. 1. & cap. dispendia, in verbo, processus, eod. tit. Bal. & lafin l. non dubium, num. 7. & 18. C. de legib.

L E T XIII.

Que ninguna merced ni ayuda de costa se haga en penas de camara, ni librança a ninguno que las aya de juzgar.

Don

Don Carlos y doña Juana en Valladolid, año de. 1523.
peti. 8. y. 17. y en Segovia, año de. 532. peti. 31. y en
Valladolid, año de. 518. peti. 31. y doña Juana en Bur-
gos, año de. 1515. peti. 6.

¶ Mandamos que de aquí adelante ningun
na librança se haga de merced, ni ayuda de
costa a los Oidores, ni Alcaldes de nue-
stras audiencias, ni a los oficiales dellas, ni
a alguno dellos, ni a los corregidores y jue-
zes de las ciudades y villas destos nuestros
Reynos, en las penas que los tales juezes
ouieren de condenar, o ouieren condena-
do.^a Y en quanto a las ayudas de costas
ordinarias antiguas que se acostumbra dar
a algunos corregidores, no se libren en lu-
gares do rengan oficios.^b

G L O S. I.

*Pœna donatio fieri non potest a Principe iudici, que
ab eo imponenda est, vel imposita.*

^a En las penas que los tales juezes ouieren de condenar, o
ouieren condenado. Legislatores occasione peccandi iu-
dicibus & subditis suis præbere non debet, imo eâ pro
viribus uitare. l. 8. tit. 11. de vendi. & retract. infra hoc
libro dixi supra hoc libro, tit. 8. de successio. l. 6. glo. 1.
nu. 3. atq; ideo iustissime Rex noster statuit, non posse
iudici pœnâ inferenti donare, ne cupiditate lucri ma-
ioribus pœnis reos afficiat, quàm culpa expostulet.

G L O S. II.

*Indices in causa propria pœnas exigere non possunt,
ex quibus eis satisfiat de salario, & quare?*

^b No se librê en lugares do tēgã oficios. Si ex publico çrario
suppletur iudicibus salariū, vt cōmodius sustētari va-
leat, nõ debet eis pœnarū exactio cōmitti, ex quibus
satisfieri possint, eius loci, quē administrant. ne fortē
violentiā inferat aduersus debitores vltra debitū, vel
modū cōsuetū exigēdo, neuē in propria causa iudices.

L E Y XV.

¶ La orden que se deue tener en moderar las mer-
cedes y donaciones que los Reyes hazieren, o
quitar las haziendose injustamente.

Ley. 11. tit. 9. lib. 5. ordinam.

Don Fernando y doña Ysabel en Toledo, año. 1480.

¶ Tenemos por bien y mandamos, que
las mercedes que se hizieren por sola vo-
luntad de los Reyes, que se puede delto-

do reuocar, a salvo si los que las recibie-
ron siruieron despues a nos, de manera
que en todo, o en parte las mereciesen,
b y si por los tales seruicios no recibie-
ron otras mercedes. ¶ Las que se hizie-
rō por necesidad, si los que las recibie-
ron procuraron las tales necesidades,^c
y ayudaro a las sostener, que se les deue
quitar todo lo que recibieron. Mas sino
pusieron al Rey en tal necesidad y le
siruieron en ella, que se deue moderar^d
atenta la causa y la necesidad, y el serui-
cio y la calidad de la persona. ¶ Las
mercedes que se hizieron por seruicios
pequeños, mandamos se moderen de
manera q̄ respondan a ellos: f esso mis-
mo las que se hizieron por seruicios, en
que los seruidores auian prouechos. &
¶ Las que se hizieron por intercessio-
nes de priuados o de otras personas, si
antes o despues no ouo otro merecimie-
to ni seruicios, se reuoque del todo: h
pero deuese moderar donde ouiere al-
guna duda. ¶ Esto mismo de lo que se
ouo por renunciaciones de los tales pri-
uados, o de otras personas: salvo si los
que los recibieron dellos lo ouieron en
satisfacion moderada de buenos serui-
cios, que a los tales priuados y otras per-
sonas ouiesse hecho, ca en tal caso de-
uese todo descontar al que lo renuncio,
si tuuiesse juroⁱ en que se le descontas-
se, y sino, deuese hazer a los que lo reci-
bieron alguna mas templada modera-
cion. ¶ Las que se hizieron a los factores
de los grandes, si por si mismos no sir-
uieron al Rey, de manera que lo mere-
ciesse justamente, se les hã de quitar,
al menos moderar, en lo qual se deue
mucho considerar, si siruieron al Rey
en las tales contrataciones. ¶ Lo que
se compro por pequeños precios pue-
de quitarse, si los que lo compraron
son muy bien entregados con ganacia
Rr 4 cono-

Libro.5.Titulo.10.

conocida de lo que dieron por ello. Pero deuefeles hazer alguna emienda K por lo que dieron por ellas. ¶ Lo que se ouo por alualaes falsas o firmadas en blanco, i muy justo es que se les quite. Las mercedes que se hizieron por buenos y razonables seruicios correspondientes a ellas, m deuen ser cōseruadas. Esto mismo se deue guardar en los juros, n que se dieron en pago de sueldos o acostamientos deuídos, y perdidas y daños. ¶ Los marauedis de juro que se compraron por razonables precios, si se compraron del Rey, deuen ser confirmados, saluo si el Rey los quisiere redimir, dando por ellos el justo precio. o Mas si se compraron de otros que los ouieron del, deue se mirar como los ouieron del Rey aquellos que los vendieron: y sino los ouieron bien, a los tales se deue descontar si tienen juros en que se desquenten: y si no los tienen, deue se mandar que satisfagan a los cōpradores de lo que les dieron por ellos. Y siendo primeramente satisfechos P quitarlos a los compradores. ¶ Los marauedis que eran de por vida, deuen se tornar de por vida, o de lança, o de officios, o de mantenimientos, q como estaua primero, sino ouiesse seruicios o merecimientos porque se les hiziessen de juro. ¶ Los marauedis de juro que se dieron en casamiento, si los dio el Rey, o los dimos nos, no se han de moderar en tanto que duran los casamientos, r mas para despues de dissueltos los matrimonios deue se auer respeto, quien son los tales criados, y el cargo que de ellos se ruuo, y las personas con quien casaron. Y si los tales marauedis dieron otras personas en casamientos, es de mirar como los ouieron los que los diéron: y sino fueron bien auidos, ha se de descontar como arriba fue dicho al q los

dio en casamiento, si tiene juro, en q se disquente, o quitarlos, o moderarlos al q los recibio, siédo primero satisfechos, de los bienes de aquellos q se los diéron. Y todo esto de los casamientos, mandamos que quede en facultad de se lo pagar en dineros cada que quisiéremos a diez mil marauedis el millar. f

GLOS. 1.

- 1 *Legis nostræ conciliatio cum l. 6. supra eo. & n. seq.*
- 2 *Principis donatio absque consilio Procerū facta reuocari & moderari potest.*
- 3 *Principis donatio de redditibus regij facta, qui juro appellantur no sivo idiomate, reuocari potest ad libitum Principis, vel moderari tanquā feudū cameræ. Feudum cameræ quod sit? & quod reuocari potest ad libitum concedentis, ibidem.*

Argumentum à minori vel à fortiori, validū est, ibid.

- a *Que las mercedes que se hizieren por sola voluntad de los Reyes, que se puedan de todo reuocar. Verba hæc persuadere videntur, donationem principis esse ad nutum reuocabilem. Sed opponitur de l. 6. supra eo. cum his quæ ibi diximus in glo. 1. & 2. vbi esse irreuocabilem expresse statuitur. Respondeo, legem istam corrigere fortè legem prædictam fori. Sed solutio hæc, iudicio meo, vera non est, quandoquidem lex illa confirmata fuit per Reges Ferdinandum & Elisabeth libri ordinationum, vbi lex illa erat situata conditores, quæ seruari præcipiebantur per legem primam Tauri, & nouissimè per Regem nostrum Philippum, anno. 1567. quo hæc legum recollectio facta fuit, vt constat ex lege & pragmatica sanctione, in initio libri huius posita. Et si quæ leges correctæ hic quædamque inseruntur, scriptum reliquerunt recollectores in margine qualiter ea lex esset per aliam correctæ, quod hac in specie factū nō videmus, falsum ergo erit, legem illam sextam esse correctam. † Dicendum ergo est, per hanc legem restringi & limitari legem. 6. prædictā, supra eo. vt procedat altero ex duobus modis. Primū quoties ex sola voluntate Principis, absque Procerū cōsilio donatio facta fuit, prout ex his verbis, per sola voluntad de los Reyes, satis superque colligitur, quæquā raro, aut nunquam hoc fiat, semper enim donationes regie fiāt cū cōsilio Procerū, qui à secretis, vel à liberalitatibus nūcupantur, vt in l. 5. sup. eo. & ibi diximus in gl. 1. in hac ergo specie, si quando euenerit, nimirū si donatio pos-*
- 3 *fit moderari, & reuocari. † Verum cū leges ad ea quæ frequentius accidunt potius adaptentur, vt in l. nā ad ea. ff. de legi. aliter limita. & leg. 6. supra eo. nēpe, vt procedat præterquam donatione reddituum, qui Hispani, juro dicuntur, & ex bonis regie cameræ soluntur. Quare feudum cameræ proprie dicitur, quod potest ad libitum reuocari, vt in l. 1. in fin. titul. 26. part. 4. cuius verba sunt, La otra manera es a que dizen feudo*

de camara: et se hanc quando el Rey pone maravedis a al
gun su vassallo cada año en su camara. E este feudo tal
puede el Rey tollerle cada que quisiere. Cum ergo tolli
possit, nimirum si ex causa reformetur, vt in lege illa
statuitur, per locum à minori seu à fortiori, quod vali-
dum est, cum in cunctis, de electio. iuncta gloss. auth.
multo magis. C. de sacros. eccle. Clem. 1. de reliquijs &
venera. sancto. Euerandus loco. 65. & quod lex ista lo-
quatur de his redditibus, iuro dictis, cōstabit ex glos-
sis sequentibus.

GLOS. II.

- 1 Donatio aliās reuocabilis efficitur irreuocabilis ob
merita præcedentia, vel futura donatarij.
- 2 Donatio obseruitia futura dicitur remuneratoria,
vel ob causam, & non indiget insinuatione.
- 3 Commende Indorum fiunt non solum ob seruitia
præterita, verum etiam pro futuris, atque ideo re-
uocari non potest.

b Si uideron después a nos, de manera que en todo, o en parte
las mereciessen. Nota, quod donatio aliās reuocabilis
efficitur irreuocabilis ob merita, & seruitia donatarij,
tam præcedentia, quam postea sequuta. † Sic & dona-
tio ob seruitia futura censetur remuneratoria, vel ob
causam, atque ideo non eget insinuatione, licet ex-
cedat summam quingetorum Castellanorum, vt docuit
Bar. in l. Aquilius Regulus, num. 3. in ff. de don. arg.
text. in l. fin. in princ. ff. de iure doti. & Bart. sequitur
Cuma. in d. l. Aquilius, & Anto. Canari. in tracta. in-
sinuationum, in. 45. q. post principium, & Ias. cōf. 154.
num. 5. verfic. non obstat aliud, lib. 2. Franc. de Areli.
conf. 17. num. 9. Tiraq. in relectio. l. si vnquam, in ver-
bo, donatione largitus, nu. 93. C. de reuocan. donatio,
quorum sententia vera est, licet oppositum voluerint
Imol. & Ludo. Roma. in d. l. Aquilius. Ias. in l. ex hoc
iure, in primo effectu antidotalis donationis. ff. de iust.
& iur. & Paul. Caltr. conf. 345. num. 4. verfi. 2. videtur
obstare, lib. 1. † Quod applicari potest ad Indorum cō-
mendas, quæ seruitijs etiam futuris conferuntur, vt re-
uocari non possint, hæc adde ad ea, quæ diximus su-
pra eod. l. 6. gloss. 2. num. 34. & sequentibus, & in l. 1. 1.
gloss. 4. num. 1. & 2. tit. 7. de maioratu, hoc libro.

GLOS. III.

- 1 Affectata & ascita necessitas non excusat affecta-
tem.
Affectatum impedimentum, vel ignorantia, vel alia
affectata, non prosunt affectanti, ibidem.
- 2 Pauperi qui sua culpa deuenit ad paupertatem, non
subueniuntur.
Peru incolæ carpuntur, qui posuerunt Regem in ne-
cessitate, & postea Regi seruerunt, ibidem.

c Procuraron las tales necesidades. Nota, quod affectata
& ascita necessitas non excusat affectantem, sic & af-
fectatum impedimentum, & affectata ignorantia, &
omnia alia affectata non excusant affectantem, vt Ti-
raquel. probat lib. 1. de retractu. §. 35. gloss. 4. nume. 27.
& pluribus seq. cum pluribus à me adductis in stylo
cancellariæ, tit. 1. præminentia. 22. c. 2. gloss. 3. nu. 12.
2 & sequent. † Eadem ratione non solū subuenitur pau-
peri, qui culpa sua deuenit ad paupertatem, vt latissi-
mè probauit in eodem stylo cancellariæ, tit. 1. præm.
24. casu curiæ. 3. gloss. 1. num. 2. & seq. post dom. Did.
Covarru. lib. practicarum questio num. c. 6. numero. 3.
Vbi hoc rectè limitat & intelligit prout & ipse feci,
d. gloss. 2. num. 4. Iniquum enim est, eum remunerare,
qui necessitati, cuius ipse causa fuit, succurrit, vt hic
dicitur quod summè nota cōtra huius regni Peru in-
colas, qui in bellis ciuilibus Regi nostro seruerunt ad-
uersus tyrannos, & eorum reuolutiones, quarum ipsi
auctores fuerunt, vel fautores, cupiuntque à Rege re-
munerari.

GLOS. IIII.

Donationes à Rege vassallo factæ, qui in belli neces-
sitate seruiuit, cui ipse occasionem non præbuit, sunt
nec immerito quidem moderandæ.

d Se deue moderar. Nota ex lege ista, quod donationes ob
merita, vel seruitia vassallo factæ, vel subdito, qui Re-
gi seruiuit in necessitate belli, cui ipse occasionem non
præbuit, prout sæpe euenit hoc in Regno, vt in gloss.
præcedenti diximus, in fine, sunt nec immerito mode-
randæ, iuxta necessitatem, & causam merita. & per-
sonæ qualitatem, de quo latius infra hac eadem lege,
glossa. 6.

GLOS. V.

e Por seruitios pequeños. Qualia sunt ab aliquibus India-
nis facta hoc potissimum in Regno, qui non cessant
clamare quotidie remunerationem petentes, à quorū
claminationibus, & importunis petitionibus vix eripi
possunt Proreges.

GLOS. VI.

- 1 Donatio remuneratoria in eo, quod excedit merita,
dicitur gratuita, & non produci effectus remane-
ntiorie, quia indiget insinuatione in excessu.
Donationis remuneratorie nullos dari effectus, se-
cundum opinionem Arii Pinelli, nisi merita actio-
ne peti possint, ibidem.
Donatio annorum reddituum Regis iuxta mēsuram
meritorum moderanda est, ibidem.
- 2 Donatio Regia excedens merita, quomodo sit mode-
randa, & quæ attendi debeant
Nobiliū & principū liberalitas inspicienda est, ad
R r 5 mode-

Libro.5. Titulo.10.

moderandam donationem, ibidem.

3 *Nobiles ditiores esse oportet plebeijs, atque ideo pro equalibus meritis illi magis sunt gratificandi, quam plebeijs.*

4 *Beneficium ne conueniatur quis vltra, quam facere possit, deducto ne egeat, in nobilibus aliter quam in plebeijs consideratur.*

Nobiles non ita grossis cibis vesci oportet, quam plebeios, ibidem.

5 *Nobiles non coguntur soli viuere, cum tractatur de eis alendis.*

Beneficium sit necne sufficiens, aliter in nobilibus, aliter vero in plebeijs consideratur, ibidem.

f *De manera que correspondan a ellos.* Nota donationem remuneratorii merita donatarij excedentem, moderandam esse, vt merita non excedat. Sed hoc intellige, vt dixi supra eod. gloss. 1. nu. 3. in donatione annuorū reddituum Regi competentium in perpetuū. Cuius decisionis ratio est, quia in eo quod merita & seruitia excedit, mera, simplex, gratuita, & pura est donatio, vt in cap. relatum. 2. ibi, iuxta seruitij meritum, de testa. quod & voluit Oldra. cōf. 226. nu. 8. Ioan. And. in addit. Specul. in rub. de reb. ecclēs. non alienan. Guill. de Cun. & Bal. 4. q. & Sal. nu. 3. in l. illud. C. de sacros. ecclēs. Soci. cōf. 48. & cōf. 9. 1. lib. 1. & cōf. 29. 5. num. 8. vers. 3. quia donatio, lib. 2. Bart. in l. si tibi decem. §. si pactus. num. 4. & §. ff. de pact. & in l. frater à fratre. num. 57. & ibi Iaso. in lectu. num. 44. colum. 4. eiusdem numeri, versic. condescendo nunc ad. 2. fallentiam. ff. de cond. inde. Bart. Bald. & Iaso. in authenti. vnde si parens. C. de inofficio. testam. Ange. Imol. & Roma. in l. Aquilius. ff. de donatio. vbi dicunt in eo, quod donatio excedit merita, requirere insinuationē, si excedat quingentos solidos. Paul. Castr. in l. si donacione, vbi Alexand. & Corne. vterque. 2. colum. C. de collati. Floria. in l. quæ pater. 2. num. 9. ff. fami. ex ciscun. Alexand. cōf. 5. num. 4. lib. 1. & cōf. 2. 1. nu. 4. & cōf. 1. 19. num. 5. Barba. cōf. 28. lib. 3. Franc. de Aret. cōf. 2. colum. 2. in fine, & cōf. 17. nu. 9. & cōf. 24. num. 14. Calcane. cōf. 25. colum. 1. 1. versiculo, & propterea si sit donatio. Corne. cōf. 144. numer. 10. lib. 2. & cōf. 45. num. 2. & 10. & cōf. 289. num. 14. libr. 4. Guido Papæ singul. 375. Iaso. in l. ex hoc iure. num. 5. ff. de iusti. & iur. Stepha. Bertran. cōf. 100. nu. 6. lib. 1. Deci. cōf. 174. num. 1. in fine, & cōf. 202. nu. 5. Alcia. in l. alienatū. §. donationis. ff. de verb. signifi. Tiraquel. in relect. l. si vnquā. in verbo, donacione largitus, num. 69. & 81. ad finem. C. de reuo. dona. quæ opinio communis est, teste Ario Pinello in l. 3. part. num. 60. in fi. C. de ben. mater. qui tamē inquit in hoc maximam versari ambiguitatem, & cōfusionem, nec dari posse vllam, vel difficultatē collationis, aut certitudinem talis estimationis, argum. l. planē. §. fin. ff. de leg. 1. Quare tenet ipse contra communem, nempe, quod remuneratio nullius sit effectus, sed mera, & pura donatio esse cōueniatur, etiam si ob seruitia, & be-

nemerita fiat, nisi præcesserint merita obligatoria, ex quibus dari posset actio vel iudicis officium, sed tu vide dom. Didac. Couarru. in cap. cum inofficijs, num. 10. extra de testamen. mirē communem opinionem defendentem. † Illud autem quod ex lege ista, expendimus, donationem Principis remuneratorii merita donatarij excedentem moderandam esse, ita vt merita non excedat, intelligi oportet, vt moderatio fiat inspecta qualitate donantis, & donatarij: nam si Princeps sit qui donat, vel alijs diues & nobilis, qui solent multo maiorem referre gratiam, vt eorum est natura, vt in c. 1. de donatio. atque ideo credunt se pauca donare, cum plura donent: quare nobilium donatio plenius interpretatur, vt late prebat Ioann. Lupi in repe. rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 9. nu. 1. & seq. Tiraq. optimē, in libro de nobilitate. c. 37. nu. 44. & sequen. nam et si tunc donatio merita excedat, modo solita ab eo facere non excedat, non erit moderanda, quia merita non dicitur excedere, vt eleganter voluit subdubius, tamen Phil. Corne. cōf. 144. num. 1. lib. 2. idem apertius, asseuerantiusque voluit idem Corne. in l. si donacione, num. 3. C. de collatio. vbi tamen hoc restringit, dummodo non sit multū excessiua donatio vltra cōmunem multorum estimationem, secundum Barb. in cap. sedes. 2. colum. de rescrip. Tiraque. in repe. l. si vnquam, in verbo, donacione largitus, nu. 73. & 74. C. de reuocan. dona. plura cumulans in huius sententiæ fauorem. † Sed hæc ad praxim reducēdo, in hoc Regno Peru vidimus Indorum commendas excessiuas olim ciuibz factas per Proreges, vel Regni moderatores numerum fortē tunc, & qualitatem Indorum ignorantes, mādato Regio reformari, & moderari, vt inter benemeritos, iuxta vnius cuiusque merita distribuere, qualitas enim, hac in specie, donatarij inspicitur, maiora siquidem, & cumulata beneficia, & cōmendata nobilibus tribuenda sunt, quam rusticis plebeijs, & ignobilibus, licet æqualiter seruerint, non enim solū præcedentia merita, & seruitia consideranda sunt, sed & futura, iuxta ea, quæ diximus supra hac eadem lege, gloss. 2. Per nobiles enim, & illustres credemus potius conseruandam esse rem publicam, quā per plebeios: quare nimirum eos ditiores esse oportet, vt redditis tributorum liberalius expendant, Regi que cōmodius seruiant, alios compiores ex suis stipendijs, & tributis alendo vt sic regnum conseruetur, quod ab optimis Proregibus, & moderatoribus inspicere oportet, vt expendes ex traditis per Ioan. Lupi in d. repe. rub. §. 9. per totum, & ex pluribus à Tiraquello congestis, de nobilitate. c. 1. † Ex quibus hoc vnum referam, nempe, vbi nobilis habet priuilegium, ne conueniatur vltra quā facere possit, deducto ne egeat, quia fortē est miles, aut matris & c. iuxta l. matris & l. miles. ff. de re iudi. Certē in huiusmodi deductione est habenda ratio nobilitatis, ita vt si satis esset relinquere ignobili & rustico, vnde possit vesci grege flo pane, caseo, coepis, fabis, non item pane albo, pullis, & alijs delicatis cibis, secundum gloss. in l. seruis vrbans, in verbo, ex libellis, & iterum, in verbo, cibarijs. ff. de lega. 3. quam annotauit Cœpola in specie, de qua agimus in tracta. de Imperatore militū deligendo, in. 22. priuilegio nobilitatis, & Paul. Citadinus in suo tracta. de iure pa-

trona.

trona. in 7. quæst. 6. partis. lafo. in. §. item si de dote. nu. 8. in l. de actio. Matth. Afflict. in cõlli. Sicilia. incip. qualitas personæ. in fine. & iterum in cõllitu. qu. i. quis. num. 3. Marfil. in rep. rubri. de probatio. nu. 16. & Ant. Corfe. in rep. cap. grand. charta pen. de supple. negli. præla. Nobili tamen est relinquendum. ut possit vivere habita ratione sue nobilitatis. ut proinde non cogatur pauperum cibis vesci. iuxta text. in cap. non cogatur. 4. i. distinct. id quod censuit Bald. in. l. 2. in princ. C. quod cum eo. per text. in. l. sed et si quid in. ædificauerit. §. sufficienter. ff. de v. fr. ibi. sufficienter autem alere. & vestire debet. secundum ordinem. & qualitatem mancipiorum. & in d. cum vnu. §. alimentis. ff. de alim. & cibari. leg. idem Bal. in rubr. C. qui bon. ced. poss. Ange. & Ias. in. l. Nensenus. §. si. ff. de re iud. Iacob. de Aren. Imol. & Rapha. & Alexand. in. l. si maritus in id. ff. solu. marit. per text. in. l. nepos Procul. Io. iuncta glo. in verbo. dignitate. ff. de verbo. signifi. & in. l. tutor. secundum dignitatem. ff. de adm. tutor. Dyn. Ange. Areti. & Iaso. in d. §. item si de dote. in l. de act. 6. Corp. in d. 22. privilegio nobilitatis. & Fran. de Aret. cõlli. 17. num. 18. † Ex quibus Alex. Aret. Imol. & Cepel. in locis superius citatis dicunt. ita esse nobilitatis in hoc habendam rationem. ut non cogatur ipse nobilis solus vivere. Panor. in. c. cum adeo. num. 5. de rescrip. vbi hoc adducit ad prouisionem beneficiorum. quod & voluit gloss. ibi. in verbo. sufficientem. per text. in cap. non cogatur. 4. i. distinct. & gloss. similis. in cap. conquirente. in verbo. sufficientia de cler. non resid. Idem quoque in alimentis prestandis est considerandum. l. 1. §. mulier. & l. habitatio. §. seruis. ff. de vent. in poss. mittent. cum concord. per gloss. in d. §. mulier traditis. & latissime per Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 136. 137. & sequent.

G L O S. VII.

Servitia Regi facta ex quibus utilitas obuenit seruientis. non sunt remuneranda. vel ita remuneranda. ut utilitas computetur.

8 *Que los seruidores aulan prouechos.* Nota text. sing. la. rem. quod servitia ex quibus utilitas obuenit seruienti. non sunt remuneranda. vel ita remuneranda. ut commodum loco remunerationis computetur. quod concedit nimis ad remunerationes. quas plurimi huius regni incolæ pretendunt. quorum nonnulli diuites ad modum sunt. qui ex comediis & fructibus regni. quauis eorum industria ditati sunt. His namque non ita remuneratio debetur ac alijs. qui indigna laborat egestate. nobilioresque sunt diuitibus. Cum enim ex seruitijs Regi tactis vel eorum occasione comenda fuerint non modica cõsequuti. utilitas ex remuneratione subducenda est.

G L O S. VIII.

1 *Donatio regia annuorum reddituum aulicorum intercessione facta moderanda est. iuxta merita donatarij.*

2 *Donata aulicorum importunitate reuocanda sunt. Importunitas facit corrumpere donationem. ibidem.*

h *Se reuocque del todo.* Donatio regia aulicorum intercessione facta. his qui benemeriti non sunt. Rex ipse reuocare potest. vel si dubitatur. an seruierint. moderatim. Sed intellige quando redditum fuit donatio facta. ut in gloss. 1. diximus. secus si alicuius rei immobilis. qui a hæc irreuocabilis est. ut in. l. 6. supra eadem. † Atque ideo reuocatur. quia ob importunitatem fieri cõsetur. quo casu donatio non valet. secundum Bald. & Barb. in cap. cum adeo. in fine. de rescrip. Ioan. Lupi vbi plura congerit in rep. rubric. de donatio. inter virum & uxorem. §. 80. num. 4. dicam infra lib. 7. tit. 3. de decurionibus. l. 5. & infra eod. l. 17. gloss. 6.

G L O S. IX.

Lex nostra intelligitur.

i *Si tenuisse iuro.* Ex his verbis constat. legem nostram procedere in donationibus reddituum annuorum. quæ feudum cameræ appellatur. ut cixi supra ead. gloss. 1.

G L O S. X.

Ius quaesitum ex contractu cum Principe celebrato auferri potest propter modicitatem pretij. sed debet ei. cui auferitur æquiualeter satisfieri.

K *Pero de neceles hazer alguna emienda.* Nota. quod si alicui auferatur ius quaesitum ex Principis contracta propter modicitatem pretij. debet ei satisfieri. quod latius probaui supra eodem. l. 6. gloss. 1. numer. 8. 13. & 14. & 1. 3. gloss. 2. num. 2. 6. & 9. & gloss. 1. num. 3. & est singularis lex ista. quod contractus reciprocus potest a Principe reuocari propter modicitatem pretij. sed ei. cui auferatur. debet æquiualeter satisfieri.

G L O S. XI.

1 *Rescripta Principum in papiro albo sola eius subscriptionem continente non valent. nisi seruatis instrumētibus. & num. 2.*

2 *Schedulae albæ in pleta. quando fidem faciant.*

1 *Aluallat falsas o firmadas en blanco.* Nota ex lege ista. quod privilegium falsum. vel in papiro albo scriptum solam Principis subscriptionem. vel regium sigillum habens æquiparantur. non enim intelligitur Princeps confirmasse ea quæ postea scripta fuerint in eo papiro albo. ex sententia Innocen. cum quo alij transeunt in cap. 2. de fide instr. Ex quo eorum non habuit Princeps notitiam arg. tex. in. l. vlt. C. plus valet. quod agi. quam sententiam sequitur. & commendat Ange. in. l. si ita stipulatus. §. Grifegonus. & ibi Iaso num. 13. ff. de verb. oblig. pro qua opinione est tex. hic & in

Libro.5.Titulo.10.

& in l. 12. tit. 14. de rescriptis, contra ius supra lib. 4. di xi in stylo cancellariæ, tit. 1. præmi. 17. casu. 20. de claratio. 4. legis Toleti, gloss. 1. num. 2. 3. vers. 5. regula. adde Alex. conf. 147. lib. 2. † Hoc tamen limitarem, ni si Princeps traderet Proregi, vel gubernatori schedu las aibas suo sigillo munitas, vel subscriptionē, dumta xat, habentes, & simul cum eis instructiones secretas, a quibus discedere non liceret: quoniam hac in spe cie earum tenore ad vnguem seruato, valeret procul dubio rescriptum seu priuilegium, quia præmonitus esse censetur, de cōtētis in eo, vt ex dictis Iasonis ex pendes in d. §. Grisogonus nu. 13. & 14.

GLOS. XII.

- 1 Donatio regia ob remunerationem facta reuocari nō potest, nisi merita excedat.
 - 2 Donatio remuneratoria esse an censeatur, si de meritis non constat aliā, quā per generalem merito rum mentionem a Principe in donatione factam? Donatio remuneratoria generali mentione meritorū facta, si in ea dicatur purē & liberē, censetur do natio gratuita, & non ob causam nec remunera toria, ibidem.
 - 3 Meritorū assertio generalis nō probat, quia obscura. Obscura aut dubia loquutio non releuat, ibidem.
 - 4 Assertio nudo sermone effusa nihil operatur.
 - 5 Meritorum assertioni speciali creditur, si donatio nō est à iure prohibita.
 - 6 Meritorū specialis assertio non probat in prohibitis. Donantis assertioni non creditur in prohibitis, ibi.
 - 7 Donantis assertioni iurata non creditur in prohibitis.
 - 8 Donatio ob merita specialiter expressa, si prohibita nō sit, remuneratoria esse censetur, quāuis donans in instrumento dixerit, se simpliciter, & purē do nare, ante vel postea.
- Verba contractus non immutāt eorum substantiā.*
- Correspondientes a ellas.** Nota, quòd donatio remunera toria per Principem facta, etiā de redditibus annuis, reuocari non potest, si remuneratio correspondet me ritis, & seruitijs donatarij, quod corroborauis ex tra ditis supra eo. l. 6. glo. 1. num. 18. & in l. 11. tit. 7. de ma ioratu. glo. 1. & 9. supra hoc eodem libro, num. 4. & 5.
- † Ex quo inferitur, non sufficere mentionem genera lem meritorum, vt donatio remuneratoria censeatur, etiam si post illam generalem meritorum mentionem donator non dixerit, se purē, liberē, & simpliciter do nare (nam si hæc verba addiderit, nulli dubium, quin donatio pura, & simplex esse dicatur, & non ob cau sam, nec remuneratoria ex sententia Oldral. conf. 5. cui assentitur Alex. conf. 15. col. 1. lib. 1. & conf. 40. nu. 14. libro. 4. Socin. conf. 295. numero. 9. versiculo. 5. ca sus, lib. 2. quibus accedit Tiraquell. in l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 80. C. de reuocā. dona.) prior conclusio placet Socino. d. cōf. 395. nu. 8. vers. 4. casus, lib. 2. idem voluit ante eū Paul. Castr. cuius ipse nō meminit cōf. 435. col. vlt. vers. 4. facit dubiū, lib. 2.

quos sequitur Stepha. Bertran. cōf. 135. colum. 2. vers. sed manet difficultas, cum multis sequen. lib. 4. Tiraq. pluribus rationibus id asseruens in d. l. si vnquam, ver bo, donatione largitus, num. 85. quibus libenter acce do ex ratione in initio glossę huius tradita. Nā si do natio ob merita excedit quantitatem meritorum in illo excessu, dicitur pura, secundum Guill. Bal. & Sal. in l. illud. C. de sacros. eccles. cum cōcordantijs supra ead. glo. 6. nu. 1. traditis, quomodo ergo generali meri torū mētiōne facta cōstare poterit de illo excessu: cer tē minimē. Ex quo satis liquet, specialem meritorū mentionem fieri oportere, quoniam generalitas illa ve rificari posset in quolibet minimo seruitio, vel benefi cio, quod procul dubio absurdum esset asserere, vt ex illo minimo beneficio donatio diceretur remunerato ria, & contra mentem doctorum, quare Socini sentē tiam sequitur etiam Anto. Rub. conf. 95. prope finē.

† Alia itē ratione Socini sententia vera est, quia ge neralis assertio meritorum dubia est, & obscura. l. præ tor edixit, in prin. ff. de mino. vbi, qui generaliter lo quitur, obscure loqui dicitur. Ita fidei. ff. de iure fisci. obscura autem, & dubia loquutio siue assertio nō releuat, vt in l. vbi autem. §. qui illud. ff. de verb. obliga. l. cū in certis. ff. de lega. 1. l. vlt. C. de annali exceptio.

† Tertiō, quia talis assertio nudo sermone effusa, so let in donationibus apponi magis ad colorem, & ve luti quemdā honorē, quā ad veritatem, idē ò perin de habenda est, ac si apposita non fuisset, argu. l. quod venditor, & ibi notatur. ff. de dolo. & l. si quid vendi tor, & l. seq. ff. de adili. edi. Oldra. conf. 5. in fi. ex qui bus constat Socini sentētiā veram esse, & receptā, cui adhæreo, licet contrarium responderit Iaso. conf. 154. lib. 2. Deci. conf. 20. † Vbi autē specialis fit mē tio meritorum in donatione, creditur donanti id asse renti, maxime si per instrumentū publicū id asserue rit, nisi donare sit prohibitus, hæc fuit sententia Barr. in l. si forte, num. 5. ff. de castr. pecul. idem voluerunt Nicol. de Marthesila. Bal. Ang. Paul. Alex. Ias. & Dec. in l. si donatione. C. de colla. vbi Ioan. Bap. de Cacial. dixit hoc esse de mente omnium doctorum. Ioan. de Imol. & Paul. Cast. in l. Aquilius Regulus. ff. de dona tio. Bar. Bal. & multū clare Paul. in l. per diuerfas. C. manda. Soci. cōf. 295. nu. 8. vers. 3. casus, & nu. 7. lib. 2. estque cōmunis opinio, vt colliges ex dictis supra eo. l. 6. glo. 1. nu. 18. & 19. quod & voluit Greg. Lupi in l. 3. tit. 10. par. 2. in verbo, la mercedieffe. † In prohibitis au tem donare, nisi præcedant merita: nō probantur me rita per assertionem generalem meritorum, secūdum Alex. cōf. 119. nu. 5. lib. 3. & doctores omnes, imò nec per assertionem particularem eorū, secūdū receptiorē doctorum sentētiā, quod voluerunt Guill. Cyn. & Alberi. in l. vlt. ff. de exercito. Bal. in l. si tibi, colum. 2. versicul. sed nunquid de istis meritis. ff. si cer. per. Sal. Alex. Corne. & alij recentiores in l. si donatione. C. de collatio. Rom. & Paul. in d. l. Aquilius. ff. de dona tio. Guid. Pape. q. Delphinatus. 95. & singul. 596. Soc. hanc dicens cōmunē cōf. 66. nu. 13. Barba. cōf. 2. col. 3. li. 3. Ant. de Canario in tract. insinuationū. q. 45. Ti raq. in d. l. si vnquid, in verbo, donatione largitus, num. 77. & seq. Greg. Lup. in l. 3. tit. 10. par. 2. glo. 2. Nam vt Tiraq. ait, ac potissimum ratione efficacissima quia in pro-

in prohibitis nō creditur assertioni, etiam speciali donantis, quia hoc asserere presumitur, ut valeat eius donatio, ut in l. qui testamentum, & ibi gloss. & docto. ff. de proba. l. cum quis descendens. §. Titia honestissima. ff. de lega. 3. ex qua probatur hoc procedere, etiam si donans sit honesta persona. Tiraq. vbi supra num. 77.

- 7 Qui & nu. 79. id extendit ad assertionem iurata, iuxta sententia Pet. & Cyni in l. 1. ad fi. C. de sacros. eccl. & Bar. in d. §. Titia honestissima, & aliorum plurium, quos ibi refert Tiraq. Quæ sententia in assertione simplici, ac etiā iurata per donare prohibetur, (quod per eam non probentur merita, nec ad ea probanda fidem faciat, etiam si sit specialis) est receptior: licet contrariam tenuerit Bald. ut sape solet sibi ipsi contrarius, in l. illud. C. de sacros. eccl. & in l. si donatione. C. de collatio. & quidā alij ab ipso Tiraq. relati in d. l. si unquam, verbo, donatione largitus, nu. 75. & 76. † Ampliatur assertio hæc, ut procedat etiā si ante, vel postquam merita exprimantur, posuerit donans clausulā illam generalē, scilicet, purē, merē, liberē, & simpliciter donavit, & c. hæc si quidem clausula nō facit, ut donatio destinat esse remuneratoria, vel ob causam, quādoquidem posita, vel paulō ante fuit causa specialis expressa, quæ commodum ipsius donatoris cōcernit, ut Oldra. respondit, conf. 5. quæ sequitur Lud. Roma. in l. si verō. §. de viro. 43. fallētia. ff. solu. matri. Alex. citans concor. conf. 40. nu. 14. lib. 4. nā licet contrahentes nomen falsum apponant contractui locationis, eā appellantes venditionem, non ex eo dicitur venditio, sed locatio. l. insulam. ff. de præscrip. verb. l. si olei, & ibi notatur. C. loca. & l. si vno, in princ. ff. eo. tit. c. constitutus. de religio. domib. cum similibus à me traditis supra eod. l. 7. gloss. 1. num. 11.

GLOS. XIII.

- n *Se deue guardar en los juros. Idē probāt verba ista, quod verba, de quibus supra eadem gloss. 9. & infra gloss. 16.*

GLOS. XIII.

Vendere quibus casibus quis compellatur, remissive.

- o *Salvo si el Rey los quisiese redimir, dando por ellos el justo precio.* Nota casum optimū, in quo quis vēdere cōpellitur rem propriā. Alios casus tradit Greg. Lupi in l. 3. in glo. 1. tit. 5. de venditio. par. 5. & dom. Did. Couarr. qui doctē, ut semper loquitur, in lib. 3. resolu. c. 14. per totum. & Did. Perez in l. 2. tit. 23. lib. 2. ordina. colum. 713. versū. tandem quæro.

GLOS. XV.

Princeps ius quæsitū, etiā ex donatione sua alicui auferens, debet prius de pretio æquivalētē satisfacere.

- p *Siendo primeramente satisfechos.* Nota, quod emptori annuorum reddituum debet prius à vēditore satisfieri, quā ab eo per Regem auferatur, sic aliās quoties

alicui Princeps auferit ius quæsitū, etiam ex donatione sua, debet ei prius de æquivalenti pretio satisfacere, ut diximus supra eo. gloss. 10. & fufius probauimus supra eod. l. 6. gloss. 1. num. 16. & 13.

GLOS. XVI.

Legis nostræ interpretatio.

- q *De mantenimientos.* Nota ex his verbis, legē nostrā loqui de donationibus Regis annuorū reddituum, non de donatione bonorum immobiliū, ut dixi supra eo. gloss. 1. num. 3. & gloss. 9. & 13.

GLOS. XVII.

- 1 Dos est titulus lucratiuus quoad uxorem.
- 2 Dos quoad maritum est causa onerosa.
- 3 Dos an egeat insinuatione?
- 4 Dos quoad maritum est causa onerosa, etiam si ex pacto, vel statuto maritus dotē lucratur soluto matrimonio.
- Lex vna. §. lucratiuas. C. de impnen. lucrati. descript. lib. 10. explicatur, ibid.
- 5 Dos est onerosa respectu filiorum eam petentium.
- 6 Dos immoderata à Rege data, non moderatur constante matrimonio.
- Dos inefficiosa, constante matrimonio, an reuocatur ibidem.
- 7 Dos ob ingratitudinem fœminæ, constante matrimonio, non reuocatur.
- 8 Dos à fœmina matrimonio soluto per ingratitudinē, an aduocari possit, maxime si sit inops? & num. præcedenti.

- r *En tanto que duran los casamientos.* Ratio huius constitutionis est, quia licet quoad uxorem dos sit titulus lucratiuus, etiam si sit filia dotantis legitima, ut probat text. in l. vltim. §. si à socero. ff. quæ in frau. credi. ibi, quia intelligitur ex donatione ad eam peruenisse, quem text. commendat Alexand. in l. in fideicommissariā, columna. 2. in princ. ff. ad Trebellian. ad quem non aduertunt, qui frequentius in filia contradicunt, arguendo ex regula. l. vltim. C. de dot. promi. & l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. quibus statuitur patrem teneri dotare filiam, ut arguit Maria. Socin. Junior, consil. 19. num. 8. lib. 1. & in extraneo dotante id clarius procedit, ut tradit Alexand. consil. 71. numero. 1. lib. 4. & alij, quos citat Carol. Moline. in libro de donationibus factis constante matrimonio, ex numero 64. † Quoad maritum autem semper dos censetur causa onerosa, ut probat dict. l. vlti. §. si à socero, vel si in maritum. ff. quæ in frau. credi. ibi, non magis quā in creditorem, & ibi, cum indotatam uxorem ducturus non fuerit, & ita resoluit Bart. ibi, cuius doctrina recepta est, secundum Ias. in §. item si quis in fraudem, num.

Libro.5. Titulo.10.

num. 30. insti. de actio. idem voluit Ioan. Lupi in rep. c. per vestras. notab. 3. §. 22. nu. 7. de dona. int. vi. & vx. Gom. Arias in l. 27. Tau. nu. 11. Arias Pinel. in l. 1. C. de bon. mat. par. 3. nu. 62. illatione. 31. text. est pro hac opinione in l. ex promissione. ff. de actio. & obligat. & in l. vna. §. lucratiuas. C. de impon. lucrati. descriptio. lib. 10. & ibi expendant Bar. & Plat. tex. in l. pro oneribus. vbi notat Bar. & in l. si. vbi notat Bald. C. de iure doti. gloss. in l. Mænia. §. 1. in verbo, ipse mouere. ff. solu. matr. vbi Bart. & alij Tiraq. in rep. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus. nu. 174. & num. 196. C. de reuo. dona. Ant. Negusanti. in tract. de pigno. 2. part. membro. 4. num. 50. Did. Segura, & post eum Did. Perez in rep. l. cohæredi. §. cū filia. nu. 130. ff. de vulga. cum vbiq. doct. † Quod conuincitur et. l. vltim. C. de iure doti. Vbi Imperator aperte significat, etiam iure antiquo, in dote respectu viri non fuisse necessariā insinuationē, quia nō erat donatio gratuita, sed ex causa onerosa, iuxta tex. in d. l. ex promissione. ff. de acti. & obliga. quem extollit Iaso. in l. Nenseni. nu. 4. ff. de re iudi. Quoad mulierem autem, inquit, d. l. vlt. necessariam fuisse insinuationem, cū dos ab extraneo non à patre dabatur. Hodie autem nouo beneficio in dote statuit lex illa insinuationem non exigere, etiam quoad mulierem, quamuis quoad eam vera donatio est, secundum Alberi. & alios ibi, Deci. cōf. 4. 14. nu. 15. Anto. de Canario. de insinuatione. 2. par. q. 4. nu. 4. Bald. Nouellus in l. 1. num. 339. & 342. ff. solu. matr. & in tracta. de dote. 5. par. nu. 5. Ari. Pinellus in d. l. 1. C. de bon. mater. 3. par. nu. 62. illatione. 31. vbi cauēdum esse ait à gloss. 1. in d. l. vlt. C. de iure doti. & magis cauēdum à Ioanne de Annania in c. cum tu, vers. 4. quæritur. in fi. extra de vsur. vbi contra. d. l. vltim. miserē ait, necessariam esse in dote insinuationem, idque inuolūtē refert Tiraq. in d. l. si vnquam, verbo, donatione largitus. num. 194. C. de reuocan. dona. † Et vsque adeo dos est onerosa respectu mariti, vt locū habeat, etiam si postea ex dote sit maritus lucrum aliquod habiturus propter pactum, vel statutum dotis lucranda, adhuc enim maritus ex causa onerosa eam habere cōfetur, non lucratiua, cū præcesserit onerosa, id est, titulus dotis, ex glo. singul. in l. si donaturus. §. vlt. in verbo, dumtaxat, & ibi Alex. ff. de cōdicti. ob causam, pro qua est text. in d. l. vna. §. lucratiuas, in verbo, si verō vel focer. C. de imponen. lucrati. descript. lib. 10. vbi si foces dote dederit pro filia, vel nepte, causa dicitur lucratiua, licet casus euentu ad lucrū reuertatur mariti, & ibi eum appendit Ang. refert, & sequitur Iaso in §. item si quis in fraudem, nu. 30. insti. de actio. Ioā. Lupi in rep. c. per vestras, notab. 3. §. 22. nu. 7. in fine: in cuius confirmationem plura adfert Tiraq. in d. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus. nu. 172. & num. 174. & seq. C. de reuocan. dona. † Est etiam dos onerosa respectu filiorum dote matrem petentiū, vt mirabiliter voluit Bar. in l. si constante. 10. q. 2. partis princip. num. 67. ff. solu. matr. in rep. l. si. item si quis in fraudem, nu. 30. insti. de actio. Ioan. Lupi in d. §. 22. nu. 8. Did. Segura in rep. l. cohæredi. §. cū filia. nu. 152. & 159. ff. de vulga. Did. Perez ad Segurā, ibidem nu. 130. Bernar. Diez à Lucio in additio. ad Ioan. Lupi d. §. 22. nu. 8. † Cōsequitur ergo ex supradictis iuridi-

cam esse huius legis dispositionē, quatenus in ea dicitur nō posse Regē ab eo in dote data reuocare, vel moderare cōstante matrimonio, donec dissoluatur, quod & adnotauit Ioan. Lupi in d. §. 22. nu. 8. vers. fin autem dos, & iterū. d. 3. notab. §. 24. nu. 3. Ex quo infert dote immensam non reuocari constante matrimonio, si gener non fuit fraudis particeps, arg. l. quod autē. §. hoc autē edictū. & §. si mili modo. ff. de his, quæ in fraud. credito. quod & voluit Didac. Segura in d. l. cohæredi. §. cum filia. nu. 145. & seq. ff. de vulga. idq. extendit, nu. 149. vt procedat etiam in dubio, si nō cōstat scierit necne donationem esse immensam, cū in dubio ignorantia præsumatur, vt in l. verius. ff. de probatio. cum concord. per Did. Perez traditis in d. §. cum filia. num. 145. quod latius examinauimus supra hoc lib. tit. 2. de dotibus. l. 1. glo. 4. num. 3. & deinceps.

† Conueltitur hæc sententia vel ex eo, quod duos ob ingratitudinem fœminæ dotatæ, vel mariti eius, in dotantē cōmissam, reuocari non potest cōstante matrimonio, eadem ratione, quod sit causa onerosa respectu mariti, vt diximus, eo autē soluto, & ad vxorem dote reuerfa, ob eius ingratitudinem poterit ab ea auocari, secundū Ripam in l. vltim. q. 5. 1. C. de reuo. dona. Ioan. Lupi in l. 31. Tauri, nu. 59. idem voluit Ari. Pin. in l. 1. C. de bon. mater. 3. par. nu. 62. illatio. 32. quæ sententia verior mihi videtur, quāuis receptor sit, quod reuocari non possit à fœmina ob ingratitudinem, etiā soluto matrimonio dote ad eam reuerfa, vt indistinctē notat Salice. in l. si dotem, per text. ibi. C. de iure doti. Boeri. decif. 27. in fi. idq. in dote tradita voluit Bald. in l. vlt. nu. 11. C. de dot. promiss. cui accessit Ias. in §. fuerat, num. 117. insti. de actio. secus in dote promissa tantū, vt per eosdē ibi, & per Ias. in l. patre furio so, num. 29. vers. 10. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

8 Sed iudicio meo prior sententia verior est, nisi fœmina sit inops, tunc enim ab ea auocari nō potest dos ob ingratitudinem, vt Ripa voluit in d. l. vlt. num. 17. 1. C. de reuo. dona. tunc enim donans potius ex pietate diuino amore mouetur, quā fœminæ dotatæ, atque ideō magis dos pia appellatur, vt explicat Ias. in l. cū his mulier. ff. de condi. & indebi. Bald. Nouell. de dote. 6. par. priuileg. 44. Ioan. Lupi in rep. c. per vestras, notab. 3. §. 12. nu. 6. & 7. de dona. int. vir. & vx. aliās est §. 61. Gom. Arias in l. 27. Tauri, nu. 60. Deci. notabiliter, cōf. 348. nu. 4. Alexan. in l. si certis annis, nu. 5. C. de pactis. Quare nimirū donataria ingrata dote non amittit, etiam post solutum matrimonium, quādoquidem non sua cōtēplatione dos sibi data fuit, sed Dei potius, quæ sententia mihi applaudet, quicquid contra eam dixerit Ari. Pinel. in d. l. 1. C. de bon. mater. 3. par. num. 62. in fine.

GLOS. XVIII.

Venderi quis compellitur in specie hic tradita.

† Cada huc quisieremos a diez mil maravedis el millar. Nota annuos redditus, iuros, appellatos, etiam si à Rege in dote dentur, posse ab ipso Rege redimi ad rationem decem pro quolibet cētenario, & hic est alius casus in quo quis videri compellitur, repetere hic quæ diximus supra co. gloss. 14.

LEY

L E T XVI.

¶ Que las mercedes que los Reyes hizierē de algunas rentas, o pechos, o portazgos, o pedidos, se entiendan que las han de cobrar los donatarios, segun y como el Rey lo cobraua.

¶ Don Iuan en Valladolid, año de 1451. peti. 11.

¶ Por quanto algunas ciudades y villas y lugares son obligados a nos pagar martiniegas, y yantares, y escriuanias, y portazgos, y otros algunos pedidos: los quales auian y han de pagar a ciertos plazos en cierta forma, y segun los priuilegios que algunas de las dichas ciudades y villas y lugares tienen de mi, y de los Reyes donde yo vengo, algunas personas son fracos, y otros deuen ser prendados por ellos ciertos bienes suyos: de las quales martiniegas y escriuanias, y yantares, y otros tributos, algunas vezes hazemos merced,^a y aquellos a quien hazemos las mercedes, se ponen en cobrarlos de otra manera, que nos las auiamos de auer, y porque nuestra voluntad no es de hazer las tales mercedes en perjuizio de tercero: b mandamos que qualesquier mercedes que ayamos hecho y hizieremos, se entiendan, para que aquellos a quien hizieremos las tales mercedes, las ayen de aquellas personas, y al tiempo y en la manera que nos las auiamos de auer,^c y que las tales personas las ayen segun antiguamente se acostubrô.

GLOS. 1.

1 Tributa Regi debita ad vitam donatis donari possunt. Lex pen. tit. 15. par. 2. explicatur, ibidem.

2 Lex. 2. tit. 26. de feudis, par. 4. explicatur.

3 Legis prime supra eo. cum lege nostra conciliatio. Donatio tributorum, vel exemptionis à Principe facta, an possit vel censetur esse perpetua, vel ad vitam concedentis vel donatarii: ibi, late.

a De las quales martiniegas y escriuanias, y yantares, y tributos algunas vezes hazemos merced. Sed quomodo tributa huiusmodi, quæ sunt de regalibus, donari possunt? Respondeo, si expresse donentur, & tunc non extenditur donatio bonorum huiusmodi ultra vitam donantis, vt in l. pen. tit. 15. par. 2. ibi. E aun entonces no las puede auer ni deue vsar delias, sino solamente en la vida de aquel Rey, que getas otorgo. o del otro que las quisere confirmar. Et loquitur lex illa de monetis & tributis, atque ita debet intelligi lex ista. **†** Sed huic intellectui ob stare videtur. l. 2. tit. 26. de feudis, par. 4. vbi ea quæ sub nomine honoris Rex noster donauerit subditis, hoc est, tributa Regi, & regno nomine dominij competentia in aliquo oppido, seu villa, aut castello sine præfixione temporis, intelligitur fuisse donata ad eius vitam, dumtaxat, intelligit ibi Greg. Lupi ad vitam ipsius donatarii, sed defuncto Rege, ait recognoscere debere eius successorem, vt in l. 20. tit. 13. part. 2. sed iudicio meo lex illa. 2. intelligitur iuxta dict. l. penult. tit. 15. par. 2. vt donatio non excedat vitam donantis. **†** Sed adhuc opponitur de l. ibi, les sea guardadas para siempre, supra eod. vbi tributa & alia iura regia possunt concedi in perpetuum. Respondeo tamen illam legem loqui, quando non per vitam honoris conceditur, sed simul cum oppido, aut villa, seruata solennitate. l. 3. supra eo. tunc nimirum si in perpetuum concessa censeantur, si sibi & heredibus suis in perpetuum donentur, iuxta tradita per Gre. Lupi. in l. 10. tit. 18. de instrumentis, part. 3. gloss. vitim. in fine, dicentem, hac in specie valere in perpetuum, si merita donatarii eam exigant liberalitatem, quoniam propter magnitudinem seruitij inducitur perpetuitas beneficij, cap. 1. §. vitim. & ibi notat Bald. de his qui feud. dare poss. l. Aquilius, & l. si pater, ff. de donatio. Nam si non facta mentione heredum in perpetuum donentur, censetur Princeps ad vitam donatarii concessisse, & non ultra, quia perpetuum dicitur, quod durat per vitam hominis. l. 1. ff. pro socio, gloss. in Clem. literas, in verbo, per electionem. de rescrip. Bald. in l. si ff. de constit. Princeps ita censet Greg. Lupi in l. 10. tit. 18. part. 3. in gloss. vii. qui licet loquatur in immunitate à Principe alicui concessa, idem est in alia concessione quacunque, sed mortuo Rege donante, ea infinuare tenebitur coram successore. l. 20. tit. 13. de nouo Rege recipiendo, part. 2. ita intellexit Greg. Lupi text. in d. l. 2. tit. 26. de feudis, par. 4. ibidem, in verbo, por toda su vida. In casu autem dubio, vbi de perpetuitate mentionem non facit, licet faciat de heredibus, intelligitur donasse ad vitam donantis, & non ultra, vt in l. 34. tit. 28. par. 3. & in l. 4. tit. 26. de lucris bellicis diuidendis, par. 2. quoniam quæ regalia sunt, & ad regni dominium spectantia non potest Princeps concedere alicui in præiudicium successorum, sed ad vitam ipsius regis, dumtaxat, vt dicunt illa iura, & ibi Gre. Lupi notat, & in l. 9. tit. 4. de donatio. part. 5. in verbo, otorgadas. Idem erit, si donauit in perpetuum sibi, & heredibus suis, si non erat benemeritus regno, ruc enim vel donatio reuocabitur mortuo Rege donante, vel iuxta merita eius moderabitur, iuxta l. 1. §. supra eod. vt egregie explicat Greg. Lupi in d. l. 10. tit. 18. part. 3. in gloss. vii. atq; ita harum legum antinomia sedabis. De quo

Libro.5. Titulo.10.

quo etiam diximus supra eodem.l.3.gloss.7. numero 10.&c.11.

G L O S S. II.

- 1 Princeps nō cēsetur in dubio velle praiudicare tertio.
- 2 Princeps remittendo poenam, non videtur remittere poenam parei debitam.

b Y porque nuestra voluntad no es de hazer las tales mercedes en perjuizo de tercero. Nota Principem nunquam praxumi velle praiudicare iuri alterius, concordat.l. nec auus, vbi glo.& Bal C. de emancipati. libro.l.2. §. merito, &c. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publi. d. cū filius. ff. de testa. mili. l. impuberibus. ff. de admi. tuto. c. quamuis, de rescrip. lib. 6. c. super eo. de offi. delega. l. as. in l. quoties, nu. 3. C. de precib. impera. offerren. f. Ex quo Princeps remittendo poenam, nō videtur remittere poenam parti debitā in dubio, ex sententia gloss. & Bar. in l. 2. ff. de in ius vocan. Bal. in l. rescripta. C. de precib. impe. offer. Domi. in c. authoritate. de priuileg. in 6. Feli. in c. super eo. nu. 5. de offi. deleg. vbi citat concord. & plura cōgerit similia, & l. as. aliquid in d. l. quoties, quibus adde D. d. Perez, in l. 29. tit. 4. lib. 2. ordi. col. 423. & 424.

G L O S S. III.

- 1 Donatarius tributorum nō potest aliter eos colligere, quā Princeps donans exigebat.
- 2 Subrogatum sapit naturam & vim eius, cuius loco subrogatur, etiam si in aliquo discrepet.

c Y en la manera que nos las auíamos de auer. Nota ex lege ista, donatariū tributorum non posse aliter tributa exigere, quā quomodo Princeps donans ea exigebat, subrogatū siquidem sortitur eandem naturam, & vim eius, in cuius locū subrogatur. l. si eum. §. qui iniuriarum, vbi docto. notant, maxime l. as. nu. 2. 18. & pluribus seq. ff. si quis cautio. vbi plura similia congerit. f. Quod procedit, etiā si subrogatum in aliquo discreparet, nā nihilominus in alijs sequeretur eandem naturam, vt respondit Paul. Cast. conf. 73. repetito conf. 265. paulo ante finem, lib. 1. l. as. in d. §. qui iniuriarū, num. 2. Dec. conf. 190. col. 3. & conf. 543. nu. 6. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 10. nu. 80. vbi citat cōcord.

L E Y. XVII.

¶ Que pone la modificacion y declaracion que se hizo en las cortes de Toledo, cerca de las mercedes excessiuas hechas por el Rey don Enrique, y por los Reyes Catolicos.

Don Fernando y doña Ysabel en Toledo, año de 1480. ley. 85.

¶ Por los procuradores de los nuestros Reynos en las cortes que hizimos en la ciudad de Toledo el año de ochēta, nos fue hecha relacion, q̄ nos biē sabiamos como los procuradores q̄ vinieron por mandado del señor Rey don Enrique nuestro hermano a las dichas cortes de Ocaña el año de sesenta y nueue. Y es- so mismo por los procuradores q̄ vinie- ron por su mandado a las cortes de san- ta Maria de Nieua el año de 473. le fue suplicado, q̄ auiendo acatamiento a las muchas e inméas donaciones y merce- des, que el dicho señor Rey nuestro her- mano hizo d̄ muchos marauedis, y pā, y doblas, y florines, y sal, y ganados, y otras cosas de las sus alcaualas, y tercias, y otros diezmos, y aduanas, y almojari- fazgos, y salinas, y seruicio, y mōtazgos, y otras rentas, y pechos, y derechos, y así de merced de por vida, como de ju- ro de heredad, y los daños que dello re- sultauan, quisiēse remediar y proueer, pues muchas de las mercedes auian si- do hechas inmoderadamente, seyendo el dicho Rey cōstreñido a las hazer por grandes neccsidades, ^a y arraydo por exquisitas y no deuidas maneras: ^b so- bre lo qual, porque los tiempos no die- ron lugar, no solamente no proueyo ni dio remedio: mas aun despues por las mesmas neccsidades hizo otras mu- chas y desordenadas mercedes en gran detrimēto del patrimonio Real, y ena- genando del todas las rētas Reales. De guisa que al tiempo que fallecio, y nos por la gracia de nuestro Señor sucedi- mos en estos nuestros Reynos, halla- mos las rētas enagenadas, y muy dimi- nuydas, lo qual dio causa a que para el sostenimiento de nro Real estado, y pa- ra salir de las muchas y grādes neccsi- dades, que luego nos ocurrierō, y para poder

poder pacificar los dichos nros Reynos y los tener en paz y en justicia, como desseamos, y lo auemos hecho, no solamente ouiessemos de demandar monedas y pedidos a los dichos reynos, mas tomar emprestados de yglesias y monasterios, y cōcejos y personas singulares y hazer llamamientos de pueblos a sus costas, y mandar traer a costa de los dichos concejos pertrechos, y armas, y m̃a tenimientos, y artillerias, y otras cosas: de lo qual los dichos nuestros subditos y naturales recibieron muchas fatigas y daños, y trabajos: y aun de las pocas rentas q̃ quedaron ouimos de distribuir y enagenar muy gran parte, por salir de las dichas necesidades, que nos ocurrierō: en el remedio de lo qual conuenia mucho entender. Porque si nos mandassemos auer informacion verdadera, de las mercedes que el dicho señor Rey dō Enrique nuestro hermano hizo, desde mediado el mes de Septiembre, del dicho año pasado de sesenta e quatro, en que començaron las turbaciones y escandalos en los dichos nuestros reynos, hasta que el fallecio, hallariamos las mas de aquellas auerse hecho por exquisitas y engañosas, y no devidas maneras. Ca a vnas personas las hizo sin su voluntad y grado: saluo por salir de las necesidades, procuradas por los que las tales mercedes recibieron, e y a otros las hizo por pequeños seruicios, que no eran dignos de tanta remuneracion: y aun algunos destos, que las recibieron, tenían oficios y cargos, con cuyas rentas y salarios se deuián tener por bien contentos y satisfechos. e Y a otros dió las dichas mercedes por intercesion e importunacion de algunas personas acceptas, e queriendo pagar con las rentas reales los seruicios, que algunos dellos auian recebido de los

tales, y otras personas compraron las tales mercedes por muy pequeños precios, e y otros las ouieron por alualaes falsos, o firmados en blanco, o por otros trafagos, o mudanças de verdad que hazian, y procurauan que se hiziesen en los libros, o por otras exquisitas y engañosas formas, y otros que recibieron las tales mercedes, expresaron en los alualaes y priuilegios algunas deudas que les eran devidas, o seruicios que auian hecho, o daños que auian recebido, y otras cosas por do afirmaron que deuián recibir las tales mercedes: y no siendo las tales causas verdaderas entodo o en parte. i Otros mudando los marauedis que tenían de lanças, o racion, o quitacion con oficios o mantenimientos en merced de juro de heredad, situados sin interuenir justa causa por do los mereciesen. Otras mercedes hizo en casamientos excessiuamente: y otras muchas mercedes hizo sin interuenir meritos ni seruicios, mas de sola voluntad en grande derrimento e diminucion del patrimonio Real. Y que pues a nuestro Señor auia placido por su clemencia, q̃ nos ouiessemos pacificado los dichos nuestros reynos, y los tuuiessemos, como de presente los teniamos en buena gouernacion y justicia, que nos suplicasen los dichos procuradores qũ siessemos mandar entender en el remedio de lo susodicho. Y así mismo algunas otras mercedes excelsiuas que nos auiamos hecho, despues que sucedimos en estos nuestros reynos, a causa de las dichas necesidades, reintegrando el dicho patrimonio Real y rentas del, por manera que con ellas pudiessemos sustener nuestro real estado, y mantener nuestros reynos en justicia: porque así cessarian los males y fatigas delos dichos nuestros

S f subditos

Libro.5. Titulo.10.

subditos y naturales, y terniamos de que remunerar y hazer mercedes a quíe nos siruiessen. Y como quiera que nos conocemos que las dichas peticiones de los vnos y de los otros procuradores hechas, eran muy justas y verdaderas: Pero por ser la materia y causa sobre que se fundaua muy ardua y tocante a muchos, y tal que era menester madura deliberacion y consejo: nos hizimos saber y notificar la dicha peticion a algunos prelados principales, y a los grandes de nuestros reynos, y les embiamos a mandar, que para dar en esto su consejo viniessen a las dichas cortes, y los que no pudieffen venir, nos embiasen a decir cerca dello su parecer: y algunos dellos vinieron a la nuestra Corte, durante el dicho tiempo de las dichas Cortes, y los que no pudieron venir, embiaron su voto y parecer, cada vno sobre ello. Y nos así con los dichos prelados y grandes que vinieron, como con los prelados, caualleros, y letrados del nuestro consejo, y con algunos religiosos, y con algunos de los dichos procuradores, que por todo su ayuntamiento fueron para ello diputados, hablamos y platicamos muchas vezes sobre ello: y mandamos, que confiriessen y platicassen entre sí, y que nos diessen su consejo y parecer. Los quales todos como buenos y leales subditos y naturales, y zeladores del seruicio de Dios y nuestro, y del bién comun, y restauracion de nuestro real patrimonio, nos dieron su consejo y parecer. El qual visto, y así mismo los libros dōde estauan asentadas las dichas mercedes examinadas por nos mismos la quantia y calidad dellas, y de las personas a quien se hizieron, hezimos cierta declaracion, K por la qual mandamos y ordenamos, lo que sobre ello se deue hazer, y guardar, y cumplir. De lo qual

mandamos dar nuestras cartas firmadas de nuestros nombres y selladas cō nuestro sello, y sobrefritas de nuestros contadores mayores, cuyos trallados quedaran asentados en los dichos nuestros libros. Porende ordenamos y mandamos, que todo lo contenido en las dichas nuestras cartas, y en cada cosa o parte dello, sea guardado e cumplido de aqui adelante porpetua e inuiolablemente para siempre jamas, segun que en ellas se contiene. Y mandamos a los dichos nuestros contadores mayores, y al nuestro chanciller y notarios, y otros oficiales, que está a la tabla de nuestros sellos, vean nuestras cartas y declaracion, y atento el tenor y forma dellas, trayendo a rasgar las cartas y priuilegios, y confirmaciones, que primeramente dello tenian, den y libren y sellen, y pasen a cada vniuersidad y personas que por virtud dellas ouieren de gozar de las dichas mercedes, nuestras cartas de priuilegios, las mas firmes y bastantes, que para ello fueren menester, sin les pedir ni esperar sobre ello otra nuestra carta ni mandamientos, y sin les pedir ni lleuar derechos, ni otra cosa alguna para el despacho y assiento, y sello de los dichos priuilegios. Y otro sí mandamos a los arrendadores y recaudadores, y receptores, y fieles, y cogedores, y terceros, y mayordomos, y otras qualesquier personas, que ouieren de coger y recaudar en renta, o en tercio, o en fieltad, o en rectoria, o en otra qualquier manera las nuestras rentas y pechos y derechos, donde las tales mercedes estan y quedan situadas, que de aqui adelante les acudan y hagan acudir libre y desembargadamente, con todo lo que así han de auer por las dichas nuestras cartas, este presente año por virtud dellas, y sin atender otra nuestra

carta

carra ni mandamiento, ni de los dichos nuestros contradores mayores, y dende en adelante en cada vn año, por virtud de las dichas nuestras cartas de priuilegio que les seran dadas, o de sus traslados signados de escriuano publico, sin pedir ni esperar otra declatoria ni sobrecarta, ni mandamiento. Y porque las vniuersidades y personas a quien son adjudicadas las dichas mercedes, por las dichas nuestras cartas puedan gozar dellas mas libremente: ordenamos y mandamos, que las tales vniuersidades y personas puedan vender, dar, donar, trocar, y cambiar, y enagenar las dichas mercedes o qualquiera parte dellas, como y quando quisieren y por bien tuuieren, segun la facultad que para ello tienen por sus priuilegios: sin que sobre ello nos ayan de requerir, ni entremenga licencia, ni mandamiento nuestro. Y mandamos a los nuestros contradores mayores, que por sola la renunciacion, testen de los nuestros libros las tales mercedes a quien las tuuieren, y pongan y asienten aquellos a quien les fueren renunciadas, y les den y libren nuestras cartas de priuilegio, y selas señalen y passen el nuestro Chanciller y Notarios y oficiales, sin pedir ni esperar para ello otra nuestra carta y mandamiento, y que tomen el traslado de nuestra ley los dichos nuestros Contradores mayores, y la pongan y asienten en los dichos nuestros libros. Lo qual todo se haga y cumpla, no embargante la pragmatica ^m por nos hecha: por la qual ouimos mandado que los marauedis de juro, de las personas que muriesen sin hijos legitimos, se cõsumiesen, y fincassen para nos, la qual pragmatica reuocamos, por quanto nuestra merced y voluntad es, que los marauedis que por la dicha declaratoria les quedan, les

sean ciertos y seguros de aqui adelante para si y para sus herederos y sucesores, y para aquel o aquellos que dellos ouieren causa, para siempre jamas.ⁿ

GLOS. I.

- 1 *Necessitate cogente nemo liberalis existit. Necessitate cogente opera facta non sunt laudabilia, ibid. Neccitas ingens telum est, ibid.*
- 2 *Necessitate cogente donatio à Rege facta reuocari poterit neccitate cessante.*
- a *Constreñido a la hazer por grandes neccesidades. Si ob neccesitatem Rex donare compulsius fuit, non censetur mera donatio, quia in neccesitatibus nemo liberalis existit. l. rom. legatam, in fine. ff. de adimen. lega. opera namque neccesitate cogente facta non sunt laudabilia. c. si quis. 57. distin. 110. Luc. de Penain. l. curiales. 25. col. 1. C. de decurio. libr. 10. ingens si quidem telum est neccitas, secundum Liuium libr. 4. ab vrbe condita. & Tiraque. lib. 1. de retractu. §. 26. glo. 1. num. 20. † Vnde donatio à Rege facta neccesitate cogente reuocari potest neccesitate cessante, vt in cap. 2. & ibi notat Card. 3. notab. & Ancharra. 1. nota. de custodia eucharist. & c. de Siracusanz vrbis. 28. distin. glof. in l. solet, in verbo, quam curator, & ibi Bart. ff. de tutel. cum concordan. à Tiraq. congestis in libello, qui inscribitur, causa cessante, par. 1. nu. 179.*

GLOS. II.

- b *Y ha traydo por exquisitas y no deuidas maneras. Quorum exempla videas in hac lege, & glo. sequen.*

GLOS. III.

Donatio ad liberandum se à neccesitate non est voluntas, quare reuocari potest?

- c *Las hizo sin su voluntad y grado, salvo por salir de las neccesidades procuradas por los que las tales mercedes recibieron. Nota donatorem voluntatem non habere donandi liberam, si donatio ad se eruendum ab aliqua neccesitate, in qua culpa donatorij positus erat: quare donatio reuocari merito potest, vt in l. 15. supra eo. & ibi dixo in glo. 4.*

GLOS. IIII.

- d *Que no eran dignos de tanta remuneracion. Adde hic quz diximus supra cod. l. 15. glof. 5. & 6.*

GLOS. V.

Sf2

offici

Libro.5.Titulo.10.

Officia benemeritis collata ad remunerationē concessa esse intelliguntur.

nem concessum, quare si supplicatio falsa contineat, est nullum rescriptum, vt in l. et si legibus, & ibi notar Paul. Castr. & Ias. nu. C. si contra ius vel vili. publi.

GLOS. X.

e Se deuian tener por bien contentos y satisfechos. Nota legem istam ad confusionem eorum, qui hec in regno magnam seruitiorum remunerationem prætendunt, quibus satisfactum esse statui lex ista, si eis correctorum officia cum competenti salario collata fuerunt, & tunc potissimum, cum eorū seruitia sibi ipsis vtilissima fuerunt, vel seruierunt in necessitate belli, in qua ab eis Rex positus fuit, vt in glos. sequentibus commemorabo. Rebuffus in constitutione Franciæ, tomo. 2. tracta. vt beneficia ante vacatio. arti. 1. glos. 1. & arti. 2. glos. 15.

K Hemos cierta declaracion. In l. 15. supra eo.

GLOS. XI.

Renuntiatio sola sufficit ad admittendum eum, cui renuntiatio facta est priuilegi, & ei priuilegium concedere.

GLOS. VI.

Importunitas metui comparatur.

l o por sola la renunciacion, Nota sola renuntiatione posse fumos rationales donatarium primum abijcere, & eum cui renuntiatio facta fuit admittere, & ita priuilegia in eius gratia expedire.

GLOS. XII.

f e importunacion de algunas personas acceptas. Obtenata per metum, vel per importunitatem æquiparantur, secundum Innocen. in cap. petitio extra de iure iur. Lucas de Pena. in rub. C. de auro coronario, in fin. lib. 10. & in l. prædia. C. de locatio. prædio. ciuil. lib. 11. col. 9. vers. secundo, quibus adde, quæ diximus supra eo. l. 15. glo. 8. & quæ latè tradit Rebuf. in. 2. tomo constitutionum Franciæ tracta. vt benefi. ante vacatio. artic. 1. glos. 1. & art. 2. glo. 15.

m La pragmatica. De qua mentio fit infra eo. l. vlti.

GLOS. XIII.

n Para siempre jamas. Hoc intellige, vt dixi supra eo. l. 16. gloss. 1.

LET. XVIIII.

GLOS. VII.

Venditio minori pretio facta, an censeatur donatio in eo, quod excedit.

¶ Que las mercedes que remian las villas para los muros, se quiten quando fueren de señorios.

g Por muy pequeños precios. Re minori pretio vendita, id quod plus valet, censeatur donatum ab iis, qui donare prohibentur, secundum Bart. in. 1. non vsque adeo. ff. si quis à paren. fuer. manu. cum concordantijs à me traditis, supra hoc eodem libro, titu. 6. de melioratio. l. 12. gl. 2. vbi hoc latè discussimus.

Don Iuan. II. en Valladolid, año de. 1447. pet. 15.

¶ Porque los Reyes passados nuestros progenitores hizieron merced a algunas personas de nuestros Reynos de algunas villas y lugares, los quales en el tiempo q̄ eran realengos auian de merced en nuestros libros cierta quãtia de maravedis cada vn año, para el reparo de los muros dellas: mandamos que pues las tales villas y lugares hã passado a otros señorios, que los nuestros Contradores mayores quiten de nuestros libros los dichos maravedis, a y no los passen en quenta.

GLOS. VIII.

h o firmados en blanco. Adde hic quæ diximus supra cod. l. 15. glo. 11.

GLOS. IX.

*Rescriptum Regis gratiosum ad supplicationem par-
tis intelligitur concessum, in quo si falsa enarratur,
erit ipso iure nullum.*

i Y no siendo las tales causas verdaderas en todo o en parte. Rescriptum gratiosum à Principē concessum alicui, secund. vel contra ius, præsumitur ad eius supplicationem

GLOS. I.

1 Alienatio transit cum sua causa.

2 Muro

2 Murosum reparatio ad quem spectet?

Onus reparandi muros ciuitatis transit ad dominū ciuitatis, ibi.

- a Quaten de nuestros libros los dichos maravedis. Opponitur de l. alienatio. ff. de cōtra. emp. & l. traditio, in fine principij. ff. de acquiren. rer. domi. vbi alienatio cū sit, cum sua causa dominium ad alium transferimus, quæ esset futura, si apud nos ea res mansisset, quare ergo hīc non transit oppidum, cum rebus sibi donatis
- 2 ad muros reparationem? † Respondeo onus hoc reparandi muros ciuitatis ad dominum ciuitatis spectat, vt in l. 20. titu 31. de noui oper. nūtia. par. 3. Quid autem iure communi in hoc statuat tractat Luc. de Pena in l. 3. col. 4. vers. 8. quæritur. C. de quib. mune. vel præst. si nemi liceat se excusare, libro. 10. & per Auilesum in c. 23. prætorum, in verbo, den orden. fol. 197. & sic non est verè oppositio, sed concordat cum l. nostra, quia oppidum transit cum sua causa & onere reficiendi muros ad quemcunque spectet.

L E Y. XIX.

Que la villa de Valladolid se llame noble.

Don Iuan en Ocaña año de. 1422. peti. 22.

- ¶ Porque nuestra villa de Valladolid, es la mas noble villa de nuestros reynos. Es nuestra merced y voluntad, que sea llamada la noble villa de Valladolid.

G L O S. I.

1 Splendidissima loca que dicantur?

Oppidum Pincianum nobilius est omnibus regni huius, ibid.

2 Authoris origo & ætas.

Nobilem facit locus originis, ibid.

- a Es la mas noble villa de nuestros Reynos. Nota Pincianum oppidum nobilius est omnibus huius regni oppidis, ad quod, vt solet ad splendidissima loca, diuerse & ignota gentes vndique confluunt, vt in l. 2. §. deinde cum placuisset. ff. de origi. iur. & attestatur Marcus Salon Burgensis eiusdem famosissimi oppidi originarius in l. 3. Tauri 1. par. 3. conclusio. numero. 524. & seq. dicens ab anno salutis. 1531. vsque ad annum. 1557. in eodem oppido ædes octocentas denuo esse constructas, & quotidie alias ædificaret. † Neq; me pœnitet, ibi genitū esse & natum anno. 1520. die. 22. Februarij. licet progenitorum meorum origo ex Asturijs fuerit Santillanæ. Et quare nō mihi liceat cum Vlpiano, (qui in l. 1. in princ. ff. de censibus, Coloniam Tiriorū, quæ est in Siria Phenice, vnde a r esse oriundum, laudauit nimis à tributis & censibus exemptam iure Ita

lito) laudare quoque insigne oppidum Pincianum ab omnibus tributis immuncum patrie nobilitas plurimum ad honorem, gloriam, & hominū nobilitatem conducat, vt colligere licet ex traditis per Luc. de Pena, in l. mulieres, col. 3. C. de digni. lib. 12. & ex Tiraq. in lib. de nobilitate. c. 12. vbi more solito plura congerit, maxime eorum quibus sanguinis & maiorum nobilitas deficit, à quibus me excipio, Domino ob id gratias ago, cui soli honor ex omnibus nobis benè contingat. bus exhibendus.

L E Y. XX.

- ¶ Para que los maravedis de merced de por vida, en vacando se consuman para el Rey, y lo que se mandó consumir por la ley de Toledo, no embargante las cartas y sobrecartas que cōtra ello se ayan dado.

Don Fernando y doña Isabel en Cordona, año de 1483. a. 6. de Abril. Pragmatica.

- ¶ A vos los nuestros contadores mayores, bien sabeys, como en la villa de Madrid, el año que passò de mil e quatrocientos e setenta y seys años, nos fezimos e ordenamos vna nuestra pragmática: por la qual mandamos y fue nuestra merced y voluntad, que todos los maravedis, y pan y vino y tercias, y florines, y otras qualesquier cosas, que qualesquier personas tuuiesen de merced de por vida assentadas en los nuestros libros, y situadas en qualesquier partes de los nuestros Reynos y señorios, se consumiesse en ellos por fin y vacacion de las tales personas que tuuiesen las tales mercedes. La qual dicha pragmática mandamos guardar fasta el año q̄ passò, de. 1480. años, porque de en adelante mandamos fazer cierta declaracion, en razon de las dichas mercedes, en las cortes que nos mandamos hazer en la ciudad de Toledo, el año que passò, de. 1480. años. Y assi mismo, bien sabedes, como en las dichas cortes, mandamos q̄ algunas mercedes de por vida de las dadas por el señor Rey dō Enrique nuestro hermano,

¶ 3

que

que sancta gloria aya, y por nos, que assi mesmo mandamos dexar en las dichas cortes por nuestras cartas declaratorias se consumiesse, y quedassen para nos en los nuestros libros despues de la fin y vacacion de las tales personas, a quien las mandamos dexar. Y agora sabed, q̄ a nos es hecha relaciō, que algunas mercedes de las que segun al tenor y forma de la dicha pragmatica, que assi hezimos y ordenamos en la dicha villa de Madrid el dicho año passado de.1476. años, que auian de ser consumidas, y auian de ser para nos, por fin y vacacion de las tales personas, que las tenian durante el tiempo de la dicha pragmatica, con relacion no verdadera nos las han pedido y demádado: y nos seyendo informados de la dicha pragmatica que las hemos dado y concedido, y fecho merced dellas, y han gozado y gozan dellas: y que assi mesmo hemos hecho merced a algunas personas, de algunos marauedis, y otras cosas que por la dicha nra declaracion que assi hezimos en la dicha ciudad de Toledo mandamos dexar por consumir despues de sus dias de las personas q̄ lo tenian, y dello seles han dado nuestras cartas de priuilegios a las personas, a quien dello auemos hecho merced, no embargante la dicha declaracion, porque en los alualaes q̄ cerca dello mandamos dar, diz que dispensamos con la dicha declaracion, y mandamos que sin embargo de aquella, las dichas mercedes ouiesse efecto: y porque desto se nos ha seguido y sigue mucho seruicio, nos queriendo proueer de aqui adelante cerca dello, como a nuestro seruicio cumple. Por la presente ordenamos y mandamos, que todos los marauedis, y otras qualesquier cosas, que han vacado por fin e vacacion de qualesquier personas fasta el

dia de la data desta nuestra carta, de que no ayamos fecho merced a persona alguna fasta el dicho dia de la data desta nra carta, se cōsuman y queden para nos: y q̄ assi mismo todos los marauedis y otras qualesquier cosas q̄ vacaré, por fin y vacaciō de qualesquier personas de lo que assi mandamos dexar para cōsumir despues de sus dias, se consuman y queden assi mismo en nuestros libros para nos, no embargante q̄ dello ò de qualquier cosa dello, fagamos merced a qualesquier personas, y dello vos sean mostradas qualquier nuestras cartas y mandamientos y alualaes, q̄ contra esta mandaremos dar, no ayan ni consigan efecto, ni tengan fuerça ni vigor, para impedir cosa alguna de lo en esta nuestra carta cōtenido. Como quiera q̄ desta nuestra carta y de lo en ella contenido fagamos expressa mencion, y de verbo ad verbū vaya esta nuestra carta incorporada en la merced que assi fizieremos, reuocando lo en ella contenido, y a mayor abundamiento, por la presente constituymos y ordenamos y establecemos esta dicha nuestra carta y todo lo en ella contenido, por nuestra pragmatica sanction. La qual mandamos y es nuestra merced, que tenga tanta fuerça y vigor como ley^b fecha y promulgada por cortes, a peticion de los procuradores de las ciudades y villas destos nuestros reynos y señorios. Porque vos mandamos, que pongades y assentedes esta nuestra carta y pragmatica en los dichos nuestros libros. Y de aqui adelante la guardedes y cumplades, en todo y por todo, segun que en ella se contiene: Y contra el tenor y forma della, ni contra cosa alguna ni parte de lo en ella cōtenido, no vayades ni passedes en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de priuacion de vuestros officios.

G L O S.

GLOS. I.

^a el año de 1480. Hæc est. l. 1. §. supra eod.

GLOS. II.

Legis vigorem habet quicquid Principi placuit.

^b *Aya vigor como ley. Quicquid enim placet Principi legis habet vigorem, ut in §. sed & quod Principi, in tit. de iure natu. gen. & ciui.*

No se haga merced de hidalguias, y sin embargo de las hechas se haga justicia, ley. 8. y. 9. tit. 2. lib. 6.

Los Reyes hagã merced a los hños mayores de las tierras, lanças, e oficios de racion y quitacion que tenían sus padres. l. 11. tit. 5. lib. 6.

Proveyendose corregidor, vaquen las mercedes de alcaldias, alguazilazgos, y merindades. l. 23. tit. 5. lib. 3.

No se haga merced en dineros de Bulas ni alcance dellas. l. 6. tit. 10. lib. 1.

La renouacion de las mercedes hechas por el Rey

don Enrique, de oficios de las casas de la moneda, está en la ley 6. §. 2. tit. 2. de este libro.

La renouacion de las mercedes hechas de las yglefias de las montañas y patronazgo dellas, vease en la ley 3. tit. 6. lib. 1.

Las mercedes hechas de portazgos y yantares, se entiendan segun que antiguamente se pagaron a los Reyes: aunque las mercedes digan otra cosa. l. 8. tit. 11. lib. 6.

No valgan las mercedes que los Reyes hizieren de las propios de las ciudades, villas y lugares. l. 2. tit. 5. lib. 7.

Que no se haga merced por los Reyes de los terminos aplicados a los concejos, por los juezes de terminos. l. 10. tit. 7. lib. 7. Y alli, ley. 11. que no se haga merced de tierras de lo concegil.

No se haga merced de oficios ni bienes de alguna persona sin ser citado y oydo, sino fuere el maleficio notorio, ley final titulo. 13. libro. 4. ley. 3. titulo. 18. lib. 8.

TITULO ONZE DE LAS VENTAS Y compras y retractos del tanto por tanto de patrimonio o abolengo.

LET I.

Que pone el remedio del engaño en mas de la mitad del justo precio, que se recibe por los compradores o vendedores, o en los otros contractos.

Don Alonso en Alcala, era de. 1386. tit. 17. l. 1.

^g Si el vendedero o comprador de la cosa dixere que fue engañado ^a en mas de la mitad del justo precio, ^b así como si el vendedor dixere que lo que valio diez, vendio por menos de cinco maravedis: o el comprador dixere que lo que valio diez, dio por ello mas de quinze, ^c mandamos que el com

prador sea tenido de suplir el precio derecho, que valia la cosa al tiempo que fue comprada, ^d o de la dexar al vendedor, tornandole el precio que rescibio. ^e Y el vendedor deue tornar al comprador lo demas del derecho precio, que le lleuo, o de tomar la cosa que vendio, y tornar el precio que rescibio. Y esto mismo deue ser guardado en las rentas, ^f y en los cambios, ^g y en los otros contractos semejables. ^h Y que aya lugar esta ley en todos los contractos sobredichos, aunque se haga por almoneda, ⁱ del dia que fueren hechos, hasta quatro años, ^e no despues. K

Libro.5. Titulo.II.

G L O S. I.

- 2 *Lesio vel deceptio in contractibus naturaliter licet. Naturaliter an liceat contrahentibus se decipere? ibid.*
 - 2 *Leges an possint crimina quandoque impunita relinquere?*
 - 3 *Legis in causa. 2. §. idem Pomponius. ff. de minor. & litem si pretio §. ff. loca. de expositio. & nu. seq.*
 - 4 *Iure gentium lesio & deceptio citra dimidiam permittitur, non tamen licet. Lex iure succursum. §. fin. ff. de iure doti. intelligitur. ibid. & sequen. Durum quoad singulos potest utile videri quoad universos, ibi.*
 - 5 *Naturalis contractus deceptione re ipsa permittunt. Iure gentium permittitur, quod iure naturali non licet, ibi.*
 - 6 *Deceptio vel lesio citra dimidiam in contractibus, an liceat in foro conscientiae, & nu. seq.*
 - 7 *Iustum pretium non consistit in puncto individuo. Iustum pretium non dicitur esse triplex, supremum, medium, infimum, ut centum, centum & quinque, nonaginta quinque, ibidem.*
 - 8 *Vendere merces pecunia credita, licet pretio supremo, infimo, vel medio.*
 - 9 *Lesio intra dimidiam excedens infimum, medium, & supremum pretium licita non est iure naturali, diuino & civili, sed permixta, peccat tamen ledens, ibid.*
 - 10 *Lesio citra dimidiam scienter vel ignoranter facta ad restitutionem obligat. Restituere quis tenetur rem, quam bona emit, statim ac scierit alienam esse, ibi.*
 - 11 *Lesio citra dimidiam si dolo decipientis contingit ex proposito, erit lesio refarcienda.*
 - 12 *Ledens aliquem in pretio ei satisfacere tenetur, etiam si sciret lesus iustum rei pretium in foro animae. Forum animae non admittit presumptionem, ibi.*
 - 13 *Emens rem violari pretio, si non ignorat id vilius esse, etiam si lesio sit citra dimidiam iusti pretij, tenebitur in foro exterior ad emendationem damni ei, qui ignorans lesionem passus fuit.*
- a *Dixere que fue engañado. Non ex qualibet lésione actio competit lesio naturaliter enim licet contrahentibus sese inuicem in pretio decipere, ut in l. in causa. 2. §. idem Pomponius. ff. de minori. & in l. item si pretio. §. vltim. ff. loca. circa quarum legum intellectum variant nimis scribentes in l. 2. C. de rescin. vendi. &*

in alijs pluribus locis infra citandis, quorum sex refert intellectus. d. Anton. Padilla in l. 2. C. de rescin. vendi. nu. 10. & seq. & Ari. Pinc. ibi. par. c. 1. nu. 32. & sequentibus. Ex quibus omnibus vnum collige, vt liceat contrahentibus sese inuicem in pretio decipere, non quia id honestum vel iustum sit, quoniam bono & æquo non conuenit, aut lucrari aliquem eum damno alterius, aut damnum sentire pro alterius lucro, vt idem Pomponius scripsit in eadem specie in l. iure succursum. §. ff. de iure doti. sed quia licere ex eo dicitur, quod humano iure non punitur, magisque eodem iure permittitur. Nec confestim sequitur, actus hic iure civili permittitur impunè, & non rescinditur, ergo licitus est. Leges enim non omnia quæ illicita sunt puniunt, nec punire tenentur: nec actionem dare aduersus eum, qui iure naturali, & iusta ratione aliquid agere vel restituere debet. Possunt namque legumlatores hæc plerumque quibusdam ex causis omittere, & dissimulatione quadam ob euitandum maius malum tolerare, ea potissimum prouidentes, quæ ad hominum commercium, & reipublicæ integrum ac illæsum statum attinent, auctore diuo Tho. 2. 2. quæst. 77. artic. 1. cui assentitur frater Dominic. à Soto libro. 6. de iusti. & iure. q. 3. artic. i. in responsione ad primum, col. penult. verif. sed alleget forsan. Quibus adde tradita circa lupanaria per. dict. D. Couarr. in epito. de sponsal. par. 1. c. 4. numero. 9. & de actionibus aduersus ingratos, & pacto nudo à iure civili omisfis ac interdum negatis in c. cum in officijs num. 10. de testamen. dixi aliquid in l. 6. glof. i. numero. 7. & deinceps titu. 8. de successione supra hoc eodem libro. ¶ Et si quis inflet, quare in dictis legibus Pomponius & Vlpianus id naturaliter licere affirmant. Respondedo naturaliter exponi debere, id est, iure gentium, quod naturale secundarium dicitur, nam si inspicias priorem illam æquitatem naturalem, non modo in pretio, verum nec in alia quapiam re proximum circumuenire, licet propter mutuam dilectionem, quam homines inter se habere ea lege coguntur, huc enim, teste Cicerone libr. 3. officiolorum, spectant leges, hoc volunt, in columen esse ciuium coniunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent, atque hoc multo magis exigit ipsa naturæ ratio, quæ est lex diuina & humana, cui parere qui velit (omnes autem parebunt, qui secundum naturam volunt viuere) nunquam committet, vt alienum appetat, & id quod alteri detraxerit, sibi assumat. Vbi plura in huius rei confirmationem tradit Cicero, quorum aliqua refert Pincl. in l. 1. par. rub. C. de rescin. venditio. num. 26. verif. eadem sententia. Et iuxta hunc sensum accipienda erit. l. iure succursum. §. ff. de iure doti. vt iuxta prima iuris naturalis principia deceptio nulla in pretio venditionis licita sit. Ex quo fit vt etiam iure diuino hoc non liceat, vt infra num. 6. 4 subijciam. ¶ Iure autem gentium, quod & naturale dicitur secundarium, quod singulis separatim durum videtur, quoad vniuersos tamen & pro totius reipublicæ tranquillitate potest fauorabile cēferi, vt de vscapione notat Duarenus in l. 1. in princip. ff. de pact. Forta. in l. 1. num. 43. ibi Zeff. nu. 7. ff. de iusti. & iure. Pinellus in auth. nisi tricennale. n. 39. C. de bonis mater-

ternis. Sicque & in nostra specie, humana ratione, & populorum gentiumque iudicio, tanquam magis consentanea quierit publicæ læsio in pretio p. rimissa fuit, ne ex nimia æqualitatis obseruatione commercia turbarentur. Nulla enim conuentio securitatem præstaret, nunquam litium esset finis, si ob læsionem in pretio, conuenta reuocarentur, quam rationem ex diuo Thoma tradunt Domini. Soto lib. 6. de iustitia & iure, quæst. 2. artic. 3. Fortu. de viti. fine. 17. illatio. nu. 277. d. Domi. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 3. numer. 2. Pinellus in. d. l. 2. C. de rescinden. venditio. 1. par. cap. 1. name. 39. qui hac ratione tradit hunc intellectum ad dict. l. in causæ. §. idem Pomponius. ff. de mino. vt verbum illud naturaliter ad ius gentium referatur, quod ante omnes scriptum reliquit Accursi. in dict. §. idem Pomponius, in verbo, licere. † Vel si mauis dicere,

quod verbum naturaliter exponatur, idest, ex natura contractum, cuius nature ea omnia esse videntur, si ne quibus non possunt commodè in communi, & promiscuo vsu haberi, vt explicat eleganter Carol. Molineus de contra. stibus. q. 14. col. 2. & d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 3. numer. 2. qua ratione hanc deceptionem permittit ius gentium, & inultum reliquit, vt numero præcedè diximus. Et quamuis iure gentium, & ciuili antiquo qualibet pretij decepto, absque dolo contrahentium esset impune permissa, & ex natura contractus licita, hodie autem vsque ad dimidiam iusti pretij licita est, non si dimidiam excedat, iuxta decisionem legis nostræ, & l. 2. C. de rescindenda venditione, ita exponit d. §. idem Pomponius. d. Ant. Padilla in. d. l. 2. nume. 11. post Aandonderium in libro sublationum. c. 3. nume. 34. Itaque hæc est vera traditio iure gentium, & ciuili antiquo, ex natura contractus licebat contrahentibus sese inuicem decipere in quacunque quantitate cessante dolo eorum, nec ob id contractus irritabatur, nisi restitutione in integrum postulata, vt dicto. §. idem Pomponius. Hodie autem vsque ad dimidiam iusti pretij, vt modò dicebamus, ius autem naturale primæum hoc non permittit, vt in dict. l. iure succursum. §. fina. ff. de iure dotium.

† Ex quo inferunt Alberic. & Bald. post antiquiores in dict. l. in causæ. 2. §. idem Pomponius. ff. de minori. qui eidem paragrapho intellectum, num. 3. traditum accommodauerunt, in foro conscientie non licere in pretio scienter circumuenire, imò nec te ipsa absque scientia valoris, quoniam & ignorans rescire tenetur damnum deceptionis, ex cōmuni Theologorum sententia, vt attestatur Marti. Azpilcueta in cap. qualitas, de poeniten. distinctione. 5. nume. 42. & num. 31. citat auctores hoc teneutes, & in cap. nouit, num. 48. 6. notabi. de iudi. Currius in l. penult. numer. 8. C. de pactis, & in l. precibus, num. 25. C. de impube. Gome. in cap. vt animarum, nume. 5. de constitutio. lib. 6. Fortuni. de vltimo fine iuris, nam. 275. d. D. Couarru. lib. 2. resolutionum. c. 4. numer. 11. Soto de iustitia & iure, lib. 6. q. 2. art. 3. & q. 3. artic. 1. Omphal. de vsurpatione legum, lib. 2. capit. 9. & alij quos refert Tiraq. de legibus connubiali. l. 9. nume. 7. Pinellus hanc dicens, magis piam & receptiorem sententiam in dict. l. 2. C. de rescinden. venditio. 1. par. cap. 1. nume. 35. & ibi d. Ant. Padilla, nume. 73. licet ipse teneat contrariam, ne

authoritate iuris canonici hoc permittentis decipiatur: & satis comprobatur, ex dict. l. iure succursum, §. fina. ff. de iure dotium. vbi ex primis principiis iuris naturalis, & eius æquitate læsionem nullatenus licere asseuerat Pomponius. At natura nihil aliud, quàm Dei voluntas, est teste Platone, vt refert Lucas de Pena in. l. 2. C. ne fiscus rem, quam vendidit, euincat, Marti. Azpilcueta in cap. qualitas, numero. 26. de poeniten. distinctione. 5. † Sed quando dicitur, læsionem, & deceptionem in pretio intervenisse, vt conclusioni numeri præcedentis locus sit? Præmitte iustū pretiū rerū non consistere in puncto indiuiduo, sed in mediocritate quadā, quæ latitudinē habet per gradus, vt docet Aristot. 2. Ethicorū. c. 6. quocirca Theologi, & multi ex Nostratis, cuiusque rei pretium iustum triplex esse censent, supremum, infimum, & medium. Vixque accidere potest, rem quandam præcisè ita cētum valere, quin plus valeat & minus. Valet quippe centum pretio medio, centum & quinque pretio supremo, nonaginta quinque pretio infimo, in hoc triplici genere pretij iniquitas contingere nequit, teste Scoto in. 4. sententiarum, distinctione. 15. quæstio. 2. cui ibidem ad stipulatorem Ioan. Maior, quæstio. 29. & 40. & Conradus de contractibus. 3. part. quæstione. 56. conclu. 5. Anto. Burgens. in cap. cum causa, nume. 5. de emptione & venditione. Carol. Molineus de contractibus. q. 14. col. 2. Ioan. à Medina de restit. q. 31. & sequentibus. Martinus ab Azpilcueta in cap. qualitas, de poeniten. distinctione. 5. numer. 45. d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 3. num. 1. qui attestatur hoc expendi, ex diuo Thoma. 2. 2. quæstio. 77. artic. 1. idem voluit Domin. à Soto lib. 6. de iustitia & iure, quæst. 2. arti. 3. conclu. 3. † Ex quo inferitur, posse quem iustisimè vendere pecunia ad tempus credita pretio supremo eas merces, quas statim pecunia numerata pretio mediocri, vel infimo vendere solitus erat, vt in specie adnotauit Deci. cons. 111. Corpola cōs. ciuili. 10. col. 4. Caieta. 2. 2. quæst. 77. art. 1. Syluest. verbo, vsura. 2. §. 1. d. D. Couarru. lib. 2. resolutio. cap. 3. nume. 1. Domini à Soto lib. 6. de iustitia & iure, quæst. 2. arti. 3. conclusio. 3. de deductione. 1. qui in secunda deductione, aliter intelligit tex. in. d. l. in causæ. 2. §. idem Pomponius, ff. de mino. & l. item si pretio. §. fina. ff. loca. vt refert d. Anto. Padilla in. d. l. 2. C. de rescindenda venditio. nume. 11. Secus si carius iusto pretio vendantur res, quæ pondere numero, vel mēsurā, consistunt obdilatam pretij solutionem, vt latè probat idem. d. D. Couarru. d. c. 3. nu. 6. & 7. † Quibus præmissis, vbi læsio contigerit ob excessum iusti pretij infimi, mediocris vel supremi, etiam si citra dimidiam sit, nulla lege humana, naturali, vel diuina licita est, licet iure gentium, & ciuili ex natura contractus, & impulsu nature ex sensualitate adinclinante id impune liceat, & permittatur, iuxta sententiam Pinell. d. Ant. Padilla, Domini à Soto, & Marti. Azpilcueta in locis superius citatis, non tamen ob id desinit peccare mortaliter, sic contrahens, & ad restitutionem teneri in foro conscientie, vt optimè probat beatus Thomas. 2. 2. quæstione. 77. articulo. 1. & quolibeto. 2. articulo. 10. & iterum in. 4. sententia distinctione. 15. q. 3. articulo. 2. vbi Gabriel quæstio. 10. col. 9. & Ioan. Maior, quæstio. 40.

¶ s f s verfi.

Libro.5.Titulo.11.

versu. 8. arguitur. Conrad. de contractibus. q. 57. conclusio. 1. Adrian. quodlibeto. 6. artic. 3. Caieta. d. artic. 1. & quodlibeto. 16. questionum. c. 12. fol. 66. Innocent. & Ioan. de Annania in cap. in ciuitate. col. 4. de vsur. post Anto. & Panormitani. idem Anto. & Abb. in. c. quia plerique. quæst. 9. de immu. ecclesia. Sali. in authentic. ad hæc. q. 21. C. de vsur. Fortu. de viti sine iur. illario. 17. Anto. de Butrio. & Anto. Bergen. in capit. cum dilecti. nume. 2. de emptio. & venditio. Gerard. singul. 21. Iaso in. 5. sed iura. num. 10. 4. in sit. de actioni. Alfon. à Castro lib. 2. de potestate legis pœnalis. c. 10. fallen. 3. Cœpol. in tract. de simulat. contract. 2. præsumpt. col. 2. Ioan. à Medina de restitu. quæstio. 32. & sequen. Deci. consil. 11. col. 2. Marti. Azpilcuc. in. d. c. qualitas. de pœnitent. dist. 5. num. 45. & sequentibus. & latius in c. nouit. de iudi. 6. notab. corollario. 9. Syluest. in verbo. emptio. q. 8. Conradus in summa totius operis de contractu. q. 57. distin. 3. Iaso in. l. si quis in conscribendo. numer. 5. C. de pact. Faula. à Monte in tracta. de emptio. & venditio. q. 8. principa. nume. 8. glo. in. l. semper. ff. de ritu nuptia. Tiraquel. de legibus connubiali. l. 9. nume. 8. ibique numer. 10. fatetur hanc esse communem verioremq. sententiam. Alfonso. etiam à Castro lib. 2. de potestate legis pœnalis. cap. 10. limi. 3. versu. ex quibus. eandem communem attestatur esse Gomez. in. c. 2. nume. 5. de constit. lib. 6. Pet. à Plaza in epitome delictorum. lib. 1. c. 36. nume. 15. & sequen. hanc asseuerans communem. citatq. plures concordan. eandem receptiorem. & veriore esse attestatur. D. D. Couarrub. lib. 2. resolu. c. 4. nume. 11. Domi. à Soto hæc optimè probans lib. 6. de iusti. & iure. q. 3. arti. 1. in responsione ad primum contra Durandum. & Gersonem. & contra Bald. in authentic. ad hæc. opposi. 21. C. de vsur. & Barbati. in. c. 1. de empti. & vendi. col. 3. & Ioan. Crotum in. c. 2. primo notabili de constit. in. 6. Pet. Duñas regula. 148. contrariū asseuerantes. ¶ Quam communem sententiam extendit. ut obtineat iuxta ea. quæ superius diximus. nume. 6. non solum vbi sciens quis in commutationibus proximum iussum. & ignorantem iustum rei valorem lædit. ac decipit. verum etiam si quis bona fide existimans se iusto pretio emere. aut vendere. alterum etiam intra dimidium iusti pretij læserit. adhuc enim ad restitutionem erit obnoxius. quod asserit D. D. Couarrub. præfectus summo senatui Hispano lib. 2. resolutio. c. 24. num. 11. idq. probat auctoritate & ratione. Auctoritate. inquam. Scoti in. 4. sent. dist. 110. 15. q. 2. Florentini. 2. par. tit. 1. c. 16. §. 3. Conradi de contractibus. q. 57. concl. 5. Caietani quodlibeto. 16. questionum. cap. 12. Adriani quodlibeto. artic. 3. Antonij & Abb. in. c. quia plerique. q. 9. de immunit. ecclesia. quorum opinio communis est. teste eodem. D. D. Couarrub. & Martino ab Azpilcuc. in. c. qualitas. nume. 31. & 42. de pœnitent. distin. 5. Ratione. quia postquam mala fides superuenit. eo quod cognouerit se proximum læsisse. rem alienam proculdubio retinet inuito domino. quare nimirum ad restitutionem tenetur. quemadmodum is qui bona fide rem aliquam acquisiuit. & habuit ab eo. quem dominum esse credebat. si nondum completa vsucapione scierit rem illam esse alienam. nec domini consensu. aut voluntate sibi

traditam fuisse. tenetur proculdubio eam vero domino restituere. vel ratione iniustæ detentionis domino inuito. vel ratione ipsius rei. quia aliena est iuxta traditam per diuum Thom. & Caietan. secunda secundæ. quæstione. 62. artic. 1. 4. & 6. atque ideo. inquit. D. D. Couarrub. cum is qui bona fide contraxerit. & postea cognouerit rem ipsam proximum læsisse. tenebitur ad huiusmodi læsionis restitutionem. & compensationem. quandoquidem ad eum peruenit. vel res emptæ. vel pecunia. quæ iustum pretium excelsit. Quæ sententia vera est. ut & Alfonso à Castro probat lib. 2. de potestate legis pœnalis. cap. 10. fallen. 3. fol. 187. Pet. à Plaza de dilectis. cap. 36. lib. 1. numero. 17. versu. Anto. & Abb. quæstione. 9. Tamest. Arcetinus in capit. cum causam. nume. 12. de testibus. & Anto. Bergen. in capit. cum dilecti. nume. 12. de emptione & venditione. & Gomez. in capit. 2. nume. 12. de constitutione. lib. 6. Deci. in. cap. canonum statuta. nume. 18. post Calderin. de constitutione. & D. Anto. Padilla in dicta. l. 2. numero. 73. conentur contrariam defendere sententiam contra communem & veram. ¶ Cæterum id indubitanter asserunt omnes. etiam in foro exteriori contractum esse rescindendum. vel læsionem rescindendum. vbi dolo lædenti. aut decipienti etiam intra dimidium contigerit. dolo. inquam. ex proposito. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. l. 1. & eleganter. ff. de dolo. l. Iulianus. §. si venditor. ff. de actio. empt. Abbas. & Annani. in capit. in ciuitate. de vsur. Decius in capit. primo. numero. 18. de constitutione. glossa communiter recepta in dict. capit. cum dilecti. de emptione & venditione. Fortunius de vltimo fine. illatione. 7. domi. Dida. Couarrub. libro. 2. resolutio. cap. 4. numero. 11. ad medium. sed hac in specie non datur dolosa optio ad iustum pretium supplendum. vel rem ipsam restituendam. siue dolus ex proposito dederit causam contractui. siue in eo incidit. sed præcise ea optio competit dolum passio. vbi dolus dedit causam contractui. vbi autem incidit. actionem habet. ut sibi iustum pretium integrè soluatur. vtraque tamen in specie dolosa optio denegatur. ut diximus. hæc fuit sententia Conradi de contractibus in totius operis summa. quæstione. 57. distinctione tertia. dicto. 6. cui conuenit Ioan. à Medina de restitutione. quæstione. 26. Dominus Didacus Couarrubias libro secundo resolutionum. cap. 4. numero. 11. versiculo. quoties. contra Angel. in summa. in verbo. dolus. §. 9. & Syluest. in verbo. culpa. §. 7. ¶ Sed dubitari solet. cum quis scienti iustum rei valorem eam vendiderit carius. quam verè valeat. vel à sciente verum & iustum pretium viliori emptæ fuerit. an peccet. & ad restitutionem teneatur. Et partem affirmatiuam tenet Caietanus quodlibeto. decimosexto quæstionum. cap. 12. Domin. Didac. Couarrub. lib. 2. resolutionum. cap. 4. numero. 11. versiculo. superest. ex rationibus. quas pro communi adducit Conradus dict. quæstione. 57. & in summa eiusdem quæstionis. distinctione. 13. post. 14. dictum versiculo. primo arguitur. Quia donationis præsumptio hic non subest. Aliud tamen erit respondendum. si commodè possit donatio præsumi. ex coniunctione fortè vel amicitia.

vt

- vt deduci clarè affeuerat ex Conradi, & Caietani argumentationibus, Ancharra. in regula peccatum, nu. 21. de reg. iur. in. 6. Salí. eleganter in auth. ad h. c. q. 21. C. de v. fur. Gomez. in. d. c. 2. nu. 10. de constit. lib. 6. Ioá. à Medina de restitutione. d. 33. Sed quoad animæ iudiciu. de quo agimus, non curamus de præsumptione, quoniam eo in foro, quod verè actum est inspicimus, quamuis si animus læsi inquiri non possit, quia forte mortuus est, vel longè abest, poterit qui læsatus est in conscientia certis motus coniecturis. Nec confessarius ad aliud eum cogere poterit, nisi vt quandoque animus læsi fuerit exploratus, sit paratus ei damnum refarcire. At quoties quis sciens iustum valore rei, absque mendacio, aliaue persuasione, eam emerit viliori pretio, etiam intra diuidiam, ab ignorante, quod sit eius rei pretium, dubiū est an in foro exteriori cogatur iustam rei estimationem supplere? Et iure canonico pluribus placuit, deceptum ignorantem aduersus deceptorem non ignorantem agere posse ad læsionis compensationem apud iudicem ecclesiasticū, Abb. in cap. in ciuitate, num. 6. de v. fur. & in cap. cum causam, nu. 4. de testib. Annan. in dict. c. in ciuitate, num. 8. Calderi. in. c. nauigati, col. 4. de v. fur. Anchar. in regula peccatum, num. 21. Marti. Azpilcuc. in. c. no. uit, de iudi. corollario. 9. num. 79. d. D. Couarru. lib. 2. resolu. c. 4. num. 1. vers. verum si quis, vbi idem iure ciuili esse asserit, nam qui scit iustam pretium, scit etiam alterum ignorari. Citat Augusti. lib. 13. de Trinitate. c. 6. & Carol. Moline. de contradi. lib. 13. de Trinitate. c. 6. & Carol. Moline. de contradi. lib. 13. de Trinitate. c. 6. Sed dubito, an hæc in praxi obtineri possent, maxime cum hæc scientia, & ignorantia, scientia que ignorantia difficiillimè probari possent.

GLOS. II.

- 1 Pretium iustum non ex cuiusque affectione aut sumptu, sed ex communi hominum estimatione perpenditur.
Pretia iuxta varia loca, & tempora variantur, ibid.
Manceps idem quod propola, ibid.
Pretium iustum rei dicitur, quod absque iniuria, & fraude alterius vendi potest homini scienti eius conditionem, ibid.
- 2 Pretium iustum in contractibus non attenditur ex naturæ rei, sed ex hominum estimatione etiā insana. Indigentia causa est, & mensura humanarum commutationum, ibi.
- 3 Pretium iustum rei non consideratur ex sumptibus, & laboribus in ea expensis, sed ex communi estimatione.
- 4 Pretium iustum non ex hoc censetur, quod rem pluris emerit venditor, nisi ad preces emptoris vendiderit, aliās non venditur, vel nisi emptorem de hoc certiorauerit.
- 5 Pretium minuitur si res vendita habet aliquid periculi, & oneris.
- 6 Pretium augetur, vel minuitur ex paucitate emptorum, penuria, vel multitudine mercium.
Substationibus vilis res venditur, vt plurimū, ibi.
- 7 Pretium iustum ex pluribus deducitur, & exploratur.
- 8 Taxatio mercium, & annonæ, quibus in cumbat.
- 9 Pretium iustum duplex, aliud legitimū, aliud naturale. Vendens rem carius, quā sit publice taxata, et moderata, peccat mortaliter, ibid.
Pretium iustum naturale est arbitrium, ibid.
- 10 Pretium iustum naturale qualiter sit censendum, optime explicatur.
- 11 Pretium commune quomodo probetur.
- 12 Pretium commune non ex affectione, & interesse particulari attenditur?
Valor rei ex loco publico fori, vel mercati an necesse sit articulare? ibi.
- 13 Testes in prouatione valoris rationem dicti reddere debent, etiam nō interrogati in rebus immobilibus. Testis etiam nō interrogatur, debet causam dicti sui reddere in his, quæ non immediate per sensum corporis percipiuntur, sed iudicio intellectus, ibi.
Iudex post publicatas attestaciones potest testes interrogare de causa dicti sui in probatione valoris, ibid.
- 14 Valor rei probatur ex quantitate fructuum, vel reddituum.
Fructus quo plures reddit res, eo pluris æstimatur, ibidem.
- 15 Valor rei an probetur per testes, dicentes, quod tempore contractus plures viderunt homines eo pretio communi rem illam emere volentes.
- 16 Valor rei an probetur per testes, dicentes, scio tantū valere, quia sic mihi videtur?
Testis deponens per verbum, credo, vel per verbum, videtur, an probet? ibidem.
- 17 Valor rei an probetur si testis deponat, quia ipse tantum daret?
Comuniter quod sit, facere quilibet presumitur, ibi.
- 18 Valor rei, an probetur, si testis dicat, quia tantū ego darem pro communi estimatione?
- 19 Iudex potest ex officio in probatione valoris alicuius rei de valore se informare, & proprijs oculis rem inspicere, si probationes viderit imperfectas.
- 20 Valor rei an & quo pacto probetur per æstimatores iuratos à iudice nominatos?
- 21 Æstimatores duo elegeri debent, & non vnus, & praxis eos eligendi.
- 22 Valor rei mobilis, quæ non recipit functionem in genere suo quomodo probetur?
- 23 Tantū valet res, quāntū vendi potest, quomodo intelligatur?

- 24 Valor rei venditæ minuitur, si venditor erat debitis implicitus.
Probatio sufficit si præsumptiue concludat, ibid.
- 25 Qualitas pretium minuens, an sit ab actore probanda, quando de ea constat in instrumento, vel aliâs? ibi. & nu. 28. & 38.
- Æstimatio rei fieri debet cū qualitatibus suis, ibi.
- 26 Valor rei minuitur propter onus annexum.
Valor rei minuitur propter pactum de reuendendo, ibi.
- Valor rei augetur, quanto pinguius transfertur dominum, & minuitur quo debilius, ibi.
- 27 Pretij pars est quodcunque pactum, vel onus in fauorem venditoris appositum.
Onera & pacta emptori apposita minuunt pretium, ibid.
- 28 Pactum de reuendendo in venditione appositum lapsodie reuenditionis non impedit remedium. l. 2. C. de rescinden. vendit. licet quoad æstimandam rem haberi debeat ratio eius pacti.
Pretium rei venditæ non probetur, nisi probatur ex presse rem cum pacto reuendendi tantum valere, ibi. & nu. 38.
- 29 Pretium rei venditæ cum pacto reuendendi, etiam lapsotempore statuto ad reuendendum, æstimandum est secundum tempus contractus, & cum onere.
- 30 Valor rei minuitur propter litigium, vel periculum amissionis.
- 31 Valor rei augetur, vel minuitur ob qualitatem loci, & dilationem solutionis, vel personam contrahentium.
Pretia rerum variantur ex loco, vbi venduntur, vel vbi sita sunt, ibi.
- 32 Pretij pars est dilatio solutionis.
Soluenti ante tempus, an deducendum sit interuersurium? ibi.
- 33 Solutio debiti ante, vel post diem præstitutum facta nugeri dicitur, vel minui.
Pretium minuitur ob dilata eius solutionem? ibid.
Soluisse ante tempus quis non præsumitur, ibid.
- 34 Pretium augetur, vel minuitur ex qualitate personæ contrahentium.
- 35 Pretium rei minuitur ob socium rixosum.
Pretium rei augetur ob vicinum optimum, ibi.
- 36 Pretiū iustū dicitur deductis oneribus & impensis.
Valor rei censetur deductis expensis proxeneta, & proclamatum, ibi.
- 37 Actio æstimatur deductis litis expensis, & laboribus communiter expendi solitis ad rei exactionem.
Expensarum ratio habenda est in æstimandis facultatibus & redditibus, & in æstimanda donatione ad effectum insinuationis, & in æstimandis fructibus, & rebus ecclesiæ vacantibus, ibi.

- 38 Probatio qualitatum pretij rei minuentium, an incubat agenti remedio. l. 2. C. de rescind. vend. & nu. 28.
- 39 Valor vini, olei, & frumenti, & aliorum victualium quomodo probetur? (non est.)
- 40 Caristia que modico duravit tempore attendenda
- 41 Caristia victualium euenit ex inordinata administratione ciuitatis.
Vendere quis compellitur victualia tempore necessitatis iusto pretio, ibi. (gitur?)
- 42 Pretium quomodo taxetur ei, qui aliquid vendere co-
- 43 Læsiō vltra dimidiam an probetur testibus asserentibus rem quinque aureis venditam valere decem & plus? nn. 42. 43. 44. 45. 46. & 47. Vbi diuersæ opiniones referuntur.
- 44 Valor rei in puncto indiuisibili consistere nequit: latitudinem enim habet, intra quam læsiō contingens non obligat ad restitutionem.
- 45 Læsiō vltra dimidiam probatur, si excessus vnius numeri vltra dimidiam probetur.
- 48 Læsiō vltra dimidiam quomodo probetur? cōsiliū auctoris.
- 49 Testibus duobus de maiori summa deponentibus, an credatur potius quam alijs duobus de minori summa deponentibus?
Testibus affirmantibus, an negatiuis potius credatur circa valorem rei? ibi.
- 50 Testibus tribus deponentibus rem valere centum, si alius dicit valere. 110. aliâs. 120. cui eorum magis credatur.
- 51 Læsiō vltra dimidiam, an probari possit instrumentis emptionum, remissis?
- 52 Probatio læsionis si probatione rei, vel aliâs abscuratur, an sit reus absoluendus?
Pretio iustores vendita præsumitur, ibi.
- 53 Actori fauetur magis quam reo in deceptione vltra dimidiam.
Iudex in sententia exprimere debet causam quare à regulis iuris, & à consuetis recedat, licet aliâs causam exprimere non teneatur, ibi.

b En mas de la mitad del justo precio. Iustum cuiusque ret pretium, non ex cuiuslibet affectione, aut sumptu constat, sed ex communi hominum æstimacione perpenditur. Tantum enim valet res, quantum absque fraude, & iniuria communiter vendi potest, homini scienti eius conditionem. Prior huius conclusionis pars probatur in l. pretia rerum. ff. ad legem Falcid. in cap. 1. de emptione & venditione. in l. si seruum meum. ff. ad l. Aquiliam, & in l. septem. C. de croga.

erogat. mili. annolibro. 11. Non ignoramus, inquit Plinius libr. 35. capi. ultimo, pretia rerum quæ usquam posuimus, alia in alijs locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout navigationes cõsisterint, aut ut quis quæ mercatus sit, aut aliquis præualēs maniceps annonam flagellet. Maniceps hoc in loco propolam significat, qui minoris semper emit, ut carius vendat, teste Budeo in annota. in Pandect. tit. locati. l. qui fideiussor, pagi. 36. & seq. Posterior pars apparet, ex gloss. singulari in l. mortis causa capimus. §. vlti. ff. de donationi. causa morte. vbi Angel. & Imol. norant Barto. & Alex. in l. i. §. si hæres. ff. ad Trebellian. Felin. in c. cum causa, col. 2. de testib. Fabia. à Monte, de emptio. & vend. questio. 8. princip. in fin. d. Couarrub. lib. 2. resolutio. 3. nume. 4. frater Domini à Soto lib. 6. de iusti. & iure, questio. 2. arti. 3. in respon. ad primum. ¶ Ex quo plura inferit, idem d. D. Couarrub. d. nu. 4. Primum, in contractibus emptionum, & similibus nõ attendi iustum pretium ex natura rei, sed ex hominum æstimatione communi, quamuis vana sit, & infana æstimatione. Nam si ex natura rei foret æstimatione, pluri esset æstimandus equus quam gemma, ob utilitatem equi, & quia omne animatum ex natura sua pretiosius est quolibet inanimato, secundum Conradum de contractibus, q. 56. 2. suppositione. Domini à Soto, lib. 6. de iustitia & iure, articulo 3. conclusio. 1. dicentem rationem esse quia indigenti causa est, & mensura humanarum commutationum, teste philosopho Ethicorũ. 5. c. 5. si enim nullus alterius re, vel opera indigeret, omnis cessaret rerum humanarum commutatio, ergo indigentia admitti debemus rerum pretia. Exempli loco, panis eiusdem naturæ est in Hispania, & apud Indos, sed maior hic pretio venditur, quam in Hispania propter indigentiam, & argenti, aurique abundantiam, quæ causæ sunt augendi pretium. Dida Perez in l. 2. titulo. 23. libr. 2. ordina. columna. 707. ¶ Secundò, non est considerandum quanti res emptæ fuerit, nec quot labores in ea habenda sunt venditor perpassus, sed ratio duntaxat communis æstimationis habenda est. Quamobrem mercator qui magnis expensis merces ex Hispania attulit, non poterit hic ea ratione eas carius vendere, quam communi æstimatione appendantur, alioqui restituere tenebitur quicquid ultra iustum pretium, infimum, medium, vel supremum, acceperit. Nã licet in venditione mercium sint considerandi sumptus vendentium, hoc tamen fallit, vbi communi hominum æstimatione valor earum fuerit diminutus: quod refert afferere Conradum dict. questio. 56. conclusio. 3. idem voluit Dida. Perez vbi supra, columna. 708. in princip. ¶ Tertiò inferit, pretium iustum non ex hoc esse censendum, quòd rem venditor pluri emerit: id etenim nihil facit ad ipsius rei propriam, & veram æstimationem, sed communis hominum æstimatione. Domini à Soto lib. 6. de iusti. & iure, questio. 2. articulo 3. conclusio. 3. collectio. 3. Item & 4. non consideratur damnum venditori obueniens, nisi ad preces emptoris vendiderit, alias non venditurus, auctore Thoma, quem Syneft. sequitur in verbo, emptione. q. 6. Vel nisi emptorem de hoc certiorauerit, ut docet idem Domini à Soto lib. 6. de iustitia & iure, questio. 3. articulo 1. conclusio. 3. ¶ Quintò inferit idẽ d. D. Couarrub. posse mi-

nori admodum pretio rem vendi litigiosam, vel quæ aliquid habet periculi, vel oneris annexi. argumen. l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. tradit Panor. mitan. in cap. cum Ioannes, num. 3. de fide instramen. & in cap. fin. de alie. iudi. mutan. causa fact. numer. 6. sentiunt Barto. & docto. in l. si quis cum aliter. ff. de verborum obligatio. ¶ Sextò d. D. Couarrub. dict. c. 3. numero. 5. libr. 2. resolutio. inferit, inspecta communi hominum æstimatione pretium augeri, vel minui ex paucitate emptorum, vel multitudine mercium ac venditorum: quod in nundinis, vel in locis aduentitij, prout hoc in regno Peru, quotidie euenit, atque eodem modo pretium minuitur, si venditor emptorem quærat, nam vltro neq. merces viuescant, atque ideo in subhastationibus res, ut plurimum minoris emuntur. Nec peccat expectans tempus, quo res venalis exponatur, ad emendum eam viliori pretio, modò iusto ematur, iuxta late tradita per Caietan. 2. 2. questio. ne. 77. articulo. 1. ¶ Nam vt Domini à Soto libro. 6. de iustitia & iure, articulo. 3. conclusio. 2. docet, ad explorandum iustum rei pretium, ex multis deducenda est ratio, quæ in triplici sunt ordine. Primum, attendenda est necessitas rei, mox copia & inopia, deinde negotiationis labor, cura, industria, & pericula: præterea si merces in melius, vel deterius mutatae sunt, venditorumque atque emptorum frequentia, & pecuniæ abundantia, vel penuria, atque id genus alia, quæ prudentissimus quisque speculari poterit. ¶ Cui incumbet onus hoc taxandi pretium & valorem mercium: & certè præfatis pronuntiarum, vel reipublicæ administratoribus, ut in l. 1. §. cura carnis. ff. de officio præfet. vrb. vbi glossa & doctores, glossa etiam in l. fina. §. item episcopi. ff. de muneribus & honoribus. Albericus in tractatu statutorum ciuiliũ, questio. 69. vbi latè & notabiliter loquitur, habetur etiam in decuria Pisana, libro secundo, capit. 18. versiculo, item ordo decurionum. domin. Didac. Couarrub. libro. 3. resolutio. capit. 4. numero. 3. Didacus Perez in l. 2. titulo. 23. versiculo, prior pars, columna. 712. libro. 2. ordinamen. sed non omnes taxantur, quia commode fieri non potest, cautius tamen fieret, si omnes taxarentur, animæque mercatorum consuleretur, & communi bono. At si omnes taxari nequeant, saltem quæ commode appendi poterint, ut & Dominic. à Soto aduenet dict. libro. 6. questio. 2. articulo. 3. conclusio. 3. collectione etiam. 3. ¶ Nam, vt ipse dixerat paulò ante eandem conclusionem, in principio, pretium iustum duplex est, aliud legitimum, aliud naturale. Iustum legitimum est illud, quod lege Principis, vel ciuitatis est constitutum, ut probat Cagnolus in l. 2. C. de rescindenda venditione, numero. 269. Cremen. numero. 273. Pinellus capit. vltimo, numero. 35. quod in indistinctibili consistit. Si enim lege, vel statuto ciuitatis caueatur, ut modius tritici aut vini, vel vlna pannus vendatur decem, vnus oboli excessus inducit lethale crimen, & restitutionis obligationem, atque ideo dicimus in indistinctibili consistere, quamuis si excessus est perexiguus, non est mortale, sed veniale peccatum. Pan. talcon Cremen. in dicta l. 2. C. de rescindenda venditione, nume. 171. Medina de restitutione, questio. 361. Did.

Dida. Perez in. l. 2. tit. 23. lib. 2. ordi. col. 702. Pretium autem iustum naturale est arbitrarium, ut pote nulla lege constitutum, ideo non est indivisibile, sed latitudinem habet iustitiae, ut ex Aristotele deducit Soto Ethicorum. 5. cap. 7. dum distinctionem facit inter iustum legitimum & naturale. Iustum autem naturalis latitudo consistit in tribus, in vno extremo rigido, altero vero pio, sed medium est moderatum, ut quae res iuste venditur pio, sed medium iuste quoque vendatur novem, & undecim, ut diximus in glossa praecedenti, numero. 7. quare dum res publica penes quam talis residet auctoritas, punctum non indicat, laxior nimirum restat iustitia, in arbitrio vendentium pretij latitudinem habens. ¹⁰ Sed ne erres advertere oportet, ubi lege non est taxatum pretium, non esse standum quorumlibet mercatorum arbitrio, qui pra sua caecitate decipiuntur, & propter eorum avaritiam consulto, astutiae alios decipiunt, sed prudentium iudicio, eorumque, qui sunt aequitatis cultores. Est enim fallacissima regala, si quis semper quantum emit pretio, quantumque laboris, & periculi subiit, tanti vendere velit cum lucri accessione, teste Conrado de contractibus, questione. 56. conclusionem. 3. Domini. à Soto dicto articulo. 3. conclusionem. 3. post medium. Nam si mercator ignarus artis & negotiorum, in quibus versatur, plus iusto emit, aut sibi fortuna adversa reflavit, eo quod mercium copia in sperata succreuit, non potest iuste expensas extorquere quas fecit, ut dixi supra numero quarto, & vice versa si industrius alius aut fortunatior, cui vel contingit minoris emere, vel sautrix arripit fortuna, quia in sperata rerum inopia successeit, iuste sanè poterit carius vendere etiam eodem die, eodemque loco, & si merces non sint in melius mutatae. Quoniam negotiationis ars plurimum est fortuitus rerum eventibus subdita, atque ideo nimirum negotiatores debent sinistra suo subire dispendio, pericula, & dextram operiri fortunanti: loquimur enim cum Christianis de fortuna pro euentu nobis inspirato, teste Dominico. à Soto libro. 6. de iustitia & iure, quæst. 2. articulo ultimo, colum. antepenultima, ut & nos latius explicuimus in dialogo relatoris. 4. par. cap. 4. numero. 23. & 4. Dida. Perez in. l. 2. tit. 23. lib. 2. ordina. columna. 707. ¹¹ His praemissis opere pretium esse duxi, ad praxim reducere legis nostrae decisionem & materiam. Et in primis scire oportet, valorem rei venditæ probari posse testibus deponentibus rem communiter tanto pretio aestimari tempore contractus, & sic poterit fieri articulus generalis, quod res mobilis, vel immobilis vendita tempore contractus communi, & iusta aestimatione valebat tot aureos numos, & tanti communiter vendi posset: emptor autem addere debet, & non amplius, hæc fuit sententia & doctrina Barto. & eum omnes sequuntur in. l. pretia rerum. ff. ad legem Falcid. teste Curcio ibi in apostillis ad Alexand. numer. 11. doctores etiam in. l. si servus. ff. de condictione. furti. & in. l. 1. C. de praed. & rebus nauiculari. lib. 2. Barto. Bald. & Salice. post gloss. ibi in dict. l. 2. C. de rescindenda venditione gloss. & docto in capitulo cum causam, de testibus. Anto. in cap. 1. & Imol. in cepi. dilecti, de emptione & vendi. gloss. in cap. hoc ius. 10. quæstio. 2. Angel. Areti.

in. 6. si quis agens, num. 1. & 2. instit. de actio. Coepela de simula. contra praesumpt. 2. ¹² Attendi autem debet commune pretium, & non ex affectione, vel interesse particulari, secundum gloss. & docto. omnes in dict. l. 2. C. de rescindenda venditione, ubi comunem dicit Pinel. 3. part. cap. vlti. nume. 17. post. d. D. Couarru. lib. 2. resolut. cap. 3. Alciat. in. l. propemodum. ff. de verbo. signifi. Non tamen est necessarium, prout plures putant, teste eodem Pinello, quod articuletur, & probetur valor, ex loco publico fori, vel mercati, licet inde facilius deducatur, probatur per text. in cap. 1. de emp. & vendi. & ita intelligi debet Bart. in dict. l. si servus, numero. 7. de condictione. furti. Iaso in. l. qui Roman. 5. cohæredes, nu. 25. ff. de verbo. obligationi. Corse. in singul. in verbo, venditio. fol. penult. per text. in l. septem diebus. C. de eroga. mili. anno. Afflic. decis. 316. numero. 7. Ioan. de Platea in. l. 1. C. de censu. & censu. ita explicat Cagnol. in. l. 1. 2. nume. 252. ¹³ Sed advertere oportet, quod in aestimatione fundi, vel rerum immobilium fructus producentium, testis reddere debet causam dicti sui, etiam non interrogatus, aliàs non probat, quia hoc non immediate percipitur per sensum corporis, sed iudicio intellectus, plurimis vel concludentibus rationibus, ex doctrina singulari Bartol. in tracta. de testibus, nume. 7. dicentis, in his quæ discursum requirunt syllogizare intellectum ex magno discursu oportet, scilicet, ex fructuum quantitate, & alijs quæ confestim subiiciam, idem voluit Bartolus in. l. pretia rerum. §. 1. nume. 2. ff. ad legem Falcid. ubi Pau. Castren. & Alexan. nume. 12. ad fin. Bald. in. l. vltima, ad fi. C. de iure domi. impetran. Abb. & Felin. in capitulo causam. 2. numero. 1. de testib. Lamphran. in capitulo quoniam contra, verbo, testium, nume. 156. Iaso in. §. si quis agens, nu. 12. instit. de actio. Bertrand. conf. 256. nume. 7. & conf. 164. lib. 3. Cremon. in. l. 2. C. de rescindenda venditione, num. 315. & ibi Pinellus. 3. part. c. vlti. numero. 12. Qui tamen hoc intelligunt in aestimatione rei notabilis, secus in alijs leuibus, prout in frumento & victualibus, quorum valor à grossis cognoscitur, ut Bald. refert in. l. solam. C. de resti. Iudex tamen etiam post publicatas attestaciones potest de causa interrogare testes, ex doctrina Bart. in. l. si qui ex Pamphila. ff. de lega. 2. Bald. in. d. l. 2. nu. 25. & ibi Cagno. num. 265. ¹⁴ in fine. Pinel. 3. par. c. vlti. num. 7. & num. 41. Quare exemplum huius traditionis subiiciunt tale, fundus, vel domus inquirunt testes, valebat tempore contractus centum, quia ex dicto fundo, vel domo tot fructus, vel redditus colliguntur quolibet anno, & nisi hanc vel similem rationem reddiderint testes, etiam non interrogati, non probant, quare consultius fiet, si de hoc ab actore articuli fiant, item quod eo in loco ubi fundus, vel domus sita est, tanti fructus, vel redditus tantum valent communiter. Valor enim rei probatur, ex quantitate reddituum. l. si fundum per fideicommissum, in principio. ff. de legat. 1. penult. ff. de reb. eorum. l. si quos, & ibi glo. C. de rescindenda venditio. l. 3. §. diui fratres. ff. de iure fisci, authent. de alienatio. & emph. §. & hoc autem, collation. 9. eo enim plus varietates, quo plures redditus fructus. l. sed & si quid, §. 1. ibi. pro bonitate fructuum. ff. de ematationibus autnenti. de eccles. titu. §. fin autem annale, collatio. 9. cuius

9. cuius sententia fuit etiam Bart. in d. l. 2. in fin. C. de rescindendo vendi. cum quo ceteri transeunt, ut ibi videre licebit per Arium Pinellum. par. c. vlti. numeri. 28. & 29. Imol. in d. l. 1. pretia rerum, num. 3. vers. 5. modo potest fieri probatio per testes, ubi hanc attestatur communem opinionem, & Alex. ibidem, num. 12. Anton. in c. cum causam, num. 9. & ibi Imol. & docto. extra, de emptio. & vendi. Panor. in c. cum causam. 2. nume. 3. & ibi Felin. num. 1. & ceteri interpretes extra de testibus. Anton. Gomez variam resolut. como. 2. de contractibus. c. 2. nume. 25. Fabia. de Monte in tracta. de emp. & vendi. 8. quæst. prin. 9. quæst. nume. 25. Ange. in §. si quis agens, dicens hanc communem, nume. 4. instit. de actio. & nu. 1. Tiraquel. lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 18. nu. 1. ¶ Idem si testis reddens rationem dicat, quod tempore contractus viderant plures, dictam d. m. vel fundum emere volentes, qui offerebant centum, quod erat commune pretium, secundum Bart. & Salic. in d. l. 2. utrumque, nu. 23. C. de rescindendo venditio. secus si non adderent esse commune pretium, vel communem æstimationem, quia fidem non faceret eorū testimonium, ut ex sententia Bal. & Salic. colligitur, & hoc expressim voluerunt Imol. num. 2. & Alexan. nu. 12. in d. l. 1. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. ¶ Quod si testis de valore rei depones reddiderit rationem, dicens, quia sic mihi videtur, vel se ita pro certo credere, an probet? Respondeo non probare, secundum Card. & Felin. in dict. c. cum causam. 2. de testib. dicentes, hac in specie, debere se referre ad aliquam causam sensu perceptibilem, unde colligi & perpendi possit, quo pacto hoc si bi videatur, idem voluit Bal. in l. si ue possideris, nu. 6. C. de probatio. Hierony. Cagnoli in l. vnica, nume. 33. C. de testib. quæ pro eo quod interest profer Pinel. in dict. l. 2. 3. par. c. vlti. num. 12. C. de rescindendo venditio. Nec obert. l. ordinata, & ibi notata per Bar. ff. de libera. cau. quia secundum eum loquitur lex illa in re per sensum perceptibilem. Bart. in l. h. C. de præd. & omnib. rebus. nauicula. lib. 11. & quando testis depones per verbum, videtur, vel per verbum, credo, probet, tractatatisimè Felin. in c. quoties, nu. 7. vsque in finem extra, de testib. ¶ Dubium tamen est, quid si testis dicat valere rem, de qua agitur, tantam pecuniæ quantitatem, quia ipse totidem daret numos, & contestes habeat plures hoc idem dicentes, an testimonia huiusmodi fidem faciant, & plenè probent? Gio. & Bart. in d. l. 2. C. de rescindendo vendi. dicunt non probare, eo quod testes videantur esse singulares, atque ideo non probant, ut in l. solam, & l. iuramentum. C. de testib. & quia iuxta particularem affectionem creduntur forte deponere contra tex. in d. l. 1. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. Nicol. tamen de Matthei. & Bal. in d. l. 2. nu. 25. C. de rescindendo vendi. & Ange. nume. 7. & Salicet. numer. 23. & Cremen. ibidem asserunt contrarium, imò quod huiusmodi testes probent, nisi ex contrario probetur, eos iuxta affectionem deposuisse, ut quia res fuerat suorum maiorum, vel quia prope habebant confinia prædia. Hæc quippe affectio non præsumitur in testibus, præsumitur enim quemlibet facere, quod communiter fit. l. si pactum, & l. cum de indubito. ff. de probationib. ex quo idem voluit Cyn. in l. vnica, ad fin. & ibi Albericus penultima colum. C. de sentent.

quæ pro eo quod inte. & Ioan. Calderin. in cap. cum causam. 2. de testib. Anto. Gomez de contractibus. c. 2. numero. 25. in fin. ubi hanc communem profiteretur. Sed salua eius pace, fallitur quidem, nam prior opinio glossæ, & Barto. verior est & receptor, & in praxi admissa: dictum siquidem testis debet necessario concludere. l. non hoc. C. unde cogn. c. in presentia, de proba. Barto. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verborū obligatio. cum ergo testis se non referat ad communem æstimationem, & se possit referre ad singularem affectionem, minime concludit, atque ideo gloss. & Bart. sequuntur Imol. in l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. nume. 3. ad medium, & ibi Alexand. nume. 12. Angel. de Aretio in §. si quis agens, num. 4. instit. de actionib. Anto. & Imol. in cap. cum causam, de emptione & venditio. Cardinal. Abb. nume. 3. & Felin. numero. 1. vers. item in quantum, in cap. cum causam. 2. de testib. Pinellus, hanc dicens communem in dict. l. 2. C. de rescindendo venditio. 3. par. cap. vlti. numeri. 12. ¶ Limitatur tamen hæc recepta sententia, nisi testis in redditione causæ diceret valere tantum, quia ego tati emere rem communi æstimatione, tunc enim eius probat testimonium, ut Barto. asseueratio dict. l. 2. numero. 17. & ibi Pinel. 3. par. c. vlti. nume. 12. in fin. C. de rescindendo venditio. & Alexand. in l. pretia rerum, nume. 11. ff. ad l. Falcid. ¶ Secundo limita, & intellige, procedere communem sententiam, præterquam si cum iudex fuisset arbitratus ex multitudine testium, vel alias, actorem fouere iustitiam, eam tamen non fuisse rite probatam imperitia notarij, vel aduocati, qui articulos malè fabricauit, ex officio rem super qua contenditur proprijs inspiceret oculis, & de valore se informaret, posset siquidem, ut in l. vltima. C. de iure domi. impetrau. & l. si quod ex Pamphila, in fin. ff. de legat. 2. ubi id notant Bart. & Paul. uterque numer. 3. l. semper. §. hoc interdicto, ubi etiam Barto. ff. quod vi aut clam. Aretio in l. cum seruus, col. vltima. ff. de verborū obligatio. Marfil. consil. 5. nume. 23. Curti. in l. vnica, num. 66. C. de sent. quæ pro eo quod interest profer. d. Anto. Padilla in dict. l. 2. nume. 72. C. de rescindendo venditio. & ibi Pinellus. 3. parte, capit. vltimo, numero 7. vel poterit ex officio iterum interrogare testes, ut rationem reddant, ut & in alio casu, quando non exprimentur tempus contractus, hoc voluit Pinel. in dict. l. 2. C. de rescindendo venditione. 3. parte, capit. vltimo, nume. 15. in fine. Et hac in specie hoc voluit, numero. 41. dixi supra numero. 13. in fine. ¶ Poterit similiter peritis artis committere, præstito iuramento, ut rem videant, eiusque valorem explicent, iuxta notata in l. hac edita. §. his illud. C. de secun. nup. & in auth. de nō aliena. §. quod autē, & eā æstimet, ut ex hoc cognoscere possit, an læsio ultra dimidiā interuenerit, ut Accur. & Bar. docēt in d. l. 2. C. de rescindendo vendi. nu. 23. & ibi Bal. nu. 25. & Pau. Cast. in si. credēs hoc esse verū, quoties æstimatores seu periti nouerāt, & viderāt domū, vel fundū tēpore factæ venditionis, cū de eo tēpore deponere teneātur, vel si ita modicū transierat tēpus, & valoris mutatio non præsumeretur, tūc enim eorū declarationi stabitur, ut inde læsio ultra dimidiā cōstare possit. Idē voluit Ange. Aretio in §. si quis agēs, nu. 2. instit. de actio. Salicet. etiam in d. l. 2. nu. 23. prope si. qui licet antea

Libro.5.Titulo.11.

antea dixerat, hanc sententiam, & praxim glossæ veram sibi videri in dationibus, & ad iudicationibus in solutum, & in alienationibus, in quibus decretum interponi solet: denum concludit, hac in specie, iudicem hoc idem facere posse, quia communis æstimatio est interessè commune, vt in l. 1. C. de sent. quæ pro eo, quod int. prof. sed interessè commune potest à iudice taxari & arbitrari, etiam si probationes partium necessariò non concludant, vt in l. si traditio. C. de actionib. emp. vbi Bar. Bal. & Salice. numer. 3. idem voluit Imol. in l. pretia rerum, nume. 3. in princip. & ibi Alexand. nume. 6. vbi & Curti. in apost. ad Alexand. ff. ad l. Falcid. contra Angel. libi, & in d. l. 2. hoc improbatem, eo qd æstimatores deponunt, vt plurimum de tempore presenti, sed latio ultra dimidiam probanda est, inspecto valore communi tempore facti contractus, vt in dict. l. secunda, & l. si voluntate. C. de rescinden. venditio. & in hac. l. Nam huic obiectioni satisfactum fuit supra hoc eodem nume. ex Pauli, Imol. & Alexand. sententia. Et ita nouissimè resoluunt Panthal. Cremen. in d. l. 2. nume. 294. Cagnol. nu. 258. & 264. Pinellus. 3. par. c. vlti. nume. 2. & 3. C. de rescinden. venditio. vbi plures alios citant. ¶ Nec satis erit vnum æstimatorem eligere, si duo reperiri possunt, vt notat Cremen. in d. l. 2. nume. 296. & Pinet. 3. part. c. vltimo, numer. 5. per text. in §. quid autem, in authen. de non alienan. reb. eccle. per quem generaliter id notat Bart. in l. 1. §. fina. ff. de verbor. obligatio. vbi late Alexand. & Iaso, nume. 11. & Alcia, Deci. in cap. proposuisti, numero. 10. & sequen. de proba. Felin. in c. significasti, de homicid. Practica eligendi arbitratore, vel æstimatores hæc est, si non fuerint designati in loco, eligetur à partibus, & iurabunt se rectè æstimaturos, text. nota. & ibi Bald. in dict. l. hac editali. §. his illud. C. de secund. nupt. Bart. in l. si quis arbitratu, nu. 7. ff. de verbor. obligatio. Iaso in §. quædam, nume. 78. institu. de actio. Felin. in cap. quia iudicante, de præscrip. numer. 1. Deci. plures concordant. citans in dict. c. proposuisti, nume. 15. de proba. Pinet. in d. l. 2. par. 3. cap. vlti. nume. 3. C. de rescind. vendi. & si partes discordauerint circa eligendos æstimatores, eligit iudex, vt tradit Barto. in l. 3. C. de pigno. ad fin. Bald. in dict. l. 2. C. de rescindenda venditio. numer. 25. & ibi Cagnol. numero 259. Hoc etiam vt receptum tradit Deci. in dicto. c. proposuisti, nume. 13. de proba. doctores plures relati à Iaso. in l. insinuandum, & ad pecunias. §. qui insinuandum, numer. 6. ff. de iure iuran. Felin. in cap. super quæstionum, nume. 11. de offi. de lega. Pinet. vbi supra, per text. in l. in venditione, in fin. ff. de bon. authori. iud. pass. Apud nos verò praxis admisit, vt vnus à qualibet parte eligatur æstimator, & in defectum eius qui æstimatorem nominare noluerit, vel nominationem distulerit, eligit iudex. Quòd si duo nominati discordauerint, iudex eligit tertium, argumen. l. item si vnus. §. fina. ff. de arbitris. Sententia autem lata ex iudicio peritorem, ac in specie, transit in rem iudicatam, licet regulariter contra, vt late probat Pinellus in dict. l. 2. par. 3. c. vlti. numer. 6. C. de rescinden. venditio. contra Cremen. ibi nume. 299. ¶ Quoties autem agimus de probando valore rei mobilis, quæ non recipit functionem in genere suo, vt i, ferui, equi, libri, & similia

sufficit articulare & probare, quòd tanti vendi possent dicto tempore & loco, quia tanti Titius feruum, vel librum emere volebat, vt in l. si feruus, in fi. prin. ibi, quanti emptorem inuenierit. ff. de conditio. furti. & per illum text. ita explicat Salicet. in dict. l. 2. nu. 32. C. de rescinden. venditio. Quoniam vix præsumeretur tantum iactare, seu donare voluisse, nisi probetur, sed quòd communiter tanti æstimabatur, vt ipse Salicet. probat argumen. eorum quæ superius dixerat, fundans Baldi opinionem, de qua supra nume. 17. & præcedenti: sed quia illa opinio communiter reprehenditur, vt ibi dixi, hæc minime est tenenda, nisi testes addiderint, quòd tanti communiter eo loco & tempore, vbi res vendita & tradita fuit, vendi posset, quia liber, si de eo tractetur, est literæ communis, & optimè correctus & malleatus: atque ideo ab homine sciète eius conditorem, & qualitatem tanti emeretur, vt docet Barto. in dict. l. pretia rerum. §. 1. numer. 2. & ibidem Imol. nume. item. 2. vers. si autem res mobiles. ff. ad l. Falcid. Ange. de Areti. in §. si quis agens, nume. 4. verifico. venio nunc ad secundum membrum principale, institu. de actionib. Sali. in dict. l. 2. nume. 32. ¶ Nam quod dicitur, vt ipsi dicunt, tantum valeret, quanti vendi potest, vt in dict. l. si feruus. ff. de condi. furti. intelligitur homini scienti eius qualitatem, vt in l. mortis causa capimus. §. vltimo, & ibi glo. singulari. ff. de donationi. causa mor. vbi Ange. Imol. Roman. Bart. Alexand. nume. 2. Socin. nume. 3. Iaso, Ripa, numer. 25. & docto. in l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebellian. Ange. de Areti. in d. §. si quis agens, nu. 4. vers. venio nunc ad secundum membrum. Socin. consi. 8. nume. 3. lib. 1. Abb. Felin. & docto. in dict. c. cum causam. 2. de testib. Pinet. in dict. l. 2. 3. par. cap. vltimo, nume. 18. C. de rescinden. vendi. Anto. Burg. in c. 1. nume. 3. extra. de empt. & venditio. Quam regulam limitat optimè Dida. Perez in l. 2. titu. 23. lib. 2. ordinatio. colu. 709. & sequenti. quem omnino vide. ¶ Ex quo Bartol. in dict. l. 1. §. si hæres, nu. 3. ff. ad Trebellian. instruit aduocatos repellere volentes agentem ad rescissionem contractus venditionis prætextu læsionis ultra dimidiam, vt confiderent personam venditoris, si forte erat debitis implicitis, & nullum cuiusdā dedit fideiusso-rem, atque ex hoc colligant rem venditam minoris æstimari, quippe quæ à nullo empta fuisset tanto pretio, propter periculum æris alieni, quo erat grauatus venditor. Aliasque huiusmodi qualitates considerent, quæ augere solent, & minuire pretium, de quibus infra numeris sequentibus: & Barto. sequitur ibidem Alexand. numero. 2. Socin. numero. 3. 4. & 5. & Ripa, num. 29. dicentes, non incumbere auctori onus probandi huiusmodi qualitates, cum in dubio res præsumatur libera. l. altius. C. de ferui. & aqua, & sufficit articulos auctoris præsumpti iud. concludere. l. omnes. §. Luthius. ff. de his quæ in fraud. credi. vbi gloss. & Barto. quod latius examinat Ange. Areti. in §. si quis agens, nume. 5. insti. de actioni. & Pinellus addens concord. in dict. l. 2. cap. vltimo, numer. 20. atque ita doctores quotquot Bartolum sequuntur, conciliant eius doctrinam in l. mortis causa. §. vlti. ff. de donatio. causa mor. vbi Imol. aduertit repugnantiam eiusdem Barto. ibidem, & eius quod dixerat in d. l. 1. §. si hæres, nu. 3. ff. ad

ff. ad Trebelli. & in l. pretia rerum. §. nonnulla. nu. 2. ff. ad l. falcid. nam inquit præcitati doct. in d. §. si hæres, quod ad excludendam actoris cautelam onera rei venditæ subcentis, instruit Bart. aducatos rei, vt articulos faciatis quibus onera & qualitates pretium rei
 25 venditæ minuunt infinuunt, & bene, quidem. ¶ Quoniam res vendita est æstimanda cū qualitatibus suis, vt in l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebelli. & ibi ex ea expendit Bart. & Ripa. nu. 2. §. citans ad id tex. in l. mortis causa. §. si ff. de dona. cau. mor. & in l. si seruus. 2. ff. de condi. & i. furti. l. quod sapel. l. si. & ibi docto. ff. de contra. emp. Pinellus, in d. l. 2. par. 3. c. vlt. num. 19. Sed tu aduer. te, ne erres, quod si qualitas minuens pretium constat ex instrumento, vel alias, non concluderet probatio, nisi articulus per actorē ferret, quod res tali conditione vendita valet tantum, vt dicam infra eadē gloss. nu.
 2628. & 38. ¶ Minus enim valet res propter onus annexū, vt in d. §. si hæres. Ex quo ibi infert Soci. nu. 5. l. as. nu. 9. & Ripa. nu. 26. q. propter pactum de reuendēdo adiectū vditioni res non est tātū æstimanda, quantū foret si libera vendita fuisset, citat Panor. in cap. ad nostrā, nu. 9. in fi. extra de emp. & vendi. idem voluit idē Panor. in c. cū aliquibus. 2. notab. per illū tex. de deq. in inferens, ad probationē contractus vsurarij onus pacti de reuendēdo esse considerādū, cuius pacti ratio ne minus valet res, quos sequitur Corn. cōf. 24. l. nu. 1. l. 1. & cōf. 346. nu. vlt. eod. l. 1. l. as. cōf. 15. l. nu. fi. & cōf. 153. nu. 2. vers. 4. ad idē l. 4. Soci. cōf. 248. ad fi. l. 2. & cōf. 57. cōf. vlt. l. 4. Maria. Soci. in c. cum Ioannes. 7. notab. per illū tex. de fide instr. & in c. vlt. 2. prin. arti. 44. vers. 4. effectus, extra de dilatio. & inter cōsilia patris sui Bartho. Soci. cōf. 15. ad fi. l. 1. Carol. Ruy. cōf. 66. nu. 9. l. 4. Stepha Bertrā. cōf. 168. nu. 3. l. 1. & cōf. l. seq. in fi. & cōf. 339. nu. 3. eod. l. 1. Deci. cōf. 167. nu. 1. & 2. & cōf. 309. nu. 3. & cōf. 543. nu. 5. & cōf. 648. nu. 2. Matthæ. Affli. in tracta. prothomixeos, in verbo, licet enim supra diximus colum. pen. & Hierony. Cagnol. in repe. l. 2. colum. 3. vers. per quam diligenter, & iterum in 3. 6. q. C. de pact. int. empto. & vendi. Anto. Rub. cōf. 148. colum. 2. Bald. cōf. 164. in fine libro. 5. Angel. Clauasi. in sua summa, in verbo, vsura. 1. nu. 66. Ioan. Gerson in tracta. de contractibus, part. 1. cōf. 8. Vbi inquit, sicut tantū pluri valet res, quantū ius & dominium pinguius, vberiusque transfertur ita ex contrario eō minoris valet quod tenuius infirmiusque transfertur, in idquē citat illud Levitici. 25. quantominus tempus numerauit, tantū minus emptori constabit, & rursus, in 2. par. propositione 19. & alibi sæpe in eodem tractatu, Tiraquell. lib. 2. de retractu, in prefatione. nu. 20. & seq. quorum sententia vera est & recepta, quidquid repugnet Pinellus in d. l. 2. c. vlt. nu. 19. in fi.
 27 C. de rescin. vendi. ¶ Et semper al. q. quoduis pactum, vel onus in fauorem venditoris in venditione appositum, est vturi quædam pretij pars, minuitquē pretiū, vt in l. fundi partem. ibi. eō vitius fundum vendidisti, & ibi notat gloss. dicens hoc in dubio præsumi, Bald. etiam & Sali. ff. de contra. h. emp. l. si flor. §. si tibi. ff. de actio. emp. l. iurisdictionum. §. quini. ff. de pact. l. eum qui. §. melior, cum l. sequent. ff. de in diem adiecti. c. cum Ioannes, de fide instrumen. & ibi, ex eo notant Imol. Panor. mit. & Feli. rem minus valere ob pa-

ctum sine onus appositum, estquē ad id text. omnium optimus in l. si venditor. §. vltim. ff. de seru. exportand. ibi, quoniam hoc ipso minoris homo videatur venisse. Ex quo Bald. ibi notat, rem venditam cum alio pacto valere minus, quā quæ sine pacto venditur, est etiam text. in l. pep. ff. de hered. vel actio. vendi. idem voluit per illum text. Bal. ipse, cōf. 31. post medium, lib. 1. & cōf. 119. col. 1. & cōf. 182. eod. lib. 1. & cōf. 314. lib. 3. & alibi sæpe ipse tradit, pacta atque onera apposita in venditione partem facere pretij, presumquē minuere, vt in repe. l. 2. col. 22. in fine. ff. de iureiu. & in l. solam, nu. 10. C. de testib. & cōf. 337. col. 2. lib. 1. Pet. de Anchar. cōf. 7. col. 1. & cōf. 331. col. 1. Panormi. cōf. 66. numer. 3. lib. 1. vbi dicit re ob id minoris vendi. Alcia. in l. in bonæ fidei. gl. 1. C. de pact. Vldri. Zafi. cōf. 12. num. 3. 6. lib. 1. Tiraq. lib. 2. de retractu, in præfa. nu. 21. & seq. & iterum, lib. 5. §. 1. gl. 18. num. 38. Did. Perez, in l. 2. glossa magna, tit. 23. lib. 2. ordina. col. 708. Arius Pinellus in l. 1. C. de bon. mater. 3. parte, nu. 5. 2. illatio. 14. ¶ Cæterū est summē aduertēdū, quod pactum de reuendēdo rēporis lapsu exclusum, quāuis cessare non faciat remedium legis nostræ, & l. 2. C. de rescind. vendi. & capit. cum dilecti, de emp. & vendi. & l. 5. 6. tit. 5. de emp. & vend. par. 5. ex sententia Odofredi, & Nicol. de Matthesi. & Bald. in d. l. 2. C. de rescin. vend. nu. 11. quos sequitur Sali. ibidē, num. 14. & Cremen. 14. extensione. l. molin. capit. cum contingat, num. 54. versic. 2. casu quando dubitatur, extra de iure iuran. Barba. in cap. ad nostram. ad finem. de emptio. & vendi. Anto. Burgen. in cap. cum causam extensione. 7. eodem titulo Hierony. Cagnol. in repe. l. 2. col. 5. versic. exclusus ramen. C. de pact. int. empto. & vendito. Tiraquell. lib. 2. de retractu in præfatione, numer. 25. Nihilominus tamē ad reputationem æstimationē, quæ veri ac iusti pretij in specie legis nostræ, & d. l. 2. C. de rescind. vendi. id considerari oportet, nepe, quod pactum minuit valorem rei, vt in proposita specie docet Panormi. in d. cap. ad nostram, nu. 9. & 10. de emp. & vendi. & Roma. in l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obliga. & Soci. in d. l. 1. §. si hæres numero. 3. & 4. ff. ad Trebelli. idem Soci. cōf. 248. lib. 2. & cōf. 57. libro. 4. Deci. cōf. 308. Tiraq. de retractu conuentionali, in præfatione, numer. 25. in fine, vbi ex hoc asseuerant, q. probans simpliciter pretium rei venditæ cum pacto de reuendēdo non obtinebit in remedio legis nostræ, & d. l. 2. nisi probauerit valorem rei venditæ cum hoc pacto excedere dimidiam iusti pretij, quod esse notandum valde aduertit Tiraq. & tu menti teneas ad limitationem eorum, quæ diximus supra hac gloss. numero. 4. vt dixi numero. 25. & resoluam infra numero. 38. ¶ Quod autem diximus rem minoris æstimari, vendiquē ob huiusmodi pactum reuenditionis, obinet etiam si tempus in id præstitum fuerit, elapsū, & sic emptor fuerit ab eo reuendendi onere liberatus, nam nihil obest res minoris pretij esse censenda, cū consideretur tempus contractæ venditionis, & nō quod postea euenient, vt in l. si voluntate, in fine. C. de rescind. vendi. pro qua sententia appendi solet text. in l. pen. in prin. iuncta gloss. ff. de peri. & com. rei vendi. & in specie hoc expressim respondit Deci. cōf. 308. colum. 1. & Hieronym. Cagnol. in l. 2. C. de pact.

T
inr

Libro.5. Titulo.11.

int. emp. & vendi. Pantale. Cremen. in rep. l.2. limit.
 12. C. de rescind. vendi. quod verissimum putat Tira-
 quell. d. prazfatio. retractus conuentionalis. num. 24.
 Licet in casu pacti de reuendendo contrarium voluer-
 int Ant. Burg. nullo iure aut ratione iusta ductus in.
 30 d. cap. ad nostram. colum. 13. vers. ob quod dicit. Ex
 pluribus alijs causis res minoris aestimatur, nepe pro-
 pter periculum amissionis rei, quippe quae erat litigio-
 sa, vt in d. l. 1. §. si haeres. ff. ad Trebell. vbi Ripa, nu. 26.
 in fine. Corne. consil. 206. colum. 4. in fi. & sequen. li.
 31 3. Item qualitas loci. & tempus solutionis faciendae,
 ac persona venditoris & temporis edicti, vel mi-
 nuunt valorem, vt in l. eum qui §. melior. ff. de in diē
 adiectio: qualitas loci, vbi res distrahitur inspicitur,
 quia pretia rerum variantur ex loco. l. pretia rerum.
 ff. ad l. Falcid. apud Indus Pulegium herua, apud nos
 vtilissima pluri venditur, quam piper, secundum gl.
 in capit. legimus. 93. distin. cuius rei nos testes sumus
 hoc in regno Pera vidimus siquidem folia cuiusdam
 arboris, quae Coca appellatur, magis à Barbaris esti-
 mari, plusquam aromata. Qualitas etiam loci vbi res
 sita est, inspicitur, veluti si sit in loco periculis obno-
 xio, quia minus valet, si sit apud Rodanum propter
 periculum corrosionis, vel si sit in montibus casti-
 suppositis, secundum gloss. in verbo, suspectum Bart.
 & alios in l. 2. ff. solu. matri. tex. in l. verum. §. pen. ibi,
 34 *vinosa, & ibi, multis casibus obnoxia, & in l. et si fine in*
fine principij, ibi, qua fortuitis casibus subiecta sunt. ff.
 de minori. Pinel. in d. l. 2. par. 3. c. vlt. nu. 22. C. de resc.
 cin. vendi. Item qualitas loci originis. l. quod si nolit
 §. qui mancipia. ff. de edili. edicto. Corpola de simula-
 tione contractuum, prazsump. 21. Panor. in c. si propo-
 nente. de rescrip. vbi latē Moderni. Refert enim pluri-
 mum, an emas vinū Phalerum, vel Romanū, Castri
 noui, vel Auinionensis. ratio. §. vlti. ff. de actio. emp.
 32 tio. Ripa in d. §. si haeres, nu. 28. † Dilatio similiter so-
 lutionis, pars est pretij. l. 1. §. editiones, vers. diem. ff.
 de eden. Bar. in l. 1. prope finē. ff. de cōdi. indeb. & in.
 l. lea, nu. 23. ff. si cert. pet. Bal. consil. 48. post prin. lib.
 1. & Maria. Soc. consil. 15. col. vlt. Deci. consil. 46. nu. i. &
 3. vers. quarto. Tiraquell. libr. 1. de retractu. §. 1. glo. 18. nu.
 38. Mora enim solutionis est quaedam veluti diminu-
 tio pretij. l. circa legem. ff. ad l. Falcid. ibi, *quia internal*
lum temporis & intersurium huius spacy minorem facit
quantitatem. text. etiam in l. quantitate. §. in diē, eod.
 tit. ibi, sed tantominus erogari ex bonis intelligendū
 est, quantum interea donec dies obtigerit, heres lucra-
 turus est ex fructibus, vel vsuris text. etiam in l. qui
 quadringenta. §. fi. eodē titul. confert text. in l. 1. §. si
 quis creditori, ibi, *aut propter representationis, putā, cō-*
modum vtile erit, eodem tit. & in l. in lege Falcidia non
habetur. ibi, *medij enim temporis commodum computatur,*
 eodem tit. & in l. si mandauero tibi, vt pro me. ff. mā-
 da. & in l. legeneraliter. §. si qui legatum, versic. planē si
 fortē. ff. de fideicom. liberta. & in l. si constante. §. quo-
 ties. ff. solut. matri. vbi cum quis soluit ante tem-
 pus, debet ei deduci intersurium medij temporis, &
 in l. eum qui §. melior. ff. de in diem adiectio, vbi si so-
 lutio facilior aut maturior offeratur, melior conditio
 asseri videtur, etiam si pretio nihil sit additum, & in
 l. mulier. §. si haeres. ff. ad Trebelli. & in l. ait prator.

§. si cum diem. & §. pactum & in l. omnes. §. vltimo. ff.
 33 quae in fraud. credito. † Quo fit, vt qui ante, vel post
 diem soluit, plus, vel minus dicitur soluere. l. eū qui.
 ff. de annu. lega. l. solidum. ff. de solutio. l. si cui. §. mi-
 nus. ff. de verborum significatio. §. fideiussiores. insli.
 de fideiussio. §. tempore. insli. de actio. c. 1. de plus pe-
 titio. Bald. consilio. 21. 1. columna. l. libr. §. vtileque esse
 creditur, si ei ante diem solvatur, cuius respectu valet
 legatum. l. 1. §. si quis creditore. ff. ad l. Falcid. l. debi-
 tor, in princ. ff. de legatis. 2. Hinc dixerat Bart. in l. à
 diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudi. quòd vendere
 rem habita debet pretij, eiusque solutione in tempus
 dilata, est vendere minori pretio, cui subscrispsit Bal.
 in l. in ciuile circa mediū. ff. de reuendi. & in l. instru-
 menta post mediū. C. de fide instr. & iure hasta fis-
 calis. lib. 1. & Corpola consil. causarum ciuiliū. 10. co-
 lumna. 1. l. aso consil. 36. prope finem, lib. 1. Signorol.
 consil. 35. nu. 10. Ang. consilio. 127. in fine, vbi asserit
 non esse verisimile debitorem soluere ante tempus,
 ne donare praeferatur commodum medij temporis.
 Corn. consil. 238. colum. penultima lib. 1. cum concor-
 dan. à Tiraquell. congestis, lib. 1. de retractu. §. 1. glo. 18.
 numero 34. & 35. Vbi & numeris sequen. probat Ti-
 raquell. eum qui coactus aut per errorem soluit debi-
 tum ante diem, posse intersurium medij temporis re-
 petere. † Persona etiam emptoris vel venditoris quā-
 doque augeat, & quandoque minuit pretium, vt si vē-
 ditor est debitis implicitis, vel si dedit fideiussiores, vt
 rectē aduertit Bart. & Ripa, numer. 28. in dicta. l. 1. §.
 si haeres. ff. ad Trebell. per text. in d. §. melior, res enim
 minoris aestimatur propter conuenienti difficulta-
 tem, vt probat Tiraquell. libr. 1. de retractu. §. 1. glof.
 35 18. numero. 40. Aymon Crauette consil. 45. num. 9 &
 consilio. 202. numero. 19. † Minoris etiam aestimatur,
 quod sit prope virum malum & rixorum, vt in lege
 quod saepe. §. vltimo. vbi docto. notant ff. de actio. emp.
 Ripa in dicto. §. si haeres, numer. 28. in fine. Bar. Paul.
 & Arell. in l. si quis stipulatus sit Stichum. §. si quis
 ita stipulatus. ff. de verborum obligationi. cum alijs
 multis similibus à Iafone adductis in l. 2. numero. 18.
 19. & sequē. Et ex contrario fundus, vel domus pluri
 aestimatur propter bonos vicinos. l. si cui fundus. ff. de
 legatis. 2. Barba. ad Bald. in l. 2. numero. 27. C. de resc.
 cinden. vendi. Aymon Craue. consil. 145. numero. 9. &
 consilio. 202. numero. 19. qualitas enim quandoque
 meliorat subiectum, secundum Bald. in l. vltima, nu-
 36 mero. 5. C. comu. de lega. Alexand. in rub. ff. de noui
 oper. nuntia. numero. 29. Corne. consilio. 48. nume-
 ro. 6. lib. 3. Pinel. in dicta. l. 2. 3. parte, capit. vltimo, nu-
 mero. 23. vbi insert ad quaestionem, de qua ibi per eū.
 C. de rescinden. vendi. qui, numero. 24. 25. & 26. alia
 huic similia congerit, vide eum, & Tiraquell. li. 1. d.
 retractu. §. 1. glof. 10. numero. 34. † Iustum etiam pre-
 tium dicitur deductis oneribus & impensis, vt Bart.
 docuit in l. sed si hoc, quam legit sub l. si vir uxori. §.
 vltimo. ff. de condi. & demonstra. dicens, quòd stante
 statuto, quòd de pretio rei venditae solvatur gabella
 trium denariorum pro libra, debent à pretio deduci,
 detrahique ea, quae impensa sunt in proxenetis & pro-
 clamata, nisi statutu diceret, solvatur gabella ex pre-
 tio, pro quo res vendita facit, quia tunc nihil extra-
 hendum

hendum est, idem voluit Bart. & Alexand. in l. quor-
ties, & in l. quantitas patrimonij, & in l. in lege Falci-
dia. ff. ad l. Falci. & in l. vbi pure §. vltim. & ibi Ale-
xand. & Ripa. ff. ad Trebellia. Ange. & Imol. in l. ci-
uatibus §. vltimo. ff. de legatis. 1. item Imol. conf. 138.
column. 1. verfic. quod autem dicti. Firmia. in tracta. ga-
bellarum, in. 3. part. 8. partis prin. quæst. 28. Catellia.
Cotta in memorial. statuto Medionali cauetur, sub
rubr. de locato. Soci. in l. fructus, column. 2. & ibi laf. co-
lum. vlt. ff. solu. matti. Fabia. a Monte in tracta. de
emp. & vendi. 5. part. prin. numer. 17. & 18. laf. in l. i.
cum quædam puella. §. 1. numer. 6. ff. de iurisd. omni. iu-
37 di. Cui affine est, quod tradidit gloss. vltim. in l. i. per
diuerfas, per text. ibi. vbi Bar. Bald. Ange. Sali. & alij
adnotarunt. C. manda. quod semper actio debet æsti-
mari, & eius iustum pretium æstimatur, & considera-
tur, deductis litis expensis & laboribus, qui communiter
impendi solent ad exactiorem rei, gloss. in l. 1. &
ibi Bar. & Ang. ff. de impens. in reb. dotati. fact. Sali.
in l. 2. numer. 3. verfic. 2. si minori. C. ne lice. potentio.
Barba. in. c. cum contra. 2. column. de pigno. Fabia. a
Monte Sabini in tracta. de emp. & vendi. 5. par. prin. 41
numer. 17. d. Did. Couarruias, lib. 2. variarum resolu-
c. 4. Did. Perez in l. 2. tit. 23. libr. 2. ordina. column. 708.
Pinellus in l. 2. c. vltim. numer. 73. C. de rescin. vend.
Tiraquell. lib. 1. de retractu. §. 15. gloss. 1. numer. 3. vbi
numeris sequentibus plura congerit in proposito. Pr-
mum, quod in æstimandis facultatibus & re idibus
est habenda ratio impensarum, glo. in. c. quonia per illu
tex. in prin. de vita & honest. cleri. Bal. & Sali. in l. co-
hæredibus. C. fam. eriscu. idem. Bal. in l. nec in fi. C. de
cõpõ. & in l. 1. §. exercitor. ff. de exerci. Idemque fieri
debere in æstimanda donatione ad effectum in-
suationis assuevit. nu. 4. autoritate Bar. in d. l. quor-
ties. ff. ad l. Falci. & aliorum plurimum, atque idem fieri
debere in æstimando valore beneficij, & in æst. man-
dis bonis ecclesie vacatibus, nu. 6. & 7. & in æstimandis
fructibus, num. 1. & 2. dixi in stylo cancellariæ, titul.
3. c. 1. §. 30. gloss. 8. adde Capici, decis. Neapolit. 20. &
Greg. Lup. in l. 4. tit. 14. de hærede in possess. mittendo,
38 par. 6. in verbo, facadas las despenfas. Ita que hæc
omnia sunt consideranda ad explorandum iustum cu-
iusque rei pretium, vtque probari possit latio, ultra
dimidia rei, vel actionis venditæ; nec in omnibus casu-
bus superius traditis actori incumbit onus probandi hu-
iusmodi qualitates pretij augentes, vel minuentes, 42
sed eo dumtaxat casu, quo ex instrumẽto, vel aliâs cõ-
stat notoriè de qualitate pretij augente, vel minuẽ-
te, vt diximus supra hac eadem glo. numero. 25. & 28.
39 † Valor autem frumenti, vini, olei, vel quoruncunque
victualium facilius probatur, referendo se ad valorem
eius ciuitatis, loci, & fori, vbi vinum, vel oleum erat,
vel vbi venditum fuerit, earum quippe rerum pretij
variatur per singulas regiones, vt in l. ideo in arbitrij.
ff. de eo quod certo loco. l. pretia rerum, vbi Bar. & doct.
ff. ad l. Falci. Fabia. a Monte de emp. & vendi. 5. q. prin.
numer. 30. debet ergo articulari, & probari, tanto pre-
tio, vendi potuisse eo tempore, & loco, & quod tanti
vendebatur cõmuniter eo die, & plurib⁹ ante, & post
ex doctrina Bart. in d. l. pretia rerum. §. nonnulla, in fi-
ne, & ibi eum sequitur Imol. columna penultima, in fi.

& Alexand. numero. 10. ff. ad l. Falci. Ange. de Aret.
in §. si quis agens, numero. 4. verfic. capio tertium me-
brum. insti. de actio. Bart. in l. si seruus, in prin. ff. de cõ-
dicti. furti. Bald. Panor. & Fel. numer. 1. in. c. cum cau-
sam. 2. de testib. Bald. in l. solam. nu. 2. C. de testib. vbi
dicit in valore frumenti, & similium, quæ recipi. ut fun-
ctionem in genere suo, sat esse, testè dicere, valere ta-
li tempore, & loco licet non reddat rationem, quia sic
vidit vendi eo in tempore, citat Bar. in tracta. de testib.
bus, num. 7. vide quæ diximus supra hac eadem gloss.
40 num. 12. † Sed aduertere oportet carissimam, quæ modi-
co durauit tempore, vel eam, quæ raro accideret solet,
minime considerari ad iustum valorem explorandum,
vt in d. l. pretia rerum. §. nonnulla, & ibi Bart. nu. 1. Imol.
column. 2. Alex. num. 3. & 13. & ceteri frequentius, ex
eo expendant, meliorem de iure esse sententes. Ange.
etiam in §. si quis agens, nu. 4. verfic. capio tertium, glo.
& docto. in d. l. 2. C. de rescind. vendi. vbi Creme. num.
233. & Pinellus. 3. part. c. vlti. nu. 8. hanc dicunt recep-
torem sententiam, licet eam ibi pugnat Pinellus more
solito. C. de rescind. vendi. immerito quidem, vt colla-
ges ex Alex. conf. 2. num. 17. lib. 5. † Hæc autem cari-
ssima victualium euenit, vt plurimum ex inordinata ci-
uitatum administratione. l. 1. & ibi Bar. C. de frumen-
t. vrb. Constantinop. lib. 1. Franc. Curti. ad Alex. in. d.
l. pretia rerum, num. vlt. ff. ad l. Falci. Quare in bona re-
cteqne instituta republica, si merces sint ad victu
necessariæ, vt frumentum, & vinum, & cetera id genus,
& res publica grauat inopia annonæ, cogitur quis
eas vendere, vt in. d. l. 1. vbi Bart. & alij notant. C. de
episco. audi. Panormit. & ceteri per text. ibi in. c. 1. de
emp. & vendi. l. 2. ff. de nudi. Bar. in l. annenam. ff. de
extraordi. crimi. Luc. de Pena elegat in l. 1. C. a qui-
bus mune. nemi. lice. si excus. in verbo, tempus. laf. in
l. 1. nu. 6. ff. de legi. Matth. Affli. in proemio constiti.
Neapolita. questio. 3. Felin. in. capit. 1. de ludæ. Mon-
tal. in l. 3. titulo. 5. part. 5. dom. Didac. Couar. u. libro.
3. resolutionum. capit. 14. numero. 3. & 6. & rursus lib.
2. cap. 3. nu. 5. vbi aliter iusto pretio hæc venditionem
indicendam esse autoritate Iurisconsulti, in d. l. a no-
nâ. ff. de varijs, & extraordi. crimi. & in l. 1. §. cura car-
nis. ff. de offi. præf. vrb. & in l. si quis sepulchrum in
prin. ff. de religi. & sumpti. funer. l. venditor. §. si con-
stat. ff. commu. prædio. cum concord. à Did. Perez con-
gestis. in l. 2. glossa magna, ti. 23. libro. 2. ordi. columna
712. † Et licet Bar. in l. 1. §. cura carnis. ff. de offi. præf.
vrb. asserat tẽpore necessitatis, & carissimæ posse iu-
dicẽ cogere eos, qui merces habent rei publicæ neces-
sarias, vt villiori pretio vendant, eumque sequatur Lu-
do. Ronia. in l. 2. numero. 12. ff. soluto matrimo. Ale-
xand. consilio. 190. columna. 2. libro. 2. Tiraquell. lib.
1. de retracta. in præfatio. numer. 28. per text. in l. 2. §.
inde agitarum est. ff. ad l. Rodi. de iactu. & in l. si pen-
dentes. §. si quid cloacarij. ff. de vfusu. Hoc tamen
ita accipiendum est, vt cogatur vendere minori pre-
tio, quam eo in tempore venditori offerretur commu-
niter, quia esset iniustum, & taxari ergo debet à iudi-
ce iustum, nunquam enim quis fauore rei publi-
cæ cogatur rem iniusto pretio vendere, vt dom. Di-
dacus Couarruias deducit ex dicto, §. si constat in lo-
co, numero præcedenti citato, & hæc mihi vera videtur

T t 2 in.

Libro.5.Titul.11.

interpretatio. Nam si pretium minori non taxaretur pretio, quam communiter eo tempore penurie & charistie videri posset. quorsum taxatio fieret. Debet ergo eis iustum taxari pretium, attentis sumptibus, laboribus, & expensis venditorum, aliqua addita quantitate, quæ venditoribus lucro cedat, quod exquisitum videretur, ne ob mercium, venditorumque paucitatem res publica famem, inopiam, & penuriam annonæ patiatur, quod sensit Ange. in summa, in verbo, emptio. 7. & Syluester quæst. 9. dom. Did. Couarru. d. numero. 5. † Sed quia praxim probandi læsionem, & verum, iustumque pretium hætenus explicuimus: ad eius perfectam cognitionem alia non minus conducibilia examinare duximus. Et in primis quæro, an sit satis probata læsio ultra dimidiam iusti pretij ex parte venditoris, si testes affuerent rem venditam centum aureis, valuisset tempore contractus ducentum, & plus. Et videtur, læsionem non esse probatam, propter incertitudinem depositionis, potest siquidem plus illud referri ad varios pretij excessus, atque ideo certa non potest ferri sententia, quare dictio, plus, à teste prolata nihil operatur, secundum Accursi. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex qui. caus. maio. Bart. Ange. Alexand. & Ias. in fine, in l. cum furti, vbi hanc dixit communem opinionem. ff. de in lit. iuran. Bart. in l. Celsus, ad finem. ff. de vsucapio. & in l. cum filius. 47 §. pater. ff. de legatis. 2. Anto. de Butr. in cap. literæ. de dilatio. docto. in l. 1. & si post tres. ff. si quis cautio. Alciat. dicens communem in l. hæc adiectio, numero. 5. ff. de verbo. signifi. ex quibus hanc traditionem tenuit Bald. in capit. cum causa. 2. numero. 3. extra de testib. & in l. 2. numero. 26. C. de rescinden. vendi. cui accesserunt Imol. Barba. & Anto. Burgenf. numero. 4. in capit. cum causa. de emptio. & vendi. Alcia. in l. hæc adiectio. ff. de verbo. signifi. Alexan. consilio. 106. numero. 15. libro. 4. Felin. in cap. licet causam, numero. 8. de proba. † Aliam rationem reddit Anto. Burg. in d. cap. cum causa. numero. 5. de emptio. & vendi. dicens, valorem rei non posse consistere in puncto indimissibili, habet siquidem latitudinem quædam ab anteriori, & posteriori parte, vt dixi supra. eo. gloss. 1. numero. 7. in qua latitudine, secundum Theologos, non potest læsio contingere, quæ obliget contrahentes ad restitutionem in foro conscientie, secundum Scotum, & ceteros, in 4. Sententia. distinctio. 15. q. 2. & alios supra eodem. gloss. 1. citatos, illa ergo dictio, plus, vel, ultra, à testibus prolata, verificari potest in prædicta latitudine, quare videtur, probationem non concludere, rogatque lectorem, ne exeat in æternum mentem suam, hæc Baldi defensio, quam dicit tollere omnia fundamenta partis aduersæ. † Sed nihilominus contrarium voluit Salice. in d. l. 2. numero. 24. C. de rescinden. vendi. Felin. in cap. cum causa. 2. colum. penult. de testibus. Alexan. in l. 1. & si post tres, num. 7. ff. si quis cautio. Ias. in l. cum furti, in fine. ff. de in lit. iuran. Molin. ad Alexand. in dicto consilio. 109. Maria. Socin. Iunior consilio. 73. numero. 2. libro. 2. dom. Didac. Couarru. libr. 2. resolu. cap. 3. numero. 3. Pinellus in d. l. 2. part. 3. cap. vltimo, numero. 9. & dom. Ant. de Padilla ibidem, nume. 4. Adiectio siquidem illa, & plus, ex propria significatione aliquid importat dicta. l. hæc adiectio. ff. de

verborum significatio. vbi Alcia. numero. 2. & 3. sequitur opinionem Salice. Respondetque Salice. ad rationes Bald. dicentes, dubiam esse probationem, ex eo quod verba, hæc plurimum & ac modicum importare possunt, quia probatio est certa quoad minimam quantitatem, licet sit dubia quoad maiorem summam. Sed nostra in specie minimum quid sufficit ultra dimidiam iusti pretij, vt sit locus remedio huius. l. & d. l. 2. vt ibidem attestatur Cyn. Bald. 12. quæst. & Salic. nu. 2. Ange. num. 6. Panor. & Burgen. in d. c. cum causa. de emptio. & venditio. Fabia. 2. Monte de emptio. & venditio. quæst. 8. numero. 7. & Ias. in authen. qui rem, num. 16. ad fi. C. de sacrosæ ecclie. Corpola. de summa. contra. numero. 29. in 2. expositione. Cagnol. in d. l. 2. C. de rescinden. vendi. numero. 244. & ibi Pinellus 3. part. cap. vltimo, numer. 9. & omnes vbiq. Ex quo constat, probationem non dici dubiam, cum adiectio illa vniformiter probet. † Alij distinguunt dicentes, hæc probationem sufficere, vt contractus rescissio fiat volente venditore rem accipere, & pretium emptori agenti reddere, vel ex contrario volente emptore conuenio, rem tradere pretio sibi reddito: aliud verò esse censent, vbi reus elegerit pretij excessum restituere, si sit emptor, vel illud exigere, si sit venditor, huius opinionis fuerunt Abb. Antoni. Areti. & Felin. in d. capit. cum causa. 2. de testib. † Alij verò aliter distinguunt, vt tunc probatio hæc sufficiat, cum testes clare probant de dimidia, ac etiam concludunt de aliquo ultra, per rationes claras & concludentes, licet ex eorum dictis non appareat determinatè, quantum sit illud, plus. Debet tamen iudex hac in specie certam summam supplementi arbitrari, circa illud, plus, quod potest se habere ad modicum & magnum, arbitrabitur de modico: quia debet fieri interpretatio contraprobantem, hoc est, contra petentem rescissionem: si verò depositio testium clare concludat de dimidia, & testes deponant etiam de pluri aliquo, sed rationes eorum non concludunt, necessariò de illo pluri, tunc dictio illa, plus, nihil operatur, atque ideo actor succumbet, hæc est doctrina Caroli Molinæ in apostillis ad Alexand. dicto consilio. 109. numero. 15. libro. 4. ita intelligentis consilium Alexand. & Molinæ sequitur dom. Didac. Couarru. libr. 2. resolutionum, capit. 3. numero. 3. paulo ante finem, qui limitat doctrinam Saliceti, & ad declarum, vbi ratio testis concludit de aliquo ultra quantitatem ab eo expressam: secus si non reddat rationem concludentem de pluri, iuxta doctrinam Caroli, quorum distinctio mihi applaudit. † Consulto tamen, vt venditor agens ex remedio. l. 2. C. de rescinden. vendi. faciat articulum, si res fuit vendita centum, quod tempore venditionis valebat communiter res vendita, iuxta infimum pretium, plusquam ducentum, vel si maluerit exprimat aliquam quantitatem supra ducentum, & tunc sufficiet si vnum adiciat denarium seu obolum, at si emptor egerit, dicat non valere septuaginta quinque iuxta supremum valorem rem, quæ sic fuerat vendita centum, vel exprimat emptor ipse in articulo testisque respondeat, valere eam rem communiter tempore emptionis septuaginta quatuor aureos numeros & nihil ultra, quod & consuluit Antonius Burgen.

gen. in. d. cap. pen. de emptio. & vendi. column. 4. in prin. nam si testis dixerit rem venditam valuisse tempore contractus decem, ea assertio non probat omnino decem fuisse iustum eius rei pretium ita vt plus, vel minus iuste non valuerit, quippe cum considerata latitudine iusti pretij potuerit res illa, etiam iusto pretio nouem, vel vndecim estimari, quare non concludit testis ad probandam laesionem vltra dimidiam. Quocirca expedit, vt testis interrogetur & respondeat rem illam valuisse iusto pretio supremo, vel in fine decem, aut saltem iuste decem & non plus, vel minus, vt sic agens ad rescissionem contractus ob lesionem dimidiae iusti pretij obtineat, vt in cap. cum causa. 2. de testib. ita sentire videtur Anto. Burg. loco nuper citato, quem sequitur dom. Did. Couar. lib. 2. resol. c. 3. nu. 3. in. princ. Secundo quæro, quid si duo, vel plures testes deponunt de minori valore, puta, centum & quinquaginta, & alij eundem de maiori, puta, ducentum: quibus magis credatur? Glo. in. l. diē proferre. §. vnde quæritur. ff. de arbitri. ait credi debere testibus de maiori summa & quantitate deponentibus, quoniam affirmatiue deponunt, alij vero negatiue, negant siquidem in effectu plus valere. Quare nimirum magis credetur affirmantibus, iusta tex. in. c. 1. de arbit. in. 6. huius sententiae fuit Bal. in. d. l. 2. nu. 29. & Sali. nu. 26. quibus ceteri interpretes non repugnant. C. de rescin. vñ. Alex. conf. no. nu. 5. l. i. Aret. cōf. 76. Frā. Curt. ad Alex. in. l. pretia rerum, nu. 11. in fine. ff. ad. l. Falcid. Imol. in. c. cum causa, num. 29. de emp. & vend. Rebuff. in. l. vnica. n. 33. C. de sentē. quæ pro eo, quod inter. profer. Contrariū tamen voluit Matth. Afflict. de iure protomixeos. §. 2. nu. 20. in. fin. & Pinel. eo. tacito in. d. l. 2. 3. par. c. vlt. num. 14. imo, quod credatur testibus meliorem rationē assignantibus, iuxta notata per Alex. conf. 64. l. 2. & Alcia. in. l. 1. §. si stipulanti. nu. 40. ff. de verb. oblig. quæ sententia vera est, nā ad probandum valorem, rationē reddere tenentur, etiā si de ea non interrogentur, secundum Bal. in. l. solam. C. de testib. Iaso in. §. si quis agend. nu. 12. in. l. de actio. cum concordantij per Pinelium traditis in. d. l. 2. 3. par. c. vlti. nu. 11. & seq. C. de rescin. vendi. & supra. nu. 13. & 14. Nec oberit gl. in. d. l. diē proferre. §. si plures. ff. de arbitris, intelligi enim debet in negatiua vaga & incerta, quæ non tam facile comprehendipoteat à teste, vt tradit Ripa in. c. cum ecclesia, nu. 89. de caus. poss. & propri. Curti. Senior conf. 24. nu. 3. & conf. 72. nu. 8. Pinel. vbi supra. At nostra in specie tā facile est scire, an rei attendatur, nō sonus verborum, ita affirmat qui dicit minus valere, quā qui plus, nec minus affirmant testes emptoris quā venditoris, vt aliās docet glo. in. l. vlt. §. si. ff. de doli. ex. ep. Bar. in. l. inter stipulante. ff. de verb. ob. i. iniquū quippe esset valde, adimere defensionem emptoris in hac materia, putā si testes venditoris asserunt rem valere centū, testes emptoris nihil ei prodesse, dicendo, q̄ valebat octuaginta & non plus. Quare distinguendū hoc in specie non est inter affirmatiuā & negatiuā, & sic obtinuisse in praxi asseruit Pinellus. in. d. l. 2. c. vit. nu. 14. * Quid autem si testis vnus deponit rem venditā valere centū, alius centū & decē, alius verō

centum & viginti? videtur, omnes cōcurrere & cōcordare incentū quæ est minor summa, sed nihilominus cōcludo probatum esse, valere centum & decem, vt Alex. latissime probat conf. 164. nu. 9. & seq. l. 2. Pinelli. eū refert & sequitur in. d. l. 2. 3. par. c. vlt. nu. 10. in. fi. post Sal. & Cremesem ibi. alias huius farinæ questiones vide per Sal. & doct. in. d. l. 2. t. Sed an lætio probari possit per instrumenta emptionū? explicat Sali. in. d. l. 2. nu. 25. & ibi alij doct. C. de rescin. vend. Bal. in. l. 1. C. de sent. quæ pro eo quod int. prof. fi. col. Innoc. Ant. & ceteri in. c. pen. de emp. & ven. Ang. de Aret. in. §. si quis agens, nu. 4. in. l. 4. in. l. i. Vltimo quæro, quid si ex probatione rei, vel aliās quoquo modo eneuertur, vel obscuretur probatio actoris, ne omnino cōcludat, quis eorum obtinebit? Et videtur, quod reus sit absolendus per regulas generales, actore nō probante, reus debet absolui. l. qui accusare. C. de edē. & per regulam, fauorabiliores. l. Arrianus. ff. de actio. & obliga. & quia res indubio præsumitur iusto pretio vedita, secundū gl. Bal. & Cuma. in. l. si fundus, in. fin. principij. ff. de reb. eorū Iacob. à S. Georg. in. l. vnica, nu. 59. C. ne lice. potentio. Bal. & Sali. in. l. per diuersas. C. manda. Cremes. in. d. l. 2. nu. 143. Fabia. de emptio. & vend. q. 8. ad. fi. nu. 25. ex quibus Cremes. in. d. l. 2. nu. 213. asserit hac in specie rerum fore absolendum. t. Contrariū optime Probat Pinel. ibi. 3. par. c. vlt. nu. 43. & seq. imo quod actor obtineat, cui in specie legis nostræ magis fauendū est, quā reo, vt in simili tradit Deci. in. l. vlti. ad. fi. C. de edi. diui. Adria. & in casu nostro ita iudicātū fuisse in senatu Parisi. attestatur Carol. Moli. de cōmercij. q. 14. nu. 173. & Pinel. nu. 45. asserit iudicē exprimere debere, cur à probationibus recedat, exprimi enim debet, cur à regulis & cōsuetis recedatur, vt colligitur ex Bar. in. l. 2. nu. 1. ff. si quis in ius voca. Ias. in. l. properandū. §. si autem alterutra, nu. 10. C. de iudi. Feli. in. cap. 1. nu. 7. de re iudi. & in. c. super literis, nu. 17. de rescrip. Bar. in. l. Lucius in. fine. ff. de his quis notan. infā. Ripa id extollens in. l. admonēdi, nu. 67. ff. de iureiur. Alex. in. l. si is ad quem, nu. 11. ff. de acq. hæredi. quod summe notad praxim, de qua in regijs cancellarijs regni huius: nam vbi receditur à regulis iuris nostri, & ab stylo consueto solet ratio exprimi, quare id fiat, licet aliās ratio reddi non soleat.

GLOS. III.

- 1 Lætio vel deceptio vltra dimidiam iusti pretij quomodo probetur à venditore?
- 2 Lætio vel deceptio vltra dimidiam iusti pretij quomodo probetur ab emptore?
- 3 Legis. 2. C. de rescin. vendi. explicatio.
- 4 O el comprador dixere que lo q̄ valio diez, dio por ello mas de quinze. Ante legē istam, erat magna controuersia inter doctores, qua nam ratione lætio vltra dimidiam iusti pretij in persona emptoris deprehenderetur, nā in veditore omnes ferē vtriusque iuris interpretes cōueniebāt tūc probari, veditore fuisse deceptū vltra dimidiā iusti pretij, quoties nō recipit dimidiū iusti rei venditæ

Tt 3

venditæ

Libro.5. Titulo.ii.

GLOS. IIIII.

- venditæ valoris: veluti rem, quæ iustissimo pretio tẽ-
pore venditionis valebat cẽtũ, minori pretio quã-
m quinquaginta vendiderit, vt in l. 2. C. de rescinden-
2 vendi. & ibi doct. omnes & est casus in l. nostra. ¶ In
emptore autem remedium. d. l. 1. & legis nostræ in iu-
dicium dedacente, satis esse quibusdã visum est, si pro-
bauerit iustum pretium pro re ipsa dedisse, & prẽte-
rea plusquam iusti pretij dimidiam partem, veluti, si
rem iusto pretio valentem ad summum centum, emer-
rit centum quinquaginta duobus, vel tribus. Itaque
erit æqualis satisfactio vtrique, veditori satisfiet quin-
quaginta. & aliquid plaris, & emptori totidem reddẽ-
tur, & sic vtrique dimidia iusti pretij supplebitur, vel
restituatur. Ita intelligitur. d. l. 2. C. de rescind. vendi.
Bart. Bald. & Paul. & Fulgos. & docto. omnes ibi, tes-
te Pinello. 2. part. c. 2. nu. 5. & d. Anto. Padilla, numer.
40. Az. in summa. C. eod. tit. Fabia. in tract. de emp.
& vendi. quæst. 8. prin. num. 7. Panor. Imol. post gloss.
& Innocen. & ceteri interpretes in cap. cum causa, de
emp. & vendi. Ant. Burgen. in cap. cum dilecti, num.
14. eodem titulo. docto. in l. si quis cum aliter. ff. de ver-
bo. obliga. Carol. Molin. in consuetud. Parisien. §. 22.
numero. 46. titulo. 1. quæ opinio communis est, vt atte-
stat Cagnol. in d. l. 2. numero. 55. & d. Did. Couarru.
lib. 2. resolu. cap. 3. nu. 8. Soro. de iustitia, & iur. lib. 6.
quæst. 3. Rebuffus. 2. tomo ad l. Gallicas, titulo de rescin-
dendis contractibus, gloss. 15. numer. 1. Theoloci,
præf. tin Scotus, Gabri. & Almam. in. 4. sententia.
distinct. 15. quæst. 2. & hæc opinionem confirmat lex
regia. 5. 6. tit. 5. de emptio. & vendi. part. 5. & nostra lex,
quæ in praxi seruatur, & necessariò seruari debet, idẽ
attestatur Greg. Lupi in l. 16. in fine, tit. 11. de dotibus,
part. 4. Anto. Gomez lib. variarum resolu. tomo. 2. de
cõtractibus, cap. 2. numero. 22. Denique hæc est recep-
tissima opinio, & legibus regijs, in Hispania, & Lusita-
3 nia confirmata. ¶ Sed nihilominus à pluribus contrari-
um probatur, ex illimãtibus emptorẽ tunc obtinere
in huiusmodi actione, cum probauerit re emissæ pre-
tio excedente plus duplo iustum valorem, vt si rem
iustæ estimationis centum ducentum & vno emerit,
ita voluit Specul. in tit. de emp. & vend. vers. vbi autẽ,
Pet. de Bellaper. & Cyn. q. 7. in d. l. 2. C. de rescin. vendi.
Rodofre. in libello de actione quãto minoris. Panor.
in c. cũ dilecti. nu. 2. de emp. & vend. Oldẽdor. 4. actio-
nem classe, actione. 1. subtiliter Carol. Molin. de con-
tractibus q. 14. nu. 174. regia. l. 16. tit. 11. par. 4. in fi. Ari.
Pine lus hæc opinionẽ defendens in d. l. 2. 1. par. c. 2. nu.
5. & 6. & seq. Conanus li. 7. c. 9. pag. pen. Forcatul. dia-
lego. 100. Duatenus in d. l. 1. si quis cũ aliter, ad finem. ff.
de verb. oblig. quorum rationes consulo omitto, cum
legẽ hoc in regno habeamus expressã hæc dubitatio-
nem tollentẽ, quæ etiãsi deficeret, nõ me mouerãt, vt
à cõmuni & receptissima sententiã discederẽ, nõ enim
considerat lex. 2. deceptionẽ vltra dimidiã alterius rei
quã pretij iusti, quod suppleri debet veditori serua-
ta forma. d. l. 2. & emptori restitui. At si opinio Petri,
& Cyni esset seruanda, non exigeretur deceptio di-
midie partis iusti pretij, vt huic legi, & legi. 2. C. de
rescin. vendi. locus esset, sed deceptio in duplo pretij
iusti: vt si emeris rem valentem centũ pro ducẽtis &
plus, quod iniquissimum esset, & contra mentẽ legũ.
- 1** Lesio vltra dimidiam probatur per testes deponentes
de valore rei tempore contractus.
- 2** Valor rei ad probandam lesionem vltra dimidiam in
immobilibus, an probetur, si testes deponant de va-
lore anni preteriti?
Testes ex officio quando interrogentur post publi-
citas attestaciones? ibidem.
- 3** Valor rei venditæ tempore traditionis eius, vel execu-
tionis negotij probari debet in hoc remedio.
- 4** Valor rerum mobilium ad probandam lesionem quo
modo probetur?
- 5** El precio derecho que valia la cosa al tiempo q̃ fue cõprada.
Nota ad lesionem probandam probari oportere valo-
rem rei tempore contractus, vt hic & in l. si volunta-
te. C. de rescind. vendi. & in l. non intelligitur. §. diui
fratres. ff. de iure fisci, glo. & docto. in c. cũ causam. 2.
de testibus, & in c. cum dilecti. de empt. & vendi. Bald.
conf. 475. ad fi. lib. 1. pulerẽ Ang. conf. 312. num. 5. Al-
beri. de Ro. lat. in l. est fine. §. quæstionem. ff. de mino.
Corne. cõf. 18. 1. nu. 5. 6. lib. 2. & cõf. 201. nu. 14. lib. 3. &
conf. 15. in fili. 4. Guido Papæ decif. 157. Aymõ Cra.
cõf. 14. nu. 16 & cõf. 15. 1. nu. 7. & cõf. 188. nu. 4. 1. 56. ti.
5. par. 5. & ibi Gre. Lupi. in verbo, en la fazõ q̃ la hizie-
rõ. Molin. de cõmercij, nu. 715. & nu. 724. Bar. in d. l. 2.
ad fi. C. de rescin. vend. & ibi doct. omnes, vt attestatur
Pinellus. 1. part. c. vlt. num. 15. d. Anto. Padilla ibidem,
2 nu. 70. ¶ Ceterũ quid si in rebus immobilibus pro-
betur per testes, quod anno præterito res tanti æstima-
batur & valebat iusta & cõmuni æstimatione, an il-
latiũs concludant quoad tempus contractus? Iaco. de
Aren. & Bald. in d. l. 2. num. 28. C. de rescind. vendi.
asseuerant, probari præsumptiũ, nam in tã breui tẽ-
pore, per locum à cõmuniter accidentibus, nõ solet in
immobilibus mutatio pretij fieri in notabili quãtita-
te, nisi id probetur ex aduerso, vnde iudex in hoc ar-
bitrabitur, idem voluit Cyn. in authenti. sed quamuis.
C. de rei vxõ. actio. & Salice. numero. 25. in fine, in d.
l. 2. & ibi Paul. Castr. numero. 4. Cõpola de simula. cõ-
tra. numer. 30. Bart. & Alexand. numero. 10. in l. pre-
tia rerum. ff. ad l. Falcid. Grege. Lupi in d. l. 56. in ver-
bo, en la lazõ que la hizieron, in fine, titulo. 5. par. 5.
Contrarium tamen existimat doct. as Pinellus in dicta
l. 2. part. 3. capit. vltimo, numero. 51. ad medium, dicens
semper attendi debere tempus conventionis: culpa
enim erit agentis, si exactius non formauit articu-
los, vel meliorem approbationem non attulit. Sed
ne veritas pereat, asserit iterum, ex officio esse testes
examinandos, interrogandosque de tempore, iuxta
doctrinam Bar. in l. si quod ex Pamphila ff. de legat.
2. de quo nos diximus supra hac eadem. l. gloss. 2. num.
19. & 52. & 53. & numero. 1. in fine, quæ sententiã ni-
hi aplaudet, non emnino reiecta cõmuni, quam
ipse iudicis relinquerem arbitrio. ¶ Limitatur ta-
men nostra conclusio, nisi traditio rei, vel execu-
tio negotij conferatur in futurum, tunc enim non
attendetur tempus conventionis, sed executio-
nis, ex sententia Panormitani in capit. in ciuitate.
de vsur.

de vsur. num. 3. cui accessit Anto. Burg. in c. cum dilecti. de emp. & vendi super gl. 2. Dec. conf. 111. Pinellus in d. c. ult. nu. 16. † Limitatur etiam, nisi in rebus mobilibus, in quibus variatio pretij contingit singulis diebus quare non sufficeret probare tali die tantum valuisse in foro publico, quia non debet fieri consideratio tam brevis temporis, quare cautum esse oportet aduocatum, vt ad tempus instantaneum non se altringat, sed dicat, quod communiter ea res valuit tantum tempore venditionis ante & post, secundum Bar. Ang. & Alex. nu. 10. in l. pretia reru. ff. ad l. Falcid. Matth. Affli. decif. 316. num. 6. Sigismundus Lofredus conf. 23. Lamphran. in rep. c. quoniam contra, in verbo, testium, quod est cap. 8. num. 9. 2. in fine.

GLOS. V

- 1 Libellus in remedio huius legis, & l. 2. C. de rescin. vendi. quomodo formetur, simpliciterue, an alternativae? & num. 2.
- 3 Sententia potest alternativae ferri in specie legis nostrae, licet libellus simpliciter concludat. Sententiam conformem libello esse oportere quomodo intelligatur? ibidem.
- 4 Remedium lesionis ultra dimidiam, an possit in replicatione proponi, proposita prius reuindicatione? & n. 5.
- 5 Replicatio loco libelli est.
- 6 Emptor qui elegit rem restituere ob lesionem venditoris ultra dimidiam iusti pretij, an eam cum fructibus restituere teneatur? & nu. 7. & seq.
- 7 Lex. 1. c. si maior factus aliena fa. sine decre. rat. habuer. explicatur optimè.
- 8 Patrono renouata in fraudem legitima restituitur res cum fructibus.
- 9 Fructus restitui debet ei, cuius antea res fuerat, quae actione personali vel conditione sibi restituitur.
- 10 Fructum restitutio fit in redhitoria.
- 11 Restitutio quae fit ex iustitia debet fieri cum fructibus.
- 12 Fructus restituit verus dominus, a quo res auocatur per in integrum restitutionem. Praescriptio actionis personalis procedit absque bona fide, ibidem.
- 13 Cap. ad nostram. de reb. eccles. non alienan. explicatur.
- 14 Emptor qui rem emptam elegit restituere ob lesionem venditoris ultra dimidiam, & restituitur fructus, an petere possit, vt compensentur cum eis vsurae, vel interesse pretij? & nu. 15.
- 15 Lex curabit C. de actio. empti exponitur.
- 16 Emptor lesus qui obtinuit, an teneatur rem restituere cum fructibus?
- 17 De la dexar al vendedor tornandole el precio que rescibio. Ex his verbis colliges formam libelli in remedio legis nostrae, & l. 2. C. de rescin. vendi. debet enim qui rem vendidit concludere, peto rem mihi restitui cum

fructibus & pretium emptori restituam, vel vt supplicetur mihi iustum pretium vsq; ad summam tot aureorum Ex parte autem emptoris, peto vt venditor restituat mihi excessum iusti valoris, vel pretium integrum & paratus sum ei restituere rem mihi venditam, haec eadem praxis expenditur ex c. cum dilecti. vbi id adnotarunt Panor. & docto. de emp. & vendi. & ex lege 56. & ibi Greg. Lupi in verbo, qualis empla, titu. 5. de emp. & vendi. par. 5. idem voluit Specula. in tit. de emp. & vend. §. nunc dicendum, vers. vbi autem quis in venditione, Ang. in d. l. 2. vbi ceteri quoque docto. Imol. in l. cum causa, nu. 25. de emp. & vendi. Ludo. Gozad. conf. 44. nu. 11. quem vide, quia singulariter loquitur Anto. Gomez variarum resolut. tom. 2. de contractibus. c. 2. num. 21. vers. item adde quod principalis. † Et quamuis consultius fiat, si libellus alternativae formetur, iuxta electionem, quae de iure datur conuento, vt rectè voluit Bart. in d. l. 2. C. de rescin. vendi. & Ang. Areti. in §. si quis agens, nu. 5. in st. de actio. vers. viti. in ista materia, & plures ex supra citatis, & ita praxis obseruat in Gallia, secundum Moli. in consue. Parisi. §. 22. num. 42. charta. 209. & in Hispania & Lusitania, secundum Pinel. in d. l. 2. par. 3. c. 3. nu. 12. nihilominus tamen verius & receptius est, procedere libellum & iudicium, in quo agens rem petit simpliciter nulla facta mentione electionis, quam ius tribuit reo, vt optimè resoluit Bald. in d. l. 2. nu. 19. satis enim est aptè factum narrare, ex quo ius elicitur, cuius veritas ex verbis agendum non mutatur. l. sicut. C. ad l. Corne. de fals. necis agendi modus aliquid conueto adimit, quippe cui electio salua manet, vt idem Bald. asseuerat, in d. l. 2. nu. 13. & Pinel. 3. part. c. 3. nu. 9. & d. Anto. Padilla, nu. 38. in fin. & Bart. nu. 16. Salic. quæst. 19. C. de rescin. vend. & Cagnol. ibidem, nu. 116. Cassador. de empt. & vendi. decif. 1. ad fi. Gozadi. conf. 44. nu. 11. sentit Ripa in l. edita, nu. 17. C. de eden. Ant. Gomez de contracti. c. 2. fol. 11. col. 3. hanc receptionem & vtiorem sententiam esse attestatur Pinel. in d. l. 2. par. 3. c. 3. nu. 9. in fin. Licet contra, imo quod necessario & pro forma requiratur libellus alternativae, velut Emilius Ferretus in l. vbi autem §. qui illud nu. 4. ff. de verb. oblig. Rober. Marāta in speculo iudiciorum. 6. par. nu. 81. Ant. Burgen. in c. cum causa, nu. 4. ad fi. ibi casus insolitus extra de empt. & vendi. Panormi. & Beroius in c. cum dilecti ad fi. de empt. & vend. Pantal. Cremon. in d. l. 2. num. 199. & Aymon. Crauet. consil. 151. col. 1. † Nec erit absurdum, vel iuri repugnans, vt libellus in hac materia formetur simpliciter ad rem, sententia autem feratur alternativae ad rem vel ad pretium, cui sententiae non eberit regula l. vt fundus. ff. commun. diuid. quam plurifariam limitat Fel. n. in cap. licet Heli. de lumen. l. l. in l. vinum. ff. si cer. pet. quoniam ea regula intelligitur, sententiam conformem esse debere libello, ne iudicetur de re in iudicio non tractata, secundum Bald. in l. vltima, nu. 6. C. de fideicom. liberta. & in l. 1. nu. 11. & 12. C. si plur. vna sent. & Sebastia. Batti. de nullitate. pag. 317. nu. 69. optimè Pinellus in d. l. 2. part. 3. c. 3. numer. 12. ad finem, qui numer. 14. 15. & pluribus sequen. singulariter explicat text. in l. 1. C. si maior factus, & cap. cum dilecti. de emptio. & vendi. quem omnino vide. † Quid autem, quod quotidie

euenire solet, si veditor agat reuendicatione, reus defendatur cum instrumento emptionis, actor verò replicando impugnare venditionem ob lationem vltra dimidiam. Pinellus in d.l.2. par. 3. c. 3. nu. 24. hanc tetigit quæstionē, & eam sic resoluit, quod emptor conuentus, videns actorem mutare libellum, & actionem propositam, poterit de iure id impedire, compellendo agentē, vt primam causam prosequatur, iuxta a. thē. qui semel. C. quom. & quan. iud. non enim permittitur actionem mutare post litem contestatā. l. edita, secundum gl. Bar. & omnes ibi. C. de eden. citat. decis. Affli. 90. & Capellā Tolofanā. 469. & Bellamerā. 168. additq; Pinellus remedia cōtraria cumulari hac in specie, cum reuendicatione præsupponat dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte cōuenti, actio autem huius. l. & d. l. 1. personalis est, vnde non potest adiri actor contraria preponens. l. 1. C. de fur. nec replicatio admittitur contraria libello, Affli. libro. 2. feudo. fol. 53. tit. de controuers. inter epi. & vassall. numer. 6.

† Verum iuxta ius nostrum regium, & praxim in regia cancellaria Pinciana diu seruata, actor nō compelletur, reuendicationem primò proposita prosequi, sed pronuntiabatur, vt remedium huius legis prosequatur, omisis iuris subtilitatibus, atque idem erit si a parte non opponatur, vt in hoc vltimo casu concedit ipse Pinellus. d. c. 3. nu. 26. maxime in prouintijs, vbi viget consuetudo vel lex, vt iudicetur secundum veritatem probationis, non obstante errore processus, vt apud Lusitanos habet ordinatio, li. 3. tit. 49. & apud nos. l. vltima, titulo. 17. de sententijs, supra lib. 4. de qualitate agit Pet. Nun. responsio. 1. & nos quoque in dialogo relatoris. 3. par. cap. 42. num. 5. & sequentibus, ne lites protrahantur, & partes duplicibus expensis videntur. Quod potissime conuincitur, quia replicatio loco libelli est ex sententia glossæ in l. quæsitum. §. si. ff. de pecul. & quod notat Bald. in l. vitim. quæst. 17. nu. 38. C. de hæred. institut. dicens, quod replicatio iuuat libellum. At iuuare non potest, quia repugnat contentis in libello, prout hic fit (vt ex pluribus insinuat Pinellus in d. l. 2. part. 3. cap. 3. numero. 25. C. de rescindend. vendi.) satis erit, si vltimam causam prosequatur priore derelicta, quemadmodum fatetur ibidem Pinellus fieri posse, si actor desistat a prima causa solutis in primis expensis, vt Bart. & docto. omnes profitentur in d. l. edita. C. de eden. vt ibi resoluit Deci. numero 53. & Curti. numero. 141. Salice. in l. postquam liti. nu. 19. C. de pact. Bar. in l. rura, ad finem. C. de omni agro defer. lib. 11. nimirum ergo si absque hoc fiat. † Solet tamen dubitari, reo eligente rem restituī, an eam restituere teneatur cum fructibus? & partem negatiuam, quod fructus restituendi non sint, tenent Ant. de But. Imol. & Anto. Barginus. num. 36. in cap. ad nostram, de emp. & vendi. Anchar. in regula peccati venia. q. 10. versic. sed ego, vt dixi, de regul. iur. libro. 6. Fabian. de Monte Sabini, in tractat. de emp. & vendi. q. 8. princ. num. 24. in fine. C. x. p. de simula. contractuum. §. 2. ad fi. Syluest. in summa verbo, vfura. 2. quæst. 15. Marcus Matua, lib. 1. locorum. c. 6. Rotta in nouis, decis. 116. Anto. Gomez. de contractibus, cap. 2. num. 24. & c. 4. num. 21. in fine. Pantaleon Cremon. in d. l. 2. C. de rescind. vendi. col. 19. & Cagnolus, num. 40. dom. Ant. Pa-

dilla, nu. 50. & Pinellus hac dicens receptionem, & in praxi semper obseruatam. 2. part. cap. 4. num. 1. & sequentibus, vbi eam pluribus fulcit rationibus. Mouetur ex eo, quod est verus dominus emptor ipse, donec contractus rescindatur, atq; ideò cum re propria utatur, facit nimirum fructus suos, nec tenetur eos restituere, & esse dominum probat tex. in l. dolus. C. de rescindend. vendi. & præterea cum tempore prescribatur, vt hic statuitur, videtur bonā fidem habere emptorem, quia sine ea præscriptio non procedit, vt in regula possessor. de regul. iuris, lib. 6. & ibi notatur, quæ bona fides sufficiens est ad lucrandos fructus. in fundo. ff. de rei vendi. gloss. in l. emptor, eodem tit. adducitur etiam text. in cap. ad nostram, de rebus ecclē. non alienan. vbi reciso contractu ob enormem lationem, non restituuntur fructus. † Sed nihilominus contraria sententia verior est, & in praxi receptior, imò quod fructus restituere teneatur emptor, conuincitur ex text. expresso, in l. 1. C. si maior factus alienationē factam sine decreto ratam habuerit, vbi Imperatores Dialecianus, & Maximianus, qui paulo ante cōdiderant. l. 2. C. de rescind. vendi. eodem eiusdem legis themate retento, statuerunt, venditori lasso vltra dimidiā iusti pretij rem esse cum fructibus restituendam ab emptore eligente rem potius restituere, quam prætiū iustum supplere. Nec contrariam sententiam iuuat responsio Pinelli. d. secunda parte, cap. 4. num. 8. dicitis, ideò ibi fieri restitutionem cum fructibus, quoniā ab initio duplex vitium cōtractum illum infecit. Primum defectus decreti, quod in alienatione rerum immobilium minoris omnino exigebatur, vt in l. 1. & per totum. C. de prædi. mino. Secundum vitium fuit, deceptio vltra dimidiam, quare nimirum laborante cōtractu his duobus morbis, si Cæsares præceperint rem cum fructibus esse restituendam: nam vt. d. Anton. Padilla in d. l. 2. numer. 59. ad finem, cum iudicio aduertit, rati habitio venditoris postquam maior factus fuit, sustulit omnino vitium defectus iudicialis decreti, & remanet in cōtractu vnicū vitium lationis vltra dimidiam. Nec reliquæ illæ (quæ attentæ negotij origine remanent aduersus emptorem, iuxta tex. in l. clā possidere, versiculo, sed origo. ff. de acquirenda possessio. & quæ ibi notat lasso) sufficiunt ad iustificandam fructuum restitutionem, cum consensu illo & rati habitatione maioris omnino purgentur, & defectus decreti iudicialis suppleatur. Quod autem doctissimus. d. Anton. Padilla in d. l. 2. numer. 51. dicebat eam legem non agere de deceptione vltra dimidiam, sed de deceptione proveniente ex dolo incidenti cōtractui, atque ideò fieri restitutionem cum fructibus, vt potē a male fidei possessore, sed in specie legis nostræ, & d. l. 2. C. de rescindend. vendi. fit restitutio sine fructibus, quia emptor bona fide rem emptam possidebat: quam antiquorum quorundam opinionem fuisse, refert gloss. in verbo, minori, in d. l. 2. mihi, vt dicam qui sentio, nō satis facit, nec immerito Accursius eam opinionē reprobatur, quandoquidem in ea lege nullum verbum inuenies de dolo mentionem faciens, nam quod ibi dicitur, eam venditionem patrem tuū deceptum ratum habuisse, nō præferunt patre dolo fuisse inducū, sed in pretio deceptū. Nec me mouet alia a legis verba ibi, si ad-

si aduersa pars bonā fidem nō amplectatur, hoc enim solum significant, quod iudicis tunc erunt partes ad iudicandum, cogendumque emptorē, vt faciat id quod iuris est, cū in ipse bonam fidem nō agnouerit, hoc est, cū vltro, abique vlllo litigio non fecerit id, quod facere tenebatur. Minus stringunt alia legis verba, ibi, si minori pretio pradium distrahitur, & incon-
sultus, errore lapsus patrem tuum perperam vendi-
tioni consensum dedidisse constiterit, non ab re erit, &c. Ab eodem Antonio Padilla sic appensa, duo ibi re-
quiruntur, vt decisioni eiusdem legis locus sit, alterum deceptionem fuisse in pretio (nec de dimidietate ver-
bum vllum) alterum dolo rati habitationem fuisse fa-
ctam, quā obrem nimirum, si ibi res cum fructibus
restituatur, in specie autem legis nostræ restitutio fiat
sine fructibus: quoniam primum quod in ea lege exi-
gitur, scilicet, deceptio in pretio non præsupponit do-
lum intercessisse ex parte emptoris, sed solum deceptio-
nem rei ipsa in pretio, nec potuit esse deceptio mi-
nus dimidia, quia iuxta eorundem Cæsarium consti-
tutionem, quæ minus erat dimidia, non præstabat de-
cepto actionem, vt in l. si voluntate. C. de rescind. vend.
Secundum autem requisitum non supponit rati habi-
tationem dolo fuisse factam, sed errore, vt ea verba in
consensu errore de notant, quare nullum dolum in ea-
dem l. C. si maior factus, interuenisse cōstat, sed solum
deceptionem in pretio vltra dimidiam. Et præterea
eo ipso, quod emptor scit venditorem deceptum, &
enormiter læsum, non est in bona fide, quare non po-
test dici hac in specie bonam fidem causam esse acqui-
sitionis fructuum. ¶ Secundum confert text. in l. videam-
us, versic. in Fabiana. ff. de vsur. vbi patrono reuoca-
ti alienata à liberto in fraudem legitime sibi debita
restituatur res cum fructibus, & tamen patronus æqui-
paratur venditori reuocanti contractum beneficio hu-
ius legis, vt quæ enim casu electio datur possessori, vt
rem restituat cum fructibus, vel iustum pretium sup-
pleat, vt in d. l. 2. C. de rescind. ven. & in l. 1. §. si quis in
fraude. ff. si quid in fraud. patro. ¶ Tertio hoc suade-
tur, quia si quid peto actione, vel conditione perso-
nali, quod aliquando fuit meū, si obtineo rem mihi re-
stitui, fructus quoque perceptos à tēpore quo desij pos-
sidere, sum cōsequuturus. l. indebiti, & l. in summa, vers.
ei qui. ff. de cōdictio. indebi. l. cū quis. ff. de cōdictio.
causa data. l. 2. C. de pact. int. emp. & vendito. Ex qui-
bus hac regulā expendit Deci. in l. cū fundus, in prin.
nu. 4. vers. capio tertij casum. ff. si ceret. pet. d. Anto.
Padilla in d. l. 2. nu. 80. C. de rescind. vend. sed ita est in
specie nostra, petit siquidē venditor rem, quæ aliquan-
do ipsius fuit, debet igitur eam cum fructibus recipere.
¶ Quarto, quia cū venditio ex causa de præteri-
to, quæ iam inerat à tempore venditionis, reuocatur,
fructuum ab ipsa re vendita perceptorum restitutio
fit, vt in l. cum autem. §. cum redhiberetur, & §. quod
sinolit, in fine ff. de edili. edicto. l. quod dictum est,
& l. Imperator. ff. de in diem ad. actione, notat Tira-
quellus in l. si vaquam, verbo, reuertatur, numero
219. & 212. C. de reuocandis donationibus, sed ven-
ditio iniusta ratione pretij rescinditur ex causa, quæ
tempore contractus inerat, restitui igitur debet cum
fructibus res ipsa, de cuius restitutione agitur. ¶ Quinto,

quod, quoties actione persona i restitutio alienius rei sit
ex iustitia, fructus in eam restitutionem veniunt ab-
que mora, vel mala fide. l. patri. §. item ex diuerso. ff.
de minori. l. videamus. 2. ff. de vsur. dom. D. dac. Cozar.
lib. 1. resolu. cap. 3. in princip. & in fine, vbi pluribus
probat, in integrum restitutionis restituendam esse rem
cum fructibus. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino.
l. 1. tit. 19. part. 6. At remedium legis nostræ æquipa-
ratur auxilio gratis, secundum Bald. in l. 2. num. 16. C.
de rescind. vendi. A ymo. conf. 272. num. 19. Tiraq. lib.
1. de retractu. §. 32. glo. 1. nu. 69. & num. 71. Licet nanc
equiparationem negent Cagnoli. in d. l. 2. num. 40. &
Pinel. 2. par. cap. 4. num. 4. dicentes in pluribus differ-
re, nam si consideres regulā generale in principio ha-
rius numeri traditam, quæ colligitur ex legibus, de re-
stitutione in integrum loquentibus supra citatis, sub
ea comprehensam videbis speciem, de qua hic agi-
mus. Ex quibus hanc opinionem, quod restitutio fiat
cū fructibus hac in specie tenet Rostedus. 4. part.
de libellis, rubr. de actione ciuili quanto minoris, nu. 20.
Alber. in d. l. 2. nu. 16. & Bald. nu. 3. & Salic. nu. 5. C. de
rescind. vend. Emanuel Costa Luitanus in l. Gallus. §.
& quid sit tantum. 2. par. nu. 73. ff. de lib. & post. lib. dom.
Did. Cozar. lib. 2. resolu. c. 3. num. 9. Gregor. Lupi in l.
56. in verbo de samparat la cofa, tit. 5. de emp. & vend.
par. 5. Ant. Gomez in l. 70. Tauri, num. 29. versic. con-
firmatur. Matth. Affli. in c. 1. nu. 150. & si q. de feudo
dato in vicem legis commissorijs, August. Berol. in c.
ad nostram, nu. 5. de emp. & vendi. quibus ipse libe-
ter accedo ex rationibus superius traditis, & quia nō
semel hoc ipsam seruari vidi in praxi, in reg. a cancella-
ria Pinciana. ¶ Ad rationes in contrariū adductas
respondeo, non ob stare quod sit dominus rei, nam &
is qui à minore emit ante concessam in integrum re-
stitutionem verus dominus est, & tamen concessa re-
stitutione ad fructus tenetur. l. quod si minor. §. resti-
tutio. ff. de minor. cum alijs numero precedenti cita-
tis, sic & in redhibitoria. l. 1. §. ff. de edili. edi. Quod
autem secundo loco dicebamus, bonā fidem excusa-
re emptorem à restitutione fructuum, quam habere
perpenditur, ex eo quod præscribere potest rem em-
ptam minori pretio vltra dimidiam: intel igendum sa-
ne est, vt præscriptio rei non precedat, sed præscrip-
tio actionis personalis, quæ ex hac lege, & l. 2. C. de res-
cind. vend. competit laeso in pretio, quæ dubio piccul-
abque bona fide procedit iure ciuili, canonico, & reg-
io, vt latissime probaui in stylo cancellariæ, pigemi.
17. casu. 20. declaratione. 4. legis Toleti. §. 1. gloss. 1. nu.
26. & sequent. quare non est bona consequentia, hoc
præscribi potest à possessore, ergo possessor habet bo-
nā fidem. ¶ Minus oberit text. in cap. ad nostram.
de rebus ecclesiæ non alienandis, in cuius intellectu la-
borat nimium Pinellus in dict. l. 2. 2. par. cap. 4. num.
14. & sequent. quoniam si eius verba cum indicio ex-
pendantur, potius prebat sententiam nostram, his ver-
bis, pecunia quam pro exoneratione fundi, seu etiam
pro vtilitate ipsius monasterij expendisse noscitur,
ab eisdem Abbate, & conuentu recepta, cum sibi fru-
ctus percepti sufficere debeāt pro labore, ecce fructus,
quos restituere tenebatur non restituit propter labo-
rē, & impensas in re, quā restituit factas, si ergo ea non

Te fecisset

fecisset fructus, proculdebie restituere esset obnoxio², quod glossa ibi & Panor. probant. & Barb. conf. 40. colum. 8. versi. faciat, lib. 1. & cōsi. 80. versi. faciat, etiā lib. 3. iūque receptus dixit d. Did. Couar. lib. 1. cap. 3. nu. 3. licet Pinellus in d. 1. 2. par. 2. c. 4. nu. 18. hoc minus receptū, minusque verū esse dixerit, quoniā nihil minus sibi cogitur, quā de compensando labore & expensas cum fructibus, sed indistincte respōdet summus Pontifex, fructus apud possessorem remanere: nam ut eius pace dixerim, fallitur profecto doctissimus vir, ut ex verbis textus illius constat, ibi (cū sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore). Nec me mouēt alia verba eiusdē capituli, quibus Papa refert ex fructibus primi anni ultra summam pretij percepisse: ex quo infert Pinellus villam talem fuisse à principio alienatam, ut minima aut nulla in pēsa necessaria fuisset, cū statim tam vberes fructus produxerit: quoniam impenſa à feudatario facta non fuit ad colligēdos dumtaxat fructus, sed in alijs rebus in vtilitatem monasterij, ut ibi dicitur: quare intelledus hic mihi admodum placet, quidquid Pinellus re-
14 fragetur. ¶ Restat nunc inquirere, nunquid cum fructibus, quos restituere tenetur emptor cōpensetur interesse pretij à venditore recepti? Et certē si emptor loco pretij non soluti annum redditum quotannis venditori soluit, iustum quidem erit id emptori restituere, vel cum fructibus compensari, ne venditor recūso contractu cum iactura emptoris locupletetur, in quo iudicis arbitriū plurimū poterit, ut vltimū fuit. d. D. Couarr. lib. 2. resolu. cap. 3. num. 9. in fin. Ceterū, vbi venditor nihil lucri ex pretio sibi præsilito recepit, non crederem debere cum fructibus compensari vsuras, nec interesse pretij. Nec poterit de hoc conueniri emptor, quandoquidem integrum sibi fuit contractum non rescindi supplendo iustum pretium, si ergo elegit cōtractum rescindi, & rem emptam maluit restituere, quā pretium iustum supplere, nimirum si cogatur cū fructibus restituere, vsuras aut pretij nō potest habere, cū prohibet omni iure sint, licet antea tempore Diocleciani, & Maximiani conditorū d. l. 2. C. de rescindenda venditione, & l. 1. C. si maior factus ratam habuerit aliena. fact. sine decreto, essent permissæ, atque ideo admittebatur compensatio. Hodie autem pretium reddi cum vsuris iniquū est, rem autē cū fructibus restitui maximam æquitatē habet, ex his quæ in comprobationē nostræ opinionis adduximus.
15 ¶ Nec ad huiusmodi cōpensationem confert aliquid decisio Cæsarum in l. curabit. C. de actio. emptio. vbi cogitur emptor vsuras pretij non soluti venditori red-
dere, eo quod fructus rei emptæ interim percepit, quia eos percipere nō poterat ante pretij solutionē, quinimo potuisset venditor pretio sibi nondum soluto, eos percipere tanquam ex re propria: ideo nimirum si vsuræ pretij cum fructibus compensentur. At nostra in specie scēsus est, non enim a congruit à venditore reddi, vel compensari vsuras, prout cū fructibus ab emptore sibi restituitur: quoniam venditor pretium receperat, atque ideo ad nullas tenebatur vsuras emptor, nec venditor, quocirca adaptari non potest decisio illa ad speciem, de qua agimus, prout & censuit d. m. Did. Couarr. in lib. 2. resolu. c. 3. nu. 9. quāvis æquior

mihi videtur eius opinio, quatenus ait fructus esse ab emptore restituendos pro parte dumtaxat pretij, in qua venditor fuit deceptus, atque remanet in effectu compensatio facta reliquorum fructuum cum vsuris, vel interesse reliqui pretij, atque ita indicarem, si casus mihi occurreret. Vbi autem emptor elegit pretiū iustum supplere, supplebit cum interesse ad rationē vnius pro quatuordecim, quod est interesse cōmune in nostro regno, ut in l. si. tit. 15. decensibus, infra hoc lib. quod iuste debetur propter pretium non solutū, & fructus, quos ex maiori valore rei emptæ emptor collegit, ut in l. curabit. C. de actio. emptio. Licet contrarium existimet d. Anto. Padilla in d. l. 2. num. 52. contra sententiam Gregorij Lupi, in d. l. 56. tituli. 5. par. 5. in verbo, de sampararlas. ¶ In emptore autem læso indubitanter procedit nostra opinio, ut rem cum fructibus restituere cogatur, si hoc elegerit venditor, qua voluntarie rescindere dicitur emptor non ab alio coactus, utpote qui remedio egerit legis nostræ ad rescindendum contractum. Quod vltimū fuit Panormi. in cap. illo vos, num. 6. de pigno. Anto. Burgen. in cap. ad nostram, nu. 26. de emp. & vendi. quibus subscripsit Ari. Pinel. in d. l. 2. 2. par. cap. 4. num. 28. licet contrarium asserat se vidisse à senatu iudicatum. Hoc tamen ipse intelligo, ut fructus restituat eius partis, dumtaxat, in qua læsus non fuit, & iuxta ea quæ num. præceden. diximus in venditore.

GLOS. VI.

- 9 Deceptiones ultra dimidiam remedio locus est in locatione & conductione.
 - 1 Lesio quomodo probatur in locatione?
 - 3 Lesio ultra dimidiam quomodo probatur in locatione reddituum.
 - 4 Deceptionis ultra dimidiam remedio locus nō est in locatione gabellarum, vel aliorū reddituū regalium.
 - 5 Deceptionis ultra dimidiam remedio, an locus sit in locatione post eam finitam?
- f In las rentas. Nota ex lege ista, quod remedium deceptionis ultra dimidiam iusti pretij ex lege ista, & l. 2. C. de rescin. vendi competens læso locum obtinet in locatione reddituum, quod non solū in locatione reddituum, verū etiam in quacunque locatione & conductione obtinet ex recepta sententia: quia cōtractus est bonæ fidei & emptioni similis. l. 2. ff. loca. & hoc voluit glossa in l. si olei. C. loca. & in l. si ea pactione. C. de vsuri. glossa & doctor. in l. 2. C. de rescin. vendi. vbi Pinel. 1. part. capit. 3. numero. 7. & sequen. eam attestat communem, & dom. Anto. Padilla ibidem num. 13. & 14. Bar. in l. item si pretio. §. ult. num. 1. ff. loca. Ang. de Aret. in prin. insiti. de emp. & vendi. nu. 1. Inol. dicens communem in cap. cum dilecti, numer. 18. de emp. & vend. & Panor. in cap. cū casum, eod. tit. num. 8. & ibi Burgen. num. 7. eam testatur cōueni-
rem. idem attestantur Roma. consil. 423. num. 2. & A. e. ti. consilio. 126. num. 2. sequuntur cā Cæpo. de similia.

CONTRA

- contra num. 9. Fabia. de Monte, de empt. & vend. 8. q. princ. nu. 9. Crem. & Cagnol. in. d. l. 2. & probatur expressè in l. nostra, iuuaturque ex. l. in contractibus. ff. ex qui. cau. maio. † Sed quo pacto probabitur læsio in locatione; & conductione? Et distinguendam esse arbitror locationē reddituū ab alijs, nam in locatione aliarum rerum æstimatur læsio attenta consueta mercede, an minus dimidia res locetur, vel ultra dimidiā conducatur; vt consuluit Roma. conf. 423. nu. 1. Cagnol. & Cremens. in. l. 2. C. de rescind. vend. & ibi Pinel. 2. par. cap. 4. num. 18. huic opinioni accedit ei addens posse admitti contrariam probationem, qua constet cessare tantam læsionem, veluti si conductor fundi dicat se læsum attenta solito mercede, locator autē cōcludenter probet, conductoris detrimentum non excedere dimidiā, facta computatione valoris fructuū deductis impensis, tunc enim opinio veritati cedere debet, iuxta vulgarem regulam. l. continuus. §. cum ita ff. de verbo. oblig. gloss. in aut hen. sed iam necesse. C. de dona. ante nupt. atque ideō si conductor excipiat, arguatque ex cōsuetā mercede, replicabit locator ex rei veritate, obtinebitque ex nostræ legis decisione, hæc Pinellus, cuius sententiam veram esse opinor.
- 3 In locatione verō reddituum aliter probandum esse existimo, ad exemplū eius, quod dicitur in translat. one, nō enim sunt cōstīmādi redditus eius anni, nec probandus eorum valor, sed dubius euentus, nempe, pretium iustum, & cōmune eorundem reddituū quolibet anno communiter homini sciēti, & similibus cōductionum perito, esse centum, & non pluris, cū cētum, & quinquaginta duo essent redditus locati, & ita articulos fieri debere probaui in simili specie supra eo. glo. 2. num. 25. 28. & 38. Soci. conf. 8. num. 3. lib. 1. Idem fieri debere in translat. one probant Bart. & Ange. in. l. Lurius. §. fin. ff. ad Trebell. Sola siquidem spes vendita, vel locata censetur, iuxta. l. nec empt. ff. de contra. emp. l. si iactura retis. ff. de actio. empt. spes igitur hæc erit cōstīmāda, quæ si cōstīmāta à principio excedat dimidiā iusti pretij partem, erit locus decisioni huius legis, & legis. 2. C. de rescind. vend. vt ibi adnotarunt Crem. num. 119. & Dom. Ant. Padilla, nu. 15. qui loquitur in locatione fructuum præstimonij, seu beneficii, vel quartæ episcopalis, quod firmat auctoritate Ioan. And. ad Specula. in rubr. de vsuris. † Tu autem limita, nō procedere decisionē legis nostræ in locatione gabellarū Regi partitūū, in quibus locus nō est huius legis remedio, vt in. l. 1. tit. 9. de conductionibus gabellarū, infra lib. 9. Greg. Lupi in. l. 56. in glo. magna ad medium, tit. 5. de emp. & vend. par. 5. Limita.
- 5 2. vt in. l. 3. infra eodē 3. limita, vt in. l. 6. infra eo. † Sed an in loca. locatione sit locus remedio legis nostræ? Quod Decius negat, conf. 583. ad si. vers. vlt. Contrarium probat Pinellus in. d. l. 2. 1. par. cap. 3. num. 19. & 20. dicens ita obtinuisse corā grauissimis senatoribus in causa cuiusdā plebei eius cliētuli contra virū nobilē, & potentem rationibus de quibus ibi per eum.

GLOS. VII.

- 1 Læsiō ultra dimidiā remedio locus est in permutatione.

- 2 Redhibitorie locus est in permutatione.
- 3 Læsiō ultra dimidiā habet locum in permutatione, & quomodo probetur?
- 4 Remedium. l. nostræ, & l. 2. C. de rescind. vend. quoad electionem, quæ datur conuenio, an habeat locum in permutatione?
- 5 Læsiō ultra dimidiā, an habeat locum in permutatione beneficiorum?
- 6 Læsiō ultra dimidiā, an habeat locum in pensionibus?

- 8 Cambios. In permutatione locus est remedio huius legis, & legis. 2. C. de rescind. vend. vt hic statuitur, & in. l. maioribus, vbi gloss. & doct. C. commu. vtri. iudi. Bart. in. l. 2. C. de rescind. vend. num. 4. & Bal. num. 5. Salic. num. 8. & ceteri doct. communiter, vt attestatur Pinell. lib. 1. par. cap. 3. num. 13. & D. Ant. Padilla, nu. 17. docto. omnes in. l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. & in cap. cum causa, de empr. & vendi. vbi Anton. Burg. 2. extensione. Fabia. à Monte, de empr. & vend. 8. q. princ. num. 10. Deci. conf. 210 num. 2. hanc dicens communem, licet enim permutatio sit contractus inominatus, est tamen bonæ fidei, vt voluit Ioann. de Imol. in Clem. 1. de reb. eccles. non alie. & in cap. cum dilecti, num. 18. vbi hanc dixit communem, de empr. & vend. estque similis emptioni, l. vlt. ff. ex qui. caus. in posse. ea. l. permutationem. C. de rer. permut. l. 1. §. si quis in fraudem. ff. si quid in frau. patro. Quocirca in permutatione locus est redhibitorie, & quanto minoris, text. est singul. in. l. sciēdum. 1. §. deinde vers. sed si quis permutauit. ff. de edili. edicto, quem commendat Franc. Cremens. in singulari. 158. & in pluribus emptioni cōparatur, vt videre latē poteris per Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. gloss. 14. num. 10. & sequentibus.
- 3 Sed circa læsionis probationem se offert pulchra dubitatio, cui comparatur læsus in permutatione, emptorine, an venditor? Et videtur venditori comparari, vt sic fiat computatio à valore rei, quam dedit, dedi tibi rem valentem centum, tu dedisti mihi aliam rem minus quinquaginta valentem, teneberis, vel pretium iustum supplere, vel rem mihi cum fructibus maioris valoris restituere, hoc est, cum medietate fructuum, iuxta anteriorem sententiam, supra gloss. 6. num. 15. traditam, & priorē partem huius sententiæ circa computationem faciendam tenuit Arius Pinel in. d. l. 2. C. de rescind. vend. 1. par. cap. 3. num. 14. Sed forte verius est & æquius, vt emptori compararetur, fiatque computatio incipiendo à re, quam accipit læsus, quæ valet quinquaginta, & res ab eo data valet septuaginta & sex, quod nemo non videt esse æquissimum & legibus consentaneū, quæ considerant in primis verū valorem rei, & deinde deceptionem ultra dimidiā eius valoris, vt remedio huius legis, & d. l. 2. C. de rescind. vend. locus sit, si ergo res à te mihi tradita iuste valebat quinquaginta, læsiō ultra dimidiā continget in viginti & sex, si ergo res à me tibi tradita valet septuaginta & sex, obtinebo in remedio huius legis, nec erit neces-

neceſſe, vt res valeat ceterum, & quid amplius, quia ſe-
cundum hoc non eſſet deceptio in dimidia iuſti pre-
tij, ſed in duplo, & hæc eſt veritas quicquid ſubtilis Pi-
nellus dixerit, & hæc in ſpecie tu poteris reddere mi-
hi, quod pluris valebat res mea, hoc eſt, viginti & ſex,
cum intereſſe ad rationem vnus pro quatuordecim,
quod eſt intereſſe commune hoc in regno, vt in l.vlti.
tit. 5. de cenſibus, infra hoc eodem libr. quod iuſtè de-
betur propter pretium non ſolutum, & fructus, quos
ex re mea pro rata maioris valoris collegiſti, iuſta de-
ciſionē l. curauit. C. de actio. empti, vel ſi malueris rē
meam mihi reſtitues cum fructibus maioris valoris,
iuxta veriorē ſententiā, quam tradidi ſupra hæc eadē
lege, gloſſ. 5. num. 15. in fine, hoc eſt, cum tertia parte
fructuum deduxiſtis impenſis pro rata, & ego tibi reſti-
tuam rē, quam mihi dediſti ſine fructibus, quippe qui
cōpenſantur cū hiſ quæ ex re, quam tibi tradidi col-
legiſti, vſque ad verum valorem rei iur. † Et ſecun-
dum hoc falſa eſt opinio Molinē in conſuet. Pariſ. §.
22. nu. 41. auctaſter aſſerentis in permutatione dari nō
poſſe electionē conuento, de qua in lege iſta, & in d.l.
2. C. de reſcind. vend. ſed quōd præciſe teneatur ad rē
tradendā, nec audiri debere, ſi pretium iuſtum velit
ſupplere: quam opinionem tenuit etiā Fran. Baldui-
nus in commentarijs ad leges ruſticas, pag. 3. numero
5. quam merito improbat Pinellus in d.l. 2. prima par-
te, cap. 3. num. 15. per tex. in cap. & ſi quæſtiones, de
rerū perm. ibi, (certā pecuniæ ſummā, vt ſic ad æqua-
litatē permutationes valeant peruenire,) & ibi, (pe-
cuniam poſſe reſtendi, & quia res omnes pretio æſti-
mantur, & per pecuniam ad æqualitatem reducūt)
l. 2. C. de conſti. pecu. l. ſi ita. ff. de fideiuſſor. cum con-
cordan. per eundem Pinellum traditis in. 1. part. rubr.
C. de reſcindend. vend. cap. 3. & contra Molin. eſt cō-
munis opinio cui accedo. † Verūm hæc receptiſſima
ſententia fallit in permutatione beneficiorum, in qua
locus non eſt remediō legis noſtræ, & ſimilium, etiā ſi
alter ex permutantibus læſus ſit vltra dimidiam red-
dituum ſui beneficij. Quia beneficium eſt quid ſpiri-
tuale, in quo non cadit æſtimatio, licet redditus æſti-
mari poſſent, vt replicat Pinellus contra communem.
d.l. 2. par. 1. cap. 3. num. 16. quoniam non debet princi-
pale irritari propter acceſſorium, & quia poſt perfe-
ctam permutationem vterque poſſidet ex authorita-
te ſuperioris confirmantis, non à permutante, cap. ex
frequentibus. de inſtitu. quæ authoritas licet, vt ipſe
Pinellus ait, non tollat reſtitutionem aduerſus tām
læſionem, nulla tamen læſio inuenitur in beneficio,
quōd eſt principale, & quid ſpirituale, ob læſionē er-
go in incidenti conting. ntē non debet principale irri-
tari, ſemper enim inſpicitur, quod principaliter agi-
tur. l. ſi quis. ne cauſam. ff. ſi cer. pet. cum ſimilibus. Ex
quibus hanc opinionem obſeruant Ancharr. & Imol.
in cap. cum cauſa. de emp. & vend. Dec. conſ. 210. nu.
8. hanc dicens communem Probuſ ad Ioan. Monach.
in cap. ſi de renun. in 6. Bal. de Vbald. in l. 2. C. de reſ-
cin. vend. num. 22 & Crem. ibidem. 29. fallentia, num.
128. & plenius Cagnolus num. 57. dom. Ant. Padilla,
num. 18. & Pinellus dicens communem, licet eā mo-
re ſolito punget. 1. par. cap. 3. num. 16. eandem ſequi-
tur. dom. Did. Couarr. libr. 1. variarum reſolu. c. 5. nu. 8.

Pet. Rebuffus in. 2. tom. ad. ll. regias Gallicas, tit. de reſ-
ciſione contractū, glo. 1. 5. num. 10. pag. 180. & Greg.
Lupi in l. 56. tit. 5. de emp. & vend. par. 5. in verbo, meſ-
nos de la mitad, prope medium, quæ vera eſt, & recep-
tior, quicquid contra eam dixerit Calder. cōſ. 4. de re-
rum permuta. & Ant. Burg. in. c. cum cauſa, num. 49.
de emp. & vend. † Prædictæ autem cōmuni opinioni
locus non eſt in penſione conſtituta in aliquo ſacerdo-
tio, quippe quæ ratione enormis læſionis, nēpe, ſi ex-
cedat valorē tertiz partis ipſius beneficij cui impo-
nitur, retractari poteſt. Rom. conſ. 360. nu. 6. Staphile,
de literis gratiæ, & iuſti. §. in primis, nu. 92. Cacialup.
de penſio. q. 6. Gigas de penſio. q. 9. Domi. Soto lib. 9.
de iuſt. & iur. q. 7. art. 2. moderata enim penſio eſt con-
ſtituenda, vt in cap. poſſeſſiones. 16. q. 1. Panor. in cap.
conquerente, num. 5. de cleri. non reſid. Card. & Imol.
in Clemen. 1. §. eadem. de ſupplen. negli. præla. Gigas,
de penſio. q. 1. Rebuffus, de pacifica poſſeſſi. q. 18. num.
95. adde Pinellum in d. l. 2. 1. par. cap. 3. num. 16. in fin.
citans Staphil. de gratijs. §. in primis, num. 88. idē vo-
luit Dom. Ant. Padilla in d. l. 2. num. 19.

G L O S. V I I I.

- 1 Læſio vltra dimidiam in contractibus bonæ fidei lo-
cum obtinet.
- 2 Læſio vltra dimidiam locum obtinet in cōtractibus
cōmutatiuis, in quib⁹ ex vtraq; parte datur aliquid.
- 3 Læſio vltra dimidiam in diuiſione hereditatis locū
obtinere.
*Lex maioribus. C. comm. vtri. indi. explicatur, ibi.
Diuiſio ſimilis eſt emptioni, ibidem?*
- 4 Diuiſio, quæ fit per ſortes, an reſcindatur propter læ-
ſionem vltra dimidiam?
*Læſio, non conſideratur ex eo, quod poſtea euenit, ſed
ex initio, ibidem.*
- 5 Læſio vltra dimidiam, an obtineat in contractibus
ſtricti iuris? num. 6.
- 7 Læſioni vltra dimidiā, an ſit locus in feudo, vel em-
phyteuſi?
- 8 Renuntiatio generalis deceptionis vltra dimidiam,
an admittatur?
- 9 Læſio vltra dimidiam, an obtineat in venditione, vel
locatione reddituum, vel in iactu rerū?
- 10 Læſioni vltra dimidiam locus eſt in eccleſia.
- 11 Eccleſia, an conueniri poſſit ſi quem læſerit citra di-
midiam?
*Eccleſia eſt cultrix iuſtitiæ, ideoque neminem de-
bet decipere, ibidem.*
- 12 Bono viro non licet decipere aliquem?
- 13 Læſio vltra vel citra dimidiam, an obtineat locum
in venditione per procuratorem facta?
- 14 Scientia domini, & patientia extendit mandatum.
- 15 Scientia, & patientia domini nō operatur ratifica-
tionem

- tionem procuratoris, cui non dederat mandatum.
- 16 Procuratoris dolo non præiudicat domino, potest siquidem contractum dolo factum reuocare.
- 17 Procuratoris substitutus vendens minori pretio re domini, an ei præiudicet?
- 18 Læsio ultra dimidiā rescindit contractū, licet terminus pacti de reuendendo fuerit elapsus.
- 19 Fructus an teneatur restituere emptor venditori læso ultra dimidiā?
- 20 Læsio ultra dimidiā obtinet in rebus in dotē datis æstimatis, & quomodo?
- 21 Coniugi læso in dotis æstimatione citra dimidiā succurritur.
- 22 Æstimatione dotis quando faciat emptionem? ibid. Lex iure succursu ff. de iure diti. explicatur, ibidē. Lex. 16. tit. 11. par. 4. explanatur, ibidē.
- 23 Læsio ultra dimidiā, an locum obtineat in constitutione amplæ, vel tenuis dotis?
- 24 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vend. & legis nostræ, quando cōpetat contra tertium possessorem? Actio ex. d. l. 2. an sit in rem scripta? ibidē.
- 25 Actio ex. d. l. 2. quando non competat contra tertium possessorem?
- 26 Læsionis ultra dimidiā remedium, an competat re perempta apud emptorem absque eius culpa? & numero seq.
- 27 Læsionis ultra dimidiā in remedio, an res sit in obligatione, & pretiū in solutione? & num. 30.
- 28 Obligatio orta respectu rei tollitur re perempta.
- 29 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vend. an competat venditori re perempta absq; emptoris culpa? & nu. 30.
- 30 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vend. an competat re perempta, apud tertium possessorem?
- 31 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vendi. an competat re perempta, apud venditorem læsum?
- 32 Emptori decepto ultra dimidiā, an cōpetat actio ex. d. l. 2. C. de rescind. vend. re apud eum perempta absque eius culpa?
- Lex. 56. tit. 5. par. 5. explicatur, ibidē.
- 34 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vendi. an competat re perempta post litem contestatam?
- 35 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vend. an competat læso scienti tempore contractus læsionem? Scienti non fit iniuria, nec fraus, ibi. Donare præsumitur maius pretium, qui non ignorabat se læsum, ibi. Lex domū. ff. de cont. emp. expenditur, ibidē in fine.
- 36 Lex noua generalis per legem antiquiorem in casu speciali loquentem, restringitur.
- 37 Lex nostrā, & l. 2. C. de rescind. vend. explicatur.
- Venditio nō rescinditur, si propter necessitatem urgentem res venundetur, ibidē.
- 38 Sciētia læsi ultra dimidiā quomodo probari debeat?
- 39 Sciētia læsi cū alijs cōiecturis sufficiens est, vt remedio l. nostræ, & l. 2. C. de rescind. vend. locus nō sit. Præsumptio fortior elidit aliam, ibidē. Valor rerū immobilium breui tēpore nō mutatur, ibi.
- 40 Lex quisquis. C. de rescind. vend. nouē explicatur, & num. seq.
- Scire, vel scire debere quādo paria esse censetur, ibid. Consentire non censetur, quis enormi læsioni, licet secus sit in minori læsione, ibidē.
- 41 Culpabilis qui est, non statim est damnabilis.
- 42 Renuntiatio specialis. l. 2. C. de rescind. vend. & legis nostræ tollit earum legum remedium, etiam si læsio ignoretur ab eo, qui læsus est, modo renuntiatio in alio fiat in instrumento seorsum, num. 43. Renuntiationis clausula cōmuniter apponitur in instrumentis venditionū ex stylo notariorū, ibidē.
- 44 Læsus ultra dimidiā si donauit secum contrahenti excessum dimidiā, an possit agere ex remedio. l. 2. C. de rescind. vend. & legis nostræ?
- 45 Iuramentum maioris, an excludat remedium legis nostræ, & l. 2. de rescind. vend?
- 46 Iuramentum maioris, an excludat petitionem iusti pretij supplementi. Via vna quod prohibetur, nō debet altera permitti, ibi.
- 47 Iuramentum mulieris rustici, & militis, an excludat remedium legis nostræ? Iuramentum renuntiationis hereditatis impedit eius rescissionem, ibidē.
- 48 Iuramentum renuntiationis hereditatis, in qua iurans est enormissimè læsus multo pluris, quā ultra dimidiā, an impediāt relaxationem ad effectū agendi, & actionem ipsam, & num. seq.
- 49 Læsio multum excedens dimidiā iusti pretij dolo ex proposito æquipatur, atque idē rescindi facit contractū, seu renuntiationem iuratam, ibidē. Læsio enormis differt ab enormissima, cōmunis cōtra Pinellum, ibi.
- 50 Iuramentum minoris de non reuocando contractū non tollit remedium legis nostræ, nec. d. l. 2. sed solum restitutionem in integrum.
- 51 Iuramenti relaxatio quando necessaria non est ad agendum in minore, & maiore, & num. 49.
- 52 Certioratio beneficij restitutionis, an sit necessaria in minore iurante?
- Iuramentum, an habeat vim certiorationis? ibidē.
- 53 Transactio, an rescindi possit prætextu læsionis ultra dimidiā, vel maioris? & quid statuitur iure,

reuo

Libro.5. Titulo.ii.

regio, & num. 54. & 55.

56 Lex. 34. tit. 14. par. 5. explicatur & limitatur, ibi-
dem, & num. 57.

58 Actio ex. l. 2. C. de rescind. vend. & ex. l. nostra,
an cōpetat ei, qui vendit rem iussu testatoris?

59 Læsonis ultra dimidiam remedium an sit locus in
quasi contractu, ut in aditione hereditatis?

Herēs quasi contrahi cum creditoribus, ibidem.

60 Ventioni rei suæ consentiens, an possit agere re-
medio. l. 2. C. de rescind. vend. & legis nostræ?

61 Limitationes tres legis nostræ rem. siue.

62 Læsonis ultra dimidiam remedium, an locum obti-
neat in effecuracibus mercatorum.

63 Læsonis ultra dimidiam remedium, an locum ha-
beat in eo, qui pecuniam accepit pro fideiussione?

Fideiussor, an possit pecuniā accipere pro fideiussione?

¶ En los otros contratos semejables. Contractus similes
his, de quibus antea dixerat, dicuntur omnes contra-
ctus bonæ fidei, qui enumerantur in §. actionum. insti.
de actio in quibus cum eadem sit ratio, & æquitas, ni-
mirum si idem ius statui debeat. l. sciendum. §. deinde.
ff. de edili. edi. & quod in omnibus contractibus bonæ
fidei sit locus huic legi, & similibus, censuit. Azo. in
summa. C. de rescind. vend. Bart. in. d. l. 2. num. 4. C. de
rescind. vend. per text. in l. in contractibus, vbi gloss.
& doct. notant. C. ex qui. cau. maio. & in l. maioribus,
& ibi gloss. C. com. vtri. iudi. idē voluit Bald. in. d. l. 2.
nu. 5. Salic. num. 8. Ange. nu. 5. versu. in eadem glo. ibi,
& in alijs bonæ fidei contractibus. Paul. Cast. num. 14.
Alber. nu. 7. Pantal. Crem. 2. ampli. d. Anto. Padil. ini-
bi. nu. 13. Pinellus hanc dicens communē. 1. par. c. 3. nu.
1. 2. & 3. & alij ab eis relati. Abb. Anto. Burt. & Imol.
num. 131. in cap. cum causa, & in cap. cum dilecti, nu.
18. de emp. & ved. Fabia. a Monte, in tract. de emp. &
vend. 8. q. prin. num. 9. Ant. Gomez, lib. 2. variarum re-
solu. de contractibus, cap. 2. nu. 2. in fine. ¶ Quod sa-
nē intelligas procedere in conuentionibus commuta-
tionis, in quibus ex vtraque parte datur, vel promit-
titur vnum pro alio. secūdū Bart. cons. 90. num. 2. non
tamen procedit in actu, in quo liberalitas exercetur,
licet ex alijs causis rescindi possit, ut respondit Lau-
rent. Syluanus cons. 12. nu. 4. & Fabia. de emp. & ven.
q. 8. prin. nu. 10. Restrigitur igitur hæc communis
sententia ad contractus reciprocos, quibus congruere
possit cōsideratio læsonis: quippe quæ applicari non
possit ad depositū, mandatum, nec ad commodatum,
licet contractus hi facile aliās reuocari possunt, quod
recte aduertit Petr. Rebuff. 2. tomo ad constitutiones
Gallicas, in tracta. de rescissione contractuum articu-
lo vñco. glo. 1. nu. 6. Carol. Moline. in lib. de comer-
cijs, num. 18. 2. Ari. Pinellus, in. d. l. 2. C. de rescind. vend. 1.
par. c. 1. nu. 4. contra Cremensem, ibi, num. 26. ¶ Sed
dubitari solet an dispositio legis nostræ, & similiū ex-
tendatur ad diuisionē hereditatis, & an in ea locus sit
earū legū remedio: Et locū esse, vbi quis læsus esset ul-
tra dimidiā iusti pretij, probat text. in l. maioribus. C. co-
mu. vtri. iud. ex quo id expēdūt gloss. & Bar. Albe. Bal.

Salic. Paul. & alij, idē voluit Lud. Goza. cons. 44. nu. 1.
& 17. & Fabia. a Mōte, in tract. de emp. & vend. 8. par.
prin. nu. 9. in fi. Corn. cōf. 140. lib. 4. D. Ant. Padil. hāc di-
cens cōmunē, in. d. l. 2. nu. 1. 3. idē ibi attestatur Pinel. 2.
par. c. 1. nu. 1. & ibi Cagnol. nu. 59. C. de rescind. ved. &
quamuis Pinellus ipse defuere velit cōmuniē opi-
nionē (prout alijs sæpē solet) dicens eam non probari
in. d. l. maioribus, nec ad id bene citari a doctoribus (nō
enim proponit ea lex tantā læsionē, nec conuento ele-
ctionē tribuit, quare dici non posse ait simile esse huic
legi, quāuis idē Cæsares variusque authores fuerint)
mihi autē videtur hoc liquidū probari in eadem lege,
cuius verba sunt. *maioribus, etiam per fraudē, vel dolum,
vel perperā sine iudicio factis diuisionibus solet subueniri,
quia in bonæ fidei iudicijs, & quod inæqualiter factum esse
constiterit, in melius reformabitur. Quatenus lex illa di-
cit perperam, & sine iudicio factā fuisse diuisionē, cla-
rē insinuat læsionē, & deceptionē re ipsa absque dolo
in diuisione interuenisse, quia supra dixerat quando
per fraudē, vel dolum facta fuit. Quatenus autē dicit, hu-
iusmodi diuisionibus perperā, & sine iudicio factis so-
let subueniri, clarē intelligit de deceptione ultra di-
midia, quia in minori læsione nō subueniretur maio-
ribus, ut in l. in causa. 2. §. idē Pomponius. ff. de mino-
ribus. litem si preio. §. si ff. loca. & in l. l. voluntate. C.
de rescind. vend. nisi fraus dolus, vel error computatio-
nis interueniret, ut in. d. l. maioribus, & l. vna. C. de erro-
calcu. quatenus verō dicit, quia in bonæ fidei iudicijs,
& quod inæqualiter factum esse constiterit, in melius
reformabitur, supponitur referendo singula singulis, si
fraus, vel dolus interueniret aliter esse reformandā, sin
autē perperā & sine iudicio aliter, iuxta legis nostræ,
& similitū dispositionem. hoc est, vbi læsio ultra dimi-
diam interueniret in diuisione, locus erit remedio hu-
ius legis, vbi autem alio vitio laborauerit, alio medi-
camento opus erit, atque diuisionis vitium reformabi-
tur. Et constat hoc opertius, eo quod diuisio similis est
emptioni. l. 1. C. commu. vtri. iudi. Dicit etiā permuta-
tio, quæ vim obtinet emptionis, adeo quod in ea locus
sit euictioni. l. 1. ff. familiæ. C. familiæ. c. 1. si fratres.
C. commu. vtri. iudi. Come. cons. 42. col. 1. lib. 4. Et licet
iure communi aliquam haberet dubitationē, per legē
istā tollitur omnis dubitatio, quatenus dicit, y en los
otros contratos semejables, quod autē iure Lusitano
statutum est in læsione diuisionis, vide Pinellum in. d.
l. 2. 2. par. cap. 1. nu. 3. ¶ Sed maius dubiū est, cum hu-
iusmodi diuisio sit per sortes, an hac in specie locus sit
remedio deceptionis ultra dimidiā? Et ei locum fore
scripsit Bal. in. d. l. maioribus, nu. 3. C. comm. vtri. iudi.
ut tunc etiā ei succurratur, qui læsus fuerit ultra dimi-
diā, & ibi eum sequitur Paul. Cast. & alij a Tiraq. ci-
tati, de primigenijs. q. 17. nu. 9. Francus in rub. de ap-
pellat. num. 10. sequitur l. in. l. si quibus, nu. 10. C. co-
mun. de lega. Deci. in. c. licet causam, nu. 18. de proba.
Rim. alios allegas in prin. insti. quib. alie. licet vel nō,
Pinel. in. d. l. 2. 2. par. c. 1. num. 6. & seq. Vbi latē exa-
minat. C. de rescind. ved. & ibi. D. Ant. Padil. nu. 13. Cui
sententiæ nimis obstat text. in. l. de fidei cōmissio. C. de
trāsactio. cū ibi traditis ab Alex. & alijs eā legem ex-
tollentibus, quā dicūt singul. Bal. in. l. cū Archimedorā,
nu. 3. C. vt in poss. lega. & Boeri. deci. 147. nu. 7. & alij
relati*

relati à Tiraq.in.l.1. vñquam, verbo, donatione largitus, num. 110. C. de reuoc. dona. vbi quoties, quis ex cōuentione cōsequi potest damnum & lucrum, licet postea ex euentu damnum passus sit, non ex hoc latus dicitur, etiam si sit minor, quia huiusmodi damnum debet compenari cum vtilitate, quam ipse consequi poterat, si euentus aliter cecidisset. Ex quo inquit idem Bald.in.l.ait prator. §. vltim. ff. de minoribus, quod in iudicio fortis nō datur restitutio minori, cui subscripsit Anton. Gomez in lib. de contracti. c. 14. num. 4. in fine: non enim restituitur minor ex euentu, sed ex inconsulto initio. d. l. de fideicommissio, & l. verū. §. sciendum. ff. de mino. Multo ergo minus restituetur maior, nec ei succurreretur huius legis remedio propter lationem contingentem ex euentu, quippe cum latio ex tempore contractus iudicatur, vt hic, & in. l. si voluntate. C. de rescind. vendi diximus supra eod. gloss. 4. Cui obiectioni responder optimē Pinellus in. d. l. 2. C. eod. tit. 2. par. cap. 1. num. 8. vt tunc succurratur maiori latio in diuisione facta per sortes, cum sortes ipse per errorem inæqualiter factæ sunt, earumque error postea deprehenditur, tunc enim partes nihil sorti, seu euentui scilicet commiserunt, & latus si scisset sortes esse adeo inæquales, noluisse sortē ius suum certum alæ, seu fortunæ committere, & ita intelligitur. d. l. maioribus. C. cōm. vtr. iud. Secus vero quando à principio partibus scientibus fierent sortes inæquales, vt alteri posset maior portio obuenire, tunc enim nulli eorum fit iniuria, & procedit. d. l. de fideicommissio. C. de trāfatio. & doctrina Bal. & sequacio in. d. l. ait prator. §. vlt. ff. de mino. sciēter enim se sorti commisit, qui ex euentu inuenitur latus, quare ei non succurritur, facit l. 1. C. de pact. ibi, facta sicut placuit diuisione, cum his quæ egregie tradit Alex. cons. 83. num. 18. lib. 2. & l. conf. 13. col. 2. lib. 4. † Ex superior traditis in hac glo. & duabus præcedentibus habes quatuor extensiones ad l. nostram, & similes. Quinto extendē hanc regulam vt procedat in cōtractibus stricti iuris interpositis super contractibus bonæ fidei, etiam si animo nouādi fuerit stipulatio interposita, secūdū Bart. Alex. nu. 3. l. as. num. 12. & doctor. communiter in. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obliga. Ant. Burg. in cap. cum causa, num. 9. de emp. & vend. l. as. in rubr. ff. de verbo. obliga. num. 15. versic. 7. & in. l. cum mora. nu. 12. C. de transactio. Cremen. in. d. l. 2. C. de rescind. vendi. num. 30. & Cagnol. num. 71. Pinell. ibidem. 1. part. capit. 3. num. 11. & 12. & d. Ant. Padilla, num. 22. qui asserunt non solū esse communem opinionem, verū indubitabilem, quia ementes vel vendentes, aliumuē contractum facientes, interrogando & respondendo, formaque stipulationis vtendo, non minus intendunt contractum principalem gerere, eumque suo nomine appellare, vt constat ad sensum, & probatur in. l. 5. §. conuentionales. ff. de verbo. oblig. ibi, ex negotio contracto pendente, & l. l. stipuler. §. si. eo. tit. l. 3. ff. de rescin. vendi. vbi habetur emptio, vel venditionis naturam non mutari accedente stipulatione, qualitasque prioris obligationis adiecta censetur in stipulatione. l. aliam. ff. de nouatio. l. 1. §. si quis sub cōditione. ff. vt legato. nomi. cauea. l. 2. versic. quare. ff. de priuileg. credito. † Quid autem dicemus in contractibus stricti iuris, quales cō-

muniter censentur omnes, qui non enumerantur in. §. actio. num. in. l. de actio. an in his locus sit remedio legis nostræ, & similia. Et competere probant magis communiter doctores in. l. 2. C. de rescind. vend. teste Pinello ibidem. par. 1. cap. 3. num. 6. versic. Verius igitur, eadem siquidē est ratio in cōtractibus stricti iuris, quæ & in bonæ fidei, cū vtroque casu militet eadē æquitas in qua lex hæc fundatur, eamque opinionem indubitatam esse asserit apud Lusitanos per ordina. lib. 4. tit. 30. §. 3. vbi verbis vniuersalibus, & geminatis extēditur hoc remedium ad omnem conuentionem cōmutatiuā, nō enim extēditur ad mutuatū, nec in eo quadrat tractatio lationis, cui sententiæ cōsensit Bal. in. d. l. 2. nu. 5. post Ricar. Malub. quā cōmunē esse attestatur Soc. cōf. 85. nu. 13. lib. 1. d. Ant. Padilla in. d. l. 2. nu. 21. Quāuis Bart. ibi, num. 5. dicat latio competere ante rē traditam exceptionem doli, post rem verō traditam cōditionē indebiti, idem voluit Bar. in. d. l. si quis cū aliter, vbi l. as. num. 18. post Imol. ibi, num. 13. ff. de verbor. oblig. asseuerat hanc esse cōmunē, & iterum in. l. de quibus. num. 29. ff. de legi. D. Ant. Pad. nu. 21. Ant. Burg. num. 15. & 23. in. e. cum dilecti, de emp. & vend. & priorem opinionē probat lex nostra, in his verbis, (otro corratos semejables) eadem siquidē ratio est in stricti iuris, quæ in bonæ fidei contractibus, quod ne mo negat, vbi autem non esset eadē ratio, secus esset, & sic limitari debet sententia Pinelli, & D. Ant. Padilla vbi supra. † Exemplum tradi poterit in feudo, vel emphyteusi, & erit hæc. 6. extensio, in quibus locus erit remedio legis nostræ, & similia, vbi est eadē ratio, quæ in contractibus bonæ fidei, nempe, quādo pensio præstatur in recompensationem fructuū, & sic valoris rei, tunc enim locus erit remedio huius legis, & similia, vt voluit Specula. in tit. de loca. §. nunc verō aliqua, versic. 90. num. 114. Anton. de Butr. in cap. cum dilecti, de emp. & vend. Bal. in. d. l. 2. C. de rescind. vend. num. 6. in fi. Salic. num. 8. Paul. Castr. num. 14. Cre. nu. 36. D. Ant. Padilla cōmunem dicens, num. 28. in cōtracta emphyteutico, & Pinell. ibidem. 1. part. capit. 3. num. vlt. Anton. Burg. in cap. cum causa, num. 10. de emp. & vend. Anto. Gomez, in. l. 68. Tauri, num. 4. in fi. qui per illam legem minus bene asserit hoc corrigi, dicam in. l. 1. tit. 15. de cens. infra hoc libro, gloss. vlt. Cuius ratio est, quia contractus emphyteusis locationi similis est. §. adeo, in. l. de loca. l. 1. §. si quis seruū ff. de posui, idem voluit Panor. in cap. cum causa, nu. 8. de emo. & vend. Roma. in. l. si quis cum aliter, nu. 19. ff. de verbor. oblig. Cœpola, de simula. contr. 1. casu. Fera-rien. in sua praxi, de forma libelli ad ficti præstationem ad finē. Pet. Rebuff. 2. tomo, ad. l. l. Gallicas tracta. de rescissione contractuum, art. vnico, gloss. 15. nu. 112. & in probanda hac latione debet haberi respectus ad ius emphyteuticum, vel ad pensionem soluendam, nō ad directum dominium, quippe quod ad emphyteutā non transit, ita docet Pinell. in. d. l. 1. par. cap. 3. num. vlt. in fi. In feudo autem idē erit, quando conceditur ob pen- cuniam domino præstendam: & ita debet intelligi, gloss. in. c. ad nostram, in verbo, enorme, de rebus ecclē. non alie. Paul. Castr. in. d. l. 2. de rescind. vend. numero 13. D. Ant. Padilla, nu. 29. Vbi autem pensio, vel seru- tium datur in recognitionem dominij, prout regula-

ziter